fondată în 1895
bpt
serie nouă

naghib mahfuz

qasr eș-șawq

★

Ilustrația copertei: *Dumitru Verdeș*

naghib mahfuz

qasr eş-şawq

ROMAN

★

TRADUCERE ŞI NOTE DE
NICOLAE DOBRIŞAN

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI ● 1987
EDITURA MINERVA ● BUCUREŞTI

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.)

Naghib Mahfuz
Qasr eş — Şavq
Cairo, 1957

Romanul de faţă face parte dintr-o trilogie a cărei primă parte, intitulată *Bayna el-Qasrein*, a apărut în colecţia B.P.T., nr. 1194—1195, Editura Minerva, 1984. Traducere, prefaţă, tabel cronologic şi note de Nicolae Dobrişan.

1

Domnul Ahmad Abd el-Gawad închise poarta și porni agale spre casă, învăluit în lumina blîndă a stelelor. Simțea vîrful ascuțit al bastonului afundîndu-se în praf de fiecare dată cînd se sprijinea în el. Trupul îi ardea ca jarul. Ar fi vrut în clipa aceea să-și spele fața și gîtul cu apă rece, să stingă — chiar și numai pentru o clipă — dogoarea de iulie și pălălăile din capul și din trupul său. La gîndul apei reci se învioră puțin, iar fruntea i se mai descreți. Se strecură prin ușa de la intrare și zări lumina slabă, dansînd pe pereți. Mișcarea ei trăda tremurul mîinii care ținea lampa. Urcă treptele sprijinindu-se cu o mînă de balustradă și cu cealaltă pe baston. Loviturile succesive dobîndiseră demult un ritm propriu, cu totul aparte, care ajunsese să-l dea de gol la fel ca și trăsăturile feței. În capul scării îl întîmpină Amina cu lampa în mînă, ca de obicei. Cînd ajunse lîngă ea, se opri să-și tragă răsuflarea. Pieptul i se înălța și cobora pripit, trădînd efortul.

— Bună seara! zise el.

— Bună seara, stăpîne! îngăimă Amina și porni cu lampa înaintea lui.

Cînd trecu pragul dormitorului, se precipită spre canapea și se prăbuși pe ea cu trupul mătăhălos făcînd să geamă toate arcurile. Puse bastonul de o parte, își scoase tarbușul

și-și sprijini ceafa de spătar. Întinse picioarele, făcînd ca poalele *gubbei*[1] să alunece în lături, lăsînd să se vadă caftanul, pantalonii și ciorapii de sub el. Închise ochii și se porni să tamponeze cu batista pe rînd fruntea, gîtul și obrajii. Amina pusese lampa pe masă și rămăsese în picioare, așteptîndu-l să se ridice pentru a-l putea ajuta să se dezbrace. Îl urmărea cu atenție și neliniște. Ar fi vrut să-l roage să renunțe la petreceri; își dădea seama că nu se mai potriveau cu sănătatea lui, dar nu prea știa cum ar fi fost mai bine să-i comunice părerea ei. Își scoase ceasul cu lanț de aur și inelul cu olmaz și le puse în tarbuș. Apoi se ridică, lăsînd-o pe Amina să-l ajute să-și scoată *gubba* și caftanul. În clipa aceea, trupul îi apăru în toată masivitatea lui: lung, lat și mătăhălos. Dacă n-ar fi fost acele fire albe la tîmple!... În timp ce-și vîra capul prin deschizătura *ghilbabului*,[2] izbucni pe neașteptate în hohote de rîs; își aduse aminte de domnul Ali Abd er-Rahim care vomase în noaptea aceea și încercase să se scuze, acuzînd un deranjament la stomac. Tovarășii de petrecere făcuseră mare haz și nu se sfiiseră să-l ocărască, acuzîndu-l că nu mai ține la băutură, insistînd că nu toți bărbații sînt în stare să o ducă pînă la sfîrșitul zilelor și altele și altele... Domnul Ali se înfuriase și se străduise din toate puterile să respingă vorbele lor de ocară. Ce ciudat! Unii oameni dau atîta atenție lucrurilor mărunte! Dar de ce să se mai mire, cînd și el se lăudase în toiul sfadei că poate să bea o crîșmă întreagă fără să simtă ceva la stomac?!

Se așeză din nou pe canapea și întinse picioarele în direcția Aminei, fără să scoată o vorbă. Amina se aplecă și-i scoase pantofii și ciorapii, apoi ieși pentru cîteva clipe și se întoarse cu ligheanul și ibricul. Îi turnă, ajutîndu-l să se

---

[1] *Gubba* — rostirea egipteană a cuvîntului *djubba* = haină lungă și largă, giubea.

[2] *Ghilbab* = un fel de cămașă lungă și largă, purtată de obicei în casă.

spele pe cap, pe față și pe gît. Îl văzu în cele din urmă așezîndu-se pe canapea cu picioarele ghemuite sub el, în fața ferestrei ce dădea spre curte, pentru a primi în față boarea răcoroasă care aluneca printre zăbrele.

— Că zăpușeală cumplită vara asta! exclamă el.

— Domnul să fie bun cu noi! bombăni Amina în vreme ce trăgea salteluța de sub pat.

Se așeză alături cu picioarele adunate sub ea, oftă și continuă:

— În toată casa e zăpușeală! Și la bucătărie... Doar pe terasă se mai poate trăi, după asfințitul soarelui...

Cum sta așa ghemuită, părea alta decît cea de odinioară. Se mai subțiase, iar fața i se alungise. Sau poate că părea așa din pricina obrajilor care începuseră să se scofîlcească. De sub basma îi ieșeau cîteva șuvițe albe, făcînd-o să pară mai bătrînă decît era în realitate. Și alunița din obraz se schimbase — parcă se făcuse ceva mai mare. Alături de supunerea și smerenia de altădată, toată ființa ei emana tristețe și plictiseală. În prima clipă cînd și-a dat seama cît s-a schimbat, a tresărit tulburată; apoi a încercat să se împace cu noua situație. Curînd după asta a început să-și pună întrebări, căutînd să le găsească și răspunsuri. De vreme ce mai are de trăit, trebuie să fie zdravănă! De bună seamă! Doar și ceilalți au nevoie ca ea să fie zdravănă! Oare cum ar mai putea lucrurile să fie întoarse înapoi?! Anii au trecut atît de repede fără să-și dea seama... Poate că n-au fost atît de mulți încît să justifice o asemenea schimbare... dar oricum au lăsat urme adînci...

Stătea noapte de noapte în balconul cu grilaj, urmărind strada prin deschizătura îngustă din mijlocul lui. Aceeași stradă neschimbată de-o viață! Iar ea se schimbă mereu! Glasul ospătarului de la cafenea se ridica în văzduh și ajungea pînă la dormitorul mut ca un ecou stins. Se uită cu coada ochiului spre stăpîn și zîmbi.

Îi este atît de dragă strada aceasta care rămîne noaptea treaz, ținîndu-i tovărășie! Este prietenul ei nedespărțit,

veşnic prezent în spatele grilajului, chiar dacă n-a ştiut niciodată nimic despre existenţa Aminei. Fiecare clădire şi fiecare palmă de pămînt din această stradă au un loc în sufletul ei. Clienţii cafenelei sînt glasuri ce prind viaţă, stăruindu-i necontenit în urechi: ospătarul care nu tace o clipă, glasul răguşit care comentează întîmplările de peste zi fără să obosească ori să se necăjească vreodată, glasul nervos al bărbatului care-şi încearcă norocul la domino. glasul tatălui care noapte de noapte este întrebat ce-i mai face fetiţa Haniyya şi care are întotdeauna acelaşi răspuns: „Leacul şi speranţa sînt la Domnu...". Amintirile străzii i se perindară prin faţa ochilor cu toate că nu şi-i ridică nici o clipă de la capul sprijinit pe spătarul canapelei. Cînd şuvoiul lor se frînse, întreaga atenţie i se concentră asupra petelor roşii ce stăruiau în obrajii stăpînului, cu care începuse să se obişnuiască în ultima vreme. Nu-i era deloc pe plac figura lui ostenită şi congestionată.

— Se simte bine stăpînul meu?... întrebă temătoare.

— Har domnului! bombăni el, îndreptîndu-şi capul. Ce aer groaznic!

Unii prieteni încercau să-l convingă că vinul ar fi băutura cea mai potrivită pentru căldura verii. El nu-l suportă însă cu nici un chip. Sau whisky sau nimic! Acum trebuie să tragă ponoasele pentru beţia din nopţile fierbinţi de vară! A rîs foarte mult în noaptea aceea. Simţise că-l dor venele gîtului de atîta rîs. De ce oare se amuzase atîta?! Nu-şi mai aduce aminte aproape nimic. De fapt nu era chiar nimic de povestit. Atmosfera fusese atît de încărcată încît orice atingere provoca scîntei. Ibrahim el-Far spusese la un moment dat: „A plecat Alexandria de la Saad la Paris astăzi", în loc de „Astăzi a plecat Saad de la Alexandria la Paris"[1].

[1] La 12 iulie 1924, Saad Zaghlul — devenit în ianuarie acelaşi an şef al cabinetului egiptean — a fost rănit într-un atentat. În aprilie, primul ministru laburist James Ramsay Macdonald îi adresase invitaţia de a merge la Londra pentru a discuta chestiunile rămase în

Deși fusese o greșeală banală, au izbucnit cu toții în rîs, socotind vorbele lui o consecință a beției.

Pe urmă au continuat ceilalți jocul de cuvinte: „Va rămîne să negocieze pînă cînd se va însănătoși, iar după aceea va pleca la invitație, răspunzînd Londrei, pe care o va primi de la...".

În ciuda faptului că se lăuda cu numeroșii săi amici, stăpînul nu avea decît trei prieteni adevărați: Muhammad Iffat, Ali Abd er-Rahim și Ibrahim el-Far. N-ar putea să-și imagineze lumea fără ei! Niciodată nu era atît de fericit ca în clipele cînd vedea fețele lor radiind de bucurie.

Ochii lui visători se întîlniră cu ochii curioși ai Aminei și zise, ca și cînd ar fi vrut să-i reamintească de un lucru important:

— Mîine...

— Cum aș putea să uit, stăpîne? îl întrerupse ea zîmbind cu toată fața.

— Am auzit că rezultatele la bacalaureat n-au fost prea bune anul ăsta, zise el fără să-și ascundă mîndria.

— Domnul să-l ajute să i se îndeplinească dorințele, inc nouă să ne dea viață lungă, ca să-l vedem și cu diplomă la terminarea facultății, răspunse ea împărtășind mîndria stăpînului.

— Ai fost azi în Es-Sukkariyya? o întrebă el.

— Bineînțeles! I-am invitat pe toți și vor veni cu toții. Doar bătrîna s-a scuzat, zicînd că nu prea mai e în stare să umble și că băieții o să-l felicite pe Kamal și din partea ei...

---

suspensie între cele două țări. La 25 iulie Saad Zaghlul a plecat la Paris pentru tratament. La 23 august, premierul britanic i-a repetat invitația și la 23 septembrie 1924 Saad Zaghlul a sosit la Londra. Cele cîteva runde de convorbiri nu au dus la nici un rezultat, deoarece liderul egiptean a cerut retragerea trupelor britanice din Egipt și recunoașterea deplinei independențe țării sale, în vreme ce premierul britanic i-a propus încheierea unei alianțe care să dea dreptul Marii Britanii de a menține trupe în zona Canalului Suez.

— Azi m-am pomenit cu șeihul Mitwalli Abd es-Samad că-mi aduce amulete pentru copiii Khadigăi și ai Aișei, zise stăpînul, făcînd semn cu bărbia spre *gubba*. Și mi-a urat să ajung să-mi facă amulete și pentru strănepoți.

Apoi clătină din cap, zîmbind, și continuă:

— Allah poate face orice minune! Șeihul Mitwalli are optzeci de ani și se ține destul de bine...

— Domnul să-ți dea sănătate!

Rămase o clipă pe gînduri și făcu o socoteală pe degete.

— Dacă tata — Allah să fie îndurător cu el! — avea parte de mai multe zile, n-ar fi acum cu mult mai bătrîn decît șeihul...

— Allah să-i ierte pe cei răposați!

După cîteva clipe de tăcere, la pomenirea răposaților, stăpînul zise, ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva important:

— Zeinab a fost cerută în căsătorie...

— Adevărat? întrebă Amina, făcînd ochii mari.

— Da! Mi-a spus chiar Muhammad Iffat în noaptea asta.

— Și cine a cerut-o?

— Un funcționar... unul Muhammad Hasan... șeful registraturii de la Învățămînt...

— O fi în vîrstă? întrebă ea cu teamă în glas.

— Nu prea! Trebuie să aibă vreo treizeci și cinci — treizeci și șase de ani... cel mult patruzeci... (Apoi cu ironie:) Și-a încercat norocul cu țîncii și a dat greș... Cu tinerii care nu știu să ridice capul, vreau să zic... Acum o să-și încerce norocul și cu bărbați cu scaun la cap...

— Cred că Yasin i-ar fi fost mai potrivit, zise Amina cu părere de rău. Mai ales că au și copilul...

Asta era și părerea stăpînului și stăruise îndelung pe lîngă Muhammad Iffat, dar nu recunoscu față de soția lui, fiindcă nu-i convenea să-și dea seama de înfrîngerea lui.

— Omul nu mai poate avea nici o încredere în el, zise supărat. Adevărul e că nici nu merită! De-aia nici n-am mai insistat. N-am socotit de cuviință să fac uz de prietenia noastră pentru a-l influența să accepte un lucru lipsit de sens.

— Păcate ale tinereții peste care nu se poate trece cu vederea! bombăni Amina cu un fel de teamă.

Stăpînul socoti că ar putea să-i destăinuie cîte ceva din eforturile lui neizbutite și zise:

— Sigur că nu mi-e indiferentă soarta lui, dar Muhammad Iffat nu mi-a venit deloc în întîmpinare. „Te rog să mă ierți — s-a scuzat el — dar mi-e teamă să nu se strice prietenia noastră". Sau, altă dată cînd am încercat să intervin, mi-a răspuns: „Să știi că mi-e foarte greu să-ți refuz o rugăminte, însă prietenia noastră mi-e mai scumpă". N-am mai putut zice nimic după toate astea.

Muhammad Iffat îi spusese într-adevăr aceste vorbe, dar o făcuse numai pentru a scăpa de insistența lui. Stăpînul dorea din tot sufletul să reînnoade rudenia cu el; pe de o parte pentru locul pe care acesta îl ocupa în sufletul său, pe de altă parte pentru poziția familiei acestuia în societate. În plus, nu credea că va reuși să găsească o fată mai bună pentru Yasin. Dar n-a avut încotro și s-a lăsat păgubaș, mai ales că Muhammad Iffat i-a mai spus și cîte ceva despre viața intimă a fiului său. „Să nu-mi spui că nici noi nu sîntem altfel decît Yasin! Întrucîtva sîntem altfel decît el și, pe deasupra, nu vreau să accept pentru Zeinab situația pe care am acceptat-o pentru mamă-sa!".

— Și Yasin știe ce s-a întîmplat? întrebă Amina.

— O să afle și el mîine-poimîine. Dar crezi că o să-i pese? El nu e în stare să priceapă ce este aceea căsătorie onorabilă...

— Și Ridwan? zise Amina, clătinînd din cap cu regret.

— O să rămînă la bunicu-său! îi răspunse stăpînul încruntîndu-se. Sau o să stea la mamă-sa, dacă n-o să suporte să se despartă de ea... Oricum, n-o să fie prea simplu...

— Sărmanul de el! Tată-său într-o parte și mamă-sa în altă parte... Crezi c-ar fi în stare Zeinab să-l lase așa de izbeliște?

— Nevoia te obligă! zise stăpînul cu dispreț. (Apoi, întrebînd:) Cînd face vîrsta? Nu-ți aduci aminte?

— E numai un pic mai mic decît Na'ima, fata Aișei, și doar cu puțin mai mare decît Abd el-Mun'im, băiatul Khadigăi... răspunse Amina, după ce stătu un timp pe gînduri. Trebuie să aibă vreo cinci ani, stăpîne... Peste vreo doi ani poate să-l ia tată-său înapoi, nu-i așa, stăpîne?

— Om trăi și-om vedea,... răspunse el, căscînd. (Apoi, ca și cînd în clipa aceea și-ar fi adus aminte:) Și-a fost și însurat... Noul soț, vreau să zic...

— Și-o fi avînd și copii?

— Nu! N-are copii de la prima nevastă!

— Probabil că de asta i-o fi plăcut lui Muhammad Iffat.

— Nu-i chiar de neglijat nici hramul pe care-l poartă, zise stăpînul nemulțumit.

— Dacă e vorba de hram, nu cred că cineva ar putea să-l întreacă pe băiatul tău, obiectă Amina. Cel puțin pentru tine... pentru poziția ta...

Simți că-și iese din fire și-l blestemă în gînd pe Muhammad Iffat, uitînd că-i este prieten.

— Îți dai seama că dacă n-ar fi fost prietenia noastră în primejdie, n-ar fi stat nici o clipă pe gînduri... Ar fi venit imediat în întîmpinarea rugăminții mele, zise el încercînd să se consoleze...

— Firește, firește, stăpîne... îi răspunse Amina. E vorba de o prietenie de-o viață... Nu-i glumă...

— Du lampa afară... îngăimă el, căscînd din nou.

Amina se ridică pentru a împlini porunca, iar el rămase cîteva clipe cu ochii închiși. Apoi se ridică brusc și se întinse, încercînd să alunge moleșeala. Se tîrî pînă la pat și se trînti pe el. Ce este oare mai plăcut decît să te întinzi pe pat cînd te biruie oboseala?! Simte într-adevăr o furnicătură în cap, dar nu uită nimic, este perfect lucid. N-are de ce să se plîngă! Sigur că nu mai poate fi vorba de seninătatea de odinioară, dar oricum... Așa se întîmplă cînd rămînem singuri; simțim că am pierdut ceva care nu se mai poate întoarce. A rămas undeva în trecut ca o umbră palidă, întocmai cum se strecoară lumina asta slabă prin ferestruica ușii. În orice caz, n-are motive să se plîngă! Trebuie să se bucure de viață și să spună cu glas tare ce gîndește! Numai povestea asta cu Yasin de n-ar fi fost... Este problema care l-a frămîntat și în trecut, și care nu-i dă pace nici acum și, probabil, n-o să-i dea nici în viitor... La douăzeci și opt de ani nu mai ești un copil... Ești om în toată firea! Nu i-ar fi greu să-i găsească o nouă soție..., dar la ce bun dacă nu-și schimbă firea. Cînd o să se așeze și băiatul ăsta cu adevărat, o să poată și el exclama din adîncul sufletului: „Slavă lui Allah!". Dar ce zicea oare, Muhammad Iffat? Zicea că hălăduiește prin locurile rău famate din El-Azbakiyya?! Pe vremea lui, El-Azbakiyya era cu totul altceva! De cîte ori nu s-a înfiorat, aducîndu-și aminte de tavernele ei și nu s-a simțit ispitit să se întoarcă la ele pentru a reînvia trecutul! Slavă Domnului că a aflat de povestea lui Yasin înainte de a se lăsa ademenit de diavol. Lăsați drumul larg deschis în fața copiilor voștri cînd s-au făcut mari! La început nu te-au lăsat australienii[1] să te întorci în El-Azbakiyya, iar acum nu te mai lasă catîrul de fiu-tău!

[1] Aluzie la australienii care făceau parte din trupele britanice staționate în Egipt.

La revărsatul zorilor, de jos, de la bucătărie, începură să răzbată zgomotele înfundate ce se ridicau din aluatul lovit cu furie, acoperite din cînd în cînd de cîntecul cocoşilor. *Umm*[1] Hanafi se aplecase cu trupul ei mătălălos asupra căpisterii pline. În lumina slabă a lămpii de pe cuptor, faţa ei părea încă tînără. Anii nu se vedeau nici în părul ei, doar o umbră de tristeţe se deslușea din trăsăturile care deveniseră mai aspre. Pe scaunul din dreapta ei sta Amina, primind bucăţile de cocă şi întinzîndu-le pe un strat subţire de făină. La un moment dat, *umm* Hanafi se opri din lucru, îşi şterse broboanele de sudoare de pe frunte cu braţul şi, agitîndu-şi pumnul îmbrăcat în aluatul alb semănînd cu o mănuşă de box, se adresă Aminei cu un glas ce trăda preocuparea:

— O să fie o zi cam grea, stăpînă, dar pe cît de grea pe atît de plăcută. S-avem parte numai de zile pline de bucurii, ca asta...

— Trebuie să pregătim o masă delicioasă... bombăni Amina fără să ridice capul.

— Maestra să fie binecuvîntată! o lăudă *umm* Hanafi, făcînd semn cu bărbia spre stăpînă.

Apoi se porni din nou să boxeze aluatul din căpistere.

— Aş fi vrut să împărţim doar *sarid*[2] sărmanilor de la moscheea El-Husein.

— N-o să avem nici un străin printre noi, observă slujnica cu părere de rău.

---

[1] La arabi există obiceiul ca persoanele adulte să poarte o poreclă după numele primului fiu, el putînd să existe sau să fie doar aşteptat sau dorit. De aceea, foarte des se întîlnesc nume compuse în care intră cuvintele *umm* „mama lui (cutare)" şi *abu* „tatăl lui (cutare)".

[2] Mîncare populară egipteană preparată din fărîmituri de pîine înmuiată în apă şi carne sau peşte, condimentată cu usturoi şi mentă.

— Oricum o să fie o petrecere zdravănă... adăugă și Amina vădit stînjenită. Și Fu'ad, băiatul lui Gamil el-Hamzawi și-a luat bacalaureatul!... Nemaipomenit, nu-i așa?

— E doar o ocazie să ne mai întîlnim cu cei dragi, insistă *umm* Hanafi.

Cum ar putea să existe veselie fără remușcări și fără temeri? Cu cîtva timp în urmă socoteai anii și sperai că atunci cînd cel mic va termina școala primară, celălalt își va lua licența... O sărbătoare care n-a mai avut loc! 19... 20... 21... 22... 23... 24... N-a mai avut parte de frumoșii ani ai tinereții... Așa i-a fost dat... Inima ți se sfîșie de durere...

— Cred că *sitt* Aișa o să se bucure nespus pentru baclava, stăpîna... Și-o să-și aducă aminte de zilele de odinioară...

O să se bucure Aișa, dar o să se bucure și mama ei. Zi și noapte, ghiftuire și foame, veghe și somn... Ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic! Ți-ai zis atunci că n-o să mai poți trăi nici măcar o singură zi după moartea lui. Și iată că ai trăit ca să juri și pe tarina lui. Dacă inima ți s-a cutremurat atunci, nu înseamnă ca trebuie să se cutremure lumea întreagă! Au uitat cu toții de tine, băiatul meu! Fuseseși tot ce aveau mai drag, iar acum nu-și mai aduc aminte de tine decît la sărbători, cînd se duc la cimitir. Te-au uitat cu toții. Fiecare își vede de treburile lui. Numai tu, Khadiga, ai inima și sufletul mamei tale! Într-o zi însă te-au sfătuit și pe tine să te liniștești. Aișa n-a fost așa! Dar să nu vorbesc cu păcat! A ținut doliu așa cum se cuvine. Lui Kamal nu i se poate reproșa nimic. Trebuie să fii îngăduitoare cu copiii! Acum, el este și primul și ultimul tău băiat! Ți-a albit părul și ai ajuns ca o umbră! Așa zice *umm* Hanafi. Ți s-au dus și sănătatea și tinerețea! Te apropii de cincizeci de ani, iar el nu împlinise nici douăzeci. Sarcina, pofta, nașterea, alăptatul, iubirea și speranțele... Și pe urmă s-a stins totul... Oare stăpînul o fi scăpat de gînduri? Trebuie să-l lași în pace! Tristețea bărbaților e altfel decît a femeilor. Așa mi-ai spus atunci, mamă — Allah să-ți vegheze odihna de

veci în rai! Sufletul ni se sfîșie cînd văd cum se întoarce la vechile lui năravuri ca și cînd Fahmi n-ar fi murit sau ca și cînd amintirea lui s-ar fi stins pentru totdeauna. Ba mă mai dojenește și pe mine cînd vede că mă copleșește durerea. Nu i-a fost tată așa cum i-am fost eu mamă? „Sărmană Amina, nu te gîndi la lucrurile astea! Dacă am judeca toate inimile după inima de mamă, am ajunge să credem că toate celelalte sînt de piatră... El este bărbat și tristețea bărbaților este altfel decît a femeilor. Dacă bărbații s-ar lăsa pradă durerilor care-i năpădesc, umerii lor s-ar prăbuși sub povara grijilor... Cînd îl vezi trist, tu trebuie să-i risipești gîndurile... El este reazemul tău, sărmana mea fată...". Glasul acela duios s-a săvîrșit fără să plîngă aproape nimeni pentru el, căci inimile erau copleșite de altă durere. Martor înțelepciunii ei stă noaptea aceea cînd l-ai văzut cuprins de disperare, lăsîndu-se pradă durerii, nemaiputîndu-și stăpîni plînsul. În noaptea aceea ai dorit cu adevărat ca el să rămînă teafăr, chiar dacă ar fi fost să-l uite pe Fahmi pentru totdeauna. Dar ce, parcă tu nu uiți cîteodată? Și la urma urmei există lucruri mult mai cumplite. De pildă faptul că tu mai trăiești, deși dorința ta de viață s-a risipit de mult. Asta-i viața! Așa se zice! Iar tu nu faci decît să repeți ce spune lumea și să încerci să crezi că așa este. Cum de-ai fost în stare într-o zi să te superi pentru că Yasin a îndrăznit să-și continue viața obișnuită? Liniștește-te! Răbdare și credință! Lasă-te în paza lui Allah, *umm* Fahmi, fiindcă tot ceea ce ți se întîmplă cu voia lui este... Să știi că voi fi mama ta, fiule, toată viața, iar tu vei rămîne copilul meu...

Domnul Ahmad se trezi cu noaptea în cap, cînd frămîntatul aluatului era în toi. Se întinse și se porni să caște, cu gemete și mormăieli prelungite care vădeau nemulțumirea și sîcîiala. Apoi se ridică în capul oaselor și-și frecă picioarele dezmorțindu-le. *Ghilbab*-ul alb, întins pe spinarea arcuită era umed din pricina transpirației. Își mișcă de cîteva ori capul spre dreapta și spre stînga, ca și cînd s-ar fi străduit

să alunge apăsarea indigestiei. Apoi se lăsă ușor să alunece pe podea și se îndreptă clătinîndu-se spre dușul rece. Era singurul lucru care îi înviora trupul, redîndu-i echilibrul și liniștea sufletului. Se dezbrăcă și se vîrî sub stropii reci depănîndu-și în minte întîmplările zilei trecute. Inima îi tresări la amintirile reînviate de acele răcoroase ale apei. „Ce-ai zice dacă ți-aș propune să privești puțin înapoi, către iubitele de odinioară? îl ispitise Ali Abd el-Rahim. Nu poți să trăiești așa la nesfîrșit! Doar te cunosc mai bine decît toată lumea!" Să se încumete din nou la acel ritm de viață? Au trecut cinci ani fără să aibă curajul să-l reia! Se dedicase cu smerenie sinceră lui Allah sau mai bine zis se gîndise la asta, temîndu-se s-o exprime cu glas tare! Sau a fost numai o intenție, fără să se angajeze la penitență? Nu-și mai aduce aminte și nici nu vrea să-și aducă. Un om la cincizeci și cinci de ani nu mai este un copil! Dar ce s-a întîmplat cu el? De ce i s-au amestecat și încîlcit gîndurile? Întocmai ca în ziua cînd l-au invitat din nou să bea sau ca atunci cînd i-au propus să-i însoțească pentru a asculta din nou glasul cîntăreței. De fapt, cedase cu ușurință și pretindea că nu putuse să-i refuze. Oare va răspunde afirmativ și ultimei invitații? S-a întîmplat vreodată minunea să învieze vreun mort pentru că s-a ținut doliu după el? Sau ne-a poruncit Allah să ne prăpădim și noi cînd i-am pierdut pe cei dragi? Un an întreg a dus-o în doliu și abstinență! Simțea că se va prăbuși dacă ar trebui să mai rabde. Un an întreg în care n-a pus strop de băutură pe limbă, n-a ascultat un cîntec și n-a rostit o vorbă de duh. A început să albească! În anul acela a început să-mi albească părul! Se întorsese la băutură și la petreceri mai mult pentru prietenii săi care renunțaseră la distracții din respect pentru durerea lui. Cît adevăr și cîtă minciună încape aici? Se întorsese la băutură pentru cei trei prieteni, dar și din pricina slăbiciunilor lui. Cei trei prieteni se deosebeau mult de ceilalți, deși nu poate reproșa nimănui nimic. Ceilalți fuseseră și ei triști pentru durerea

care-l lovise, dar pe lîngă întîlnirile cu el, lipsite de orice haz, începuseră să meargă și acolo unde puteau să-și mai răcorească sufletele. Nu le poate reproșa nimic! Doar cei trei, care-i erau și cei mai dragi, nu se apropiaseră de nimic, împărtășind suferința lui. Încetul cu încetul, ai cedat ispitei, întorcîndu-te la unele lucruri, dar nici n-ai vrut să auzi de femei, socotind a fi un păcat prea mare. Este adevărat că nici ei n-au insistat prea mult. Foarte tare te-ai însingurat și te-ai înnegurat! Nici vorbă să te înduplece solul Zabidei! Te-ai ferit pînă și de *umm* Maryam cu demnitate și hotărîre, chiar dacă a trebuit să încerci amărăciuni pe care nu le cunoscuseși înainte. Ai crezut că n-o să te mai întorci niciodată. „Cum aș mai putea să stau în brațele unei femei, cînd Fahmi zace în întunericul țărînii?' Cîtă nevoie de milă avem cînd sîntem slabi și amăriți! Poți foarte bine să ții doliu atîta vreme cît ești sigur că n-o să mori mîine! Cine rostise vorbele astea chibzuite? Sau Afi Abd el-Rahim sau Ibrahim el-Far, căci Muhammad Iffat Bek nu poate fi atît de înțelept. Mi-a refuzat el rugămintea și și-a măritat fata cu un necunoscut. Pe urmă mi-a rîs în nas, sărutîndu-mă. Își ascunde mînia pentru că-i e milă să mi-o arate, așa cum făcea altădată. Un prieten adevărat! Ți-aduci aminte cum a plîns la cimitir alături de tine? Și tot el ți-a zis după o vreme: „Mă tem că o să îmbătrînești, dacă n-o să te hotărăști să renunți la tristețea asta... Haidem la bac!" Cînd a observat că șovăi, a insistat: „Fie și numai pentru o vizită nevinovată... N-o să te arunce nimeni cu forța în brațele femeilor..." Am fost destul de trist — Allah mi-e martor! O dată cu el a murit o parte imensă din mine! A murit speranța mea cea mai mare din această lume! Cine ar putea să-mi reproșeze răbdarea și osteneala de a uita viața de odinioară? Chiar dacă mai rîde, inima mea e rănită. Oare cum or mai fi arătînd toate acele femei? Ce s-o fi întîmplat cu ele în acești cinci ani? Cinci ani nesfîrșiți!

Sforăitul lui Yasin fu primul lucru care îl întîmpină pe Kamal cînd se trezi și nu se putu abține să nu-l strige — mai mult pentru a-l sicîi. Nu-l slăbi pînă ce Yasin nu-i răspunse, chiar dacă o făcu mîrîind, tînguindu-se și protestînd îndărătnic. Își răsuci trupul masiv, făcînd să trosnească patul din toate încheieturile, apoi deschise ochii înroșiți și oftă.

N-avea nici un motiv să se grăbească, de vreme ce nici unul dintre ei nu putea merge la baie înainte de a ieși tatăl. Folosirea băii de la etajul întîi devenise destul de incomodă, de cînd se hotărîse, cu cinci ani în urmă, mutarea tuturor dormitoarelor la etajul de sus. Nu mai rămăsese jos decît salonul și un hol de trecere cu puțină mobilă. Yasin și Kamal nu se bucuraseră cîtuși de puțin la gîndul că vor locui la același etaj cu tatăl lor, dar nu avuseseră de ales și se văzuseră nevoiți să respecte rînduiala de a nu mai călca nimeni pe la primul etaj decît atunci cînd veneau musafiri. Yasin închise din nou ochii; nu ca să doarmă, — nici n-ar mai fi fost cu putință acest lucru —, ci pentru că în mintea lui se ivise un chip care-i aprinsese imaginația... O față rotundă, albă ca fildeșul și doi ochi negri... Maryam! Se lăsă în mreaja viselor fiind convins că sînt un narcotic mult mai plăcut decît somnul.

Cu cîteva luni în urmă nu-și mai amintea nimic despre ea, ca și cînd nici n-ar fi existat. Pînă într-o seară, cînd a auzit-o pe *umm* Hanafi spunînd femeii tatălui său: „Ai aflat, stăpînă? *Sitt*[1] Maryam a divorțat și s-a întors la mamă-sa". În clipa aceea și-a adus din nou aminte de Maryam, de Fahmi și de povestea cu soldatul englez — prietenul lui Kamal — al cărui nume îl și uitase. Pe urmă și-a adus aminte și de atracția aceea ciudată către ea, din zilele acelea și ele

---

[1] *Sitt* — forma contrasă din *sayyidat* = „doamnă", folosită ca termen cu care se adresează femeilor din diverse medii sociale în mai toate țările arabe.

uitate, de cînd s-a răspîndit vestea scandaloasă. Pe neașteptate, au început să-i joace înaintea ochilor imagini stranii ca o reclamă luminoasă, pe care se succedau rapid cuvinte disparate și frînturi de frază: „Maryam... Vecină cu tine... Perete lipit de perete... Divorțată... Cu istorie... Și încă ce istorie!... Bucură-te!...“ Foarte curînd după aceea, și-a dat seama cu spaimă de enormitatea gîndului care-l frămîntă: asocierea lui Maryam cu amintirea lui Fahmi l-a abătut și l-a îndurerat, îndemnîndu-l să închidă această portiță! S-o închidă bine și să se căiască — dacă există căință — pentru acest gînd, fie el și trecător. După aceea, drumurile li s-au încrucișat din nou și hotărîrea lui Yasin a început să se clatine. Trecea pe stradă, însoțită de mama ei, în El-Muski. Ochii li s-au întîlnit întîmplător, dar imediat ce s-au recunoscut au schițat zîmbete, neobservate de trecători, dar cu efect de scînteie în mintea lui Yasin. A tresărit. La început de surpriza recunoașterii, apoi din cauza impresiei puternice pe care o lăsa fața aceea de fildeș contrastînd puternic cu ochii negri rimelați cu *kuhl*[1] și trupul fremătînd de tinerețea ce i-o amintea pe Zeinab. Și-a continuat drumul tulburat, năpădit de imagini triste. După cîțiva pași a coborît la cafeneaua lui Ahmad Abdo, copleșit de o amintire care i-a readus teama în suflet. A văzut cu ochii minții chipul lui Fahmi cu toate detaliile trăsăturilor lui. L-a văzut mișcîndu-se și l-a auzit vorbind. Pornirea și entuziasmul i s-au potolit cu încetul, pentru ca în cele din urmă să se stingă cu totul, lăsînd în locul lor o amărăciune adîncă. Trebuie să uite totul!... Dar de ce?

Și-a pus aceeași întrebare din nou și peste un ceas și peste cîteva zile și răspunsul a fost mereu același: Fahmi! Dar ce au avut unul cu celălalt? Într-o zi, poate că s-ar fi

---

[1] *Kuhl* = fard pentru ochi, preparat pe bază de sulfură de antimoniu, folosit mai ales de femeile din Egipt pentru a-și colora în negru sprîncenele, genele și marginile pleoapelor.

logodit cu ea. Și de ce n-a făcut-o? N-a fost de acord tată-său! Doar atît? Cel puțin acesta a fost motivul... A urmat apoi scandalul cu englezul care a șters și ultima rază de speranță. Ultima rază? Da! Fiindcă el, probabil, și uitase totul sau renunțase definitiv la ea. Da! Și la urma urmei ce legătură a fost între ei? Nici o legătură! Dar... Dar ce? Tu, ca frate... N-ai nici un fel de îndoială? Nu! Nici cea mai mică îndoială! Oare, fata merită? Bine-înțeles! Și fața și trupul... Atunci de ce mai stai pe gînduri?

A urmărit-o de cîteva ori de la fereastră. Pe urmă a urcat pe terasă. Acolo a văzut-o de mai multe ori...

Dar, de fapt, de ce a divorțat? Din pricina păcatelor soțului? În cazul acesta este fericită că a divorțat. Sau din pricina năravurilor ei? În cazul acesta divorțul este spre norocul și fericirea lui.

— Hai, scoală-te, că te prinde iar somnul!... insistă Kamel.

Căscă, trecîndu-și degetele butucănoase prin părul răvășit.

— Ce norocos ești cu vacanța asta lungă...

— Dar m-am trezit înaintea ta.

— Așa e. Dar dacă ai chef, poți să-ți continui somnul...

— După cum bine vezi, nu mai am chef de dormit...

— Or cum îl chema pe soldatul acela englez... prietenul tău de demult? întrebă Yasin pe neașteptate, rîzînd fără noimă.

— Păăi... Jolyon!

— Exact, Jolyon!

— Dar ce te-a apucat de mă-ntrebi?

— Nimic! Așaa...

Nimic? Ce limbă stupidă avem! Nu e mai potrivit Yasin decît Jolyon? Cel puțin pentru că Yasin se află aici, pe cînd Jolyon s-a dus... Parcă ar avea tot timpul un zîmbet tainic pe față... N-o fi văzut că ieși într-una pe terasă? Cum să nu! Și amintirea lui Jolyon... Nu-i femeia cărcia să-i scape ceva! Ți-a răspuns și la salut... Prima dată, a întors

capul zîmbind... A doua oară, a rîs de-a binelea... A treia oară, a făcut semn spre terasele din jur, prevenitoare. După asfinţit urc iarăşi. Oare, să fie prea mare îndrăzneala? Jolyon nu i-a făcut semn din stradă?

— Cînd eram copil, i-am iubit foarte mult pe englezi şi uite cum am ajuns să-i urăsc acum...

— Şi Saad, eroul tău, a plecat ca să le cîştige prietenia...

— Jur pe Allah că-i voi urî, chiar dacă ar fi să rămîn singurul care o face!...

Se uitară unul la altul fără a mai scoate o vorbă, căci auziră lipăind papucii tatălui, care se întorcea în dormitor bombănind nişte formule religioase.

Yasin coborî din pat şi porni căscînd spre baie.

Kamal se întoarse pe o parte, apoi se întinse pe spate relaxat şi-şi puse mîinile sub cap, privind în gol. Ra's el-Barr[1] o să te întîmpine fericit. Un înger ca tine nu poate rămîne în Cairo ca să-l pîrjolească soarele dogoritor. Toate firicelele de nisip vor tînji după atingerea tălpilor tale. Şi apa şi aerul vor fi încîntate să-ţi mîngîie trupul. O să-mi povesteşti despre plajă şi despre splendoarea ei cu bucurie şi nostalgie în ochi; o să privesc în ei scrutător, încercînd să văd cum arătau locurile care te-au putut fascina într-atît şi de ce au meritat fericirea de a te întîlni. Cînd ai să te întorci? Cînd am să pot auzi din nou glasul tău mîngîietor? Cum o fi oare plaja? Aş vrea atît de mult să ştiu! Se spune că acolo e lumea libertăţii; că te poţi întîlni învăluit de ape şi că iubirile se numără ca grăunţii de nisip. De un singur lucru sînt sigur: o mulţime de oameni se vor bucura privindu-ţi chipul. În timp ce eu... Inima mi se strînge tînguindu-se de pe acum de aşteptarea chinuitoare. Cum aş putea să uit surîsul tău şi vorbele abia murmurate: „Mîine plecăm... E minunat la Ra's el-Barr!" După cum n-aş putea să uit nici amărăciunea cu

[1] Staţiune de pe litoralul mediteranean al Egiptului, situată la est de Delta Nilului, în imediata ei vecinătate.

care am primit vestea despărțirii, vestea pe care tu, neștiutoare, ai rostit-o cu ochii scînteind de bucurie. A fost ca otrava ascunsă într-un buchet de flori parfumate. Cît de mult invidiez nisipul și apa care te vor atinge și care se vor bucura de mîngîierea ta. N-ai văzut cît de trist eram cînd ți-ai luat rămas bun? Nu, n-ai observat nimic! Nu pentru că aș fi fost unul dintre cei mulți, ci pentru că tu, iubita mea, nu vrei să vezi nimic. Nimic nu reușește să-ți atragă atenția Tu parcă ai fi o făptură stranie, care se ridică deasupra lumii, cu ochii rătăcind peste un tărîm ce nu ne este cunoscut. Stam față în față — două extreme: tu o făclie arzînd de fericire, eu o cenușă de deznădejde și mîhnire. Tu te bucuri de o libertate totală, sau te supui, poate, unor legi deasupra înțelegerii noastre. Totul mă atrage spre tine cu o putere neobișnuită, mai presus de voința mea. Ai găsit oare pe plajă o libertate de care nu te-ai putut bucura în vilele din El-Abbasiyya? Nu, jur pe tot ce am mai scump, tu nu ești ca celelalte făpturi. În parcul palatului tău și pe stradă rămîn urmele parfumate ale pașilor tăi, iar în inimile prietenilor sădești numai speranțe... Tu ești o fată fără seamăn, pe care Orientul a primit-o în dar din altă lume, în noaptea predestinării. Cui vei mai împărți bucuria, cînd apa mării va oglindi imaginea ta, cînd toate privirile te vor admira? Orașul, în absența ta, este un pustiu de triste̦e și de singurătate; parcă ar fi martorul ultimelor clipe din viața cuiva. Priveliștile și monumentele orașului nu se adresează sufletului. Pentru mine sînt ruinele acestei lumi, sau amintirile ei într-un mormînt faraonic nedescoperit încă. Nu există un loc în Cairo unde aș putea găsi alinare și mîngîiere. Totul mă apasă; uneori îmi pare că sînt captiv într-o temniță fără ieșire, alteori într-un labirint. Ce ciudat! Oare apropierea ta îmi dădea o speranță pe care depărtarea mi-a răpit-o? Nu, iubita mea, tu ești ca o speranță: adăpostul la umbra ei îți oferă liniște și răcoare, chiar dacă te sprijini de un vis. Oare pe cel care aspiră să se înalțe către bolta înăl-

necată a cerului îl încălzește faptul că luna strălucește deasupra celeilalte fețe a pămîntului? Eu nu doresc decît viața cu ce are mai bun în ea, chiar dacă m-ar face să sufăr cumplit. Tu mi-ai trezit inima cu adevărat și n-am știut ce este memoria dragostei înainte de a te fi cunoscut. Și astăzi, și mîine și întotdeauna, fie că te vei afla lîngă mine, fie că vei fi la capătul lumii, în mintea mea vor stărui ochii tăi negri, sprîncenele tale arcuite, fața ta brun-aurie, gîtul grațios și silueta mlădioasă. Pari întotdeauna învăluită de un mister; aerul din jurul tău e veșnic înmiresmat de *full*[1] și iasomie. Voi păstra această imagine cît voi trăi; cîndva se vor prăbuși toate piedicile și ființa iubită va fi a mea, numai a mea... Altfel, ce sens ar avea această viață și la ce bun să mai dorești veșnicia? Să nu pretinzi niciodată că ai cunoscut esența vieții dacă nu ai iubit cu adevărat. Auzul, văzul și gustul, prietenia și triumful sînt bucurii neînsemnate pentru cel a cărui inimă a fost inundată de dragoste la prima privire. Cînd pleoapele au coborît pentru prima oară peste imaginea ei, am înțeles că este un sentiment care va dăinui veșnic. Într-o astfel de clipă se naște cu adevărat sufletele și se cutremură pămîntul. Doamne, nu mai sînt eu... Pieptul îmi înăbușe inima, tainele vrăjii sînt vecine cu nebunia, desfătarea strălucește pînă ce se topește în durere, strunele sufletului fac să răsune melodia neștiută, sîngele meu urlă cerînd ajutor fără să știe de cine vrea să se apere, orbul și-a redobîndit lumina ochilor, ologul aleargă, iar cel pierdut s-a întors la viață... Te-am implorat, în gînd, pe tot ce am mai scump să nu mai pleci niciodată. Tu, Doamne, ești în cer ceea ce este ea pentru mine pe pămînt... Sînt convins că viața pe care am trăit-o pînă acum n-a fost decît un preludiu în așteptarea ei. Nu am murit cînd am fost mic, nu

[1] Un soi de iasomie *(Jasminum sambac)* cu flori mici și albe, foarte parfumate.

m-am înscris la liceul Fu'ad I[1], nu m-am împrietenit cu Husein, atîtea și atîtea... decît ca s-o întîlnesc într-o zi pe ea la palatul Șaddad. Ce întîmplare! Inima aproape că-mi zboară din piept cînd mi-aduc aminte. Eram cufundat într-o discuție aprinsă cu Husein, cu Ismail și cu Hasan, cînd ne-a ajuns la urechi un glas ca un cîntec duios. M-am întors uluit. Cine să fie tînăra? Cum este posibil ca o fetișcană să dea buzna peste niște băieți străini? Dar am renunțat imediat să-mi mai pun întrebări și am uitat de toate tradițiile... Eram în fața unei făpturi care nu putea să fi venit din lumea asta. Aveam impresia că toți o cunoșteau în afară de mine. „Prietenul meu Kamal... Sora mea Aida..." În noaptea aceea am aflat de ce m-am născut, de ce n-am murit, de ce m-a împins destinul în El-Abbasiyya, spre Husein și palatul familiei Șaddad. Cînd s-a întîmplat asta? Nu-mi mai amintesc aproape nimic. Era parcă într-o duminică: ziua de odihnă la școala franceză unde învăța ea, și s-a întîmplat să fie și sărbătoarea musulmană a Nașterii Profetului.[2] Dar ce importanță mai are data? Tot farmecul calendarului constă în iluzia revenirii unei întîmplări, deși nimic nu se mai poate întoarce cu adevărat. O să tot cauți data aceea cu rîvnă și n-o să poți spune despre ea decît că a fost la începutul celui de al doilea an de liceu, într-o toamnă, prin octombrie cau noiembrie, cînd a vizitat Saad regiunea Es-Sa'id[3] și

---

[1] Liceu din Cairo cu o reputație deosebită; purta numele primului suveran al Egiptului modern (1917–1936).

[2] Ziua nașterii profetului Muhammad. (12 *rabi' el-awwal* 570); sărbătoare musulmană importantă.

[3] În cursul lunilor iulie-decembrie 1921, cînd Adli Yakan a condus cabinetul ministerial care a purtat tratative cu guvernul britanic asupra viitorului relațiilor anglo-egiptene, Saad Zaghlul a vizitat o serie de regiuni ale țării, printre care și partea de sud a Egiptului (Es-Sa'id), vrînd să atragă atenția asupra sprijinului de care se bucură din partea poporului egiptean. Aceste vizite s-au soldat cu incidente și în cele din urmă ministrul de interne Abd el-Khaliq Sarwat le-a interzis.

înainte de cel de al doilea exil al său...[1] O să-ți răscolești memoria, o să cauți mărturii și întîmplări, agățîndu-te de ele ca un înnecat de un fir de pai, încercînd să redobîndești o fericire pierdută, să întorci niște zile care s-au dus pentru totdeauna. Dacă i-ai fi întins mîna cînd ți-a prezentat-o, așa cum ai fost ispitit s-o faci, ți-ar fi răspuns cu același gest și ai fi putut s-o atingi. Din cînd în cînd te gîndești la momentul acela cu un sentiment de îndoială ca și cînd ea n-ar fi o făptură omenească și n-ar putea fi atinsă... Și astfel s-a risipit clipa ca un vis, așa cum s-au scurs și zilele... Apoi s-a apropiat de prietenii tăi și a stat de vorbă cu ei foarte firesc, în vreme ce tu te ghemuiseî în scaunul din chioșc, tulburat și nedumerit, sub impresia apăsătoare a tradițiilor din cartierul El-Husein[2]. Acestea or fi tradițiile palatelor sau un dar al Parisului, unde își petrecuse zeița ta copilăria? Ai plutit beat însoțit de susurul glasului ei melodios, fascinat de fiecare cuvînt care-și lua zborul de pe buzele ei. Atunci n-ai înțeles că în clipa aceea ai renăscut și că vei intra în viața ta cea nouă cu spaimă și cu lacrimi. „Astă-seară ne ducem la El-Ghandura[3]“, ai auzit-o ca prin vis.

---

[1] Dîndu-și seama de popularitatea deosebită de care se bucura Saad Zaghlul și de consecințele care decurgeau din aceasta pentru viața politică a Egiptului, generalul Allenby — înaltul comisar britanic în Egipt — a convins guvernul britanic să-l expulzeze pe acesta. Autoritățile britanice de ocupație au interzis o întrunire a lui Saad Zaghlul cu partizanii săi, programată pentru ziua de 23 decembrie 1921 și i-au cerut să renunțe la activitatea politică și să se autoexileze în satul natal. În fața protestului său și a hotărîrii de a continua lupta, în ziua de 23 decembrie 1921 el a fost arestat și transportat în portul Suez, de unde a luat calea celui de al doilea exil — între Aden, insulele Seychelles, Gibraltar și Europa — care a durat pînă la 17 septembrie 1923, cînd i s-a îngăduit să revină în patrie.

[2] Cartier cairot din jurul moscheii cu același nume.

[3] Numele unui teatru muzical cairot, foarte popular prin deceniul al treilea, unde prezentau spectacole cei mai renumiți cîntăreți egipteni ai vremii.

„Îți place Munira el-Mahdiyya?“ a întrebat-o Ismail zîmbind. A șovăit o clipă, așa cum îi stă bine unei domnișoare, apoi a răspuns: „Îi place mai mult mamei“. Husein, Ismail și Hasan au discutat apoi despre Munira, despre Sayyid Darwiș, despre Salih și despre Abd el-Latif el-Banna. Pe neașteptate ai auzit glasul acela melodios întrebînd: „Dar ție, Kamal, îți place Munira?“ Ți-aduci aminte de întrebarea aceea neașteptată? Ți-aduci aminte cît de cristalin era glasul? N-au fost vorbe pentru tine, ci cîntec și vrajă, care s-au cuibărit în adîncul sufletului tău pentru a rămîne acolo veșnic — murmur de val închis într-o scoică pe care nu-l auzea nimeni în afară de tine. Ți-aduci aminte cum ai tresărit? Parcă cineva nevăzut s-a hotărît să-ți rostească numele. Ai sorbit dintr-o suflare toată fericirea, iar după aceea ai fi vrut să strigi în gură mare după ajutor: „Ascundeți-mă!“ Pe urmă ai îngăimat ceva, nu-ți mai aduci aminte ce. A mai rămas cîteva clipe, apoi și-a luat rămas bun și s-a îndepărtat.—Privirea caldă a ochilor ei negri sublinia nu numai frumusețea ei, ci și îndrăzneala izvorîtă din încredere și siguranța care-ți inspira teamă, îmbiindu-te și alungîndu-te în același timp. Frumusețea ei fascina; n-am reușit însă niciodată să-i pătrund esența și nici să-i găsesc un termen de comparație — de multe ori am avut impresia că ar fi umbra unei vrăji. Pentru ce o iubesc? Nu găsesc răspuns; de altfel cred că toată această poveste este o enigmă. Întîmplările pălesc cu fiecare zi care trece, numai amintirile alcătuite din frînturi — locuri și nume, gesturi și prieteni, fragmente de conversații — au rămas pentru totdeauna pecetluite în inima mea, care se zbate în nesiguranță, întrebîndu-se mereu: Oare dincolo de toate acestea a existat viață? Oare, înainte de ele a fost o vreme în care inima mea nu cunoștea iubirea iar chipul ei minunat lipsea din sufletul meu? Să te fi tulburat într-atît fericirea încît să tînjești după trecutul anost care s-a dus pentru totdeauna, sau tristețea te-a cô-

pleșit, făcîndu-te să-ți dorești liniștea pierdută? Inima ți se zbuciumă întruna, căutîndu-și echilibrul în hățișul încîlcit al gîndurilor. N-ar putea găsi oare salvarea în natură, în știință sau în artă? Inima ți s-a trezit revărsînd prinos de generozitate. Voi oameni, iubiți sau muriți! Acesta este secretul tău care face să-ți joace în ochi flacără tainică a iubirii. Ești atît de mîndru de înălțarea ta deasupra tuturor; îți pare că te afli pe puntea acoperită cu florile fericirii, ce te leagă direct de ceruri. Cînd rămîi uneori singur cu tine, te strivește umilința la gîndul lumii înguste, mărginite și searbede în care trăiești. Doamne! Cum se naște sufletul meu din nou! Iubirea este tiranică; se ridică mîndră și oarbă deasupra tuturor valorilor făcînd să strălucească numai chipul zeiței tale. Toate virtuțile omenești nu o pot face mai mult decît perfectă și toate defectele ei nu-i pot micșora cu nimic farmecul! Un cusur pare încă o podoabă în coroana ei de perle care îți trezește admirația. Ai putea, oare, s-o disprețuiești pentru că s-a ridicat împotriva tradițiilor sacre? Dimpotrivă, revolta ei disprețuiește și neagă toate tradițiile! Te întrebi deseori ce dorești de la dragostea ta. Răspunsul este întotdeauna același: Să o iubesc! Trebuie numai să te bucuri de viața nouă care a izbucnit în sufletul tău fără să te întrebi ce se află dincolo de ea. Nimic nu poți spera și nimic nu se află dincolo de ea! Doar obișnuința te face să te gîndești la căsătorie. Deosebirile de vîrstă și de clasă fac din căsătorie — în cazul tău — un țel imposibil de atins. Căsătoria n-ar face decît să coboare iubirea ta din sfere înalte pe pămîntul convențiilor. Ce ți-a dăruit zeița dragostei tale? te-ar putea întreba un cusurgiu. Răspunde-i fără șovăire: un zîmbet îngeresc și numele tău rostit de buzele ei, plimbarea ei prin parc din cînd în cînd, ivirea ei dimineața devreme în mașina care o conduce la școală, chipul ei care-ți umple visele ziua și noaptea. Apoi sufletul tău plin de speranțe nebune te întreabă: Este oare imposibil ca un zeu să se intereseze de adoratorul lui? Răspunde-i

fără să te lași amăgit de speranțe mincinoase: Sînt mulțumit dacă va rosti numele meu cînd se va întoarce...

— Repede la baie! Ai întîrziat!

Luat prin surprindere, Kamal se uită perplex la Yasin, care continua să se frece cu prosopul pe cap. Sări imediat pe podea lăsînd să i se vadă trupul lung și deșirat. Se privi îndelung în oglindă, studiindu-și capul uriaș cu fruntea bombată și nasul proeminent, care i se păru săpat în granit. Apoi își luă prosopul de pe tăblia patului și plecă încovoiat spre baie.

Domnul Ahmad terminase cu rugăciunea și acum îl implora pe Allah cu glas tare să-i călăuzească copiii pe calea cea bună și să apere cele două case de tot ce-i rău. Între timp, Amîna pregătise masa. Veni la stăpîn și-l invită cu glasul ei blînd să poftească la micul dejun. Trecu și pe la dormitorul băieților și repetă aceeași invitație.

Cei trei își ocupară locurile obișnuite în jurul tăvii. În timp ce întinse mîna spre una din lipii, stăpînul rosti *basmala*[1], anunțînd începerea mesei. Îl urmă Yasin, apoi și Kamal, în vreme ce mama stătea ca de obicei lîngă platoul cu vase. Înfățișarea celor doi frați te făcea să te gîndești la buna cuviință și la supunere. Inimile lor se eliberaseră însă de teama pe care o încercau pînă nu demult în prezența tatălui; Yasin pentru că împlinise douăzeci și opt de ani, ceea ce îi asigura avantajele vîrstei și garanții împotriva umilințelor, iar Kamal pentru că împlinise șaptesprezece ani, iar școala îi împrumuta și ea ceva din prestigiul ei. Tatăl trebuia acum să treacă cu vederea peste greșelile neînsemnate. În orice caz, în ultimii ani observaseră cu toții o scădere sensibilă a severității și asprimii tatălui lor. Dacă ani îndelungați nu le fusese îngăduit să scoată o vorbă în timpul

[1] *Basmala* - prescurtare a formulei *Bi-ismi Allah ar-rahman ar rahim* „În numele lui Allah cel milostiv și bun", care se rostește în împrejurări foarte diferite. Ea apare, de asemenea, la începutul unor lucrări scrise și este afișată, foarte des, în magazinele comerciale

mesei, acum îndrăzneau să lege scurte conversații. Uneori se grăbeau să răspundă la întrebările tatălui chiar cu gura plină. Nu mai părea ceva neobișnuit dacă Yasin se adresa tatălui său cu dezinvoltură, spunîndu-i, de pildă: „L-am văzut ieri pe Ridwan la bunicu-său acasă. Vă transmite salutări și vă sărută mîna...“ Stăpînul nu mai considera această îndrăzneală o necuviință. Ba încă socotea potrivit chiar să-i răspundă: „Domnul să-l aibă în pază!...“ La această discuție a intervenit chiar și Kamal, întrebînd politicos: „Cînd poate Ridwan, după lege, să se întoarcă la tatăl său?“ „Cînd împlinește șapte ani...“ îi răspunse stăpînul, în loc să-l repeadă, ca altă dată: „Ține-ți limba, fiu de cîine!“ Asta era o schimbare importantă în relațiile obișnuite dintre el și tatăl lui. Kamal a făcut într-o zi socoteala și a constatat că tatăl său îl ocărîse ultima dată cam cu vreo doi ani în urmă, sau cam la un an de la începutul dragostei lui devenită acum moment de referință pentru toate întîmplările vieții. Dîndu-și seama că prietenia lui cu tineri ca Husein Șaddad, Hasan Selim și Ismail Latif impunea o sporire a cheltuielilor, pentru a putea lua parte la distracțiile lor nevinovate, Kamal se plînsese mamei și o rugase să intervină pe lîngă stăpîn pentru a mai adăuga ceva la banii săi de buzunar. Nu-i era nici ei prea ușor să i se adreseze într-o chestiune ca asta, dar după moartea lui Fahmi devenise aproape indiferentă la felul cum o trata stăpînul, așa încît și-a luat inima în dinți și i-a vorbit despre prietenia băiatului lor cu fiii unor oameni de vază, care însemnă o cinste pentru el. Stăpînul s-a făcut foc atunci; l-a chemat pe Kamal în camera lui și a început să se zbîrnească la el: „Crezi că eu sînt la cheremul tău și al prietenilor tăi? Blestemat să fie și tată-tău și tatăl lor!...“ Kamal a ieșit mult mai dezamăgit decît se aștepta, închipuindu-și că lucrurile se vor opri la atît, dar a doua zi, la micul dejun, s-a trezit cu tată-său cerîndu-i detalii despre noii lui prieteni. Cînd a auzit numele Husein Abd el-Hamid Șaddad, l-a întrebat cu interes: „E

din El-Abbasiyya prietenul tău?" I-a răspuns afirmativ, simțind că i se taie răsuflarea. „L-am cunoscut pe bunicul lui, pe Șaddad Bek — a zis stăpînul îndupleçîndu-se. Tatăl băiatului, Abd el-Hamid Bek parcă a fost expulzat din țară din pricina legăturilor cu hedivul Abbas, nu-i așa?" Kamal a răspuns din nou afirmativ, făcînd eforturi disperate să-și ascundă emoția puternică pe care i-o stîrnise discuția despre tatăl zeiței sale. Și-a amintit anii petrecuți de familia ei la Paris, unde ea crescuse sub înrîurirea orașului luminilor. Considerația pentru tatăl său i-a crescut dintr-o dată aflînd că l-a cunoscut pe bunicul Aidei și socotind această cunoștință o vrajă care îl leagă — fie și atît de departe — cu sursa strălucirii sentimentelor lui. Curînd după aceea, mamă-sa i-a adus vestea cea bună — tatăl a fost de acord să-i dubleze banii de buzunar. Din ziua cu pricina n-a mai auzit nici o ocară; fie pentru că n-a mai comis nimic care să-i atragă mînia tatălui, fie pentru că acesta socotea în sfîrșit că a venit timpul să nu-l mai umilească.

Kamal se opri în balcon alături de mamă-sa, petrecîndu-l cu privirea pe domnul Ahmad, care împărțea salutări cu gravitate și amabilitate vecinilor ieșiți în stradă: frizerul Hasanein, *hagg*[1] Darwiș — vînzătorul de *ful*[2], lăptarul El-Fuli, Buyumi — vînzătorul de răcoritoare și Abu Sari' — proprietarul micului bufet. Apoi se întoarse în dormitor unde îl găsi pe Yasin dichisindu-se ca de obicei în fața oglinzii. Se așeză pe canapeaua dintre cele două paturi și începu să studieze trupul mătăhălos al fratelui său și fața lui rumenă și bucălată, cu un zîmbet îngăduitor în priviri. Nutrea pentru,

---

[1] *Hagg* — rostirea egipteană a cuvîntului *hadjdj* „hagiu, pelerin" cu care se adresează, mai ales în limbajul familiar, persoanelor care au luat parte la ritualul pelerinajului la locurile sfinte de la Makka, dar și acelora care au intenția sau cărora li se urează pur și simplu să facă pelerinajul (fem. *hagga*).

[2] *Ful* = un soi de bob, preparat în diverse feluri, servind ca aliment de bază în Egipt pentru majoritatea populației.

Yasin o dragoste sinceră, ca pentru un frate mai mare, numai că ori de cîte ori îl cerceta atent avea impresia că se află în fața unui „animal domestic bine hrănit"; și asta în ciuda faptului că lui îi datora primul contact cu muzica poeziei și cu secretele literaturii. Se întrebase deseori, el care vedea în iubire esența vieții și spiritului, cum ar arăta Yasin îndrăgostit și de fiecare dată nu-și putea reține rîsul. Într-adevăr, ce-ar putea avea comun cu dragostea acest burdihan uriaș, acest morman de carne sau această privire lascivă și ironică? Simțea pentru el un dispreț atenuat de afecțiune și bunăvoință. Alteori însă, mai ales cînd trecea prin crize de suferință și deznădejde, îl invidia cu adevărat. Atunci, demult, avusese impresia că Yasin ar putea fi pasionat de poezie, instalîndu-l în ierarhia lui de copil, într-unul din tronurile înalte ale culturii și artei. Acum, cînd și-a dat seama că nu era decît un cititor superficial, care se limita la lectura de la ora cafelei, frunzărind cîteva pagini din *Hamasa*[1] sau dinte-o povestire oarecare, înainte de a pleca la cafeneaua lui Ahmad Abdo, hotărîse că Yasin trebuie să rămînă cît mai departe de înaltul tron al culturii. O viață searbădă, lipsită atît de strălucirea dragostei cît și de dorința cunoașterii. Cu toate astea, nu putea să nu aibă pentru el acea dragoste obișnuită de frate. Cu totul altele fuseseră sentimentele lui pentru Fahmi. Văzuse în el idealul iubirii și inteligenței, chiar dacă acum considera nivelul lui Fahmi depășit de aspirațiile lui înalte. Cîndva mai avusese îndoieli, dar acum era încredințat că o fată ca Maryam nu este în stare să stîrnească în sufletul cuiva o dragoste adevărată, ca aceea care luminează viața lui. Și-a dat seama acum și de faptul că studiile juridice, spre care se simțise atras Fahmi, nu suportă comparație cu acea cunoaștere umanistă la care aspiră el cu tot sufletul. Privea în jurul său înclinat spre contemplare

[1] *Hamasa* = titlul unei vestite antologii poetice medievale întocmite de Abu Tammam (804—845).

și critică. În momentul în care ajunse în pragul ușii tatălui său, simți că i se înmoaie genunchii. Stăpînul i se păru un zeu înspăimîntător, stînd cu picioarele adunate sub el pe un tron de neatins.

— Tu ești astăzi un adevărat mire! Astăzi sărbătorim una din victoriile tale, nu-i așa? Dacă n-ai fi atît de slăbănog, n-aș avea să-ți reproșez nimic...

— Mie-mi place așa, zise Kamal zîmbind.

Yasin aruncă o ultimă privire imaginii lui din oglindă, apoi își așeză *tarbușul*[2] pe cap, înclinîndu-l cu grijă spre dreapta, pînă ce marginea lui ajunse la sprînceană.

— Acum ești un măgar mare cu bacalaureatul luat, îi zise apoi rîgîind. Mănîncă și odihnește-te pe săturate, că doar ești în vacanță. Ce te-a apucat să citești în vacanță mai mult decît în timpul anului școlar? Doamne, nu vreau s-aud nici de slăbănogeală nici de slăbănogi!... (Apoi, în timp ce ieșea pe ușă cu pămătuful de muște în mînă:) Nu uita să-mi alegi și mie o poveste bună... Ce părere ai? S-a dus timpul cînd îmi cereai să-ți turui un capitol dintr-o poveste... Acum cerșesc eu la tine o carte...

Se bucură cînd rămase în sfîrșit singur și se ridică întrebîndu-se: De ce-o fi oare atît de rotofei, că doar inima îi dă mereu ghes? Nu-i plăcea să-și facă rugăciunea decît atunci cînd rămînea singur — o rugăciune semănînd cu lupta sfîntă, la care participa cu inima, cu mintea și cu spiritul. Se străduia să-și păstreze conștiința neîntinată, sancționîndu-și orice păcat... Implorările de la sfîrșitul rugăciunii însă erau pentru ea și numai pentru ea...

---

[2] *Tarbuș* = un fel de fes, introdus de guvernul otoman pe la mijlocul secolului al XIX-lea în toate provinciile Imperiului pentru a înlocui turbanul, considerat simbol al conservatorismului. În zilele noastre, el este purtat mai ales în Egipt.

Abd el-Mun'im: În curte avem mai mult loc decît pe terasă. Hai să dăm capacul puțului la o parte... Să vedem ce-o fi în el...

Na'ima: O să se supere mama... și mătușa... și bunica...

Osman: N-o să ne vadă nimeni...

Ahmad: Puțul este blestemat... Cine se uită în el moare...

Abd el-Mun'im: Ridicăm capacul și privim de la distanță... (Apoi strigînd la ceilalți:) Hai să coborîm...

Umm Hanafi (blocînd ușa terasei): Mai terminați cu urcatul și coborîtul! Ați zis să urcăm pe terasă și am urcat... Ați zis să coborîm în curte și am coborît... Iar să urcăm pe terasă și-am urcat... Ce vreți să faceți în curte? Jos e mai cald... Aici de bine de rău mai e o adiere... Și pe urmă, acum apune soarele...

Na'ima: Vor să ridice capacul puțului ca să vadă ce e în el...

Umm Hanafi: Le chem acum pe *sitt* Khadiga și pe *sitt* Aișa... acum... îndată...

Abd el-Mun'im: Na'ima e o mincinoasă... Nu ridicăm nici un capac... Nici nu ne apropiem de puț... Ne jucăm puțin prin curte și pe urmă urcăm iar pe terasă... Tu să stai aici pînă cînd ne-întoarcem...

Umm Hanafi: Să stau aici? Nu trece nimeni de mine! Allah să vă îndrume pe calea cea bună! Nu există în toată casa un loc mai frumos decît terasa! Uitați-vă la grădina asta!...

Muhammad: Apleacă-te să călărim pe spinarea ta...

Umm Hanafi: Ajunge cu călăritul... Mai caută-ți și altă joacă... Doamne! Doamne! Ia uitați-vă la iasomie și la glicină!... Uitați-vă la porumbei!...

Osman: Ești urîtă ca o bivoliță... Și mai și puți...

Umm Hanafi: Allah să fie milostiv cu tine! Am nădușit alergînd după voi...

Osman: Lasă-ne să ne uităm la puţ, măcar un pic...

Umm-Hanafi: Puţul e plin de *ifriţi*[1], de spiriduşi... De-aia l-am astupat...

Abd el Mun'im: Mincinoaso! N-am auzit aşa ceva nici de la mama, nici de la mătuşa...

Umm Hanafi: Pentru că numai eu ştiu adevărul... Eu şi stăpîna cea mare... I-am văzut cu ochii noştri... Am aşteptat pînă ce au intrat şi-am aruncat capacul de lemn peste gura puţului, iar deasupra am pus pietre... Să nu mai pomeniţi de puţ!... Şi mai bine rostiţi împreună cu mine: „În numele lui Allah cel milostiv şi bun!"

Muhammad: Apleacă-te să călărim pe spinarea ta!

Umm Hanafi: Mai bine uitaţi-vă la glicină şi la iasomie! Voi nici n-aveţi aşa ceva! La voi pe terasă nu sînt decît găini şi berbeci pe care-i îngrăşaţi pentru sărbătoare...[2]

Ahmad: Bee! Bee! Bee!

Abd el-Mun'im: Adu-ne o scară să ne urcăm pe iasomie!...

Umm Hanafi: Doamne! Ocrotitorule![3] Jucaţi-vă pe pămînt, măi copii, nu în cer!

Ridwan: Noi avem pe balcon şi în salon ghivece cu trandafiri roşii, albi şi cu garoafe...

Osman: Iar noi avem doi berbeci şi multe găini...

Ahmad: Bee! Bee! Bee!

---

[1] *Ifriţi* = demoni sau spiriduşi invizibili care — conform credinţei populare arabe — ar trăi în apropierea oamenilor şi s-ar amesteca în viaţa lor, de obicei pentru a le face rău.

[2] Sărbătoarea mare sau „sărbătoarea sacrificiului" *('id al-adha)* din ziua a zecea a ultimei luni a anului musulman, cu care se încheie ritualul pelerinajului la Makka. Musulmanii sacrifică în această zi oi, împart carne la săraci şi organizează petreceri în familie.

[3] Unul din cele nouăzeci şi nouă de epitete (aşa-numitele „nume sublime") ale lui Allah.

Abd el-Mun'im: Eu merg la *Kuttab*[1]... Cine dintre voi mai merge la *Kuttab*?...

Ridwan: Eu știu pe de rost *El-Hamd!*[2]

Abd el-Mun'im: *El-Hamd!* Fleacuri!

Ridwan: Taci! Cum vorbești așa, doar nu ești păgîn!

Abd el-Mun'im: Asta ne-o recită și monitorul pe stradă...

Na'ima: Ți-am spus de o mie de ori să nu mai repeți vorbele lui urîte!

Abd el-Mun'im (adresîndu-se lui Ridwan): Tu de ce nu locuiești cu tatăl tău, cu unchiul Yasin?

Ridwan: Stau cu mama...

Ahmad: Și unde-i mama ta?

Ridwan: La bunicul celălalt...

Osman: Și unde este celălalt bunic al tău?

Ridwan: În El-Gamaliyya... Stă într-o casă mare cu salon...

Abd el-Mun'im: Și de ce stă mama ta într-o casă și tatăl tău în altă casă?

Ridwan: Mama locuiește cu bunicul de colo și tata cu bunicul de aici...

Osman: Și de ce nu stau în aceeași casă, așa cum stau tata și mama?

Ridwan: Soarta! Așa zice bunica cealaltă...

Umm Hanafi: Ei, acum sînteți mulțumiți: ați insistat atîta, pînă ce v-a spus... Doamne, ce copii! Nu există forță și putere în afara lui Allah... Milostiviți-vă de el și fugiți la joacă!...

Ahmad: Vorbește și bivolița...

Muhammad: Hai apleacă-te, ca să călărim pe spinarea ta...

---

[1] *Kuttab* — școli organizate pe lîngă moschei, în care copiii învățau de la o vîrstă foarte timpurie Coranul și deprindeau o serie de ritmuri, alături de însușirea unor rudimente de scriere, citire și gramatică.

[2] Denumire populară a *surei Al-Fatiha* — prima sură coranică.

Ridwan: Uitați-vă... O păsărică s-a așezat pe glicină...

Abd el-Mun'im: Aduceți-mi o scară și v-o prind...

Ahmad: Sst! Vorbește încet, că se uită la noi și înțelege ce spunem...

Na'ima: Ce frumoasă eee! Cred că o cunosc! E păsărica pe care am văzut-o ieri la noi pe frînghia de rufe...

Ahmad: Aia e tocmai în Es-Sukkariyya!... Nu știe ea drumul pînă la bunicu...

Abd el-Mun'im: Ce prost ești! Păsărica poate să vină în zbor din Es-Sukkariyya pînă aici și să se și întoarcă pînă seara...

Osman: Familia ei este acolo și a venit aici în vizită la rude.

Muhammad: Apleacă-te o dată ca să încalec pe spinarea ta... Dacă nu vrei, mă pun pe un plîns pînă cînd mă aude mama...

Na'ima: Haideți mai bine să jucăm „potîrnichea"...[1]

Abd el-Mun'im: Ba hai să ne luăm la întrecere...

Umm Hanafi: Dar să nu vă prind că începe iarăși cearta între cîștigător și înfrînt...

Abd el-Mun'im: Taci din gură, bivoliță!...

Osman: Muu! Muu!...

Muhammad: Eu intru în întrecere călare... Apleacă-te ca să încalec...

Abd el-Mun'im: Unu... doi... trei!...

*

Domnul Ahmad Abd el-Gawad îi întîmpină pe musafiri cu multă căldură și rămase cu ei toată dimineața. Apoi se așează în capul mesei, la care luară loc Ibrahim Șawkat, Khalil Șawkat, Yasin și Kamal. După ospăț, îi invită pe cei doi gineri în dormitor și se întreținu cu ei cordial, chiar dacă atitudinea lui solemnă, pe care o afișa întotdeauna în

[1] Joc de copii, asemănător cu șotronul.

relațiile sale cu familia, îi obliga pe cei doi la o politețe exagerată. Nu putea să se poarte cu ei altfel, cu toate că Ibrahim Şawkat, soțul Khadigăi, era aproape de-o vîrstă cu el.

În sfîrşit, veni şi rîndul copiilor; se apropiară în ordinea vîrstei şi sărutară mîna bunicului: mai întîi Na'ima — fiica Aişei, apoi Ridwan — băiatul lui Yasin, după aceea Abd el-Mun'im — fiul Khadigăi şi în continuare Osman — primul băiat al Aişei, Ahmad — al doilea băiat al Khadigăi şi, ultimul, Muhammad — mezinul Aişei. Stăpînul le oferi tuturor ciocolată şi *malban*[1] şi încercă să împartă zîmbetele şi mîngîierile astfel încît să nu-l nedreptățească pe nici unul dintre nepoți. Cum în cameră nu se afla nici unul dintre copiii lui, îşi îngădui să fie mai puțin rezervat şi simulă că le strînge mîna cu căldură, ca „între bărbați", îi pişcă uşor de obrajii îmbujorați şi îi sărută pe frunte, glumind cu fiecare şi mîngîindu-i pe rînd. Şi cu toate că Ridwan era favoritul lui, nu lăsă nici o clipă să se vadă acest lucru.

De cîte ori se întîlnea cu unul dintre nepoți, îl cerceta cu interes şi o curiozitate deosebită, străduindu-se să deslușească trăsături moştenite de la părinți şi bunici la ficcare din aceste vlăstare gălăgioase, cărora părinții nu le insuflaseră respectul pentru el şi cu atît mai puțin teama de el. Era fermecat de frumusețea Na'imei, de părul şi grația ei şi de ochii ei albaştri, în parte dobîndite de la Aişa, în parte de la neamul Şawkat. Osman şi Muhammad promiteau să se facă la fel de frumoşi; luaseră de la tatăl lor ochii mari, uşor bulbucați, cu privirea adîncă şi calmă. Abd el-Mun'im şi Ahmad — băieții Khadigăi aveau cu totul alte trăsături; este adevărat că împrumutaseră tenul familiei Şawkat, dar aveau ochii mici şi frumoşi moşteniți de la mama şi de la bunica lor, iar năsucurile lor ameninţau de pe acum să ajungă din urmă nasul Khadigăi sau, mai exact pe al bunicului lor. Privindu-l pe Ridwan, nu puteai să-ți dorești

[1] *Malban* = sorl de dulciuri egiptene, preparate în casă.

un copil mai frumos. Avea ochii negri, bine conturați — ochii frumoasei Haniyya —, pielea de fildeș a familiei Iffat și nasul drept al lui Yasin; fața micuțului îl fascina cu adevărat pe domnul Ahmad. Trecuse multă vreme de cînd copiii lui se agățau de el, așa cum făceau astăzi nepoții, fără ca lor să le fie teamă și fără ca el să simuleze severitatea. Cum a trecut timpul! Yasin, Khadiga, Fahmi, apoi Aișa și Kamal! Își aduce perfect aminte cum îi gîdila la subsuori și îi purta pe umeri. Oare ei își mai amintesc? A fost așa demult! Na'ima, în ciuda zîmbetului senin, pare sfioasă și cuviincioasă. Ahmad, în schimb, se încumetă să mai ceară ciocolată și *malban*, în vreme ce Osman așteaptă nerăbdător rezultatul, iar Muhammad se repede și înșfacă ceasul de aur și inelul cu olamaz din tarbușul bunicului. Khalil Șawkat abia reuși să i le smulgă după multe insistențe. În unele momente, stăpînul se simțea foarte încurcat; aproape că nu știa cum să reacționeze la gesturile neașteptate ale nepoților care îl asaltau din toate părțile.

Spre seară, stăpînul plecă la prăvălie, lăsîndu-i pe ceilalți membri ai familiei adunați în salon, simțindu-se în sfîrșit la largul lor. Salonul de la etajul de sus fusese mobilat cu canapelele și rogojinile de la etajul de dedesubt, iar de tavan atîrna un felinar mare. Devenise locul obișnuit unde se întîlneau, la vremea cafelei, toți cei rămași în casa veche. Domnise liniștea în el multă vreme și niciodată nu fusese ticsit ca acum. Cînd se pierdu și dîra de colonie în urma stăpînului, atmosfera se înseninâ: se auziră glasuri și rîsete, începu animația. Salonul își redobîndi ca prin farmec înfățișarea de odinioară: Amina se așeză pe canapea, cu picioarele strînse sub ea și cu vasele de cafea dinainte, Khadiga și Aișa luară loc pe canapeaua de vizavi, iar Yasin și Kamal pe sofa mai la o parte. După plecarea stăpînului, veniră la ei Ibrahim și Khalil; primul se așeză la dreapta soacrei, al doilea la stînga ei.

— Allah să binecuvînteze mîinile care ne-au oferit astăzi cea mai savuroasă și cea mai plăcută mîncare! se adresă Ibrahim curtenitor soacrei sale. (Apoi trecîndu-și privirea ochilor săi ușor bulbucați și indiferenți peste cei din jur, ca și cînd ar fi rostit un discurs:) Aperitivele calde! Aah, aperitivele calde! *Tawaginurile!* Ce minune! *Tawaginurile* sînt minunea acestei case! Pregătirea lor în cuptor în oalele de pămînt înăbușite! Asta-i secretul! Asta-i măiestria! O adevărată minune! Mai arătați-mi alte *tawaginuri* ca astea din care ne-am înfruptat astăzi!

Khadiga îi urmări cuvintele cu multă atenție și rămase pentru cîteva clipe descumpănită, fără să-și dea seama dacă se cuvine să sprijine elogiile soțului său sau să protesteze pentru că se simțea nedreptățită. Îi lăsă pe ceilalți să-l aprobe, apoi nu se mai putu stăpîni și se amestecă și ea în vorbă, înțepată ca întotdeauna:

— E un lucru bine cunoscut și nu cred că e cazul să-l mai întărească nimeni. Numai că eu aș vrea să-ți reamintesc și ție că te-ai ghiftuit de nenumărate ori cu astfel de aperitive care n-au fost cu nimic mai prejos decît cele de astăzi!

Aișa, Yasin și Kamal zîmbiră cu subînțeles, în vreme ce Amina — stînjenită de observația Khadigăi — se străduia să găsească o formulă cu care să-i mulțumească și lui Ibrahim și să o împace și pe fiica ei.

— Khadiga *hanem*[1] are dreptate, interveni Khalil Șawkat. Nu trebuie să uiți, frate, calitățile deosebite ale *tawaginurilor* pregătite de ea; de altfel rezultatele se văd pe noi toți...

— Nici nu mi-a trecut prin cap să-i contest acest merit — zise Ibrahim, uitîndu-se cînd la soția lui, cînd la soacră-sa, cu o figură încurcată care-și cerea iertare. Eu nu vorbeam

[1] Cuvîntul turcesc *hanum* „doamnă", intrat în limbajul familiar egiptean în variantele *hanim, hanum, hanem.*

însă decît despre marea maestră. (Apoi rîzînd:) Oricum nu lăudam meritele mamei mele, ci meritele mamei tale.

Făcu o pauză, pînă se potoli rîsul stîrnit de vorbele sale și continuă discuția, adresîndu-se soacrei:

— Să ne întoarcem la *tawagin*. Dar n-am vrut să mă refer doar la ele... Pentru că de fapt nici celelalte mîncăruri n-au fost mai puțin savuroase... Cartofii umpluți, *mulukhiyya*[1], orezul condimentat, cu ficăței și pipote, legumele umplute... Ca să nu mai vorbim de puii grași... Apropo, cu ce-i hrănești, mamă soacră?...

— Cu *tawaginuri* îi hrănește! răspunse Khadiga cu ironie.

— O să am de îndurat multe pentru că am recunoscut meritele altora, dar Allah este milostiv și iertător... Acum ce-o fi o fi, dar se cuvine să ne rugăm ca să avem numai bucurii și să le tot sărbătorim. Felicitări pentru bacalaureat, *si*[2] Kamal! Și așteptăm cu nerăbdare licența!

Amina se îmbujoră de sfiicіune și de emoție și-i răspunse cu recunoștință în glas:

— Abd el-Mun'im și Ahmad să-ți aducă numai bucurii! Tot așa și *si* Khalil — să aibă parte numai de bucurii de la Na'ima, Osman și Muhammad! (Apoi, întorcîndu-se spre Yasin:) Și, Yasin de la Ridwan!...

Kamal trăgea cu coada ochiului cînd la Ibrahim, cînd la Khalil cu un zîmbet statornic pe buze, pentru a-și ascunde plictiseala acelei conversații stînjenitoare pentru el. Buna cuviință îl obliga să participe sau cel puțin să asiste la ea. Ibrahim vorbește cu beatitudine despre mîncare, ca și cînd ar fi tot la masă... Mîncare... mîncare... mîncare. De ce atîta veneрație pentru mîncare? Bărbații aceștia ciudați nu se

---

[1] *Mulukhiyya* = legumă comună (*Corchorus olitorius* sau *Olus judaicum*), cultivată mai ales în Egipt, din care se prepară o supă groasă.

[2] *Si* = termen comun de adresare în dialectul egiptean — formă contrasă din *sayyid* „domn", alături de *sidi* „domnul meu" și *sidna* „domnul nostru".

schimbă deloc, deși anii continuă să curgă peste ei. Ibrahim este la fel ca în ziua în care l-am văzut prima oară, chiar dacă în curînd va împlini cincizeci de ani. Doar sub ochi și la colțurile gurii i s-au ivit niște riduri fine, abia vizibile. Privirea sa calmă și grea nu i-a sporit gravitatea ci mai degrabă indiferența. Și nu i-a albit nici un fir de păr — nici de pe cap și nici din mustața răsucită. E destul de robust, dar deloc puhav. Cei doi frați seamănă foarte bine, cu excepția cîtorva detalii nesemnificative, cum ar fi tunsoarea: Khalil cu păr lung și lins, iar Ibrahim cu părul scurt. Altfel, amîndoi zdraveni și indiferenți ca o statuie. Îmbrăcaseră costume de mătase albă, își scoseseră haina și rămăseseră în cămașă, lăsînd să se vadă butonii strălucitori de aur. O înfățișare distinsă! În decursul celor șapte ani, de cînd se uniseră cele două familii, i se ivise de mai multe ori prilejul să rămînă cu unul sau cu celălalt, dar niciodată nu reușise să închege o discuție mai de doamne ajută. Oricum, n-are nici un motiv să-i ponegrească! Dacă n-ar fi fost așa cum sînt, nu s-ar fi potrivit atît de bine cu surorile lui! Din fericire, disprețul nu exclude afecțiunea. Se părea că discuția despre *tawagin* nu se terminase; Khalil Șawkat tocmai se pregătea să adauge ceva.

— Fratele meu Ibrahim a avut perfectă dreptate... Să trăiască mîinile care au pregătit o astfel de masă demnă de toată lauda!...

Amina se simțea măgulită, mai ales că nu avea în fiecare zi parte de laude și de multe ori suferise tînjind după un cuvînt frumos pentru ostenceala ei îndelungată în slujba casei și a familiei. De multe ori și-a dorit o vorbă bună din partea stăpînului, dar cum el era nespus de zgîrcit cu laudele nu avusese parte de mulțumirea asta decît rareori — și atunci doar în treacăt, fără multă insistență. Din pricina aceasta, laudele celor doi frați o înduioșaseră cu adevărat.

— Mă tem că exagerați, *si* Khalil, încercă ea să se apere, vădit stînjenită. Aveți o mamă care mă întrece... Iar cine

s-a obișnuit cu bucatele pregătite de ea nu-și mai dorește altceva...

În vreme ce Khalil continua să laude priceperea și îndemînarea soacrei, ochii lui Ibrahim întîlniră privirea încremenită a Khadigăi, care părea pregătită pentru atac.

— Dar mai sînt și unii care-s de altă părere, mamă soacră .. se adresă el Aminei, zîmbind victorios.

Yasin fu primul care pricepu la cine face aluzie și chicoti. Amina zîmbi, stăpînindu-și doar cu greu rîsul, lăsînd capul în jos, ca și cum ar fi privit în poală. Doar Khadiga rămase în continuare împietrită și aștepta pînă cînd se termină furtuna.

— Nu de la mîncare a început gîlceava noastră, așa cum bine știi — zise ea cu ostentație — ci de la dreptul meu de a fi stăpînă în casa mea... Și eu n-am nici o vină!...

Își reamintiră cu toții de neînțelegerile izbucnite între Khadiga și soacra ei, în primul an de la căsătorie, din pricina bucătăriei. Khadiga voise să aibă bucătărie separată astfel încît să nu mai fie sub controlul soacrei și la dispoziția întregii familii. Cearta amenințase să dezbine unitatea familiei Șawkat și, curînd, știrile rele au ajuns și în Bayna el-Qasrein. Toți au aflat de ea, în afara domnului Ahmad; n-avusese nimeni curajul să-i vorbească de așa ceva, nici despre primul scandal nici despre cele care au urmat. Khadiga și-a dat seama din clipa cînd a izbucnit rivalitatea, că trebuie să se bizuie numai pe forțele proprii. Soțul ei era așa cum îl caracterizasc — „un adormit", care nu se putea hotărî să fie nici alături de ea, nici împotriva ei. De fiecare dată cînd insista pe lîngă el ca să-și obțină un drept, îi răspundea mai mult în glumă: „Nu vreau să am dureri de cap, *sitt*..." N-o sprijinea, dar nici n-o ținea în frîu. Așa încît a intrat în luptă singură, ridicînd capul împotriva bătrînei venerabile cu o îndrăzneală neașteptată și cu o îndărătnicie de neînduplecat. Soacra a fost destul de contrariată de impertinența fetei care își făcuse un rost în lume numai

datorită ei și astfel s-a încins vrajba. I-a reproșat, bineînțeles, că dacă n-ar fi fost ea, n-ar fi visat în vecii vecilor să se mărite cu un bărbat din neamul Șawkat. Khadiga și-a mai stăpînit mînia, dar a rămas neclintită în hotărîrea de a-și dobîndi ceea ce socotea a fi dreptul ei. În același timp, a evitat să facă uz de limba ei ascuțită; nu atît pentru recunoștința pe care i-o purta bătrînei, cît de teama că aceasta s-ar putea plînge domnului Ahmad. A făcut tot ce i-a stat în putință ca s-o instige și pe Aișa la nesupunere, dar sora ei s-a eschivat — nu din dragoste pentru soacră-sa, ci mai degrabă din dorința de a nu avea bătaie de cap, chiar dacă nu-i prea convenea nici ei tutela bătrînei asupra tuturor. S-a năpustit cu ocările asupra Aișei, acuzînd-o că e slabă și trîndavă. A continuat lupta cu o îndărătnicie sporită, fără nici o șovăială, pînă ce soacră-sa n-a mai fost în stare să-i țină piept și a consimțit să-i acorde „țigăncii" de noră-sa dreptul de a avea bucătărie proprie. Nu însă înainte de a se fi zborșit la fiul cel mare: „Treaba ta! Ești un bleg! N-ai fost în stare s-o pui la punct, te-ai lins pe bot de mîncarea mea pentru totdeauna!" Khadiga și-a văzut visul împlinit. Și-a redobîndit vasele de aramă din zestrea ei, iar Ibrahim i-a aranjat bucătăria așa cum i-a cerut ea. A pierdut în schimb afecțiunea cu care soacră-sa o înconjurase din vremea cînd era în leagăn. Amina nu a suportat să le știe supărate și a așteptat pînă ce s-a mai liniștit furtuna, după care a intervenit pe lîngă bătrînă, reușind să le domolească și să le împace. Dar n-a fost decît o împăcare fragilă, căci curînd după aceea a izbucnit iarăși rîca. Și iarăși a urmat împăcarea, și din nou cearta și tot așa... Fiecare arunca vina asupra celeilalte. Amina trebuia să intre la mijloc descumpănită, iar Ibrahim rămînea un spectator neutru ca și cînd chestiunea nu l-ar fi privit și pe el. Iar dacă uneori catadicsea să se amestece, se mulțumea să repete niște sfaturi vagi, fără să-i pese prea mult nici de dojenile mamei nici de învinuirile soției. Dacă n-ar fi fost Amina cu afecțiunea și delica-

teţea ei, bătrîna s-ar fi plîns cu siguranţă domnului Ahmad. Aşa încît şi-a vărsat focul numai în discuţiile nesfîrşite cu cei din familie şi cu vecinii, mărturisind că alegerea Khadigăi pentru fiul ei fusese cea mai mare greşeală pe care o săvîrşise în viaţă şi că merită din plin să tragă ponoasele.

— Dar, dacă nu mă trădează memoria, tu nu ţi-ai cerut doar dreptul despre care vorbeşti, ci ai spus o mulţime de vrute şi nevrute..., comentă Ibrahim vorbele Khadigăi, cu un zîmbet care ar fi trebuit să aibă darul de a o îmblînzi.

Numai că Khadiga îşi înălţă capul legat cu o basma cafenie şi se burzului la soţul ei ca o furie:

— Şi de ce, mă rog, să te trădeze memoria? îl întrebă cu ironie. Ca şi cînd ai avea cine ştie ce gînduri şi preocupări care să te obosească încît să te trădeze memoria!... Ce bine ar fi dacă toată lumea ar putea fi aşa de liniştită cum eşti tu şi ar avea numai gîndurile tale! Nu te-a trădat memoria deloc, *si* Ibrahim! Mai degrabă m-a trădat pe mine... De fapt eu m-am referit la priceperea şi îndemînarea mamei tale. N-a fost vorba de aşa ceva! Eu îmi cunosc — slavă lui Allah! — toate îndatoririle şi ştiu să mă achit de ele cît mai corect, dar mie nu mi-a plăcut să stau în casă ghemuită ca un arici şi să aştept să mi se aducă mîncarea ca la hotel. În plus, n-am suportat să dorm sau să mă distrez toată ziua — aşa cum le place altora să facă — şi să aştept ca alţii să ducă în circă toate poverile casei...

Aişa pricepu imediat la cine face aluzie prin cuvîntul „altora" dar o lăsă să-şi ducă vorba pînă la capăt.

— Tu poţi să faci ce te taie capul, dar lasă lumea în pace! replică ea cu calm şi înţelegere. Acum ce te mai deranjază? Eşti stăpînă, ţi-ai dobîndit independenţa... Acum e rîndul Egiptului! Trebăluieşti de cum se crapă de ziuă pînă la căderea nopţii peste tot: şi la bucătărie, şi la baie, şi pe terasă... Te ocupi în acelaşi timp şi de mobile, şi de găini, şi de copii... Biata Suwaydan — slujnica — nu mai îndrăzneşte să se

apropie de ușa apartamentului tău sau să ia în brațe vreun copil de-al tău... Doamne ferește! Dar nu pricep de ce atîta trudă cînd ar fi de-ajuns și mai puțină!...

Khadiga răspunse cu o mișcare a bărbiei, stăpînindu-și un zîmbet ce dovedea că găsise în cuvintele Aișei motive de mulțumire.

— Unii oameni au fost creați ca să fie stăpîni, alții ca să fie sclavi..., se amestecă și Yasin în vorbă.

— Khadiga *hanem* este o gospodină model, numai că-și cam neglijează dreptul la odihnă, interveni Khalil Șawkat, zîmbind astfel încît lăsă să i se vadă incisivii încălecați.

— La fel zic și eu! aprobă Ibrahim Șawkat vorbele fratelui său. I-am spus asta de mai multe ori, dar m-am lăsat păgubaș ca să nu mai am dureri de cap. Kamal se uită la mamă-sa care tocmai umplea pentru a doua oară ceașca lui Khalil. Îi veni în minte chipul tatălui său, asociat cu amintirile samavolniciei lui și i se ivi un zîmbet pe buze.

— Parcă ți-ar fi teamă de ea! zise el, uitîndu-se nedumerit la Ibrahim.

— Eu evit necazurile cît timp pot să găsesc o cale de scăpare, spre deosebire de sora ta, care caută cu tot dinadinsul necazurile, chiar dacă le-ar putea evita! răspunse bărbatul, clătinînd din cap.

— Auziți judecată! izbucni Khadiga. Tu eviți să stai treaz ori de cîte ori găsești o cale ca să dormi! continuă apoi provocatoare.

— Khadiga! strigă mamă-sa, mustrînd-o din ochi.

— Toată ziua avem frecușuri de-astea!... zise Ibrahim, bătînd-o ușor pe soacră-sa pe umăr. Bine că ai și dumneata prilejul să asiști la ele...

Yasin se mișcă intenționat, pentru a atrage atenția asupra sa, și privi cînd la Khadiga — robustă și planturoasă — cînd la Aișa — slăbănoagă și firavă — și conchise, ca și cînd ar fi vrut să protesteze:

— Spuneați că biata Khadiga ar trudi fără încetare din zori și pînă în noapte. N-aș zice că se vede. Mai degrabă aș crede că ea se distrează și că Aișa asudă!

— Și cine-ar putea să fie cel mai invidios, dacă-i vorba de invidie? întrebă Khadiga, desfăcîndu-și degetele evantai în fața lui.

Vorbele astea nu erau deloc pe placul Aișei. În ochii ei albaștri și senini se ivi o undă de protest. Ignorînd ținta observației lui Yasin, se porni să-și apere fragilitatea, cu invidie în glas:

— Nu mai e la modă să fii gras! (Cînd o văzu pe Khadiga întorcîndu-se mirată spre ea, continuă:) Sau cel puțin sînt în pas cu moda și cei subțiri...

— E la modă să fii subțire pentru cine nu se poate îngrășa! îi răspunse Khadiga cu ironie.

Inima lui Kamal tresări, căci în minte i se ivi o altă siluetă mlădioasă. Imaginea începu să-i danseze în fața ochilor cuprinsă de beția unei muzici astrale, iar el pluti pe aripile visului uitînd de sine, de locul în care se afla și de cei din jur. Nu-și dădu seama cît timp rătăci astfel, dar se trezi umbrit de un nor de amărăciune, ivit pe neașteptate ca o trenă a visului, torcîndu-se din firul lui, invadîndu-l ușor ca o pînză de păianjen. Respiră adînc, plimbîndu-și privirea visătoare peste fețele îndrăgite de demult, care păreau să se mîndrească într-un fel sau altul cu frumusețea lor. Își opri privirea pe fața albă a Aișei, învăluită de părul blond. Cînd își aduse aminte că numai în urmă cu cîțiva ani simțea o plăcere teribilă să atingă cu buzele lui locul de unde sorbiseră buzele ei, îl cuprinse o sfială amestecată cu ciudă și-și dădu seamă că orice alt tip de frumusețe, în afara adoratei lui, nu face decît să-i stîrnească dezaprobarea, chiar dacă se bucurase cîndva de simpatia și dragostea lui.

— Nu-mi place să văd nici un bărbat slab, darămite o femeie, reluă Khadiga firul discuției. Uitați-vă la Kamal!

Ce bine-ar face dacă și-ar da osteneala să sporească și el puțin în greutate!... Să nu-ți închipui, băiete, că învățătura este totul pe lume!

Kamal ascultă zîmbind flegmatic, în vreme ce-i măsura trupul, preschimbat într-un morman de carne și grăsime, și fața, într-atît de rotunjită că nu i se mai vedeau nici măcar defectele. Fu puțin surprins de beția și fericirea victoriei care o cuprinse, dar nu mai avu nici un chef să comenteze observația ei.

— Înseamnă că-ți plac eu..., o provocă Yasin cu ironie. Acum să nu te împotrivești!...

Își îndoise piciorul drept sub el, iar pe cel stîng îl întinsese pe podea. Din cauza căldurii, își deschisese *ghilbabul* la gît și prin deschizătura largă a flanelei i se vedea părul negru și des de pe piept.

— Tu ai întrecut măsura preț de doi grăunți de mușțar..., îi răspunse ea, țintindu-l cu o privire pătrunzătoare. Și pe urmă ție ți s-a urcat grăsimea și pe creier și asta-i deja altceva...

— Spune-mi și mie cum poți să rezișți între soția asta a ta — în halul în care o văd — și între biata mamă-ta? îl întrebă Yasin pe Ibrahim Șawkat, cu compătimire și simpatie, stăpînindu-și respirația.

Ibrahim aprinse o țigară, trase un fum și-l scoase în volute pe nas, țuguindu-și buzele, participînd astfel la viciera aerului din salon împreună cu fratele său, care nu-și scotea pipa din gură decît cînd vorbea.

— Mi-astup urechile, ce să fac? răspunse Khalil impasibil. Așa m-a învățat viața!

— Viața n-are nici un amestec în asta! se adresă Khadiga lui Yasin cu o voce tăioasă, care trăda mînia. N-are absolut nici un amestec! Toată chestia este că domnul l-a dăruit cu o fire insensibilă, semănînd cu înghețata vîndută

de *amm*[1] Badr et-Turki. Poate să se clatine și minaretul moscheii El-Husein și el nu mișcă un deget!...

Amina îi aruncă o privire dojenitoare, care o făcu să zîmbească și să lase capul în pămînt.

— Asta-i firea neamului Șawkat! răspunse Khalil, fălindu-se fără ostentație. Fire de sultani, ce să-i faci?

— Din păcate, *si* Khalil, mamă-ta nu are firea asta de sultani!... zise Khadiga cu tîlc, în vreme ce rîdea pentru a atenua efectul dur al vorbelor ei.

— Soacra ta n-are pereche printre femei, să știi! o întrerupse Amina, pierzîndu-și răbdarea. Este o adevărată doamnă, în adevăratul sens al cuvîntului.

Ibrahim își întoarse capul încet uitîndu-se de sus la soția lui, cu licăriri mucalite în ochii bulbucați.

— O spune cineva din familia ei! observă, oftînd triumfător. Allah să fie generos cu dumneata, mamă soacră! (Apoi adresîndu-se tuturor:) Așa e! Mama e o doamnă și în plus are o vîrstă care cere cruțare și îngăduință... Dar soția mea nu știe ce-i aia îngăduință...

— Eu nu mă înfurii fără motiv! izbucni Khadiga, încercînd să se apere. Nu mi-e în fire să mă oțărăsc... Uite-i, sînt de față... Întreabă-i, dacă vrei...

Se așternu tăcere. Deconcertați, cei din familia ei nu știură ce să răspundă. Kamal, însă, nu nu se mai putu stăpîni și scăpă un chiot, atrăgînd toate privirile spre el.

— *Abla*[2] Khadiga este cea mai îndîrjită blajină pe care am cunoscut-o zise el.

— Sau cea mai blajină îndîrjită! comentă Yasin, prinzînd curaj. Allah știe cum este mai corect!

Khadiga așteptă pînă ce se potoli rîsul, pe urmă făcu semn spre Kamal, clătinînd din cap mustrător și zise:

---

[1] *Amm* — cuvînt însemnînd „unchi din partea tatălui", utilizat în Egipt ca termen cu care se adresează bărbaților în vîrstă.

[2] *Abla* — termen cu care copiii se adresează surorilor mai mari și altor femei din familie.

— M-a trădat tocmai acela pe care l-am purtat mai mult în braţe. Mai mult chiar decît şi pe Ahmad şi pe Abd el-Mun'im!

— Dar nu cred că am spus un secret..., răspunse Kamal, ca şi cînd ar fi vrut să se disculpe.

Amina îşi schimbă atitudinea, luînd de data aceasta apărarea Khadigăi, aflată într-o situaţie care nu era de invidiat.

— Cei desăvîrşiţi sînt sublimi! zise ea, zîmbind.

— Aşa este! încuviinţă Ibrahim cu abilitate. De fapt soţia mea are multe calităţi. Blestemata asta de furie care-l cuprinde pe om! După părerea mea nu merită să te mînii pentru nimic pe lumea asta.

— Fiecare cum i-a fost norocul! zise Khadiga, rîzînd. De-aia trec zilele şi tu nici vorbă să-mbătrîneşti!

— Domnul să-i ocrotească tinereţea! interveni Amina — pentru prima oară indignată. Şi lui şi celorlalţi!

— Tinereţea?! zise Ibrahim, rîzînd mirat şi bucuros totodată de urarea soacrei.

— Patruzeci şi nouă de ani în familia Şawkat nu înseamnă nimic! adăugă Khalil cu emfază.

— Nu vorbi aşa, *si* Ibrahim. Şi hai să terminăm cu fandoselile astea! încercă Amina să pună capăt discuţiei.

Khadiga zîmbi căci ştia prea bine temerile Aminei. În casa cea veche nu se obişnuia să se laude sănătatea în gura mare, din teama de deochi. Probabil că nici Khadiga n-ar fi îndrăznit să vorbească în gura mare despre sănătatea soţului, dacă n-ar fi trăit ultimii şase ani în mijlocul familiei Şawkat, unde nimeni nu credea în deochi şi unde se discuta fără nici o teamă despre *ginni*[1], despre boli şi despre moarte — lucruri care nu erau îngăduite în casa cea veche nici măcar

[1] Conform concepţiei musulmane şi credinţelor populare, ginnii *(djinn)* ar fi nişte fiinţe invizibile, înzestrate cu inteligenţă, care intervin în viaţa oamenilor pentru a le provoca necazuri sau pentru a-i ajuta.

în gînd. În plus, legăturile între cei doi soți erau cu mult mai puternice decît păreau la prima vedere. Nu le amenința nici o vorbă și nici o gîlceavă din lume. Soții se potriveau de minune și fiecare simțea în adîncul inimii că are nevoie de celălalt, cu toate defectele lui. Odată, cînd s-a îmbolnăvit Ibrahim, s-a ivit prilejul ca soția să-i arăte toată dragostea și devotamentul. Este adevărat că se ciorovăiau tot timpul și principalul vinovat de această situație nu era decît Khadiga. În ciuda diplomației cu care o trata soțul, ea găsea în fiecare zi motiv de reproșuri: o dată că a dormit prea mult, altă dată că stă toată ziua în casă fără să miște un deget, altă dată că pălăvrăgește la nesfîrșit sau că nu-i pasă de scandalurile ei cu soacră-sa și tot așa. Zile în șir — așa cum spusese Aișa — nu făcea decît să-l înțepe cu vorba. Dar în pofida acestui lucru sau — cine știe? — tocmai datorită lui, căci ciondăneala are efectul ardeiului care stîrnește apetitul, sentimentele ei au rămas statornice, netulburate, asemeni curenților din adîncul oceanului, al căror curs nu-l pot schimba clocotul și furturile de la suprafață. În plus, bărbatul nu putea să nu-i aprecieze grija deosebită pentru casă: toate camerele lună, mîncare delicioasă, veșminte dichisite, copii îngrijiți... „Știi că ești o adevărată comoară, țigăncușo?" i-a zis el într-o zi, în glumă, în ciuda părerii mamei sale, care nu se sfia să trîmbițeze disprețul ei pentru osteneala nurorii. „Asta-i motiv de laudă pentru servitoare, nu pentru cucoane!" a apostrofat-o pe Khadiga în timpul unei altercații... „Voi nu știți decît să mîncați și să beți! i-a replicat Khadiga. Dar să știi că adevăratul stăpîn al casei este cel care are grijă de ea!" „Ți-au băgat vorbele astea în cap la voi acasă, ca să te convingă pe tine că nu ești bună decît pentru a-i sluji!", a continuat bătrîna cu năduf. „Știu de ce ești furioasă pe mine! s-a zbîrșit Khadiga. Știu! Pentru că nu mai ai nici un cuvînt în casa asta! De-aia!" „Allah mi-e martor! Domnul Ahmad Abd el-Gawad e un om tare bun, dar habar n-are ce diavoliță a zămislit... a urlat bătrîna,

Merit să fiu lovită cu papucii pentru alegerea făcută!". „Meriți să fii lovită cu papucii..., a bombănit Khadiga, astfel încît să n-o audă. Nu te contrazic!".

— Ce fericită ești tu, Aișa! zise Yasin uitîndu-se la sora mai mică și zîmbind malițios. Tu te ai bine cu toate partidele!

Khadiga pricepu unde vrea să bată și i-o retează scurt, mișcînd din umeri, ca și cînd ar fi vrut să pară indiferentă:

— Intrigantule! Nu știi decît să bagi zînzanie între surori!...

— Eu? Allah mi-e martor, căci numai el îmi cunoaște intențiile bune...

— Niciodată n-ai avut intenții bune! replică tăios Khadiga, clătinîndu-și amenințător capul.

— Noi trăim în pace și ne călăuzim după deviza „Trăiește și lasă-i și pe alții să trăiască!", se amestecă Khalil Șawkat, comentînd observația lui Yasin.

— Casa lui *si* Khalil este plină de veselie, continuă Khadiga cu aceeași ironie malițioasă, rînjind încît i se văzură toți dinții lucioși și mărunți. Mingîie tot timpul coardele lăutei, iar *hanem* îl ascultă sau discută din balcon cu vecinele, în vreme ce Na'ima, Osman și Muhammad se joacă trîntind scaunele și bătîndu-se cu pernele. Citeodată mai scapă și Abd el-Mun'im și Ahmad de sub controlul meu dînd buzna în apartamentul mătușii; atunci să vezi dezastrul!

— Doar atît vezi tu în casa noastră fericită? o întrebă Aișa, zîmbind.

— Citeodată mai cînți și tu, iar Na'ima dansează! adaugă Khadiga pe același ton.

— Mie mi-e deajuns că vecinele și soacră-mea mă iubesc... îi răspunse Aișa, fălindu-se.

— Eu nu mă încumet să-mi deschid inima față de femeile acelea guralive... Cît despre soacră-mea, toată lumea știe că-i plac numai lingușitorii și cei care-i pică în genunchi...

— Trebuie să ne avem bine cu toată lumea... Oameni sîntem, doar! Toate vecinele se tem de tine. Mi-au zis de mai multe ori că nu le saluți și că te ții mare... (Apoi, veselă către mamă-sa:) Și-acum are obiceiul să dea oamenilor porecle... Pe urmă trăncăne toată ziua și face glume pe seama lor în casă. Firește că Abd el-Mun'im și Ahmad le țin minte, le repetă cu copiii pe stradă și uite-așa se răspîndesc vorbele...

Amina rise în barbă. La fel și Khadiga, dar încercară cu toții să se ascundă după deget.

— Cu alte cuvinte, sîntem un taraf în toată legea — cu lăutar, cu cîntăreață și dansatoare..., interveni Khalil, încercînd să tempereze discuția. Ne mai lipsesc niște voci bărbătești, dar eu îmi leg speranțe de băieții mei... Chestiunea e doar de timp!

— Nepoata dumitale, Na'ima, e o dansatoare foarte pricepută, într-adevăr, se adresă Ibrahim Șawkat soacră-si.

— Am văzut-o. E tare nostimă! aprobă Amina, rîzînd pînă ce i se îmbujoră fața palidă.

— Dar ce frumușică e! exclamă și Khadiga cu entuziasm și cu obișnuita ei afecțiune pentru cei din familie. Parcă ar fi o poză de reclamă!...

— Ar fi taman nimerită de mireasă pentru Ridwan! conchise Yasin.

— Dar ea este primul nostru copil! observă Aișa rîzînd. Nu pot să uit nici să mă prefac că nu știu... Ea este mai mare decît toți ceilalți...

— Nu pricep de ce pune lumea condiția ca mireasa să fie mai mică decît ginerele..., zise Yasin cu nedumerire și indiferență...

— N-o să fie cazul să aștepte Na'ima prea mult după mirele potrivit... îi răspunse Amina, văzînd că nu se oferă altcineva s-o facă.

— Doamne, ce frumoasă e! exclamă Khadiga din nou. N-am mai văzut un copil așa frumos!

— Dar mamă-sa cum a fost? Nici pe mamă-sa n-ai văzut-o? întrebă Aișa rîzînd.

— Na'ima e mai frumoasă decît tine, orice-ai zice... îi răspunse Khadiga, încruntîndu-se pentru a da vorbelor ei mai multă gravitate. (Apoi adăugă, cu obișnuita-i ironie:) Iar eu sînt mai frumoasă decît voi două la un loc...

„Ei vorbesc despre frumusețe! Ce știu ei despre adevărata frumusețe? Se topesc după culori: albul fildeșului, aurul bănuților. Întrebați-mă pe mine ce-i adevărata frumusețe!.. N-o să vă vorbesc despre culoarea boabei de cafea, nici despre ochii negri ca lemnul de tec, nici despre talia mlădioasă ca trestia! Nimic din toate astea! Sigur că toate astea țin de frumusețe, dar sînt numai linii, forme și culori, toate văzute numai cu ochiul! Frumusețea este cutremurul care-ți rănește inima, este viața care-ți înflorește în suflet, este extazul în care plutești, simțind că poți atinge cerul! Vorbiți-mi despre asta dacă puteți"...

— Cum să caute femeile din Es-Sukkariyya prietenia Khadigăi? S-ar putea să aibă calități — așa cum spunea soțul ei — nu zic ba. Dar lumea mai caută și o față fermecătoare, o limbă dulce... o sîcîi din nou Yasin cînd văzu că discuția riscă să se îndepărteze de la subiect.

Khadiga se întoarse spre el și-i aruncă o privire, care amenința: „Nu vrei deloc să fiu îndurătoare cu tine!..."

— Doamne ferește! N-am știut că dau de altă soacră aici!... protestă ea, oftînd adînc.

Apoi reveni la celălalt subiect, lăsîndu-l pe Yasin în pace, și trecu la un ton serios:

— Eu n-am timp de pierdut cu vizitele! Casa și copiii îmi răpesc tot timpul, mai ales că soțului meu nu-i pasă nici de casă, nici de copii!

— Nu ți-e teamă de Allah să vorbești așa? protestă Ibrahim Șawkat, apărîndu-se. Lucrurile stau în realitate

altfel: Cine are o soție ca a mea trebuie să stea din cînd în cînd în apărare. Trebuie să apere mobila care plesnește de-atîta lustruit, să-i apere pe bieții copii, cărora le pune în circă mai mult decît pot duce... Ultima noutate: nu știați că l-a trimis Abd el-Mun'im la *kuttab*, cu toate că n-a împlinit nici cinci ani, sărmanul!

— Dacă ar fi să mă iau după tine, ar trebui să-l țin acasă pînă la majorat. Voi parcă ați fi certați cu știința. Nu, dragul meu! Copiii mei vor crește și vor învăța ca unchiul lor... Eu însămi repet lecțiile cu Abd el-Mun'im!

— Repeți lecțiile cu el? întrebă Yasin stupefiat.

— De ce nu? Așa cum făcea și mama cu Kamal. În fiecare seară pun să-mi repete ce-a învățat la *kuttab*... (Apoi continuă rîzînd:) Și în felul ăsta îmi mai aduc și eu aminte să scriu și să citesc, căci altfel mă tem că o să uit cu trecerea timpului...

Amina se îmbujoră din nou, de sfială și de bucurie. Se uită la Kamal, invitîndu-l parcă să-și amintească de nopțile de demult. Zîmbi măgulită. „Khadiga să-și crească copiii așa cum au crescut unchii lor. Să-i semene lui Kamal, care are drumul deschis către școala superioară, să-i semene lui... Oof! Simte că nu e în stare să se stăpînească... Dacă trăia, azi ar fi judecător... sau pe cale de a deveni. Ți-a vorbit de-atîtea ori despre speranțele lui!... Erau de fapt și speranțele tale... și unde sînt toate astea acum? De ce n-a trăit? Chiar dacă ar fi rămas un om de rînd!..."

— Nu sîntem nici noi chiar așa cum vrea să zică soră-ta, se adresă Ibrahim Șawkat lui Kamal, încercînd să se apere. Eu mi-am dat examenul de primară în 1895, iar Khalil și l-a dat în 1911... Primara pe vremea noastră era lucru mare... Nu era ca azi, cînd nu se mai mulțumește aproape nimeni cu ea... Noi n-am mai continuat școala, fiindcă n-am vrut să devenim slujbași sau — mai bine zis — n-am avut nevoie de o slujbă...

Kamal se stăpîni cu greu să nu zîmbească la vorbele lui Ibrahim. „Ce caraghios!... Mi-am dat examenul de primară“... Îngînă cu amabilitate:

— Desigur!...

„Ce valoare să aibă învățătura pentru doi tauri fericiți? Am învățat, oricum, din experiența alături de ei că pot să iubesc — într-un fel sau altul — și pe cineva demn de dispreț sau să doresc binele unei ființe, chiar dacă principiile ei de viață îmi stîrnesc aversiunea. Nu pot să urăsc siguranța asta de animal ghiftuit, din adîncul sufletului...“

— Trăiască vechea primară! izbucni Yasin cu un entuziasm caraghios.

— În orice caz noi sîntem partidul majorității!...

Yasin fu puțin deranjat cînd Khalil se introduse — și implicit îl introdusese și pe fratele său în partidul primarei, deoarece știa că nu reușiseră s-o ducă pînă la capăt nici pe aceasta, dar se stăpîni.

Abd el-Mun'im și Ahmad vor învăța pînă la obținerea diplomei superioare, zise Khadiga. Ei vor deschide o etapă nouă în istoria familiei Șawkat! Fiți atenți la numele astea: Abd el Mun'im Ibrahim Șawkat și Ahmad Ibrahim Șawkat. Nu vi se pare că au ceva din rezonanța numelui Saad Zaghlul?

— Ooo, da de unde atîta ambiție? o întrebă Ibrahim, rîzînd.

— De ce nu? Ce, Saad Pașa n-a fost „vecin“[1] la Al-Azhar și pe urmă a ajuns prim-ministru? Un singur cuvînt al lui face lumea să se ridice sau să se așeze!... Păi asta e ceva, nu-i așa?

---

[1] Poreclă dată studenților care frecventau cursurile universității religioase Al-Azhar din Cairo.

— Nu te-ai mulțumi dacă ar ajunge ca Adli și Sarwat?[1] o întrebă Yasin cu ironie.

— Trădătorii?! exclamă ea ca și cînd s-ar fi rugat s-o apere Allah de așa ceva. N-o să ajungă ca ăștia!... Zi și noapte strigă lumea în gura mare, cerînd îndepărtarea lor...

Ibrahim scoase batista din buzunar și-și șterse fața congestionată, care asudase din pricina apei cu gheață și cafelei fierbinți.

— Dacă asprimea mamelor ar putea influența viitorul copiilor, așa încît să ajungă oameni mari, ai putea prevedea de pe-acum că-i așteaptă o mare glorie pe copiii tăi! zise el în vreme ce-și tampona de zor fața cu batista.

Ai vrea să-i las de capul lor?

— Nu-mi amintesc ca mama să-l fi ocărît pe vreunul din noi și cu atît mai puțin să-l fi bătut, se amestecă și Aișa în discuție. Tu ți-amintești așa ceva, Khadiga?

— Mama n-a trebuit să recurgă la violență, fiindcă exista și tata! răspunse Khadiga înțepată. Era de-ajuns să pome-

---

[1] Guvernul britanic a desemnat o comisie condusă de lordul Milner pentru a purta discuții cu conducerea *Wafd*-ului și cu alte personalități politice egiptene — îndeosebi foști șefi de cabinete și miniștri (Adli Yakan, Husein Rușdi și Abdel Khaliq Sarwat), asupra viitorului relațiilor anglo-egiptene. În prima etapă a acestor contacte, care au început în decembrie 1919, Adli Yakan a acționat de comun acord cu conducerea *Wafd*-ului și cu Saad Zaghlul — care continua să se afle la Paris — pentru anularea protectoratului și obținerea independenței depline.

În decursul convorbirilor care au avut loc în anii 1920—1921 — alternativ la Paris, la Londra și Cairo — relațiile dintre Adli Yakan și Saad Zaghlul s-au deteriorat, ele devenind deosebit de încordate după 16 martie 1921, cînd Adli Yakan a fost însărcinat de sultanul egiptean Fu'ad cu constituirea unui „cabinet de încredere", care a purtat tratative la Londra în perioada iulie-octombrie 1921, în scopul încheierii unui tratat ce ar fi urmat să definească noua formulă a relațiilor dintre cele două țări. Revenit între timp în Egipt, Saad Zaghlul a acuzat cabinetul lui Adli Yakan (condus în absența acestuia din țară de către ministrul de interne Abd el-Khaliq Sarwat) de „trădare" a intereselor naționale și curînd după aceea, la 5 decembrie 1921, primul ministru a fost nevoit să-și prezinte demisia.

nească numele lui și nu mai mișca unul. Pe cînd la mine și la tine lucrurile stau cu totul altfel: nu există tată decît cu numele! (La ultima remarcă se sili să zîmbească). În situația asta ce pot face? Dacă tata este mamă, trebuie ca mama să fie tată!

— Sînt convins că ai reușit de minune să joci rolul tatălui! izbucni Yasin, jubilînd. Ești într-adevăr un tată strașnic! Mi-am dat seama de lucrul ăsta de mai mult timp, dar am așteptat s-o recunoști singură!

— Îți mulțumesc, Bamba Kișr! îi răspunse ea, simulînd o satisfacție deplină.

„Aișa și Khadiga sînt două ființe total diferite. Privește-le cu atenție! Cu care dintre ele ai vrea să semene zeița ta? Allah să mă ierte! Zeița mea nu are asemănare!... Nu mi-o pot imagina în nici un caz în chip de gospodină! Nici vorbă de așa ceva! O zeiță în haine de casă, alintînd copii sau ocupîndu-se de bucătărie!... Oribil! Ea trebuie să se distreze, să n-aibă nici o grijă, să se plimbe mîndră, îmbrăcată în straie alese, într-un parc luxuriant sau cu automobilul, să meargă la spectacol! Ea este un înger, venit în această lume într-o vizită neașteptată! Ea este o făptură unică și nu o cunoaște decît inima mea! Ea nu este legată de aceste femei decît printr-un nume generic, atribuit de cei care nu-i pot cunoaște adevăratul nume! Numai aceștia ar putea să asemuiască frumusețea ei cu frumusețea Aișei sau a altor femei... Îmi voi consacra viața cunoașterii zeiței mele! Nu cred că dincolo de aceasta ar mai putea exista sete de cunoaștere!"

— Ce-o mai fi făcînd Maryam? întrebă Aișa pe neașteptate, aducînd astfel vorba despre vechea ei prietenă.

Rostirea acestui nume stîrni reacții ciudate în sufletele celor prezenți. Amina făcu fețe-fețe, ascunzîndu-și cu greu mînia. Yasin se apucă să-și cerceteze unghiile, prefăcîndu-se că n-a auzit întrebarea. Toate amintirile vechi năvăliră în sufletul lui Kamal, răscolindu-l.

— Ce-ai vrea să afli? o întrebă Khadiga cu indiferență. A fost divorțată și s-a întors acasă...

Aișa își dădu prea tîrziu seama că făcuse o gafă, aducînd vorba despre vecina lor în prezența mamei, și asta pentru că atunci, demult, Amina rămăsese cu impresia că Maryam și mama ei n-au împărtășit durerea profundă provocată de moartea lui Fahmi; ba poate chiar se bucuraseră de nenorocirea lor, socotind-o pedeapsă pentru refuzul stăpînului de a consimți la logodna lui Fahmi cu Maryam. Fusese de-ajuns ca Khadiga să exprime această bănuială pentru ca Amina să o repete într-una fără chibzuință. Treptat sentimentele pentru vecina lor s-au schimbat, intervenind mai întîi înstrăinarea și apoi ruptura.

— Nu știu de ce m-am pomenit întrebînd de ea! bombăni Aișa încurcată, scuzîndu-se pentru pozna făcută.

— Nu trebuie să-ți mai aduci aminte de ea! zise mamă-sa vădit tulburată.

Aișa fusese singura care se îndoise de vinovăția prietenei sale, susținînd că discuțiile despre logodnă nu putuseră ajunge la casa lui Maryam și, prin urmare, nici ea și nici mama ei nu aveau nici un motiv să se bucure de nenorocirea lor. Amina susținuse că nu e cu putință ca o chestiune atît de importantă să nu ajungă la urechile celor interesați. Aișa nu dorea să fie acuzată de părtinire, așa încît n-a mai insistat.

— Numai Allah știe adevărul, mamă! încercă ea să atenueze efectul nepotrivit al discuției. Poate că am bănuit-o pe nedrept...

Contrar așteptărilor Aișei, nemulțumirea Aminei spori, preschimbîndu-se în mînie, ceea ce i se păru cu totul neobișnuit. Amina fiind un model de îngăduință și cumpătare.

— Să nu mai aduci niciodată vorba despre Maryam! zise mama cu glasul tremurat. Ai înțeles, Aișa?

— Să nu ne mai aducem aminte de Maryam și de purtarea ei! interveni Khadiga în sprijinul Aminei.

Aișa zimbi încurcată, fără să mai scoată o vorbă. Yasin își văzu mai departe de unghii, pînă ce se termină incidentul. Încurajat de intervenția Aișei, fusese pe punctul să se amestece și el în discuție, dar mînia din vocea tremurată a Aminei l-a avertizat la timp de primejdia ce-l pîndea. Kamal urmărise discuția atent, fără să reacționeze în nici un fel. Dragostea lui îl ajutase să învețe cum să-și ascundă adevăratele sentimente. Dacă era nevoie, putea să afișeze o figură chiar veselă, tocmai atunci cînd suferea mai mult. Își aduse aminte de povestea de demult despre pretinsa bucurie malițioasă a familiei lui Maryam, cu toate că el nu luase nici o clipă acuzația în serios. Îi veni, de asemenea, în minte mesajul secret pe care i-l încredințase Fahmi pentru a-l transmite lui Maryam, cît și răspunsul cu care se întorsese la el. Păzise taina aceea cu sfințenie, respectînd promisiunea făcută și dorința fratelui său. Se miră cum de n-a fost în stare să pătrundă sensul mesajului decît acum de curînd, cînd sufletul lui cunoscuse sentimente asemănătoare cu cele încercate de Fahmi. Fusese ca o piatră gravată cu simboluri al căror tîlc n-a fost în stare să-l descifreze decît dragostea. Observase și el mînia mamei. Cum s-ar fi putut să-i scape? Era un lucru nou în casa din Bayna el-Qasreyn. După nenorocirea care-i lovise, mama se schimbase mult. Înainte nu i se întîmpla să se mînie sau dacă se întîmpla nu lăsa să se vadă. Să se mai întrebe despre pricina mîniei? O știe foarte bine! E inima rănită a mamei care și-a pierdut fiul! Dar ce se întîmplă cu Aișa și cu Khadiga? Nu suportă nici măcar să-și închipuie că Aișa ar putea să-și amintească de fratele pierdut cu indiferență! E o femeie mult prea generoasă și delicată. Se pare, mai degrabă, că vrea s-o apere pe Maryam. Și are și motive s-o facă! Khadiga, în schimb, nu vrea să știe nimic altceva în afara casei. Ea nu este decît mamă și gospodină! N-are nevoie nici de Maryam, nici de nimeni altceva! N-a mai păstrat din trecut decît dragostea statornică pentru familie, și mai ales pentru mama ei! În rest, n-o interesează nimic pe lume! Ce ciudați sînt cu toții!

— Iar tu, *si* Yasin, pînă cînd o să mai stai așa becher? întrebă Ibrahim Șawkat, cu intenția vădită de a limpezi atmosfera.

— Ce să mai fac dacă s-a dus tinerețea? îi răspunse Yasin glumind.

— Eram cam la vîrsta ta cînd m-am însurat, se amestecă în vorbă și Khalil Șawkat, care nu pricepu gluma lui Yasin. Ai douăzeci și opt de ani, nu-i așa?

— Nu te mai însori și tu odată ca să nu mai aibă lumea motiv să vorbească despre burlăcia ta? interveni Khadija îmbufnată, dîndu-și seama că pomenirea vîrstei lui Yasin trădează indirect și vîrsta ei.

— Anii ăștia m-au făcut să uit de mine! răspunse Yasin, cu intenția de a intra în grațiile Aminei.

Amina tresări, apoi se uită la el încruntîndu-se, ca și cînd ar fi vrut să-i zică „M-ai învins, diavol ce ești!".

— Cît ești de șiret! exclamă după un oftat adînc. Ar fi mai cinstit dacă ai recunoaște că te-ai obișnuit și-ți place să stai așa.

— Yasin e un băiat socotit! Și omul socotit nu fuge de însurătoare decît dacă împrejurările îl silesc la asta! zise Amina îndatorată. E vremea să te gîndești să-ți duci datoria pînă la capăt...

Se gîndise și el mereu să-și ducă datoria pînă la capăt. Nu numai pentru că ar fi vrut să-și încerce din nou norocul, dar și pentru a scăpa de rușinea și umilința pe care nu le mai putea îndura din ziua aceea cînd domnul Ahmad acceptase divorțul de Zeinab. N-o făcuse decît de hatîrul lui Muhammad Iffat — tatăl ei. Pe urmă a venit moartea lui Fahmi, obligîndu-l să renunțe la gîndul căsătoriei pentru mult timp... Apoi s-a obișnuit așa liber...

— Trebuie să fac și treaba asta de care nu există scăpare... îi răspunse Aminei, cu convingere. Dar fiecare lucru la sorocul lui...

Discuția fu întreruptă pe neașteptate de țipetele de pe scară, care se amestecau cu tropotul pașilor. Toate privirile

se îndreptară spre ușă întrebătoare. După o clipă, se ivi în prag *umm* Hanafi, gîfîind:

— Copiii, stăpînă!... strigă ea. *Si* Abd el-Mun'im se încaieră cu *si* Ridwan... Am încercat să mă bag între ei ca să-i despart și-au aruncat cu pietre după mine..

Yasin și Khadiga o luară la fugă pe scară în jos. După un minut-două se întoarseră: Yasin îl ținea pe Ridwan de mînă, iar Khadiga îl împingea pe Abd el-Mun'im ușor cu pumnul în spate. Apoi intrară și ceilalți copii, jubilînd. Na'ima alergă la Khalil, Osman la Aișa, Muhammad la bunică, iar Ahmad la Ibrahim. Khadiga se porni să-l ocărască pe Abd el-Mun'im, amenințîndu-l că n-o să mai vadă a doua oară casa bunicului.

— Mi-a zis că ei sînt mai bogați decît noi, îi răspunse el smiorcăindu-se, în vreme ce arăta acuzator spre Ridwan, care se așezase între tatăl său și Kamal.

— Ba minte, că el a zis că sînt mai bogați decît noi... protestă Ridwan. Mi-a zis că ei au și Poarta El-Mitwalli cu comorile ei...

— Iartă-l, fiul meu, încercă Yasin să-l potolească. El e lacom ca și mamă-sa.

Vă certați pe poarta El-Mitwalli? îl întrebă Khadiga pe Ridwan, fără să-și poată stăpîni rîsul. Ai și tu, domnule, Poarta En-Nasr... E doar la doi pași de casa bunicului... Ia-o și nu vă mai certați!.

— Acolo sînt morți, nu comori! răspunse Ridwan, refuzînd cu o mutră îmbufnată. S-o ia el!

— Rugați-vă pentru profet! se ridică în clipa aceea glasul Aișei, blînd și ispititor. Aveți o ocazie rară s-o auziți pe Na'ima cîntînd... Ce ziceți de propunerea mea?

Din toate colțurile salonului izbucniră aclamații. Khalil o ridică pe Na'ima și o așeză în brațe, zicîndu-i:

— I-auzi cum te cheamă publicul!... Vaai, vai! Să nu-ți fie rușine! N-are de ce să-ți fie rușine!...

Dar pe Na'ima o copleşi sfiala şi-şi ascunse capul la pieptul tatălui, lăsînd să i se vadă numai nimbul părului auriu. Aişa se întoarse spre Amina şi îl surprinse pe Muhammad care tocmai se chinuia să-i smulgă o aluniţă de pe obraz. Se ridică şi-l aduse lîngă ea, fără să ţină seama de împotrivirea lui. După aceea continuă să o încurajeze pe Na'ima împreună cu Khalil. În cele din urmă, fetiţa şopti tatălui la ureche impunîndu-i condiţii: nu va cînta decît dacă-i dă voie să se ascundă în spatele lui. Tatăl acceptă şi ea se tîrî de-a bușilea, ascuzîndu-se între spinarea lui şi spătarul canapelei. Întregul salon se cufundă în liniște, aşteptînd cu nerăbdare. Tăcerea se prelungi însă prea mult, iar Khalil simţi că-şi pierde răbdarea. Glasul subţire al fetiţei se auzi la început ca un firicel, apoi din ce în ce mai tare, pînă ce inflexiunile sale ajunseră să trimită căldură în sufletele ascultătorilor:

Fugi de-acolo,
Vin' la noi
Să ne iubim
Amîndoi.

4

— Cred că e timpul să-mi spui şi mie la ce şcoală ai vrea să te înscrii...

Domnul Ahmad Abd el-Gawad stătea pe canapea cu picioarele adunate sub el. Kamal se aşează smerit la capătul ei dinspre uşă, împletindu-şi mîinile în poală. Stăpînul ar fi vrut să-l audă răspunzîndu-i: „Cum crezi dumneata, tată... aşa voi face". Alegerea drumului de urmat în continuare nu era un lucru simplu, aşa încît socoti potrivit să-l consulte şi pe băiat, ba socoti chiar că părerea lui este, la urma urmei, hotărîtoare. Mai ales că nu ştia mare lucru despre treburile astea; doar ce mai auzise şi el de la funcţionarii şi avocaţii

cu care se întîlnise din cînd în cînd la petreceri. Toți fuseseră de părere că pentru a evita insuccesul trebuie să li se dea copiilor posibilitatea de a-și alege facultatea pe care vor s-o urmeze. Tocmai de aceea, apreciase că nu este cazul să-i impună nimic și lăsase lucrurile să meargă de la sine.

— M-am gîndit să mă înscriu la Școala Normală Superioară, tată... Dacă o să fii și dumneata de acord, firește...

Stăpînul dădu din cap stingherit, lăsîndu-l să înțeleagă că nu este deloc încîntat de răspunsul primit. Rămase o vreme cu ochii holbați, neștiind ce să răspundă.

— Normala Superioară?... întrebă el cînd se dezmetici, fără pic de entuziasm în glas. Nu se plătesc nici un fel de taxe la școala asta, nu-i așa?

— Probabil... răspunse Kamal, șovăind. Nu știu nimic în legătură cu aspectul ăsta...

Tatăl făcu semn cu mîna, disprețuitor, ca și cînd ar fi vrut să zică: „S-ar cădea să cugeți înainte de a lua o hotărîre în legătură cu lucruri de care habar n-ai..."

— Așa e, cum îți spun eu... reluă el discuția pe același ton nemulțumit. Tocmai din acest motiv nu se îndreaptă spre ea, decît în mod cu totul excepțional, copiii de neam bun... Pe urmă, meseria de dascăl... Tu știi ceva despre meseria asta, sau tot atît de multe cîte știi despre școală? E o meserie jalnică, disprețuită de toată lumea... Eu cunosc lucrurile astea foarte bine, pe cînd tu ești un ageamiu: nu știi nimic despre lumea în care trăiești... Ascultă-mă ce-ți spun: e o meserie care nu-ți oferă nimic... Am cunoscut oameni de vază și funcționari respectați care nici nu se gîndesc să-și dea fetele după un dascăl, oricare-ar fi rangul lui... (Rigii, respiră adînc și continuă:) Fu'ad — băiatul lui Gamil el-Hamzawi — îl știi..., a purtat haincle tale ponosite... O să se înscrie la Școala de Drept... Băiat isteț, deosebit, dar nu mai deștept decît tine... I-am promis lui tată-său c-o să-l ajut să-i plătească taxele pînă cînd obține scutirea... Va să zică eu plătesc taxe pentru copiii altora la școli onorabile, iar băiatul meu învață pe gratis la o școală de nimic...

Kamal fu surprins, ba chiar uluit de părerea tatălui său despre dascăl și menirea lui. De ce s-o fi împotrivind cu atîta îndîrjire? Să fie oare din pricină că școala unde se pregătește un dascăl este gratuită? Nu-și închipuise că bogăția sau sărăcia ar avea vreo legătură cu știința și nici că știința ar putea să aibă o altă valoare în afara ei însăși. Oricum ar fi, încrederea lui în știință rămîne neclintită, ca și încrederea în judecățile și părerile luminate întîlnite în operele unor scriitori pe care-i are la suflet, cum sînt al-Manfaluti[1], Al-Muwaylihi[2] și alții asemenea lor. Trăia cu toată ființa lui în lumea idealurilor zugrăvită în paginile cărților citite. De aceea, socoti părerea tatălui său neîntemeiată, în ciuda respectului pe care i-l purta. Încercă să-i găsească scuze în mentalitatea lui înapoiată și în influența negativă pe care o exercitau asupra lui prietenii săi ignoranți. Îi păru rău, dar nu se putu abține să-i răspundă cu un citat din lecturile sale:

— Știința este deasupra puterii și averii, tată...

Stăpînul își roti privirea perplexă între Kamal și dulapul de haine, de parcă ar fi căutat pe cineva să-l ia de martor împotriva fiului său.

— Chiar așa? Am trăit ca să aud și niște vorbe goale ca astea? întrebă el indignat. Bați cîmpii, băiete... Nu există știință fără putere și fără bani! Și pe urmă, cum vorbești despre știință, ca și cum ar fi una singură? Nu ți-am spus că ești un țînc ageamiu? Există științe și științe... Ioții

---

[1] Muhammad Lutfi Al-Manfaluti (1876—1924), scriitor egiptean de formație azharită tradițională, elev al lui Muhammad Abdo — unul din reformatorii islamului. Saad Zaghlul i-a încredințat cîteva funcții administrative însemnate. A publicat o serie de adaptări după romane și povestiri franceze de factură romantică, volumul *Al-Abarat* „Lacrimi", precum și trei volume de articole și eseuri adunate sub titlul *An-Nazarat* „Reflecții".

[2] Muhammad al-Muwaylihi (1858—1930), jurnalist și scriitor de formație tradițională foarte conservator. Gazetar de seamă. Autor al culegerii de *maqame Hadis Isa ibn Hișam*, adunate în volum în anul 1906, după ce anterior fuseseră publicate în foileton în revista *Misbah aș-Sarq* „Lampa Orientului".

au știința lor, pașii au știința lor... Ia aminte la ce-ți spun pînă nu e prea tîrziu... Nu fii nătîng, că pe urmă o să-ți pară rău...

Știa prea bine că tatăl lui respectă religia și pe slujitorii ei și, de aceea, recurse la un truc, zicînd:

— Și azhariții învață gratuit și pe urmă lucrează în învățămînt, dar nimeni nu ia în deșert învățătura lor.

— Religia e una și slujitorii ei alta... răspunse tatăl, făcînd un gest de dispreț cu bărbia.

— Dar știu că dumneata îi prețuiești, tată, și-i iubești pe savanții teologi, zise el adunîndu-și curajul, în încercarea disperată de a-l convinge pe omul obișnuit să hotărască numai el.

— Hai să nu amestecăm lucrurile! i-o reteză stăpînul îndîrjit. I-adevărat că-l respect și-l iubesc pe șeihul Mitwalli Abd es-Samad, dar nu e mai puțin adevărat că aș prefera să te văd mai degrabă funcționar distins decît împărțind binecuvîntări și amulete. Fiecare vreme cu bărbații ei! Dar nu vrei să pricepi și pace!

Stăpînul îl cercetă atent, încercînd să descifreze efectul vorbelor sale. Kamal lăsă ochii în pămînt și se porni să-și muște buza de jos, să clipească des și să-și strîmbe colțul gurii. „Ce ciudat! Oare, pentru acest prezent nenorocit stăruie unii oameni în lucruri care nu le pot aduce nimic bun?".

Tatăl își stăpîni mînia, consolîndu-se cu gîndul că este vorba de o chestiune în care el nu mai poate avea mînă liberă și-l întrebă:

— Dar de fapt de ce ești atît de entuziasmat de Școala Normală, ca și cînd numai acolo s-ar găsi știința? De ce nu-ți place Școala de Drept, de pildă? Că doar de-acolo ie oamenii mari și miniștrii... Acolo a învățat și Saad Pașa alți bărbați de seamă. (Apoi, pe un ton mai scăzut, cu o privire deznădăjduită în ochi:) Și răposatul Fahmi a optat pentru Școala de Drept după ce-a stat și-a chibzuit îndelung

Dacă nu se prăpădea, azi ar fi procuror sau judecător, nu-i așa?

— Tot ce spui dumneata e adevărat, tată, dar mie nu-mi place Dreptul, îi răspunse Kamal înduioșat.

— Nu-i place! exclamă stăpînul, lovindu-și palmele una de alta. Ce treabă are plăcerea cu știința și cu școala? Spune-mi și mie, ce-ți place la Școala Normală? Vreau să știu și eu cu ce te-a vrăjit pe tine școala asta. Sau vrei să ai numai atît cît să trăiești de pe-o zi pe alta? Hai, deșartă-ți sacul pînă la fund, că vreau să te aud...

Făcu un gest de parcă ar fi vrut să-și adune toate forțele pentru a-l convinge pe tată-său, deși își dădea seama cît de grea este o astfel de încercare și, pe deasupra, se temea că va avea în continuare parte numai de ironii. Și, colac peste pupăză, nu știa nici el prea bine de ce a ales tocmai Școala Normală Superioară. Ce să-i spună? Dacă ar fi avut puțin timp să mediteze, poate că ar fi descoperit lucruri de care n-ar fi nici el prea încîntat. Nu după Drept aleargă el. Nici după economie, nici după geografie și nici după istorie și engleză, chiar dacă ultimele două sînt importante pentru ceea ce-l interesează pe el. Deci, toate acestea sînt lucruri pe care nu le dorește. Atunci ce dorește? Trebuie să mai cumpănească înainte de-a ști precis la ce aspiră și dacă Școala Normală îl va putea ajuta să-și împlinească dorințele. Acum e tentat să creadă că drumul cel mai scurt către împlinirea dorințelor trece prin această școală. Sînt dorințe stîrnite de nenumăratele lecturi ce nu par să aibă nimic comun între ele: articole literare și sociale, religia, epopeea despre Antar[1], *Alf layla*[2], *Al-Hamasa*, Al-Manfa-

[1] *Sirat Antar*, celebru roman arab cavaleresc de tip epopeic, grupînd legendele care s-au țesut în decursul secolelor în jurul personalității poetului preislamic Antara ben Șaddad (aprox. 525 — aprox. 614).

[2] *Alf layla wa layla* „O mie și una de nopți", celebra culegere de povestiri orientale strînse în secolele XIII — XIV.

luti, bazele filozofiei. Nu sînt lucruri cu totul străine de visele pe care le sădise Yasin cu ani în urmă în sufletul lui şi nici de legendele pe care le ascultase de la mama-sa, chiar mai înainte de asta. Îi plăcea să numească lumea asta învălmăşită şi stufoasă „gîndire" şi să se socotească pe sine un „gînditor". Era convins că nimic nu poate fi mai presus de gîndire, căci prin caracterul ei luminos, aceasta se ridica deasupra lucrurilor mărunte, deasupra puterii, titlurilor şi atîtor altor manifestări de falsă măreţie. Era convins de asta indiferent dacă noţiunea de gîndire era clară sau mai puţin clară în mintea lui şi indiferent dacă Şcoala Normală îl va ajuta să se lumineze sau va fi numai un început. Trebuia să recunoască, în acelaşi timp, că inima lui sau mai bine zis iubirea lui, îl împing cu putere în aceeaşi direcţie. Dacă putea afirma hotărît că între zeiţa lui şi între drept sau economie nu există nici o legătură, în schimb, între ea şi marile probleme ale religiei, filozofici muzicii sînt nenumărate fire invizibile, care străluceşc în clipele de bucurie şi încîntare. Numai sorbind din aceste izvoare îşi va potoli setea de cunoaştere. Aceste gînduri îl frămîntau într-una, dar ce-ar putea oare să-i spună tatălui său?

— La Şcoala Normală se învaţă ştiinţe foarte importante, tată, cum sînt istoria universală, plină de atîtea învăţături, şi limba engleză! răspunse el după un timp, căutînd să ocolească răspunsul categoric.

Stăpînul îl urmări atent în vreme ce vorbea, simţind că fierbe de indignare. Se uita la el ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară. Abia acum îşi dădea seama cît de sfrijit era băiatul. Niciodată nu observase pînă atunci că gîtul lui firav şi nefiresc de lung poartă un cap prea mare, din care creşcuse o trompă în loc de nas. Înfăţişarea fiului său i se păru la fel de ciudată ca şi gîndirea lui. Se simţi tentat să rîdă, dar afecţiunea şi dragostea îl opriră. „Slăbănogeala asta o să se ducă mai devreme sau mai tîrziu; nasul l-a moştenit de la mine, dar de unde o fi avînd capul ăsta atît de

ciudat? se întrebă stăpînul în sinea sa. Oare cusurgiii puși pe glumă tot timpul, ca mine, n-or fi făcînd haz pe seama lui?“ Gîndul acesta îl descumpăni, stîrnindu-i compătimirea dar și ciuda.

— Află că știința în sine nu înseamnă mare lucru, începu el pe un ton pe care se chinuia să-l mențină calm și blînd. Rezultatul final contează! Dreptul te conduce spre magistratură, pe cînd cu istoria și cu învățăturile nu rămîi decît un biet dascăl. La consecințe trebuie să chibzuiești îndelung! (Apoi pe un ton mai ridicat:) Nu există forță și putere în afara lui Allah! Învățături, istorie... Praf în ochi! Nu mi-ai spus nimic cu noimă pînă acum!

Kamal se îmbujoră de sfială și durere la auzul unei asemenea păreri despre cunoștințele și valorile supreme, pe care le venera, iar tatăl său le disprețuia vădit. Se consolă gîndindu-se că știința și caracterul ei sacru sînt apărate de gînditorii pe care îi citise. Își aminti de aluziile acestora la adresa ignoranților care disprețuiesc știința și aleargă numai după cîștig și după putere. „Bine, dar tatăl său! Nu poate înțelege cum de poate gîndi tatăl său astfel! El este, indiscutabil, minunat, dar este victima timpului și locului în care trăiește și mai ales a prietenilor care roiesc în jurul lui. Avea oare rost să mai continue discuția cu el? Să-și mai încerce încă o dată norocul?“

— De fapt să știi, tată, că științele astea se bucură de cea mai mare apreciere la națiunile civilizate... Europenii le cinstesc și ridică statui geniilor și oamenilor de cultură.

Stăpînul întoarse fața de la el, zicîndu-și „Trebuie să ai răbdare!“ Dar nu lăsă să i se vadă mînia. Probabil că vorbele lui Kamal îl luaseră prin surprindere, dar nu i se părură în nici un caz vrednice de luat în seamă.

— Îți sînt tată și răspund pentru viitorul tău! rosti răspicat, întorcîndu-și din nou fața spre Kamal. Vreau să ai parte de o slujbă demnă de respect! Ești de acord cu mine? Interesul meu este să ajungi funcționar onorabil, nu un biet dascăl, chiar dacă ți s-ar ridica o statuie ca lui Ibrahim

Paşa abu Asba'.[1] Doamne, am trăit s-o aud şi s-o văd şi pe-asta! Ce treabă avem noi cu europenii? Tu trăieşti aici în ţara asta! Ai văzut tu pînă acum vreo statuie ridicată dascălilor? Arată-mi măcar una! (Apoi pe un ton dezaprobator:) Spune-mi, fiule, tu vrei să ajungi într-o funcţie înaltă sau vrei statuie?

Kamal rămase foarte descumpănit şi nu fu în stare să scoată o vorbă.

— Nu ştiu de unde ţi-au venit ideile astea, continuă tatăl cu amărăciune. Eu te poftesc să iei seama bine şi să-ţi intre în cap că trebuie să ajungi un bărbat mare... Să tremure lumea cînd te vede sau numai cînd aude numele tău... Ai tu în cap ceva anume şi eu nu ştiu? Spune-mi deslușit ce ai tu pe suflet ca să pricep şi eu ce vrei şi să mi se ridice o piatră de pe inimă... Crede-mă, sînt foarte neliniştit din pricina ta...

Să mai încerce încă un pas şi să mai dea ceva în vileag, lăsîndu-se în voia lui Allah!

— E o ruşine, tată, dacă vreau să ajung şi eu într-o zi ca Al-Manfaluti? întrebă Kamal cu teamă.

— Şeihul Mustafa Lutfi al-Manfaluti? întrebă stăpînul uluit. Allah să fie milostiv cu el! L-am văzut de mai multe ori la moscheea lui *sidna*[2] El-Husein. Dar, din cîte ştiu, el n-a fost dascăl... A fost mult mai mare! A fost unul dintre tovarăşii cei mai apropiaţi ai lui Saad şi unul din secretarii lui. Şi, pe urmă, el a studiat la Al-Azhar, nu la Normală! Să ştii că Azharul l-a făcut atît de mare! El a fost un dar al lui Allah! Aşa zice lumea... Dar noi discutăm acum despre viitorul tău şi despre şcoala pe care trebuie s-o urmezi.

---

[1] Ibrahim Paşa (1789—1848), primul dintre fiii lui Muhammad Ali, general şi vicerege al Egiptului. A condus o serie de expediţii militare victorioase în Peninsula Arabă (1916—1919), în insulele greceşti (1824—1828), Siria şi Palestina (1831—1839).

[2] *Sidna* „domnul nostru", iniţial titlu comun de respect, apoi titlu acordat descendenţilor lui Al-Husein. Într-o întrebuinţare particulară precede numele sfinţilor şi martirilor musulmani.

Să lăsăm lui Allah ce-i al lui! Dacă și tu ești un dar al lui Allah, o să te bucuri și tu de gloria lui Al-Manfaluti..., dar ca procuror sau judecător... De ce nu?

— Nu aspir doar la faima lui Al-Manfaluti, ci și la cultura lui, zise Kamal, luîndu-și inima în dinți. Și nu văd altă școală mai potrivită decît Școala Normală Superioară pentru atingerea acestui scop, sau cel puțin pentru deschiderea drumului spre știință. De aceea am optat pentru ea! Nu țin neapărat să devin dascăl... Mai degrabă n-am de ales, fiindcă aceasta este singura cale către cultură și gîndire...

Gîndire? Îi veni în minte un stih dintr-un cîntec al lui El-Hamuli „Gîndurile-mi rătăcesc, ajutați-mă voi, lacrimi". Îi plăcuse foarte tare și-l repetase multă vreme. Asta o fi gîndirea după care aleargă fiul meu?

— Și ce sînt, mă rog, gîndirea și cultura de care-mi vorbești? îl întrebă nedumerit.

Kamal nu se așteptase la această întrebare. Înghiți în sec și îngăimă aproape șoptit:

— Cred că nu știu nici eu prea bine... (Apoi zîmbind, ca și cum s-ar fi străduit să-i cîștige bunăvoința:) Dacă aș ști exact, probabil că n-aș mai avea nevoie să învăț...

— Atunci cum de-ai ales așa ceva, dacă habar n-ai despre ce e vorba? Știi că ai haz! Bîjbîi așa fără rost?!...

— De fapt, am vrut să spun că este un lucru mult prea complicat ca să poată fi explicat în cîteva cuvinte... se corectă Kamal, învingîndu-și stînjeneala cu un efort disperat. Printre altele, știința aceasta cercetează și originea vieții și dezvoltarea ei...

— Și ei vrei tu să-i jertfești viitorul? îl întrebă stupefiat, după ce-l cercetă îndelung. Originea și dezvoltarea vieții, va să zică... Păi neamul omenesc se trage din Adam[1], și,

---

[1] Legenda biblică despre originea neamului omenesc. Preluată ca atare, ea revine în Coran de mai multe ori (*sura* II, *Al-Baqara*, versetele 30—39, *sura* VII *Al-A'raf*, versetele 11—27, *sura* XX *Ta Ha*, versetele 115 — 126 etc.).

după ce murim, ajungem fie în rai, fie în iad... Ce vrei să știi mai mult? Sau... a mai apărut ceva nou?...

— Nu!... Asta o știam și eu..., dar vroiam să spun că...

— Ai înebunit? îl întrerupse brusc. Nu vezi că bați cîmpii? Eu te întreb ce ai de gînd să faci tu în viitor, iar tu îi dai înainte cu originea vieții... Și pe urmă ce faci? Deschizi o dugheană de prezis viitorul?

Kamal se sperie, dîndu-și seama că tăcerea ar putea fi luată drept acceptare, iar punctul de vedere al tatălui său îl rănea profund.

— Iartă-mă, tată, dacă n-am reușit să mă exprim suficient de clar... încercă el să arunce ultima carte în joc. Vreau să-mi continui studiile umaniste pe care le-am început după ce mi-am dat capacitatea... Să învăț istoria, limbile străine, estetica și poezia... Cît despre viitor, rămîne să-l hotărască Allah!...

— Și să mai învăț și meșteșugul scamatorilor și vrăjitorilor și *qaragoz*-ului[1], și-așa mai departe... îl maimuțări stăpînul, ieșindu-și din sărite. Iartă-mă, Doamne! Chiar mi-ai rezervat mie o astfel de surpriză? Nu există forță și putere în afară de Allah!

Domnul Ahmad își dădu seama că situația este mult mai gravă decît socotise inițial și rămase descumpănit, întrebîndu-se în sinea lui dacă nu cumva greșise îngăduind fiului său să-și spună părerea. Se arătase prea înțelegător, iar Kamal insistase cu încăpățînare să lungească discuția. În sufletul său se dezlănțui o luptă între firea lui orgolioasă și despotică și dorința de a fi îngăduitor cu fiul său, cel puțin într-o astfel de chestiune importantă ca alegerea facultății. Pe de o parte nu suporta gîndul că ar putea fi învins, iar pe de altă parte nu-i dădea pace grija pentru viitorul lui Kamal. În cele din urmă precumpăni înțelepciunea, ceea ce nu i se întîmplase prea des pînă atunci.

---

[1] Nume dat de arabi teatrului turcesc de umbre, după personajul lui principal.

— Nu fii neghiob! reluă el discuția. Cred că ești cam într-o doagă. Mîntuiește-l, Doamne! Nu-i de glumit cu viito-rul! E vorba de viața ta... Gîndește-te bine la treaba asta! Eu înțeleg niște lucruri mai bine decît poți tu s-o faci... Ai prieteni din toate straturile sociale și nici unul nu gîndește altfel decît mine... Ești încă tînc... Tu știi ce-nseamnă să fii procuror sau judecător? Păi astea sînt funcții care fac lumea să tremure... Și tu ai putea să ocupi una din ele! Nu pricep de ce fugi de ele și vrei cu tot dinadinsul să te faci... dascăl?!

Vorbele tatălui îl mîhniră nespus pe Kamal. El n-avea deloc o părere bună despre funcțiile care fac lumea să tremure. Lecturile din ultima vreme i le dezvăluiseră a fi glorie efemeră și falsă măreție. Tot din aceste lecturi mai aflase că nu există glorie și măreție decît în știință și în adevăr! În plus, tot ce avea legătură cu puterea și gloria se asocia în mintea lui cu falsitatea și inepția. Dar se feri să-i declare tatălui această convingere, de teamă să nu-i stîrnească mînia.

— Școala Normală este, în orice caz o școală superioară! zise el politicos, încercînd să-i intre în grații.

— Dacă nu-ți place Dreptul — căci unii oameni preferă mizeria — alege-ți cel puțin o școală mai de doamne-ajută: școala de război, poliția... zise tatăl, făcînd haz de necaz, după ce rămase o vreme pe gînduri. Oricum. e mai bine să faci ceva decît nimic...

— La școala de război sau la poliție cu bacalaureatul? întrebă Kamal contrariat.

— Păi ce poți face, dacă n-ai avut parte de ceva mai bun?

În clipa aceea îi atraseră atenția razele soarelui, care se strecurau prin fereastra dinspre curte, reflectîndu-se în oglindă și vestindu-i că a sosit vremea să plece la prăvălie. Se mișcă puțin pentru a scăpa de fascicolul luminos care-l sîcîia, răsuflă adînc, vărsîndu-și năduful și anunțînd astfel că discuția se apropie de sfîrșit.

— Nu mai există și altă școală în afară de astea nesuferite? întrebă stăpînul abătut.

— A mai rămas Școala de Comerț, care nu-mi surîde, răspunse Kamal, cu ochii în podea, din ce în ce mai stînjenit și mai abătut.

— Pe domnul Ahmad îl cam scoase din sărite graba cu care îi răspunse fiul la ultima întrebare, deși nici el nu era entuziasmat de această școală care nu scotea decît „sfîrnari". Nu-i trecuse niciodată prin cap să facă din Kamal un negustoraș. Își dăduse seama de la bun început că un magazin ca al lui nu va putea să le asigure urmașilor veniturile pe care i le aducea lui, mai ales că ele trebuiau să fie împărțite între atîția moștenitori. De aceea nici nu-și bătuse capul să pregătească pe vreunul dintre ei pentru a-i lua locul. Dar nu acesta era motivul propriu-zis al lipsei de entuziasm, ci respectul dus pînă la venerație pentru funcție și pentru înaltul funcționar, conștient fiind de poziția și rolul acestora în viața publică. Ajunsese la această convingere observînd îndeaproape pe cei cîțiva prieteni care aveau slujbă la stat și pe cei cîțiva cunoscuți cu care venise în contact prin obligațiile impuse de meseria sa. Tot timpul a visat ca fiii lui să devină slujbași și se străduise să-i orienteze în această direcție. Știa foarte bine că negoțul nu se bucura nici pe sfert de considerația de care se bucura o funcție în ochii lumii, chiar dacă negoțul aduce venituri de cîteva ori mai mari decît o slujbă oarecare. Nu e mai puțin adevărat că se simțea măgulit, văzîndu-se respectat de funcționari și ajunsese să se socotească egalul lor. Dar care alt negustor în afara lui ar putea să mai fie egal cu funcționarii? De unde să aibă copiii lui o personalitate atît de impunătoare ca a lui? Numai decepții! Cu ani în urmă dorise cu tot dinadinsul ca unul dintre copii să devină medic și-și legase toate speranțele de Fahmi, dar cînd a aflat că bacalaureații de la uman nu sînt admiși la Școala de Medicină, s-a împăcat și cu gîndul că va trebui să facă Dreptul, ba chiar îi surîsese ideea unei cariere strălucite pe care ar fi putut s-o facă după

terminarea studiilor. Apoi a urmat dezamăgirea și speranțele lui s-au legat de Kamal, dar și acesta a optat pentru secția umanistă și din nou tatăl a început să viseze la cariera înaltă care-l aștepta după facultate. Nici o clipă nu-și imaginase însă, că lupta dintre speranțele sale și destinul necruțător ar putea să se termine cu moartea „geniului" familiei. Iar acum mai venea și Kamal cu stăruința lui stupidă să se facă dascăl! Numai decepții!

— Eu te-am sfătuit cu cele mai bune intenții, dar tu ești liber să alegi, desigur, îi zise stăpînul mîhnit. Să nu uiți, însă, niciodată că eu n-am fost de acord cu alegerea ta. Gîndește-te bine! Nu te grăbi, căci mai este încă timp! Dacă nu m-asculți, o să regreți toată viața pentru încăpățînarea ta! Mă închin lui Allah și mă rog să mă apere de omul prost!

Tatăl întinse un picior spre podea, pregătindu-se să coboare. Cînd înțelese că discuția s-a sfîrșit, Kamal se ridică, salută politicos și ieși mai mult în fugă.

În salon o găsi pe mamă-sa stînd la taifas cu Yasin. Îl copleșiră remușcările din pricina încăpățînării cu care se împotrivise tatălui său, tocmai acum cînd acesta se arătase atît de blînd și îngăduitor, precum și din pricina tristeții și dezamăgirii care se iviseră pe chipul lui. Îi povesti și lui Yasin pe scurt discuția avută cu stăpînul. Acesta îl ascultă cu un zîmbet ironic, trădînd nemulțumirea. Cînd își termină povestirea află că și Yasin este de aceeași părere cu stăpînul, ba mai mult acesta se arătă extrem de contrariat, cînd văzu că fratele lui nu cunoaște adevăratele valori din această lume și se lasă ademenit de năluci. „Vrei să te consacri științei? Ce înseamnă asta? Așa cum spune Al-Manfaluti într-unul din eseurile[1] sale, această alegere reprezintă o atitudine minunată. Dar este o absurditate să-ți închipui

[1] *An-Nazarat* „Reflecții", titlul culegerii de eseuri și articole publicate de Al-Manfaluti în diverse gazete în decursul anilor și adunate ulterior în volum.

că așa se întîmplă și în viață. Iar tu trăiești pe pămînt, cu lumea, nu cu cărțile lui Al-Manfaluti. Nu-i așa? În cărți întîlnești lucruri ciudate și extraordinare. Am citit și eu undeva că dascălul este un apostol... Dar, hai cu mine la școala En-Nahhasin! Sau mai bine, adu-ți aminte de dascălii tăi!... Arată-mi și mie unul singur care să merite să fie numit om, necum apostol!... Ce știință e asta după care alergi tu? Etică, istorie, poezie... Toate astea sînt frumoase, dar să te delectezi cu ele, nu să-ți faci o meserie din ele... Ia bine seama să nu pierzi șansa unei vieți demne! Nici nu pot să-ți spun cît de rău îmi pare cîteodată că n-am putut să-mi continui studiile...".

Cînd tatăl și Yasin plecară, se întrebă în sinea lui ce părere ar putea avea mamă-sa în aceeași chestiune cu școala. Sigur că nimeni nu ținea seama de părerea ei într-o problemă atît de importantă, dar Amina urmărise o bună parte din discuția lui cu Yasin și, pe deasupra, cunoștea și dorința stăpînului ca fiul său să urmeze Școala de Drept. Lucrul ăsta îi stătea ca o piatră pe suflet, căci nu văzuse în el nici un semn bun.

— Știința pe care vreau eu s-o învăț este strîns legată de religie, deschise Kamal discuția, urmînd calea cea mai ușoară pentru a o înduplека pe Amina. Înțelepciunea, morala, meditația asupra atributelor lui Allah și asupra sensului ascuns al versetelor din cartea lui — iată doar cîteva capitole din care este alcătuită...

— Asta este adevărata știință! exclamă Amina entuziasmată, cu fața senină. Știința pe care au învățat-o și tata și bunicu?... Nu există știință mai înaltă decît ea!...

Rămase pe gînduri puțin, în vreme ce el trăgea cu coada ochiului spre ea, surîzînd.

— Cine îndrăznește să-l defăimeze pe dascăl, fiul meu? continuă apoi cu același entuziasm. Nu zice un proverb că „am devenit sclavul celui care m-a învățat o bucheˮ?

— Zic unii că dascălul n-ar putea ajunge la posturi înalte... repetă el argumentul stăpînului, străduindu-se s-o cîştige de partea lui.

— Dascălul are destui bani, nu-i aşa? zise ea făcînd semn cu mîna a nepăsare. Ce altceva îţi mai trebuie? Mă rog lui Allah să ai parte de sănătate, viaţă lungă şi succes la învăţătură! Bunicu-tău avea o vorbă — zicea că ştiinţa e mai preţioasă decît banii...

Nu-i ciudat că mama lui are o judecată mai sănătoasă decît a tatălui? Probabil că tocmai necunoaşterea lumii i-a apărat sentimentele de pervertire şi i-a păstrat gîndirea sănătoasă. Dar care este oare valoarea unor sentimente şi a unor aprecieri generate din ignoranţă şi lipsă de experienţă? Nu cumva şi părerile tatălui său îşi au izvorul în aceeaşi ignoranţă? Respinse acest raţionament, zicîndu-şi că el şi-a dat seama citind de ceea ce este bun şi ce este rău în această lume şi a preferat binele din convingere şi după multă chibzuinţă. Se poate întîmpla, însă, ca sentimentele funciare, naive să se întîlnească la acelaşi om cu chibuinţa, fără ca ele să stîrbească în vreun fel înţelepciunea. Într-adevăr, nu are nici un fel de îndoieli în legătură cu temeinicia hotărîrii luate şi cu intenţiile nobile de care este animat. Dar ştie el cu adevărat ce vrea? Nu meseria de dascăl în sine îl ispiteşte! El visează de fapt să scrie o carte! Ăsta-i adevărul! Ce fel de carte? Nu ştie încă precis! Nu va fi poezie, în orice caz! Dacă în caietul său de însemnări sînt notate şi versuri, asta se datorează Aidei, care a prefăcut proza în versuri, şi nicidecum unui talent poetic autentic. Va fi o carte în proză! Va fi un volum mare, de dimensiunile şi forma Coranului cel generos. Paginile vor fi tivite cu note şi comentarii. Dar despre ce-ar mai putea el să scrie, de vreme ce tot adevărul este spus în Coran? Dar, hai să nu deznădăjduiască! O să găsească şi el un subiect într-o zi! Deocamdată este de-ajuns că ştie ce dimensiuni şi ce formă va avea cartea şi faptul că ea va fi încărcată de note şi comentarii... O carte care zgu-

duie lumea nu este oare mai bună decît o funcție care face lumea să tremure? Toți oamenii învățați au auzit de Socrate și de meritele lui, dar nu există nici unul care să se fi interesat de judecătorii care l-au condamnat.

5

— Bună seara!...

Nu vrea să-mi răspundă... Mă așteptam să se întîmple asta... Așa e orice început de cînd e lumea și pămîntul și așa va fi în veci... Dar iată că-mi întoarce spatele... S-a îndepărtat de zid, îndreptîndu-se către frînghia de rufe. Pune cîrligele. Dar parcă le-ai mai prins o dată! Bineînțeles! Acum doar te prefaci!... Te înțeleg foarte bine, căci nu degeaba umblu de zece ani prin lume... Uită-te bine la ea cît mai e lumină... S-a mai împlinit puțin, dar îi stă mult mai bine așa... Cînd era fetișcană, semăna cu o gazelă... N-avea coapse rotunjite ca acum... Dar nu te pripi! Are destulă grație feciorelnică. Cîți ani ai, isteață, i-a spune-mi!... Pe vremuri, ai tăi pretindeau că ești de-o seamă cu Khadiga... Dar sorămea zicea că ai fi cu cîțiva ani mare decît ea... Iar nevasta lui tata afirmă că ai avea chiar treizeci de ani, amintindu-și că tu aveai cinci ani cînd a venit Khadiga pe lume... De fapt ce contează vîrsta? Ce parcă o să trăiești cu ea pînă la bătrînețe? Cît vrei tu să stai cu ea, o să fie încă tînără și nurlie... Aah! A privit spre stradă și te-a văzut... S-a uitat la tine pe sub sprîncene... N-am să mă mișc de-aici, drăguțo! Nu e mai bun un tînăr pe care-l cunoști decît englezul ăla de demult? Știi și cît de chipeș e și ce avere are...

— Voi nu știți să răspundeți la salut? încercă din nou să intre în discuție cu ea.

Iar a-ntors spatele! Mai zăbovește și tu nițel! N-ai băgat de seamă că a zîmbit? Ba bine că nu! E de-a dreptul încîntătoare, bat-o vina! Va să zică a zîmbit... Înseamnă că ai chibzuit bine pasul ăsta de la urmă... Știe — fără doar

și poate — toate mișcările și manevrele mele anterioare... Acum e momentul! Din fericire, nu ești prea fandosită... Ce, ai uitat de englezul ăla... Jolyon?... Nu vezi cu cită nerăbdare te-așteptă?

— Dar n-ai dreptul să procedezi așa!... auzi un glas slab, care părea că vine de departe din cauză că fata sta cu spatele la el.

În sfîrșit, a întrebat cine bate la ușă și a tras zăvorul. Trebuie să te înarmezi cu răbdare și să insiști...

— Nu mi-aș ierta-o toată viața, dac-aș face ceva care să te supere... zise el în șoaptă, ca *vecinii*.

— Vezi că terasa doicii *umm* Ali e la aceeași înălțime cu ale noastre... îl admonestă ea. Dacă te vede cineva stînd cu mîinile în șolduri și holbîndu-te la mine, în vreme ce eu întind rufele, ce-o să spună? Sau vrei să mă faci de rîsul lumii? întrebă apoi cu ironie.

Să n-ai parte decît de bine! Dar ia spune-mi, atunci cu Jolyon tot așa grijulie ai fost? Bas'că știu eu! Ia-o-ncet! Ochii frumoși și coapsele rotunjite îți aduc iertare și pentru păcatele trecute și pentru cele viitoare!...

— Să nu mă mai țină Allah în viață o clipă, dacă am avut de gînd să-ți fac vreun necaz! Am stat ascuns sub bolta de iasomie pînă la asfințitul soarelui... Și nu m-am apropiat de zid decît după ce m-am convins că nu-i nimeni pe terasa doicii *umm* Ali. (Oftă și după aceea continuă tot în șoaptă:) Și încerc de-un car de vreme să te prind singură pe terasă iar acum nu-mi pot stăpîni bucuria... Oricum, domnul să ne aibă în pază!...

— Ciudat! Și pentru ce atîta osteneală?

Întrebarea asta îmi spune că știi prea bine despre ce e vorba! A acceptat să stea de vorbă cu mine și trebuie să profit de situație!

— Mi-am zis că nimic nu-i mai plăcut decît să dai cuiva binețe și să-ți răspundă...

Se întoarse spre el în semiîntuneric, făcînd un gest cu capul, care dovedea că-și stăpînește cu greu rîsul.

— Ai limba cam lungă... mai lungă decît trupul... rosti ea. Nu prea știu ce se ascunde în spatele ei...

— În spatele ei, zici? Nu vrei să vii mai aproape de zid să-ți spun ceva?... Acum cîteva zile cînd am ieșit din casă, am zărit umbra unei mîini mișcîndu-se de zor... M-am uitat în sus și erai chiar tu! Priveai de sus de pe terasă... Un tablou splendid... de neuitat!...

Se întoarse pe călcîie, dar nu se apropie nici un pas.

— Cum de te uiți în sus? îl întrebă ea acuzator. Dac-ai fi fost un vecin adevărat și-ai fi avut gînduri curate, nu ți-ai fi îngăduit să privești în sus și să-ți jignești vecina... Dar, așa cum spui că ai făcut și cum văd că faci și-acum, nu cred că ai gînduri curate...

Bine zici! Sigur că n-am intenții curate! Sfidarea decenței nu este dovada cea mai bună a intențiilor necurate? Necurate-necurate, dar tînjești după ele... Ce ți-e cu femeile astea! Peste-un ceas o să-l socotești un drept al tău și-o să vrei să-l ții sub călcîi, iar peste două ceasuri o să fug și-o să alergi după mine!... Oricum, va fi o noapte de vis!...

— Mi-e martor Cel-de-Sus că n-am decît intenții bune!... Privirile mi-au zburat spre terasă fiindcă nu mă pot stăpîni să nu mă uit spre locul unde te afli tu... Tu n-ai priceput lucrul ăsta? N-ai simțit? Vechiul tău vecin vorbește în sfîrșit, chiar dacă o face cam tîrziu... Dar, vorba aceea, mai bine mai tîrziu decît niciodată!...

— Pălăvrăgește! îl înțepă ea. Dă-ți frîu liber limbii! Urlă în gura mare! Dar ia să te văd pe unde scoți cămașa cînd te-o găsi femeia lui tată-tău aici cu mine?...

Nu te îndepărta, fiică de leoaică! O să fie nemaipomenit dacă reușesc să-ți sucesc mințile!... Chiar ți-e teamă de femeia lui tata? Aah! Tu știi că o noapte în brațele tale face cît toată viața?...

— O să-i aud pașii, dacă se apropie... Hai să rămînem unde sîntem!...

— Dar unde sîntem?...

— E greu de descris, dacă nu chiar imposibil...

— Nu pricep ce tot îndrugi!... Numai tu știi ce spui!

— Pesemne!... Dar ar fi regretabil! Ar fi trist să spui ce ai pe inimă și să nu te asculte cine-ar trebui!... Mi-aduc aminte de vremea cînd veneai în casa noastră, de parcă am fi fost o singură familie... Și tînjesc după vremea aceea!

— Ce zile! îngăimă ea, clătinînd din cap.

De ce te-ai întors în trecut? Ai făcut o mare greșeală! Fii atent că strici totul! Concentrează-ți voința ca să nu te mai gîndești decît la prezent!...

— Și cînd te-am văzut din nou, acum de curînd, mi-am dat seama că ești ca o floare care se ridică în întunericul nopții, răspîndind lumină în jur... Parcă te-aș fi văzut prima oară! Să fie vecina noastră Maryam, care se juca pe vremuri cu Aișa și cu Khadiga? m-am întrebat în sinea mea. Nu se poate! mi-am răspuns tot eu. Fata asta-i întruchiparea perfecțiunii... Și-am simțit că lumea din jurul meu se schimbă...

— Pe vremea aceea nu-ți îngăduiai să privești la nimeni!... îl dojeni ea mai mult în glumă. Erai vecin în adevăratul sens al cuvîntului! Dar n-a mai rămas nimic din zilele acelea... S-au schimbat toate... Am ajuns ca niște străini... Ca și cînd n-am fi crescut împreună, ca o singură familie... Așa au vrut ai tăi...

— Hai să nu ne mai aducem aminte de asta!... Mă tem că o să mă împovărezi cu griji pe care n-o să mai fiu în stare să le duc...

— Acum te uiți la fereastră... pe stradă... Ba chiar te încumeți să stai de vorbă cu mine pe terasă!...

Și — mă rog — ce te oprește să nu pleci, dacă nu vrei să stai cu mine? Știi că-mi place jocul tău? E mai dulce decît un fagure de miere, știi, ești o strălucire în negura nopții!...

— Te văd și din multe alte locuri, de care tu habar n-ai... Te văd în închipuirea mea mai mult decît ai putea tu crede... Și-acum ți-o spun cu mîna pe inimă că nu se mai poate: sau vin lîngă tine sau îmi pierd cumpătul și mă prăpădesc...

Inima i se înfioră cînd observă că ea se chinuie să-și stăpînească rîsul.

— De unde scoți vorbele astea? întrebă ea după cîteva clipe.

— Chiar din inimă! îi răspunse fără ezitare, arătînd cu un gest patetic spre piept.

Fata se foi puțin, mutîndu-și greutatea de pe un picior pe altul și tîrîndu-și papucii, dar nu se îndepărtă.

— Păi dacă chestiunea a ajuns la inimă, cred că e cazul să plec! zise ea.

— Ba trebuie să vii! îi răspunse el entuziasmat, uitînd că trebuie să vorbească mai mult în șoaptă. Adică să vii la mine... continuă, coborînd glasul. Acum și pentru totdeauna!... Adică lîngă inima mea... adăugă cu șiretenie. I-a ta cu tot ce ține de ea...

— Nu crezi că renunți prea ușor? întrebă ea pe un ton glumeț. Cum aș putea să te las fără inimă și tot ce ține de ea?

Unde te-a dus mintea? Eu mă adresez leoaicei din tine, la care rîvnesc... Nu ești tu atît de naivă!... Ce, ai uitat de Jolyon?... Hai, apropie-te spre mine!... Simt că trupul îmi ia foc și risipește bezna din jurul nostru...

— De bună voie ți-am dăruit-o cu tot ce ține de ea... Va fi fericită să o primești și să-i fii stăpînă... Și să fii numai a ei...

— Păi vezi ce șiret ești? De fapt tu vrei să iei, nu să dai...

Ce limbă ascuțită ai! Nici Zenoba nu știa să mă-ntoarcă așa! Dar ce pot să mai fac? Umblu după tine ca după iarba de leac!...

— Vreau ca tu să fii a mea, tot așa cum și eu o să fiu al tău... Ce ți se pare nedrept în asta?

Tăcere. Cele două umbre schimbară priviri.

— Cred că se întrebă ce-i cu tine de-ntîrzii atîta... reluă ea discuția în cele din urmă, încercînd să treacă la alt subiect.

— Nimănui nu-i pasă de mine pe lumea asta... îi răspunse el, străduindu-se să o înduplece înduioșînd-o.

— Ce-ți face copilul? întrebă ea serios de data aceasta. Stă tot la bunici?

Unde-o fi ținînd cu întrebarea asta în aparență nevinovată.

— Da!

— Or cîți ani are-acum?

— Cinci!

— Mamă-sa ce mai face?

— Cred că s-a și măritat... Sau dacă nu încă, o s-o facă foarte curînd...

— Păcat!... De ce nu te recăsătorești cu ea? Cel puțin pentru Ridwan!...

Fiică de leoaică! Hai să te vedem unde vrei s-ajungi!

— Adevărat, așa ai vrea tu?

— Ce norocos este cel care poate împușca doi iepuri dintr-un foc! exclamă ea, rîzînd forțat. Și legiuit!

Ba și nelegiuit!

— Dar eu nu mă uit înapoi...

Se așternu o tăcere stranie încărcată de suspiciune.

— Ferește-te să mai ieși altădată cînd sînt eu pe terasă!... îl preveni ea, cu blîndețe în glas.

— Ți-ascult porunca! răspunse el, prinzînd curaj. Terasa nu-i un loc sigur! Fiindcă veni vorba, tu nu știi că am casa mea în Qasr eș-Șawq?[1]

— Ce vorbești? Vă să zică ești proprietar? Te felicit! exclamă ea cu ironie.

Yasin rămase un timp pe gînduri, așteptînd circumspect.

---

[1] În traducere literară „palatul dorului"; în contextul de față numele unei străzi din Cairo.

— Ghici la ce mă gîndesc!...

— Nu mă interesează!...

Tăcere desăvîrșită — doarme și pămîntul sub pași... Pustiu... Nici urmă de om... Beznă apăsătoare...

— Mă gîndeam la zidurile lipite ale teraselor noastre... Ție ce-ți sugerează?

— Nimic!...

— Parc-ar fi doi îndrăgostiți lipiți unul de altul...

— Nu-mi place să aud astfel de vorbe...

— Așa cum stau ele lipite, poți să bănuiești că nimic nu va putea să le despartă...

— Ei, vezi! exclamă ea, dînd din cap amenințător.

— Am impresia că mă îndeamnă... Treci!... continuă el, răsfățîndu-se.

Maryam se trase doi pași înapoi, atingînd cu spatele *mila'a*[1] întinsă pe frînghie.

— Nu încerca, fiindcă nu sînt de acord cu asta... îl avertiză ea în șoaptă, dar ferm.

— Asta?... Care asta?...

— Vorba asta!...

— Dar cu fapta? insistă el.

— Să știi că mă supăr și plec...

Ba să nu faci așa ceva în nici un caz! Tu îți dai seama ce spui? Nu știu, sînt eu mai prost decît credeam sau tu ești mai șmecheră decît îmi închipuiam eu?... Ce-a apucat-o de-a adus vorba despre Ridwan și mama lui? Nu cumva o fi vrut să facă aluzie la căsătorie? M-a scos din minți... Sînt nebun după ea...

— Aah! De fapt de ce mai stau? întrebă Maryam pe neașteptate.

Se învîrti pe călcîie și se aplecă puțin, făcîndu-și loc pe sub rufe.

---

[1] *Mila'a* = bucată de pînză, de obicei de culoare neagră, pe care femeile din Egipt o înfășoară peste îmbrăcămintea obișnuită, pentru a-și acoperi corpul și capul (și varianta *milaya*).

— Pleci așa fără să spui nici „la revedere"?... strigă după ea speriat.

— În casă trebuie să intri pe ușă .. Asta-i ce vreau să-ți spun în loc de „la revedere"... mai adăugă ea, întinzîndu-și gîtul peste funie.

Apoi se îndreptă spre ușă în vîrful picioarelor și dispăru.

Yasin se întoarse în salon și încercă să se scuze față de Amina, plîngîndu-se de zăpușeala dinăuntru. Plecă imediat spre camera lui să se îmbrace. Kamal îl urmări cu privirea uluit. Se uită și la mamă-sa, care tocmai terminase de ghicit în ceașca de cafea, și i se păru liniștită și împăcată. În sinea lui se întrebă cum ar reacționa, dacă ar ști ce s-a petrecut pe terasă. La un moment dat, a urcat acolo ca să vadă de ce întîrzie Yasin și cînd l-a văzut șușotind cu Maryam, s-a retras tiptil, fără să le lase timp să-l vadă, dar din clipa aceea neliniștea nu-i mai dăduse pace. Cum de putuse Yasin să facă așa ceva? A uitat de Fahmi? Imposibil! Fusese alături de el cu trup și suflet! Nu se îndoiește nici un moment că suferise cumplit după ce el s-a stins din viață. Numai că astfel de nenorociri se uită. Și pe urmă el se tot frămîntase întrebîndu-se de ce numele lui Fahmi era întotdeauna asociat cu numele lui Maryam. Dispărutul aflase de întîmplarea cu Jolyon la vremea ei, dar după aceea a trecut mult timp fără ca el să-și mai aducă aminte de ea; probabil că uitase cu desăvîrșire de incidentul cu pricina, lăsîndu-se prins în vîltoarea unor lucruri mult mai importante. Nici nu s-ar fi cuvenit să facă altfel, căci ea nu fusese niciodată potrivită pentru el. Asta îl face uneori să se întrebe dacă iubirea poate fi uitată. Nu! Iubirea nu poate fi uitată, oricît timp s-ar scurge! E absolut sigur! Dar de unde să știe dacă Fahmi a iubit-o pe Maryam așa cum înțelege sau cum simte el dragostea? Poate că a fost stăpînit numai de o pornire puternică așa cum se întîmplă acum și cu Yasin și cum i se întîmplase și lui în adolescență, căci Maryam se jucase și cu visele lui. I se întîmplase și lui într-adevăr! Și fusese nevoit

să lupte cu două dureri contradictorii: dorința și remușcarea. Fuseseră la fel de puternice amîndouă și nu reușise să scape de ele decît după ce Maryam s-a căsătorit și a dispărut din preajma lor. Ar vrea să știe dacă și Yasin încearcă aceeași durere și mustrare în clipa aceasta. Nu poate să creadă că lucrurile sînt atît de simple, chiar dacă știe foarte bine că Yasin e dominat de instincte și nu are nici un fel de sentimente nobile. Și cu toate că este înțelegător față de Yasin, nu-și poate înăbuși nemulțumirea și frămîntarea. Sînt stări firești pentru un om ca el animat de idealuri înalte.

Yasin reapăru îmbrăcat pentru oraș, salută și ieși. La puțină vreme după plecarea lui, urmară cîteva ciocănituri timide în ușa salonului. Kamal îl strigă pe nume și-l invită să intre pe noul venit, sigur că nu putea fi altcineva decît invitatul lui. Se ivi un tînăr scund, de vîrsta lui Kamal, destul de elegant, purtînd o haină peste *ghîbab*. Se duse mai întîi spre Amina și-i sărută mîna, apoi îl salută și pe Kamal și luă loc lîngă el. Cu toate că-și impunea să fie cuviincios, se putea observa din gesturile lui că nu era deloc stingher. Cine l-ar fi văzut pentru prima oară ar fi putut ușor să creadă că face parte din familie. Amina i se adresă, cu blîndețe și simplitate, întrebîndu-l de sănătatea tatălui său Gamil el-Hamzawi și a mamei. Fu'ad răspunse bucuros de căldura cu care fusese primit. Kamal se retrase pentru cîteva clipe în dormitorul său, apoi își luă haina și ieși împreună cu prietenul lui.

6

O luară pe calea Qirmiz, evitînd strada En-Nahhasin, ca să nu ajungă la dugheana unde se aflau părinții lor. Contrastul izbitor din înfățișarea celor doi tineri atrăgea atenția trecătorilor — Kamal lung și deșirat, iar Fu'ad ca un prisnel.

— Unde te duci astă-seară? întrebă Fu'ad cu glasul lui liniștit.

— La cafeneaua Ahmad Abdo... îi răspunse Kamal înțepat.

Fu'ad aproba tot ce-i propunea Kamal fără nici o obiecție, chiar dacă era mai ager la minte și unele propuneri ale prietenului său i se păreau caraghioase. Așa fuseseră, de pildă, invitațiile lui repetate să urce pe colinele El-Muqattam[1], la Citadelă sau la El-Khaymiyya, pentru a-și odihni ochii — cum zicea el — privind la vestigiile trecutului și minunile prezentului. În realitate, însă, diferența socială avea o mare înrîurire asupra raporturilor dintre cei doi tineri, căci unul era fiul stăpînului prăvăliei, iar celălalt era fiul unui biet simbriaș, care făcea pe vînzătorul în această prăvălie. În copilărie, Fu'ad primise deseori sarcina să ducă la domnul Ahmad acasă cumpătăturile, pentru ca acolo să primească de la Amina dulciuri și delicatese — căci de cele mai multe ori vizita avea loc la vremea prînzului, — sau lucruri vechi de îmbrăcat, după ce Kamal renunța la ele. De aceea, legătura dintre ei se bazase de la bun început pe sentimentul de superioritate al unuia și pe complexul de inferioritate al celuilalt. Deși Kamal nu-l privea niciodată de sus și-l trata întotdeauna ca pe un egal, Fu'ad nu se putea elibera de complexul său. Întîmplarea făcuse ca în afara lui Fu'ad el-Hamzawi, Kamal să nu mai întîlnească nici un alt prieten în tot cursul vacanței de vară. Este adevărat că nici nu prea avea prieteni în cartier. Doi dintre tovarășii copilăriei abandonaseră școala, unii găsiseră cîte o slujbă, mulțumindu-se cu primara sau cu capacitatea, alții nu ajunseseră nici pînă acolo și se ocupau cu diverse îndeletniciri: băiat de prăvălie la cafeneaua Bayna el-Qasrein sau ucenic la călcătoria municipală din Khan Gaafar.

[1] Platou stîncos situat în partea de est a orașului Cairo, pe ale cărui pante se ridică Citadela — complex arhitectural construit în evul mediu.

Pe vremuri merseseră împreună cu el la *kuttab*. Se salutau și acum, ori de cîte ori se întîlneau; ei o făceau cu respectul impus de distincția pe care i-o oferea școala în ochii lor, iar el o făcea cu modestia care-i stătea în fire. Noii săi prieteni din El-Abbasiyya — Hasan Selim, Ismail Latif și Husein Şaddad — își petreceau vacanța la Alexandria și la Ra's el-Barr. Deci, singurul camarad care-i mai rămăsese era Fu'ad.

După cîteva minute de mers ajunseră la cafeneaua Ahmad Abdo; coborîră în catacomba de sub cartierul Khan el-Khalili și intrară într-un separeu.

— Am crezut c-o să te duci la film astă-seară, zise Fu'ad într-o doară, cu oarecare sfială, după ce luară loc la o masă unul în fața celuilalt.

Din tonul lui se putea înțelege că ar fi vrut să meargă la cinema. Poate că-l ispitise gîndul acesta înainte de a se întîlni cu Kamal, dar nu îndrăznise să-l exprime. Știa foarte bine că nu-l poate clinti pe Kamal din hotărîrea luată și că biletul de intrare trebuia să fie suportat tot de el. De aceea, nu îndrăzni să aducă vorba despre cinematograf, decît după ce se instalaseră la masă și fu sigur că nu se vor mai mișca de-acolo.

— O să mergem joia viitoare la Clubul Egiptean... O să-l vedem pe Charles Chaplin... Acum hai să facem o partidă de domino...

Își scoaseră tarbușele și le așezară pe un scaun de-alături. Apoi, Kamal strigă un ospătar și-i ceru un ceai verde și un domino.

Cafeneaua din catacombă semăna cu un animal preistoric. Nu mai rămăsese din el decît capul uriaș, cu gura deschisă, lăsînd să i se vadă maxilarele care luaseră înfățișarea unor scări lungi. În interior se întindea un careu acoperit cu dale. În mijlocul lui susura o fîntînă arteziană, înconjurată de ghivece cu garoafe. Urmau apoi cîteva canapele cu rogojini colorate și perne. De jur-împrejurul sălii fuseseră amenajate separeuri ce păreau grote săpate în zid, fără

ferestre și fără uși. În fiecare dintre ele se afla o masă de lemn, patru scaune și un felinar, care ardea zi și noapte într-o mică firidă din peretele orientat spre intrare. Cafeneaua dobîndise avantaje deosebite de la această poziție ciudată: moțăia tot timpul într-o tihnă neîntîlnită la alte localuri, în lumina palidă și atmosfera jilavă de seră. Fiecare grup de clienți avea o lume a lui, complet izolată de a celorlalți, limitată la separeul său. Trăgeau din narghilea, din cînd în cînd mai sorbeau și cîte o înghițitură din ceștile cu ceai, pierduți într-o flecăreală nesfîrșită; semănînd cu un cîntec în surdină, întrerupt doar în răstimpuri de cîte o tuse seacă sau de gîlgîitul narghilelei.

Kamal socotea cafeneaua Ahmad Abdo un loc de meditație cum nu se putea mai potrivit pentru firile înclinate către visare și un giuvaer greu de prețuit pentru lumea de rînd. La început i s-a părut și lui Fu'ad destul de interesantă, dar cu trecerea timpului a început să-l plictisească. Acum o găsea chiar tristă și avea impresia că se înăbușă din pricina umidității aerului viciat, dar nu avea de ales, întrucît era invitatul lui Kamal.

— Ți-aduci aminte cînd ne-a văzut *si* Yasin aici?

— Sigur! îi răspunse Kamal, surîzînd. Dar *si* Yasin e drăguț și înțelegător. Niciodată nu m-a lăsat să simt că e fratele meu mai mare... Atunci, însă, l-am rugat să nu facă nici o aluzie la întîlnirea noastră. Nu mi-a fost teamă de tata, căci nimeni n-ar avea curajul să-i spună așa ceva... Mai degrabă mi-a fost frică să nu-i spună mamei, căci n-aș fi vrut s-o supăr... Imaginează-ți ce spaimă ar fi tras, dac-ar fi aflat că noi mergem la cafenea! Și știi pentru ce? Fiindcă în închipuirea ei toți clienții cafenelelor sînt deocheați și fumează hașiș...

— Și *si* Yasin?... Nu știi că și el umblă prin cafenele?...

— Ba da, dar dacă i-aș spune așa ceva, ar tuna și-ar fulgera... Mi-ar spune că nu se teme pentru *si* Yasin, fiindcă el este mare... Pe cînd eu sînt mic!... Și mi se pare că o să mă socotească așa și după ce-o să-mi albească părul...

Ospătarul apăru cu un domino și două pahare cu ceai pe o tavă galbenă. Kamal nu stătu nici o clipă pe gînduri — apucă paharul, îl duse la gură și începu să soarbă. Sufla de cîteva ori în ceai, lua o înghițitură și din nou sufla, sugîndu-și tot timpul buzele din pricina arsurii. Nu se descuraja și relua tentativa cu îndărătnicie, de parcă l-ar fi silit cineva să golească paharul într-un minut sau două. Fu'ad îl măsura tăcut, prefăcîndu-se că privește în gol. Se rezemase de spătarul scaunului și luase o poză gravă, nepotrivită cu vîrsta lui. În ochii-i mari și senini se descifra o privire adîncă și liniștită. Nu întinse mîna spre pahar decît după ce termină Kamal. Abia după aceea începu să soarbă și el tacticos, savurînd ceaiul aromat pe îndelete și exclamînd la fiecare înghițitură „Ce grozav e!". Kamal simțea că-și pierde răbdarea și-l îmboldea într-una să termine, ca să înceapă jocul.

— Îți trag o bătaie astăzi s-o ții minte toată viața... îl amenință el, vorbindu-i de sus.

— O să vedem... bombăni Fu'ad, zîmbind.

Jocul începu.

Kamal se concentră surescitat, de parcă s-ar fi angajat într-o luptă de care depindea viața sau onoarea lui, în vreme ce Fu'ad aranja piesele cu calm și îndemînare. Surîsul plutea tot timpul pe fața lui, fie că norocul era de partea lui, fie că-l părăsea, fie că zîmbea, fie că se încrunta Kamal.

— Nu știi să joci, dar ai noroc... izbucni Kamal, ieșindu-și din sărite, ca de obicei.

Celălalt rîse cu poftă, străduindu-se să nu-i sporească necazul și să nu-i lase impresia că l-ar sfida. „N-am ce-i face... E norocos..." își zicea Kamal tot timpul în gînd, furios peste măsură. El nu trata jocul cu îngăduința cuvenită în astfel de ocazii. Ba mai mult, cînd se pierdea cu firea, nu mai era în stare să facă distincție între lucrul serios și glumă. Dar Fu'ad nu-l întrecea numai la domino, ci și la învățătură. În timp ce Fu'ad era premiantul clasei, Kamal

se situa între primii cinci din frunte. Tot norocul să fi fost la mijloc? Îl privea de sus din cauza poziției sociale și nu reușea să-și dea seama că este mai ager la minte și mai înzestrat decît el. A căutat fel de fel de argumente pentru a subestima calitățile prietenului său. Odată l-a acuzat c-ar fi tocilar și a insistat să precizeze că dac-ar fi atît de isteț cum se zice, și-ar permite să-și mai folosească timpul și în afara învățăturii — la sport, bunăoară. Fu'ad nu practica nici un sport pe cînd Kamal se remarcase la cîteva. În cele din urmă a insinuat că Fu'ad se limitează numai la ce scrie în manuale, iar dacă se întîmplă să citească și altă carte în vacanță, alege una din care să tragă foloase în anul următor. Lecturile lui Kamal, însă, erau nelimitate și variate și nu ținea seamă în alegerea lor de nici un profit. În aceste condiții, desigur, nu trebuia să se mai mire nimeni că Fu'ad avea note mai bune ca el. Dar în ciuda invidiei care-l stăpînea, nu putuse renunța la prietenia lui; ba chiar îl iubea și-i plăcea compania lui. Pe deasupra, nu se ferea să-i recunoască meritele și calitățile — cel puțin în sinea lui.

Jocul continuă și contrar așteptărilor, partida se încheie cu victoria lui Kamal. Fața i se lumină și izbucni fericit în hohote de rîs.

— Mai facem zece?... îl întrebă pe adversar.

— Cred că ne-au fost de-ajuns zece pentru azi!... îi răspunse Fu'ad zîmbind.

Fie că s-a plictisit, fie că s-a temut să nu-l învingă pe Kamal în partida următoare și să-i strice tot cheful, Fu'ad a renunțat.

— Tu ești imperturbabil... nu te mișcă nimic... observă Kamal, clătinînd din cap. (Apoi cu ifos, mîngîindu-și vîrful nasului borcănat cu degetele:)

— Nu știu cum ești tu... Tot timpul mă mir și mă întreb... Te-am învins și puțin îți pasă!... Îl iubești pe Saad, dar te-ai eschivat de la participarea la demonstrația organizată în

ziua cînd a preluat conducerea cabinetului.[1] Ai căutat binecuvîntarea lui *sidna* El-Husein, dar n-ai schițat nici un gest de nedumerire în ziua cînd ai aflat că trupul lui nu se află în moscheea care-i poartă numele.[2] Nu știu ce fel de om ești tu!...

Răceala și echilibrul lui Fu'ad îl iritau cumplit. Nu suporta oamenii care se conduc numai după ceea ce se cheamă „rațiune". Lui îi plăcea îndrăzneala și nebunia! „Mormîntul lui El-Husein este un simbol și nimic mai mult"... le-a spus profesorul de istoria islamului. În ziua aceea, după terminarea lecțiilor, a plecat împreună cu Fu'ad de la școală și pe drum s-a pomenit cu el repetînd vorbele profesorului. Cum de-a avut prietenul său tăria să primească știrea aceea ca și cînd ar fi fost vorba de un lucru neînsemnat? Nu, el nu se putea împăca cu așa ceva și refuza să se gîndească la ceea ce auzise. Mergea, clătinîndu-se parcă, din cauza groazei ce-l copleșise. Se tînguia pentru o himeră dispărută și pentru visul risipit. El-Husein nu mai era vecin cu el! Și nici nu fusese niciodată vecin cu el! Atunci ce se întîmplase cu sărutările fierbinți pe care le lăsase pe ușa mausoleului? Se mîndrise tot timpul cu faptul că locuiește la o palmă de loc de *sidna* El-Husein. Și-acum? N-a mai rămas nimic din toate astea! Moscheea nu este decît un simbol, iar sufle-

[1] În urma victoriei în alegerile parlamentare din ianuarie 1924, Saad Zaghlul a fost însărcinat de rege cu alcătuirea noului cabinet, în calitatea sa de președinte al *Wafd*-ului. Acest guvern, care s-a bucurat de sprijinul maselor populare, și-a propus să militeze pentru redobîndirea independenței reale. În acest scop, în lunile septembrie-octombrie 1924, Saad Zaghlul a purtat convorbiri cu președintele cabinetului laburist James Ramsay Macdonald, dar nu s-a ajuns la nici un rezultat concret.

În urma divergențelor intervenite între el și rege, amplificate și de atentatul la viața comandantului britanic al forțelor armate egiptene, comis la 19 noiembrie 1924, Saad Zaghlul a prezentat demisia cabinetului său, acceptată de rege la 24 noiembrie 1924.

[2] Sfînt și martir musulman venerat de sectele șiite. Adevăratul său mormînt se află la Kerbala' (în Irak).

tul lui s-a umplut de amărăciune și dezamăgire. A bocit toată noaptea pînă ce a udat perna... Șocul acesta nu-l impresionase de fel pe prietenul său „rațional"; nu făcuse decît să repete vorbele profesorului de istorie. Ce hidoasă este „rațiunea" asta!

— Spune-mi, tatăl tău știe că vrei să te înscrii la Școala Normală?

— Bineînțeles! răspunse Kamal înțepat, dînd frîu liber furiei stîrnite de răceala și indiferența prietenului său și de amintirea discuției cu stăpînul.

— Și ce-a zis?

— Ce să zică? încercă el să se eschiveze de la un răspuns precis. Tata, asemeni multor oameni ca el, se lasă amăgit de false aparențe: funcții... procuratură... magistratură... Astea-l interesează pe el. N-am prea reușit eu să-l conving că gîndirea și înaltele valori ale științei sînt singurele lucruri care merită să te ostenești pentru ele în viață, dar în cele din urmă mi-a dat voie să-mi aleg ce-mi place.

— Valori înalte... într-adevăr... însă n-avem noi condițiile și ambianța potrivită pentru a le ridica la rangul cuvenit... comentă Fu'ad vorbele lui, cu multă îndoială în glas, în vreme ce degetele sale mîngîiau o piesă de domino.

— Nu pot renunța la o convingere numai pentru că cei din jurul meu nu o împărtășesc...

— Meriți toată admirația! zise Fu'ad, încercînd să-l liniștească. Dar n-ar fi oare mai potrivit să fii mai realist cînd e vorba de viitorul tău?

— Crezi că liderul nostru, dacă ar fi ținut seama de un astfel de sfat, s-ar mai fi dus la Sediul Protectoratului pentru a revendica independența țării sau nu? întrebă Kamal cu dispreț.

Fu'ad zîmbi, ca și cînd ar fi vrut să-i spună că în ciuda temeiniciei, argumentul său nu poate fi luat drept principiu general de viață.

— Fă Dreptul și asigură-ți o meserie onorabilă, iar după aceea te poți ocupa de cultura ta cum îți place...

— Nu există un om cu două inimi în piept! răspunse Kamal iritat. Și pe urmă dă-mi voie să nu fiu de acord cu tine, pentru că nu numai Dreptul te pregătește pentru o profesie onorabilă... Ce, în învățămînt nu poți să-ți dai măsura? Nu e o meserie la fel de onorabilă?

— N-am vrut să spun așa ceva... se grăbi Fu'ad să-i răspundă, încercînd să risipească orice bănuială. Cine-ar putea pretinde că însușirea științei și răspîndirea ei n-ar fi o îndeletnicire onorabilă? Am repetat și eu ce zice lumea, fără să-mi dau seama, căci oamenii — așa cum ai spus și tu — sînt orbiți de putere și de influență...

— Tot ce pot să-ți spun cu mîna pe suflet, este faptul că nimic nu poate fi mai măreț decît o viață închinată gîndirii și științei, insistă Kamal, dînd din umeri cu un gest ce părea indiferență și afectare.

Fu'ad se mulțumi să înceuviințeze din priviri fără să rostească nici un cuvînt.

— Tu de ce-ai ales Dreptul, îl întrebă Kamal după o pauză.

— Pentru că nu m-am îndrăgostit de „gîndire" ca tine, răspunse Fu'ad după ce chibzui puțin. A trebuit să aleg o școală superioară numai după perspectivele pe care mi le oferă... Posibilitățile mele mi-au impus-o mai degrabă.

Nu-i ăsta glasul rațiunii? Ba da! Chiar el este! Nu poate fi decît să-l revolte! Nu-i o nedreptate că el este obligat să-și petreacă întreaga vacanță fără să iasă din acest cartier și fără să întîlnească un prieten, în afara acestui „rațional"? Există și o altă viață, total diferită de cea a vechiului cartier — pe care i-a fost dat s-o cunoască — și alți prieteni care nu seamănă nici pe departe cu Fu'ad. După acea viață și după acei prieteni tînjește el — după El-Abbasiyya. După acei tineri și după rafinamentul lor, după accentul lor parizian... după visul mirific... după adorata lui... Simte nevoia să fie acasă, în camera lui... să fie singur... să deschidă caietul pentru a reciti o însemnare sau o amintire, pentru a așterne

pe hîrtie încă un gînd... Oare nu e timpul să se ridice și să propună plecarea?

— Știi că m-am întîlnit cu cineva care m-a întrebat de tine?

— Cu cine? întrebă Kamal, smulgîndu-se cu greu din șuvoiul gîndurilor.

— Qamar, și Narghis!.. răspunse Fu'ad, înveselindu-se.

Qamar și Narghis! Fetele lui Abu Sari', proprietarul micului bufet... Bolta Qirmiz... Ulițele întunecoase după asfințit... joaca amestecată cu naivitatea vinovată sau cu vinovăția naivă... adolescența înflăcărată... de toate și-a-duce aminte! De ce se strîmbă cu aversiune? Asta-i o poveste mai veche... dinaintea iubirii lui ideale. Așa se întîmplă: ori de cîte ori își amintește de ea, simte că inima i se revoltă, mîhnită și rușinată; nici nu s-ar putea altfel după ce a sorbit din licoarea iubirii pure.

— Unde le-ai întîlnit?

— În îmbulzeala de la *mawlid*-ul[1] lui *sidna* el-Husein. Am mers alături de ele fără nici o șovăială sau stînjeneală, ca și cum am fi fost o singură familie, venită la moschee pentru a face înconjurul lăcașului sfînt...

— Ce îndrăzneț ești!

— Cîteodată! Le-am salutat și mi-au răspuns... Pe urmă, am stat de vorbă pe îndelete... Și pe neașteptate Qamar m-a întrebat de tine... ce mai faci...

— Pe urmă? întrebă Kamal, roșindu-se puțin.

— Ne-am înțeles, în principiu, să-ți spun și să ne întîlnim toți patru într-o zi... încercă Fu'ad să-l ispitească.

— În nici un caz! i-o reteză Kamal scurt, clătinînd din cap speriat.

---

[1] Musulmanii au sărbătorit la început doar *mawlid*-ul (ziua de naștere) profetului Muhammad. Mai tîrziu au început să fie sărbătorite și *mawlid*-urile altor sfinți și martiri ai islamului, mai ales în Egipt, unde aceste sărbători au devenit parte componentă a riturilor populare.

— În nici un caz? repetă Fu'ad nedumerit. Credeam că o să fii bucuros să ne întîlnim cu ele sub boltă sau în curtea casei părăsite... Știi că s-au mai maturizat?... În curînd vor arăta ca niște femei adevărate... Qamar se înfășurase cu o *mila'a*, dar își lăsase fața descoperită. „Dacă aveai și văl, nu îndrăzneam să vorbesc cu tine" i-am zis în glumă.

— Nu, nici în ruptul capului! Degeaba insiști! răspunse Kamal la fel de categoric.

— De ce?

— Pentru că nu mai suport murdăria! (Apoi pe un ton iritat ce trăda mînie și durere:) Nu pot să mă întîlnesc cu Allah în timpul rugăciunii și trupul să-mi fie murdar!

— Purifică-te și spală-te înainte de rugăciune![1]

— Apa nu curăță de păcate! răspunse Kamal cu convingere.

Ce luptă se dăduse mai demult în sufletul lui! Pleca la întîlnirea cu Qamar tulburat de dorință și frămîntare și se întorcea chinuit de remușcări, cu inima plîngînd. După rugăciune își cerea iertare îndelung, dar curînd după aceea, se ducea din nou înfrînt și iar se întorcea trist cerînd îndurare. Au fost zile încărcate de dorință, amărăciune și durere. Apoi s-a ivit lumina! Și din clipa aceea, i-a fost îngăduit și să iubească și să se roage în același timp. Cum s-ar putea astfel, de vreme ce iubirea izvorăște din credință și curge limpede?

— Nici eu nu m-am întîlnit cu Narghis de cînd i-au interzis să mai iasă în uliță la joacă, zise Fu'ad cu mîhnire.

— Și cum s-a împăcat evlavia ta cu această prietenie? Tu n-ai avut deloc remușcări? îl întrebă Kamal curios.

---

[1] Abluțiunea sau spălarea rituală este obligatorie la musulmani înainte de fiecare din cele cinci rugăciuni zilnice, precum și înainte de rugăciunea din ziua de vineri la moscheea congregațională. Spălarea este necesară pentru purificare și după relații intime. Cele patru rituri ortodoxe ale islamului au acceptat ca în absența apei, abluțiunea să fie înlocuită de frecarea mîinilor și feței cu o substanță pulverulentă — nisip, cenușă etc.

— Tu nu știi că există și rele necesare? îi răspunse celălalt, cu capul în piept, tot printr-o întrebare. (Apoi se întoarse la motivul inițial al discuției, insistînd, cu un fel de timiditate în glas:) Și chiar nu vrei să te mai întîlnești cu ea?

— Niciodată!

— Și numai din evlavie?

— Nu-i de-ajuns?

— De ce vrei să-ți impui lucruri insuportabile? întrebă Fu'ad, zîmbind deschis.

— Așa sînt eu și numai așa trebuie să fiu! stărui Kamal.

Se priviră îndelung. În ochii lui Kamal se citea neîndurplecarea și sfidarea, iar pe fața lui Fu'ad domnea un surîs jucăuș ca razele de soare nestatornice care dansează pe luciul apei cu sclipiri amăgitoare.

— Pofta trupească mi se pare a fi un instinct demn de dispreț și-mi repugnă gîndul de a fi stăpînit de ea... Probabil că ne-a fost inspirat pentru ca prin el să ne educăm voința și să ne putem înălța cu adevărat la starea de oameni! Sau sînt om, sau sînt animal!...

— Eu nu cred că este o întruchipare a răului pur... îngăimă Fu'ad după ce șovăi puțin... Într-un fel, este o chemare la întemeierea unei familii și la perpetuarea speciei umane...

Inima lui Kamal porni să se zbuciume, fără ca Fu'ad să-și dea seama. Va să zică la asta se reduce căsătoria în cele din urmă? Nu-i era cu totul necunoscut acest adevăr, chiar dacă nu-și dădea seama prea bine cum împacă lumea iubirea cu căsătoria. În dragostea lui nu se lovise pînă acum de o astfel de problemă; de fapt nici nu putuse măcar visa la căsătorie. Dar asta nu o putea împiedica să existe ca o problemă ce se cere rezolvată. El nu putea concepe ca relația fericită dintre el și adorata lui să fie mai mult decît o afinitate spirituală, în ceea ce o privea pe ea, și o aspirație

sublimă și continuă pentru el. Ceva ce seamănă mai degrabă cu adorația. Ba este însăși adorația! Și căsătoria n-are ce căuta aici!

— Cei care iubesc cu adevărat nu se căsătoresc...

— Ce-ai spus? întrebă Fu'ad consternat.

Își dădu seama chiar înainte de întrebarea lui Fu'ad că s-a dat de gol și simți că-și pierde glasul. Pentru o clipă rămase descumpănit. Se chinui să-și reamintească ultimele cuvinte ale lui Fu'ad dinaintea acestei mărturisiri ciudate. Da, parcă spunea ceva despre căsătorie și familie. Se agăță de acest subiect, străduindu-se să nu cadă în cursă și căpătă din nou glas.

— Cei care iubesc lucruri situate mai presus de lumea asta nu se căsătoresc, îngăimă el. Cam asta am vrut să spun...

Fu'ad zîmbi pieziș, stăvilindu-și, cu greu risul. Numai că ochii lui adînci nu lăsau să se citească tot ce se ascundea în spatele frunții.

— Astea-s lucruri mult prea serioase! zise el. Cred că e prematur să vorbim acum despre ele. Hai să le lăsăm pentru vremea lor!

— Să le lăsăm și să așteptăm... înceuviință Kamal, ridicînd din umeri cu indiferență.

Fu'ad era-ntr-o vale, iar el în altă vale! O deosebire ca de la cer la pămînt între ei doi și totuși erau prieteni! Poate că tocmai acest contrast îl atrăgea spre Fu'ad și-l îmbia să stea de vorbă cu el, în ciuda efortului nervos și efectului obositor al conversației.

Oare nu e timpul să se întoarcă acasă? Simte nevoia să stea de vorbă doar cu sine. Carnetul de însemnări îl așteaptă în sertarul de la birou. Cine se simte istovit de realitatea vieții nu-și poate găsi liniște decît strîngîndu-se în sine.

— Cred că e timpul să mergem...

Trăsura se opri în fața unuia din bacurile ancorate la malul Nilului, pe drumul spre Ambaba[1] și din ea coborî domnul Ahmad Abd el-Gawad, urmat de domnul Ali Abd er-Rahim.

Întunericul nopții învăluia totul în jur. Prin ferestrele bacurilor, rînduite de-alungul celor două maluri de la podul Ez-Zamalek[2] în jos, licărea ici și colo cîte un bec, iar în depărtare pîlpîiau cîteva luminițe palide, indicînd foarte aproximativ locul satului în zarea care semăna cu un nor luminat de soare pe cerul întunecat.

Domnul Ahmad venea pentru prima oară la bac, cu toate că Muhammad Iffat îl închiriase cu patru ani în urmă și-l amenajase pentru petrecerile de noapte. După moartea lui Fahmi, nu-și mai îngăduise astfel de escapade.

Ali Abd er-Rahim o luă înainte, conducîndu-l spre punte. Cînd ajunse aproape de scară, îi zise, prevenindu-l:

— Ai grijă că scara e cam îngustă, are trepte înalte și îi lipsește balustrada. Sprijină-te de umărul meu și mergi încet!...

Coborîră cu băgare de seamă, în vreme ce clipocitul care izbea malul și partea din față a bacului le delecta auzul. Mirosul buruienilor și al mîlului purtat cu generozitate de revărsarea Nilului la acel început de septembrie, le umplea nările.

— O să fie o noapte de pomină și pentru tine și pentru noi... bombăni Ali Abd er-Rahim, în vreme ce bîjbîia după butonul soneriei de la intrare. Hai să-i dăm un nume pe măsura ei! Noaptea întoarcerii bătrînului! Cum ți se pare?

— Bine, dar eu nu sînt bătrîn! protestă domnul Ahmad, strîngîndu-l de umăr. Bătrîn cu adevărat a fost tată-tău!...

---

[1] Cartier periferic al orașului Cairo.

[2] Numele unuia din podurile construite peste Nil în dreptul insulei Ez-Zamalek, considerată cartier aristocrat al capitalei egiptene.

— Acum vei avea ocazia să vezi chipuri pe care nu le-ai mai întîlnit de cinci ani, îi zise Ali Abd er-Rahim, rîzînd.

— Te cred, dar asta nu-nseamnă că o să-mi schimb purtarea sau că o să mă abat de la socotelile mele îi răspunse stăpînul şovăind. (După o clipă de tăcere adăugă:) S-ar putea...

— Închipuie-ţi un cîine care a promis să nu se apropie de carne, dacă i se va îngădui să intre în bucătărie...

— Cîine cu adevărat a fost tată-tău, fiu de cîine...

Soneria zbîrnîi. Cam după vreo jumătate de minut, uşa se deschise, din spatele ei ivindu-se figura unui nubian bătrîn. Ridică palma la frunte, salutîndu-i pe cei doi, şi se dădu în lături pentru a le face loc. Intrară şi cotiră spre uşa din stînga. Trecură de ea şi ajunseră într-un mic coridor, luminat doar de un bec atîrnat de tavan. Pe pereţi fuseseră agăţate două oglinzi şi sub fiecare din ele se afla cîte un fotoliu şi o măsuţă joasă. Din celălalt capăt al coridorului, prin uşa întredeschisă răzbăteau glasurile tovarăşilor de petrecere. La auzul lor pieptul lui Ahmad Abd el-Gawad tresări. Ali Abd er-Rahim împinse uşa şi intră, urmat de stăpîn. Cum trecu pragul, cei prezenţi se ridicară în picioare şi se apropiară de el, salutîndu-l emoţionaţi. Bucuria revederii se citea pe toate chipurile. Muhammad Iffat se apropie primul şi-l îmbrăţişă, zicînd:

— S-a zărit de lună plină...

— În sfîrşit, timpul mi-a mai adus şi o mîngîiere, încercă să-l măgulească Ibrahim El-Far, în vreme ce-l strîngea la piept.

Cînd bărbaţii se dădură la o parte, le zări şi pe Galila şi Zabida. Nu-i fu greu s-o recunoască nici pe Zenoba — cîntăreaţa la lăută — care se oprise cu doi paşi în spatele celorlalte. Tot trecutul se adunase în acest tablou. Cu toate că părea oarecum încurcat, fruntea i se descreţi numaidecît. Galila rîse din tot sufletul, îşi deschise braţele larg şi-l strînse la piept, zicîndu-i cu melancolie în glas:

— Unde-ai fost atîta vreme, drăguțule?...

Cînd îi dădu drumul, Zabida se și apropiase de el, codindu-se; dar chipul ei radia bucuria întîlnirii. Întinse brațele și ea i le strînse, încruntîndu-și sprîncenele înnegrite.

— Au trecut treisprezece ani.. zise ea cu reproș și ironie în glas. Parcă te-ar fi înghițit pămîntul...

Ahmad nu se putu stăpîni și izbucni în hohote de rîs. În cele din urmă, rămase față în față cu Zenoba, chiar dacă ea nu se mișcase nici o palmă. Zîmbea sfios, căci nimic din trecut nu-i îngăduia să ignore buna cuviință. Dădu mîna cu ea și o încurajă, curtenitor:

— Te salut, prințesă a lăutăreselor!...

Apoi se întoarse fiecare la locul său bine știut. Muhammad Iffat îl luă pe Ahmad de braț și-l conduse, invitîndu-l să ia loc alături de el.

— Ai picat întîmplător sau dorința ți-a dat ghes? îl întrebă rîzînd.

—.Mi-a dat și dorința ghes și-am picat și-ntîmplător... bombăni domnul Ahmad cu ton de șagă.

Primirea caldă și glumele îl împiedicaseră să observe din prima clipă încăperea în care intrase. Cînd atmosfera se mai liniști, începu s-o studieze cu atenție: era un salonaș cu pereții și tavanul verzui. Două ferestre dădeau spre Nil și alte două spre stradă. Toate erau deschise dar cu obloanele trase. În tavan atîrna un singur bec. Abajurul conic din cristal îndrepta lumina spre măsuța joasă din mijloc, pe care fuseseră rînduite paharele și sticlele de whisky. Culoarea covorului se asorta cu zugrăveala. Pe laturile salonașului se aflau două canapele, acoperite cu pleduri colorate. Fiecare dintre ele avea cîte o pernă la mijloc. În colțuri și pe jos erau răspîndite alte perne și salteluțe. Galila, Zabida și Zenoba alesesră canapeaua dinspre Nil, iar cei trei bărbați stăteau pe cealaltă, față în față cu femeile. Pe salteluțe erau risipite în dezordine instru-

mentele: lăuta, *duff*[1]-ul, *darabukka*[2] și chimvalul. Domnul Ahmad își plimbă privirea peste toate, pe îndelete, apoi oftă satisfăcut și exclamă încîntat:

— Vai! Vai! Totul îmi pare atît de frumos! Dar de ce nu deschideți ferestrele dinspre Nil?

— Le deschidem după ce vor trece corăbiile cu pînze... îi răspunse Muhammad Iffat. Dacă sînteți sărmani, ascundeți-vă!...

— Iar dacă v-ați ascuns, de cap făceți-vă! îi veni Ahmad în întîmpinare, zîmbind.

— Hai, să-ți vedem din nou dibăcia de odinioară!... încercă Galila să-i zgîndăre vanitatea.

Voise doar să facă o glumă; de fapt el nu cutezase să vină la bac decît după o îndelungă șovăială și nici acum nu se eliberase de tulburarea ce-i năpădise sufletul. Dar mai există ceva ciudat, o schimbare pe care simțea că trebuie s-o descopere singur! Hai, să se concentreze și să privească atent! Ce observă? Uită-te bine la Galila și la Zabida. Amîndouă sînt ca niște litiere — așa cum îți plăcea să le zici odinioară. Amîndouă s-au îngrășat. Dar mai este încă ceva. Ceva mai ușor de simțit decît de văzut. Trebuie să fie una din fețele bătrîneții! Probabil că prietenii — stînd tot timpul împreună — n-au putut observa schimbarea asta. Nu s-o fi petrecut și cu tine același lucru? Inima i se strînse și înflăcărarea i se stinse. Nu există oglindă mai limpede pentru un om decît prietenul revenit după o absență îndelungată. Cît ar da să știe cum ar putea fi stăvilită această schimbare! N-au nici un fir de păr alb pe cap!... Dar ce-are a face cărunțețea cu femeile frumoase? N-au nici un rid! Să te fi înșelat tu? Imposibil! Privește în ochii lor! Nu zăr-

---

[1] *Duff* = un fel de tamburină sau dairea.

[2] *Darabukka* = un fel de tobă de forma unui trunchi de con confecționată din lemn sau din ceramică. La capătul mai subțire este deschisă, iar la celălalt capăt este fixată o bucată de piele întinsă, în care se lovește cu degetele.

rești în ei sufletul stins? Ba da! Chiar dacă este încă învăluit de o lumină care licărește... Uneori încearcă să se ascundă în spatele zîmbetului și glumei, dar imediat după aceea iese la iveală așa cum este în realitate și descifrezi în el că tinerețea e pe ducă. Ăsta-i adevărul gol-goluț! Zabida să aibă în jur de cincizeci de ani... Iar Galila are chiar ceva mai mult... Este cam de-o vîrstă cu tine, chiar dacă nu vrea să recunoască... Dar și cu inima lui s-a întîmplat ceva: o schimbare ciudată prevestitoare de rău. Alergase cu sufletul la gură, în căutarea unei imagini pe care n-a mai aflat-o așa cum o știuse. A simțit dintr-o dată că i se taie aripile... Fie! Dar nu se cuvine în nici un caz să te predai înfrînt!... Bea! Veselește-te! Trebuie să fii stăpîn pe tine și nimeni n-o să te forțeze să faci ceea ce nu dorești!

— Nu credeam c-o să te mai văd pe lumea asta, rupse Galila tăcerea după un timp...

— Și cum ți se pare că arăt? întrebă el curios.

— Ca de obicei! se amestecă Zabida în vorbă. Același cămilloi! Numai că-ți licăresc cîteva fire albe de sub tarbuș... Încolo, nimic!...

— De ce nu mă lași să-i răspund eu? protestă Galila. Pe mine m-a întrebat... (Apoi, adresîndu-se stăpînului:) Nu te-ai schimbat deloc... Și nu-i de mirare, căci noi nu ne-am născut decît ieri...

Stăpînul pricepu la ce face aluzie și-i răspunse cu un compliment:

— Voi două, în schimb, v-ați făcut și mai frumoase... sînteți și mai fermecătoare!.- Nici nu mă așteptam să vă găsesc așa!..

— Dar cum ai putut să lipsești atîta vreme din mijlocul nostru? îl întrebă Zabida, cercetîndu-l cu interes. Ai fi putut, dacă voiai, să te întîlnești cu noi și altfel... Ce, nu mai există și întîlniri nevinovate? Nu ne putem întîlni decît cu așternutul sub noi?

— Nici el și nici noi nu ne-am închipuit vreodată că între noi și voi ar putea exista și întîlniri nevinovate... interveni

domnul Ibrahim el-Far, ridicînd un braț pentru a da caftanul la o parte.

— Doamne ferește! exclamă Zabida, oftînd. Cum sînteți voi bărbații!... Femeia nu este pentru voi decît simplu animal de călărie!...

— Trebuie să-l lauzi pe atotputernicul că-i așa, doamna mea! zise Galila printre hohote. Crezi că te-ai fi împlinit așa, dacă n-ai fi fost animal de călărie?

— Dă-mi voie, te rog, să-mi continui ancheta cu împricinatul...o întrerupse Zabida, dojenitor.

— Am fost condamnat la cinci ani nevinovați și fără muncă... îi răspunse domnul Ahmad, zîmbind.

I-auzi, sărmanul! Și te-ai oprit de la toate plăcerile!... De la toate, bietul de tine! continuă Zabida să-l atace cu ironie. Nu ți-au mai rămas decît mîncarea, băutura, veselia, gluma și veghea, noapte de noapte, pînă la ivirea zorilor!...

– Sînt lucruri trebuincioase pentru o inimă tristă... încercă stăpînul să se scuze. Pe cînd celelalte...

– Abia acum mi-am dat seama că noi sîntem socotite păcatul cel mai mare... zise Zabida, amenințîndu-l cu degetul ei plinuț ca și cînd ar fi vrut să zică: „Vezi cum ești?"

Am venit de la capătul pămîntului ca să ne înnădim la vorbă și să lăsăm paharele să aștepte? strigă Muhammad Hfat pe neașteptate, de parcă și-ar fi adus aminte de un lucru foarte important și n-ar fi vrut să-l uite. N-are cine să se ocupe de ele? Umple paharele, Ali!... Strunește lăuta, Zenoba!... Scoate-ți hainele, domnule inculpat. Ce, te crezi la școală? Scoate-ți *gubba* și tarbușul! Să nu-ți închipui că ai scăpat de anchetă, dar mai întîi hai să îmbatăm tribunalul și parchetul și pe urmă ne întoarcem la ea... Galila a insistat să amînăm băutura pînă ce vine „sultanul alinărilor" sau cum așa ceva... Să știi că femeia asta ține la tine așa cum ține satana la un păcătos înveterat. Allah să vă binecuvînteze și pe tine și pe ea!...

Domnul Ahmad se apucă să-și scoată *gubba*, iar Ali Abd er-Rahim se ridică și începu să toarne în pahare, ca de obi-

cei. Lăuta scoase cîteva sunete slabe. Zabida începu să fredoneze, iar Galila își aranjă șuvițele de păr și dantelele rochiei cu vîrful degetelor. Ochii urmăreau nerăbdători mișcările lui Ali Abd er-Rahim, care umplea paharele. Domnul Ahmad se așeză cu picioarele adunate sub el, plimbîndu-și privirea peste încăpere și peste cei prezenți, pînă ce ochii săi se întîlniră cu ai Zenobei și zăboviră acolo puțin, surizînd ca și cînd ar fi vrut să o salute. Ali Abd er-Rahim îi invită la primul pahar. „În sănătatea și pentru prietenia noastră!" închină Muhammad Iffat. „Pentru revenirea lui *si* Ahmad printre noi!" urmă Galila. „Pentru întoarcerea la calea cea dreaptă după rătăcire!" adăugă Zabida. „Pentru cei dragi, de care doliul m-a ținut departe!" răspunse Ahmad. Ridicară paharele și sorbiră din ele toți deodată. Pe deasupra paharului, domnul Ahmad zări chipul Zenobei, care-l privea intens și prospețimea ei îl tulbură. „Mai umple-le o dată!" se adresă Muhammad Iffat lui Ali Abd er-Rahim. „Și încă o dată, ca să punem temelii trainice..." propuse și Ibrahim el-Far. „Slujitorul norodului este domnul lui" zise Ali er-Rahim, sufleeîndu-și mînecile. Domnul Ahmad se trezi urmărind degetele Zenobei, care se jucau cu coardele lăutei. O măsură din ochi, întrebîndu-se cîți ani o fi avînd, și aprecie că trebuie să aibă între douăzeci și cinci și treizeci. Apoi se întrebă ce-ar fi putut s-o aducă aici. Lăuta... sau o învață mătușă-sa Zabida cum să-și cîștige traiul? La un moment dat, domnul Ibrahim el-Far le spuse că amețește cînd privește apa Nilului. „Fiu de amețită!", se zbîrși Galila. „Oare dacă e aruncată în apă o femeie rotundă — așa cum sînt Galila și Zabida — se duce la fund, sau plutește?" întrebă Ali Abd er-Rahim. Domnul Ahmad răspunse ceva nu tocmai cuviincios, întrebîndu-se în gînd ce-o să se-ntîmple dacă Zenoba o să-l ispitească. Își zise că ar fi o rușine să se întîmple așa ceva, deși după cinci pahare omul se întrece cu gluma, iar după o sticlă întreagă o asemenea ispită i se pare chiar o datorie. Muhammad Iffat

propuse să se bea un pahar în sănătatea lui Saad Zaghlul și a lui Mustafa en-Nahhas, care la sfîrșitul lunii urmează să plece de la Paris la Londra pentru negocieri[1]. Imediat după aceea propuse și Ibrahim el-Far să se mai bea un pahar în sănătatea lui Macdonald[2], prietenul egiptenilor. Ali Abd er-Rahim întrebă ce-o fi vrut să spună Macdonald cînd a afirmat că el este în stare să rezolve problema egipteană înainte de a goli ceașca de cafea din fața lui. Ahmad Abd el-Gawad îi răspunse că asta nu poate să însemne decît că un englez golește ceașca de cafea într-o jumătate de secol. Apoi își aduse aminte cum ajunsese să urască revoluția, din pricina pierderii lui Fahmi, cum revenise treptat la vechile sentimente, pe măsură ce lumea îl copleșea cu laude pentru calitatea sa de părinte al unui tînăr martir, cum tragedia lui Fahmi s-a preschimbat cu trecerea timpului într-un motiv de fală, fără ca el să-și dea seama.

— Sănătate, cămiloiul meu! zise Galila, ridicînd paharul spre domnul Ahmad. M-am întrebat de mai multe ori: Chiar să fi uitat domnul Ahmad de noi? Dar de fiecare dată m-am rugat lui Allah — care mi-e martor! — să te-ajute

---

[1] La 12 iulie 1924 a fost comis un atentat împotriva lui Saad Zaghlul, în gara din Cairo, în momentul cînd acesta se pregătea să plece la Alexandria — reședința de vară a regelui — pentru a-l felicita pe suveran cu ocazia Sărbătorii mari. Ancheta a dovedit că atentatul a fost pus la cale de o fracțiune a Partidului Național Egiptean, care se opunea orientării lui Saad Zaghlul spre negocieri cu Anglia. În urma acestui incident, premierul egiptean a plecat la Paris pentru tratament. În timpul șederii lui în Franța, a avut loc un schimb de mesaje cu premierul englez laburist Macdonald, care l-a invitat la Londra pentru negocieri. La 23 septembrie, a sosit la Londra, însoțit de cîțiva miniștri și înalți demnitari, printre care și Mustafa en-Nahhas — ministrul afacerilor religioase (*'awqaf*).

[2] James Ramsey Macdonald (1866—1937), om politic britanic, lider al Partidului Laburist și șef al cabinetului de miniștri de cîteva ori. În această ultimă calitate, deținută pentru prima oară simultan cu Saad Zaghlul, adică în intervalul ianuarie-noiembrie 1924, a purtat convorbiri cu liderul egiptean la sfîrșitul lunii septembrie-începutul lunii octombrie în legătură cu relațiile anglo-egiptene, fără să se ajungă la un rezultat concret.

să înduri și să te alinc... Nu te mira, căci eu ți-s soră și tu mi-ești frate!...

— Păi dacă-i ești soră și el ți-e frate, așa cum pretinzi, cum de-ați putut face ce-ați făcut la vremea voastră?... o întrebă Muhammad Iffat maliţios.

Galila izbucni în hohote de rîs, ducîndu-se cu gîndul la lucruri care se întîmplaseră cu mai bine de șase ani în urmă.

— Întreabă-le pe mătușile tale mai bine!... îl repezi ea cînd se opri din rîs.

— Eu mi-am închipuit altceva, cînd am văzut că nu mai dă nici un semn de viață... interveni Zabida, privind cu șiretenie la Ahmad Abd el-Gawad.

Cîţiva din cei prezenți o întrebară într-un glas ce și-a închipuit, în vreme ce domnul Ahmad bombănea, implorînd:

— Izbăvește-mă, Doamne!...

— Mi-am închipuit că l-a cuprins și pe el nevolnicia care-i lovește pe bărbații de vîrsta lui, iar doliul a fost doar un pretext ca să dispară...

— El este cel din urmă pe care o să-l ajungă bătrînețea... se amestecă Galila, însoțindu-și vorbele cu mișcări undioase, așa cum fac cîntărețele de obicei.

— Care-i adevărul? insistă domnul Muhammad Iffat.

— Prima părere exprimă teama, iar a doua dorința... răspunse domnul Ahmad cu tîlc.

— Să știți că dorințele mele nu pot fi înșelate niciodată! insistă Galila triumfătoare.

Îi sta pe limbă să le spună că numai după probă omul poate fi onorat sau umilit, dar îi fu frică să nu fie invitat la probă sau să se înțeleagă că ar fi dispus la așa ceva. De fapt, pe măsură ce privea mai atent la ele își dădea seama că e din ce în ce mai puțin dornic; îşi încerca un sentiment vag de aversiune și plictiseală pe care nu-l mai cunoscuse pînă atunci. Într-adevăr s-au schimbat mult. Ce-a fost s-a dus, iar ziua de azi nu mai e ca cea de ieri... Nici Zabida și

nici Galila nu mai sînt ce-au fost... Nu mai are nici un chef de aventură... Mai bine se mulțumește cu calitatea de frate, la care făcuse Galila aluzie.

— Cum să-l ajungă bătrînețea pe bărbatul care stă cu voi? întrebă domnul Ahmad cu multă delicatețe.

— Care dintre voi e cel mai mare? întrebă Zabida, plimbîndu-și privirea peste cei patru bărbați.

— Eu m-am născut după revoluția lui 'Arabi...[1] încercă domnul Ahmad să scape. Asta-i una la mînă...

— Asta să i-o spui lui mutu!... protestă Muhammad Iffat. Eu am auzit c-ai fost soldat în oastea lui 'Arabi...

— Mai degrabă cred că eram oștean în pîntecele mamei pe vremea aceea... zise domnul Ahmad.

— Și ce făcea răposata mamă-ta cînd tu intrai și ieșai din luptă? îl întrebă Ali Abd er-Rahim.

— Nu recurgeți la glume ca să scăpați de întrebare!... insistă Zabida să i se răspundă, după ce dădu paharul peste cap. Eu v-am întrebat ce vîrstă aveți!...

— Păi toți trebuie să avem între cincizeci și cincizeci și cinci... Și-acum spuneți-ne și voi cît aveți!... le răspunse Ibrahim el-Far provocator.

— Păi eu m-am născut... începu Zabida, clătinînd din cap cu indiferență și îngustîndu-și ochii rimelați cu *kuhl*, ca și cînd s-ar fi chinuit să-și aducă aminte.

— După revoluția lui Saad Pașa...[2] îi sări domnul Ahmad în ajutor.

Riseră îndelung, căci băutura începuse să se joace cu mințile lor. Se pare că Galilei nu-i făcea deloc plăcere un asemenea subiect, căci se repezi la ei, mustrîndu-i:

---

[1] Aluzie la revoltele social-politice, conduse de Ahmad 'Arabi Pașa, care au avut loc în anii 1881—1882.

[2] Aluzie la mișcările de masă care au avut loc în Egipt în cursul anului 1919 în sprijinul revendicărilor politice prezentate de Saad Zaghlul englezilor.

— E mai mare rușinea! Ce-i purtarea asta?... Ce ne pasă nouă de vîrstă! Numai stăpînul din ceruri știe secretele ei... Pe cînd noi... Femeia este tînără,cîtă vreme găsește un bărbat care rîvnește la ea, iar bărbatul este tînăr cîtă vreme găsește o femeie care tînjește după el...

— Felicitați-mă!... strigă Ali Abd er Rahim pe neașteptate.

Îl întrebară în cor pentru ce trebuie felicitat.

— M-am îmbătat!... răspunse el sec.

„Trebuie să-l urmeze și ceilalți înainte de a mă rătăci și eu în lumea beției" își zise Ahmad Abd el-Gawad în sine. Galila îi îndemnă să-l lase în plata domnului drept pedeapsă pentru că se grăbise să abdice primul.

— Căutați-vă alt paharnic!... le zise apoi Ali Abd er-Rahim, retrăgîndu-se într-un colț cu paharul plin ochi.

Zabida se ridică, căutînd insistent ceva în poșetă. Ibrahim el-Far folosi prilejul și-i ocupă locul. Apoi își sprijini capul de umărul Galilei și oftă leneș. Muhammad Iffat se duse la cele două ferestre dinspre Nil și deschise obloanele. Fața apei semăna cu niște umbre în mișcare, întrerupte din loc în loc de firele de lumină desenate de razele becurilor de pe bac. Zenoba începu să mîngîie strunele lăutei, în ritmul unei melodii de dans. Domnul Ahmad o urmări un timp, apoi se ridică și-și umplu din nou paharul. Zabida se întoarse și se așeză între Muhammad Iffat și Ahmad Abd el Gawad, atingînd în trecere spatele celui din urmă. Galila începu să îngîne: „În ziua-n care m-a lovit năpasta...".

— Felicitați-mă! strigă și Ibrahim el-Far.

Muhammad Iffat și Zabida porniră să țină isonul Galilei: „Și mi-au adus în cupă groaza asta..." Apoi li se alătură și Zenoba. Domnul Ahmad privi din nou la ea și se trezi fredonînd alături de ceilalți. Chiar și Ali Abd er-Rahim sări din colțul lui să-i ajute.

— Șase cîntăreți și un singur ascultător — și acela sînt eu!... strigă la un moment dat Ibrahim el Far, care continua să se sprijine de umărul Galilei.

„Cred că o să accepte, căci este în culmea fericirii!“ își zise domnul Ahmad în sine, fără să-și întrerupă cîntecul. „Noaptea asta e trecătoare sau așa va fi mereu?“ se întrebă apoi, cuprins de îndoieli.

Ibrahim el-Far se ridică pe neașteptate și porni să danseze. Începură să bată cu toții din palme, cîntînd în cor: „Ia-mă-n sîn la tine, între cordon și cingătoare“...

„Oare va consimți Zabida să mă primească la ea în casă?“ se întrebă domnul Ahmad.

Cîntecul și dansul luară sfîrșit și porniră să se întreacă spunînd glume. După fiecare anecdotă care i se părea mai hazlie, Ahmad Abd el-Gawad trăgea cu coada ochiului la Zenoba, pentru a vedea reacția fetei. Zarva se înteți și timpul trecu în zbor, pînă cînd într-un tîrziu, se treziră cu Ali Abd er-Rahim pregătindu-se de plecare. Se îndreptă grăbit spre haine, zicînd decis:

— E vremea să plec...

— Ți-am spus s-o aduci aici ca să nu ne mai întrerupi petrecerea și să ne strici tot cheful... mormăi Muhammad Iffat furios.

— Și cine-i, mă rog, protejata? întrebă Zabida, arcuindu-și sprîncenele.

— O prietenă nouă... răspunse Ibrahim el-Far în locul celui întrebat. Maestră și stăpînă a unei case în Wagh el-Baraka...

— Cine-i? întrebă și domnul Ahmad cu vădită curiozitate.

— Cine alta decît vechea ta prietenă Saniyya el-Qilali?... îi răspunse Ali Abd er-Rahim rîzînd, în vreme ce-și îndoia *gubba*...

În ochii albaștri, larg deschiși ai stăpînului se putea citi un vis îndepărtat.

— Spune-i salutări din partea mea! zise stăpînul în cele din urmă, rîzînd contrariat.

— Știi, chiar a întrebat de tine și mi-a propus să te invit să petrecem împreună o seară la ea, după programul

de lucru, îi răspunse Ali Abd er-Rahim, răsucindu-și mustața și pregătindu-se de plecare. I-am explicat că băiatul tău cel mare a ajuns la vîrsta cînd trebuie să mai dea cîte o raită prin Wagh el-Barąka și prin alte locuri deocheate și că nu e lucru de șagă, căci tu nu riști să te întîlnești cu el acolo și să pățești vreo rușine.

Apoi rîse cu gura pînă la urechi, salută și părăsi salonașul urmat de Muhammad Iffat și de Ahmad Abd el-Gawad, care-l conduseră pînă la ușa de la intrare. Continuară să pălăvrăgească și să facă haz pînă cînd domnul Ali urcă scara îngustă și dispăru în întuneric. În clipa aceea, Muhammad Iffat îl pișcă ușor de braț pe Ahmad Abd el-Gawad și-l întrebă în șoaptă:

— Zabida sau Galila?

— Nici una nici alta! răspunse domnul Ahmad fără să ezite.

— De ce? Allah să te ferească de rău!

— Pas cu pas! Ajunge că mi-am călcat o dată pe inimă... O să petrec restul nopții bînd și ascultînd lăuta...

Muhammad îl rugă insistent să încerce încă un pas, dar domnul Ahmad se scuză și fu lăsat în pace. Reveniră în salonașul întors pe dos și-și reluară locurile. Ibrahim el-Far trecu pe post de paharnic. Semnele amețelii ieșeau la iveală în scăpărarea ochilor, dîndu-i de gol prin împleticeala limbii și mișcările dezordonate ale brațelor. Țineră isonul Zabidei, fredonînd în cor „De ce rîde marea?“...

La un moment dat, Ahmad Abd el-Gawad se dezlănțui, acoperind glasul Zabidei. Apoi, Galila le povesti frînturi din aventurile ei.

„Mi-am dat seama de cum te-am văzut că noaptea asta nu va trece fără o „aventură!“... Cît de bine arată Zenoba! Cred și eu; doar e mai mică cu un sfert de veac decît celelalte!“...

Ibrahim el-Far începuse să suspine după epoca de aur a aramei, din anii războiului și le zise morocănos, fără nici o legătură cu subiectul general:

— Erați în stare să-mi pupați mîinile, dacă vă dădeam un *ratl*[1] de aramă...

— Ce să-i faci? Dacă ai nevoie de cîine, îi zici și „stăpîne"... îi răspunse domnul Ahmad.

Zabida se plînse că e foarte amețită și porni să se plimbe încoace și încolo, iar bărbații începură să bată din palme, în ritmul mersului ei legănat și să strige în cor:

— Taa-taa... Treci pragul! Taa-taa... Treci pragul!

— Ne-ajunge... bîigui Galila în cele din urmă și se ridică. Ieși în micul coridor, din fața celor două cămăruțe și deschise ușa dinspre Nil. Auziră imediat scîrțîitul patului sub greutatea trupului masiv. Se păru că Zabidei îi plăcu ideea, căci o urmă imediat, dispărînd în cămăruța cealaltă, de unde străbătu un scîrțîit și mai violent decît primul.

— Ați auzit? S-a dezlegat pînă și limba patului, zise Ibrahim el-Far.

— „Vino, vino, dragul meu!..." îngînă Galila slab și răgușit, încercînd s-o imite pe Munira. „Iată-mă-s sosit..." îi răspunse Muhammad Iffat, tot fredonînd. Ibrahim el-Far se uită spre Ahmad Abd el-Gawad, întrebător. „Dacă n-ai jenă, faci cum te taie capul"... îi zise Ahmad. „Pe bac nu există jenă!" răspunse Muhammad, ridicîndu-se.

Rămase, în sfîrșit, numai cu ea. Așteptase cu înfrigurare momentul ăsta. Micuța împinse lăuta la o parte și-și strînse picioarele sub ea, învelindu-le cu poala rochiei. Cîteva clipe, domni tăcerea. Priviră îndelung unul în ochii celuilalt. Apoi, ea rămase cu privirile ațintite în gol. Tăcerea deveni electrizantă și insuportabilă. Se ridică brusc.

— Încotro? o întrebă el.

— La baie... răspunse abia auzit, strecurîndu-se pe ușă.

Se ridică și el și se așeză pe locul ei. Luă lăuta și începu să-i mîngîie strunele, întrebîndu-se în sinea lui: „O mai fi

---

[1] *Ratl* = unitate de greutate datînd din perioada preislamică. Mărimea ei a variat de la o epocă la alta și de la o regiune la alta. În Egiptul modern un *ratl* este egal cu 0,499 kg.

existînd și o a treia cameră?" De ce-ți bate inima ca atunci cînd te-a escortat soldatul englez prin bezna străzii? Povestea aceea de demult cu *umm* Maryam... Ți-aduci aminte? Dar e mai bine, dacă nu ți-o mai amintești, căci nu este deloc plăcută!...

Zenoba se întoarse de la baie. „Ce tînără și proaspătă e!... Acum sau niciodată!..."

—Ce faci, cînți la lăută?

— Nu vrei să mă înveți? o întrebă la rîndul lui, zîmbind.

— Ți-ajunge *dufful*!... Știi cît de meșter ești la el!...

— S-au dus zilele-acelea!... zise Ahmad oftînd. Au fost tare frumoase!... Tu erai o copilă... Dar de ce nu șezi?...

„Este așa de aproape! Mai că te-atinge! Începutul e minunat!"

— Hai, ia lăuta și cîntă...

— Ajunge atîta cîntec și rîs!... În noaptea asta am înțeles mai bine de ce se plîngeau că le lipsești...

— Dar n-ajunge cît ai băut... zise el rizînd cu șiretenie, trădîndu-și bucuria nestăvilită.

— Așa e! îi răspunse ea, zîmbind.

Se repezi la masă și se întoarse cu o sticlă goală pe jumătate și cu două pahare.

— Hai să bem împreună!... o îmbie el așezîndu-se din nou.

„Nesățioasă și frumoasă foc! Ochii ei scînteiază viclenie și farmec! Încearcă marea cu degetul!... Întreab-o despre o a treia cameră!... Și întreabă-te pe tine, dacă o dorești pentru o noapte sau vrei să-ți fie prietenă de-o viață!... Mai bine nu-ntreba despre urmări!... Ahmad Abd el-Gawad cel solemn și grav își deschide brațele pentru Zenoba... cîntăreața la lăută... fata care îi întindea platoul cu fructe... Dar să coboare peste tine fericirea, ca răsplată pentru tinerețea ta!... Bătrînețea nu mi-a plăcut niciodată!... Se trezi cu paharul ei foarte aproape. Întinse palma și-o mîngîie cu gingășie, dar ea își retrase mîna în poală fără să se uite la el, și fără să scoată o vorbă. Se întrebă dacă se cuvine să coche-

teze la o oră atît de tîrzie din noapte, mai ales cînd cel care cheamă este un bărbat ca el, iar cea invitată este o tînără ca ea... Continuă însă s-o mîngîie cu blîndețe și gingășie.

— Nu există și o a treia cameră pe bac? o întrebă în cele din urmă.

— Ba da! În partea cealaltă... îi răspunse ea, ignorînd tîlcul vorbelor lui și făcu semn cu indiferență spre ușa de la coridor.

— Avem amîndoi loc în ea? continuă el, răsucindu-și mustața.

— Cred că ți-ajunge, dacă vrei să dormi, îi răspunse ea destul de rece, dar fără să depășească limitele bunei cuviințe.

— Și tu? o întrebă deschizînd ochii mari.

— Mă simt bine aici, răspunse fata, părînd în continuare indiferentă. Încercă să se apropie, dar ea se ridică imediat, puse paharul pe masă și se așeză pe canapeaua cealaltă. Chipul îi era sever, cu fruntea încrețită și îndărătnică. Domnul Ahmad rămase cîteva clipe nedumerit. Apoi simți cum îi scade înflăcărarea lăsînd locul numai cenușii orgoliului rănit.

— Și de ce te-ai supărat? insistă holbîndu-se la ea, cu un zîmbet forțat, ce trăda și el nedumerirea.

Își duse mîinile la piept, fără să rostească nici un cuvînt.

— Te-am întrebat de ce te-ai supărat? repetă el.

— E mai bine să nu-ntrebi despre lucruri pe care le cunoști foarte bine! i-o reteză ea.

Izbucni în hohote de rîs, pentru că nu dorea de fapt nici o explicație. Se sculă și umplu din nou cele două pahare.

— Domolește-te și hai să facem pace! încercă el s-o îmbuneze.

Ea luă paharul din politeță, dar îl puse imediat pe masă, bombănind:

— Îți mulțumesc!

Se întoarse la locul lui și se așeză. Apoi duse paharul la gură, îl goli dintr-o dată și izbucni din nou în hohote.

Te-ai fi putut aștepta la o surpriză că asta? Dacă aș putea să mă întorc un sfert de ceas înapoi!... Zenoba... Zenoba... Nimic în afară de Zenoba... Îți vine să crezi așa ceva ?Dar nu trebuie să te dai bătut... Cine știe? Poate că așa e moda cochetăriei acum în douăzeci și patru... Eu o știam bine pe cea de la o mie nouă sute... S-a produs vreo schimbare cu mine? Nimic!... Dar Zenoba... Nu ăsta e numele ei?... Fiecare bărbat trebuie să dea odată și-odată peste o femeie care-l refuză...În vreme ce Zabida, Galila și *umm* Maryam au alergat după tine, gîza-boului îndrăznește să te respingă... Trebuie să ai răbdare și să te stăpînești... Nu-i nici o nenorocire!... Dar ce-mi văd ochii? Privește la piciorul ăsta superb cu brățară!... Chiar crezi că vrea să fugă de tine?...

— De ce nu vrei să bei, frumoaso?

— O să beau cînd o să am chef, îi răspunse ea sec.

— Și cînd o să ai chef?... o întrebă cu subînțeles, uitîndu-se în ochii ei, ca și cum ar fi vrut s-o oblige să mărturisească.

Se încruntă, prevenindu-l că a înțeles aluzia, dar nu răspunse la provocare.

— Toată truda și afecțiunea mea sînt în deșert? insistă domnul Ahmad simțind că se prăbușește.

— N-ai renunțat încă? îi răspunse ea tot cu o întrebare, dar cu un ton rugător și hotărît în același timp.

Apoi lăsă capul în jos, încercînd să-și ascundă fața de privirile lui insistente.

Simți pe neașteptate că-și pierde cumpătul și o întrebă nedumerit:

— Atunci pentru ce vii aici?

— Pentru asta!... zise fără ezitare, arătînd lăuta care zăcea pe canapea, nu departe de el. Pentru asta vin...

— Numai pentru lăută? Dar nu-i nici o contradicție între muzică și ceea ce doresc eu de la tine!

— Cu forța vrei să dobîndești? întrebă jignită.

— Nu!... Nici vorbă!... Dar nu văd de ce te încăpățînezi și starui să mă refuzi... zise el torturat de mînia eșecului.

Poate că am suficiente motive... răspunse ea cu răceală.

Rise sec. Apoi îi zise cu ironie, simțind că-și pierde răbdarea.

Nu cumva ți-e frică să nu-ți pierzi fecioria?

— Să știi că nu-l accept decît pe acela pe care-l iubesc... îi răspunse plină de mînie, săgetîndu-l îndelung cu privirea.

Fu gata să izbucnească din nou în hohote, dar i se păru de prisos și se opri la timp. Întinse mîna spre sticlă și-și turnă în pahar pînă la jumătate, dar îl lăsă pe masă și continuă să privească năuc la femeia din fața lui, neștiind cum să iasă din încurcătura în care se vîrîse de bună voie. Năpîrcă!... Pui de năpîrcă!... Nu-l acceptă decît pe cel pe care l iubește!... Ce poate să-nsemne asta decît că alege în fiecare noapte alt bărbat? Niciînd nu se va mai șterge rușinea acestei nopți de pe chipul tău, domnule Ahmad! Ceilalți se desfată acolo înăuntru, iar tu stai aici la cheremul unei lăutarese capricioase. Huleşte-o! Loveşte-o cu piciorul! Cel mai bine ar fi să-i întorci spatele și să părăsești imediat locul. Din cauza ochilor noștri blestemați ajungem să ne umilim și să ne plecăm grumazul. Ei ne bagă în cele mai complicate încurcături. Dar pentru că veni vorba, vezi ce grumaz splendid are?! Într-adevăr, nimeni nu-i poate contesta frumusețea. Ți-ai pierdut capul și n-o să ai parte decît de necazuri din pricina ei!...

— Nu m-am așteptat să fii atît de neînduplecată!...

Încruntă sprîncenele și se înnegură. Apoi se ridică, clătină din umeri cu indiferență și adăugă:

— Mi-am închipuit că ești la fel de gentilă ca mătușă-ta, dar m-am înșelat... N-am să mi-o iert niciodată!...

Zenoba înghiți în sec, cu un gest de protest, dar el se îndreptă spre haine și se îmbrăcă în grabă, fără să-i pese cum arată. Era hotărît și mînios peste măsură. Disperarea nu ajunsese însă la ultima limită, căci o cută ascunsă din sufletul lui refuza să creadă cele întîmplate. Își luă bastonul, dar mai pregetă, așteptînd să se întîmple dintr-o clipă în alta minunea care să-i risipească bănuiala și să confirme speranțele întreținute de orgoliul său rănit — s-o vadă izbucnind în rîs, alergînd în drumul lui cu brațele deschise pentru a-l împiedica să plece. Dar nu se întîmplă nimic din toate astea. Rămase nemișcată privind în gol, ca și cum nu l-ar fi văzut.

Străbătu grăbit culoarul și cînd ajunse în stradă oftă cu ciudă și-și iuți pasul prin beznă. Merse pe jos pînă la podul Ez-Zamalek, lăsînd aerul răcoros de toamnă să se joace în voie cu poalele straielor sale. Acolo opri un taxi, care porni mîncînd pămîntul. Tot timpul drumului rămase descumpănit, din pricina gîndurilor învălmășite. Nu-și dădu seama unde se află decît în momentul cînd ajunse în Piața Operei și mașina vră spre cartierul El-Ataba el-Khadra. În clipa aceea se întoarse spre stînga și în lumina becurilor zări parcul El-Azbakiyya. Continuă să-l urmărească cu privirea pînă ce mașina coti și apucă pe o nouă stradă. Simți pe neașteptate o înțepătură în inimă și închise ochii. Un glas dinlăuntru, semănînd cu un geamăt, ceru în șoaptă îndurare pentru fiul cel drag, răpus de gloanțe în fața parcului care tocmai zburase prin fața ochilor săi. Îi trecu prin minte să repete cu glas tare implorarea, dar nu avu cutezanța să rostească numele lui Allah.

Cînd deschise pleoapele, două lacrimi mari îi brăzdară obrajii.

Nu-şi dădea seama prea bine ce se petrecuse cu el. Îl lovise sminteala sau necuratul i se strecurase în suflet? Se culcase cu speranţa că va uita ce s-a întîmplat noaptea trecută. Crezuse că a fost din pricina băuturii, căci beţia e, fără îndoială, o prostie care îi strică omului toate plăcerile. Dar dimineaţa, cînd se trezise, începuse din nou să se perpelească neliniştit. De-abia cînd se băgă sub duşul rece, simţi că i se limpezesc gîndurile şi inima începu să-i bată cu putere. În faţă îi apăru chipul ei şi-n urechi îi răsună ecoul şoaptelor ei. Ieşi năuc pe uşă, frămîntat de aceleaşi gînduri, întocmai ca un adolescent. Porni pe stradă, răspunzînd absent la saluturi. Vecinii te salută, socotindu-te pildă de sobrietate şi evlavie. Habar n-au ei unde-ţi umblă gîndurile. Dacă ar şti că nu mai eşti în stare să te gîndeşti la altceva decît la o biată lăutăreasă, la o muieruşcă ce-şi oferă trupul în fiecare noapte, nu te-ar mai saluta nimeni; te-ar urmări numai zîmbete ironice şi compătimitoare. S-o aud pe năpîrcă zicînd „Da" şi atunci s-o alung eu, dar vreau s-o fac cu dispreţ şi cu satisfacţie. Ce m-o fi apucat? Ce oi fi vrînd, oare? Te-a ajuns bătrineţea, domnule Ahmad?! Ai văzut cum şi-a lăsat timpul urmele pe chipul Galilei şi Zabidei? Sînt urme nesuferite pe care doar inima le află, fără să poată fi percepute de simţuri. Dar ai grijă! Nu trebuie să te laşi pradă închipuirilor, căci ele nu fac decît să te împingă la prăbuşire. N-ai încă părul alb... Din altă pricină te-a alungat lăutăreasa demnă de dispreţ... Fugi de ea! Fă-te că nici n-o vezi! Vai de tine! Baţi cîmpii! Ştii prea bine că nu poţi fugi de ea! Vrei numai să te răzbuni! Să-ţi speli ruşinea celui alungat şi nimic mai mult! Trebuie să spună „Da" şi-atunci ai s-o părăseşti fericit. N-are nimic pentru care să merite să te zbaţi... Ţi-aminteşti de picioarele şi de grumazul ei?... Şi de dorinţa din ochii ei?... Dacă aî fi avut un pic de răbdare, puteai să dobîndeşti chiar noaptea trecută tot ce-ţi poftea inima... Dar de ce sînt atît de neli-

nișțit și mîhnit? Cred că sufăr cu adevărat!... Sînt îndurerat pentru că m-a umilit!... Îmi repet întruna că o disprețuiesc, dar numai ce mi-amintesc de ea și simt că iau foc. Trebuie să te stăpînești, ca să n-ajungi de rîsul lumii! Gîndește-te la copiii tăi — la cei care sînt în viață și la cel dispărut!... Haniyya a fost singura femeie care te-a părăsit și după care ai alergat cu adevărat. Ce-ai găsit la ea? Ți-amintești? Știi cine-i bărbat cu adevărat? „Zurbagiul" din alaiul nuntașilor, care joacă, bea, țopăie și aleargă încolo și încoace, învîrtind bastonul printre becuri, printre buchetele de flori, printre fluiere și printre invitați, stîrnind o zarvă atît de mare încît nu se mai aud nici chiuiturile... Ăsta-i bărbat cu adevărat! Fii „zurbagiul" baculuí și învinge-ți adversarii, ignorîndu-i și ținîndu-te departe de ei! Cît de slabi sînt adversarii tăi și ce puternic ești tu!... Un picior care de-abia se mișcă, dar e-n stare să dărîme munții semeți!... Zilele fierbinți de septembrie sînt insuportabile din pricina umezelii. Serile, în schimb, mai ales cele petrecute pe bac, sînt foarte plăcute!... După trudă vine și ușurarea!...

Gîndește-te bine încotro o iei! Dar să știi că nu scapi de ce ți-e scris... Îndrăzneala are amărăciunea ei dar retragerea este cumplită. Ai văzut-o de nenumărate ori cînd era în floarea tinereții. dar nu te-a ispitit niciodată. Treceai pe lîngă ea ca și cînd n-ar fi existat. Ce s-a întîmplat cu tine? Renunți la femeia pe care ai iubit-o și te lași ispitit de femeia pentru care n-ai simțit niciodată nimic? Nu este deloc mai frumoasă decît Galila sau Zabida. Dac-ar fi mai chipeșă decît ele, le-ar face concurență și n-ar mai căra-o după ele peste tot locul. Și totuși tu o dorești... La ce-o fi bună semeția asta? Nu mă simt împăcat decît cu femeia care-mi place! Și-mi place puiul ăsta de leoaică! O să te înăbuși de-atîta chin! Ești vrednic de milă!... Ce faci, te duci la bac? Nu e locul cel mai potrivit ca să te faci de rîs? Acolo o să dai peste Zabida. Bine-ai venit! Bine-ai venit!... Te-ai întors, în sfîrșit la vizuina ta. Și ce-ai să-i răspunzi? Nu pentru tine m-am întors, ci pentru nepoată-ta! Ce caraghios! Lasă fleacurile! Ce-i

cu tine? Ți-ai pierdut mințile? Cere o mînă de ajutor de la El-Far sau de la Muhammad Iffat. Domnul Ahmad Abd el-Gawad are nevoie de un mijlocitor ca să ajungă la... La cine?... La... Zenoba!... Bine-ai ajuns!...

Domnul Ahmad Abd el-Gawad încuie prăvălia și porni agale, scrutînd atent strada și ferestrele. Peste El-Ghuriyya se lăsase întunericul și toate dughenele trăseseră obloanele. Prin ferestrele Zabidei străbătea lumină, dar de unde să știe ce se întîmplă în spatele lor? Iuți pasul, umblînd fără nici o țintă. În cele din urmă se întoarse de unde plecase și se decise s-o ia spre casa lui Muhammad Iffat din El-Gamaliyya — locul de întîlnire al celor patru tovarăși, înainte de a merge la petrecere.

— Sînt foarte plăcute nopțile pe bac! zise Abd el-Gawad, adresîndu-se lui Muhammad Iffat Știi că am ajuns să tînjesc după ele?

— Îți stă la dispoziție, oricînd dorești! îi răspunse Muhammad Iffat, rîzînd triumfător.

— Tînjești după Zabida, codoș ticălos ce ești! comentă și Ali Abd er-Rahim.

— Cituși de puțin! răspunse răspicat.

— Atunci, Galila?

— Bacul și nimic altceva!...

— Vrei să ne întîlnim doar între noi sau le invităm și pe prietenele de odinioară? întrebă Muhammad Iffat cu viclenie.

Stăpînul rise, gata să se dea de gol.

— Invită-le, fiu de marghioală!... Pentru mîine seară, căci acum e prea tîrziu... Dar să știți că eu o să mă desfăt țin îndu-vă doar companie...

— Bineînțeles! exclamă Ibrahim el-Far.

— Numai eu sînt vinovat! adăugă Ali Abd er-Rahim.

— Zi-i cum vrei, căci e totuna, chiar dacă numele sînt felurite!... zise și Muhammad Iffat ironic.

A doua zi descoperi, parcă, pentru prima oară cafeneaua lui *si* Ali. Spre asfințit, pașii îl purtară spre ea. Luă loc pe banca de sub mica ferestruică. Se apropie de el chiar proprietarul cafenelei să-l salute.

— Mă întorceam de la niște treburi și mi s-a făcut poftă de-un ceai dulce... zise stăpînul, pornindu-se să dea explicații fără să-și dea seama.

Nu cred c-o să se mai repete vizita asta... Ia-o mai ușurel! Ai să ajungi să te dai de gol față de toată lumea!... Ce rost au copilăriile astea? Ai vrea să te vadă din spatele oblonului ca să-și bată joc de tine? Ți-au obosit ochii și-ai amețit tot privind în sus, fără nici un folos, căci n-o să se iveas că... Și ce este și mai rău, s-ar putea ca ea să te vadă din spatele oblonului și să se distreze pe seama ta. Ce te-a adus aici? Vrei s-o vezi, recunoaște! Să-i urmărești trupul mlădios... S-o admiri cînd zîmbește sau își dă ochii peste cap... Să-i urmărești mișcările degetelor cu vîrfurile vopsite... Și la ce bun toate astea? Nu ți s-a mai întîmplat așa ceva cu alte femei, nici cu cele mai frumoase și mai vestite decît ea... Ți-a fost sortit să te zbuciumi și să te umilești pentru un lucru de nimic!... Poți să te holbezi oricît... Tot n-o să apară!... Domnul Ahmad Abd el-Gâwad în cafeneaua lui *si* Ali, trăgînd cu coada ochiului prin ferestruică... Rău ai ajuns! De unde știi că ea nu le-a spus și celorlalți? S-ar putea ca toată orchestra să știe... S-ar putea ca Zabida însăși să știe... S-ar putea să știe și să facă haz cu toții... „Am întins mîna împodobită cu inelul de olmaz spre mine și i-am respins-o... Pe urmă s-a făcut luntre și punte să-mi intre în grații, dar eu am rămas neînduplecată... Ăsta-i domnul Ahmad Abd el-Gawad pe care mi-l lăudați atîta!..." Rău ai ajuns! Și ceea ce este și mai grav, insiști să te prăbușești mereu... Insiști să te lași alunecînd spre prăpastie, cu toate că știi mai bine decît oricine cît de înjositor este ceea ce faci... Pe unde scoți cămașa dacă au aflat și prietenii, și Zabida, și Galila? Te pricepi tu să ascunzi durerea cu zîmbetul și gluma, dar în

fața valului de hohote n-o să mai fii în stare să te prefaci. Nu trebuie să te amăgești... Îți lasă gura apă, ăsta-i adevărul gol-goluț... Dar ce-mi văd ochii? se întrebă pe neașteptate, ținîndu-și răsuflarea. În fața casei se opri o căruță. Curînd după aceea se ivi Ayyușa — cîntăreața la *duff* — trăgîndu-l după ea pe Abdo — cîntărețul la *qanun*[1] — urmați de restul tarafului. Își dădu seama că pleacă la o nuntă și simți cum îi ticăie inima, în vreme ce căuta spre ușă cu dor și speranță. Își lungi gîtul fără să-i pese de lumea din jur. Din spatele ușii se auzi un chicotit. Se arătă mai întîi lăuta, într-o husă roz, apoi și stăpîna ei, care ieși valvîrtej rîzînd cu gura pînă la urechi. Puse mai întîi lăuta în partea din față a căruței și după aceea urcă lîngă ea, sprijinindu-se de Ayyușa. Cînd urcă și cîntăreața la *duff*, nu mai zări decît un umăr al Zenobei. Domnul Ahmad scrîșni din dinți cu ciudă. Urmări îndelung cu privirile căruța care porni hurducîndu-se, fără să mai știe pe ce lume se află. Să se ridice și să pornească după ea? Cum să facă așa ceva? „A fost o nebunie și faptul că am venit aici...“ își zise în gînd, fără să se clintească.

În seara următoare, veni într-un suflet la bacul din Ambaba. Cu toate că întorsese chestiunea pe toate fețele, nu găsise un răspuns clar pentru ce avea de făcut și hotărîse să lase lucrurile să meargă de la sine, urmînd să se descurce la fața locului. E mulțumit că o vede și că după petrecere o să rămînă doar cu ea. Probabil că va încerca din nou, recurgînd de data aceasta la propuneri mai ademenitoare. Se îndreptă spre scara bacului destul de speriat. Dacă i-ar fi găsit pe amicii lui într-o stare asemănătoare și pe deasupra ar mai fi cunoscut și cauza, e sigur că nu și-ar fi putut stăpîni rîsul. Înăuntru dădu peste prieteni, peste Galila și Zabida, dar nici urmă de lăutăreasă. Îl întîmpinară cu multă

[1] *Qanun* = instrument muzical cu coarde, cu o cutie de rezonanță de formă trapezoidală.

căldură; nici nu apucă să-și scoată *gubba* și tarbușul că izbucniră cu toții în hohote. Nu putu decît să rîdă laolaltă cu ei și să se alăture voioșiei generale. Glumi, spuse anecdote — făcu tot ce-i stătu în putință ca să-și învingă frămîntarea sau cel puțin să și-o ascundă. Numai că sub torentul veseliei, temerile așteptau la pîndă, așa cum așteaptă durerea să treacă efectul narcoticelor. Continuă să spere că ușa se va deschide și ea va apărea, sau că unul dintre ei va spune o vorbă, explicînd de ce întîrzie. Pe măsură ce timpul se tîra anevoie, speranțele începură să-i pălească, înflăcărarea i se stinse și peste ele începură să se aștearnă norii deznădejdii.

De fapt, ce fusese o întîmplare? Prezența ei alaltăieri sau absența ei de astăzi? N-am să întreb pe nimeni! Se pare că deocamdată nimeni n-are habar de cele întîmplate. Este neîndoielnic că Zabida nu s-ar sfii să facă scandal și să te ocărască zdravăn dacă ar ști cum stau lucrurile. Se veseli mult și bău și mai mult. La un moment dat, se trezi cerîndu-i Zabidei să-i cînte „Din gură rîd, dar în adîncul sufletului plîng...“ Se gîndi preț de o clipă să-i spună lui Muhammad Iffat ce are pe suflet. Se răzgîndi și vru să-i vorbească Zabidei, dar reuși să se stăpînească, depășind momentul critic și apărîndu-și taina.

Pe la miezul nopții, cînd Ali Abd er-Rahim îi anunță că se pregătește să plece la prietena lui din Wagh el-Baraka, se ridică și el pe neașteptate să plece spre casă. În zadar se osteniră să-l abată de la hotărîrea lui; se retrase lăsînd în urmă nedumerire și dezamăgiri.

Într-o vineri porni spre moscheea El-Husein cu puțin înainte de rugăciune. Cînd ajunse pe strada Khan Gaafar o zări traversînd Ulița Liliecilor și apucînd-o pe strada moscheii. Inima nu i-a zvîcnit niciodată cu atîta putere! Foarte curînd după aceea, toată frămîntarea sufletească se stinse și avu impresia că-l cuprinde o stare de leșin, că lumea din jurul său a amuțit, întocmai ca o mașină căreia i s-a oprit motorul și i s-a stins duduitul, dar ea continuă să

meargă în virtutea inerției într-o liniște desăvîrșită. Cînd se dezmetici, o văzu la o distanță nu prea mică în fața lui. Porni în urma ei fără să stea pe gînduri. Trecu pe lîngă moschee, fără să se abată din drum, apoi tot pe urmele ei pe Calea Nouă, păstrînd aceeași distanță. Ce-o fi căutînd? se întrebă, frămîntîndu-și mintea. De unde să știe? Mergea bezmetic, lăsîndu-se în voia pașilor. Nu i se mai întîmplase să urmărească o femeie pe stradă. Nici chiar în anii primei tinereți. Începu să se simtă stingherit, iar la gîndul că ar putea fi surprins de Yasin sau de Kamal, deveni deodată circumspect. Păstrase tot timpul aceeași distanță, dar o sorbea din ochi cu lăcomie, dîndu-se de ceasul morții. În cele din urmă o văzu cotind spre dugheana unui giuvaiergiu — o cunoștință de-a lui — pe care-l chema Jacob. Încetini pasul, încercînd să mai cîștige timp pentru a chibzui, simțindu-se din ce în ce mai stînjenit. Să facă stînga-mprejur și să se-ntoarcă pe unde venise? Să treacă pe lîngă dugheană, prefăcîndu-se că n-o vede? Să se uite prin vitrină, așteptînd să vadă ce se-ntîmplă?

Se apropie de dugheană încet, iar cînd mai rămăseseră doar cîțiva pași pînă la intrare, îi veni o idee plină de îndrăzneală pe care o aplică fără șovăire: s-o ia agale pe trotuarul din fața dughenei, în speranța că giuvaiergiul o să-l zărească și o să-l invite, ca de obicei, înăuntru. Zis și făcut: traversă strada și se trezi mergînd alene iar cînd ajunse în dreptul dughenei, aruncă o privire, ca din întîmplare, prin ușa deschisă. Cum îl văzu, *khawaga*[1] Jacob îl și strigă:

— Bine-ai venit, domnule Ahmad! Poftim... poftim...

Stăpînul zîmbi prietenos, trecu pragul și-și strînseră mîinile cu căldură. *Khawaga* îl pofti să ia un pahar cu sirop de roșcove iar el acceptă invitația cu plăcere. Luă loc la capătul unei canapele îmbrăcată în piele fină, așezată în fața măsuței pe care trona cîntarul. Privirea-i rătăci în jur

[1] *Khawaga* — termen cu care în Egipt se adresează nemusulmanilor și europenilor, în general, echivalent cu „domnule".

ca și cînd n-ar fi observat prezența unei a treia persoane. Abia după ce se așeză lăsă să se înțeleagă că o văzuse pe Zenoba, care cerceta un pandantiv, întorcîndu-l pe toate fețele. Se arătă mirat cînd li se întîlniră privirile. Zîmbiră amîndoi. Apoi își duse palma la piept, salutînd o:

— Bună-dimineața! Ce mai faci?

— Bine!... Domnul să te ocrotească!... răspunse ea, cercetînd mai departe pandantivul.

Khawaga Jacob îi oferea pandantivul în schimbul cîtorva brățări vechi și al unei diferențe, asupra căreia nu se prea înțelegeau. Stăpînul folosi prilejul pentru a se delecta privindu-i chipul. Știa prea bine să folosească prilejul unei tocmeli sau unui schimb pentru a interveni cu o vorbă bună. Cine știe?... Numai că ea nu-i oferi posibilitatea să-și arate priceperea, căci dădu pandantivul înapoi, renunțînd la schimb, și-i ceru giuvaiergiului să-i repare brățările vechi. Apoi îi salută pe amîndoi, se întoarse pe călcîie și părăsi brusc dugheana. Totul se precipită, nelăsîndu-i timp să intervină. Se gîndea buimăcit că de fapt nu avusese nici un motiv s-o facă. Din nou puse stăpînire pe el sentimentul acela ciudat de stînjeneală și indiferență. Rămase cu *khawaga* Jacob, schimbînd complimente, pînă ce goli paharul de sirop. Apoi își ceru scuze și se retrase.

Și-aduse aminte de rugăciunea de vineri și îi fu rușine de el însuși. N-avu curajul ca după urmărirea unei femei să treacă pe la moschee, cu toate că mai era timp să prindă rugăciunea. Oare nesăbuința lui nu anulase abluțiunea? Nu l-a făcut chiar nevrednic să stea dinaintea celui milostiv? Renunță la rugăciune, înghițind cu noduri, și hoinări pe străzi mai bine de un ceas fără nici o țintă. Se întoarse acasă, chinuit de remușcări pentru păcatul săvîrșit. Dar nu reuși să uite de Zenoba nici în clipele acelea pline de remușcări.

Seara trecu mai devreme pe la Muhammad Iffat, ca să se sfătuiască cu el înainte de venirea celorlalți prieteni.

— Te-aș ruga să-mi faci un serviciu!... deschise el discuția, ezitînd. Cheam-o mîine seară pe Zabida la bac!...

— Da' pentru ce atîta codire, dacă o vrei? întrebă Muhammad Iffat, rîzînd. Dacă i-ai fi propus, ți-ar fi deschis larg brațele chiar din prima seară...

— Te-aș ruga s-o inviți numai pe ea... continuă Ahmad Abd el-Gawad oarecum descumpănit.

— Singură? De ce ești egoist? Nu te gîndești decît la tine!... Și El-Far și cu mine ce facem?... Hai să facem o noapte de pomină și să le invităm și pe Zabida, și pe Galila și pe Zenoba!...

— Și Zenoba?... întrebă contrariat.

De ce nu? E o rezervă la care se poate recurge oricînd!...

Cît m-a torturat! Atunci cum de s-a împotrivit blestemata și de ce?

— Tu n-ai priceput ce vreau eu?... Nu-nțelegi că eu n-am să vin mîine la bac?...

— Cum adică? Îmi ceri s-o invit pe Zabida și pe urmă îmi spui că tu nu vii? îl întrebă Muhammad Iffat nedumerit.

— De ce ești catîr?! zise el exasperat. Te rog s-o inviți doar pe Zabida ca să rămînă Zenoba singură acasă...

— Zenoba, fiu al lui *umm* Ahmad?... (Apoi, fără să-și poată stăpîni rîsul:) Dar pentru ce toată ostenoala asta? De ce nu i-ai propus din prima noapte pe bac? Nu trebuia să-i faci decît un semn cu degetul și te urma imediat...

Zîmbi silit, în ciuda mîhnirii care-l copleșise.

— Fă așa cum îți poruncesc! continuă el. Asta-i dorința mea!...

— S-a făcut!... Nu-i nici o supărare! zise Muhammad Iffat, răsucindu-și mustața.

— Dar nu știm decît noi doi..., încheie Ahmad Abd el-Gawad cu voce gravă.

Cînd se făcu întuneric beznă și nu mai rămase nici urmă de om pe stradă, ciocăni în ușă. Ceasul arăta aproape nouă. Într-un răstimp, ușa se deschise, dar nu văzu pe nimeni.

— Cine-i? întrebă un glas, care făcu să-i tremure inima.

— Eu! zise el, simțind că i se taie picioarele, și intră fără să ceară permisiunea.

Împinse ușa încet și se trezi față în față cu Zenoba, pe ultima treaptă a scării, ținînd lampa într-o mînă.

— Tu? bombăni ea, uitîndu-se la el uluită.

Rămase o vreme fără să scoată un cuvînt. Zîmbetu-i slab trăda teama și neliniștea. Văzînd că nu dă nici un semn de împotrivire își luă inima în dinți și-i zise:

— Așa întîmpini tu un vechi prieten?

— Poftim!... îi răspunse ea întorcîndu-se cu spatele pentru a urca scara.

O urmă îndeaproape tăcut. Înțelese că e singură în casă și că nimeni nu luase încă locul slujnicei Gulgul, care se petrecuse din această lume cu doi ani în urmă. Zenoba se opri în coridorul de sus și agăță lampa într-un cui bătut în peretele de lîngă ușă. Apoi, intră singură în salon și aprinse lampa cea mare atîrnată de plafon. Acest gest îi spori încrederea. Reapăru și-i făcu semn să poftească înăuntru.

Cînd se văzu în salon, se așeză pe canapeaua din mijloc, pe care obișnuise să stea cu ani în urmă. Își scoase tarbușul și-l puse pe perna canapelei, privind cercetător în jurul său. Căzu pe gînduri, amintindu-și de obiectele din salon, ca și cum le-ar fi văzut chiar ieri: cele trei canapele moi, fotoliile adînci, covorul persan și cele trei măsuțe încrustate cu sidef. Nu se schimbase aproape nimic. Încercă să-și aducă aminte cînd stătuse ultima oară pe canapeaua aceea. Amintirile legate de sala de petreceri îi stăruiau în memorie și mai limpezi. Nu uitase — de bună seamă — nici de prima lui

întîlnire cu Zabida. Fusese chiar în acest salon. Stătea aici unde stă și acum. Poate să o reconstituie în cele mai mici amănunte. Nimeni nu era pe-atunci mai liniștit și mai sigur pe sine decît el. Pe neașteptate începură să-l năpădească grijile. Cînd o să se întoarcă Zenoba oare? Ce i-o fi stîrnit în suflet vizita lui? Cum se va purta? Va fi în continuare arogantă și îndărătnică? O fi priceput, oare, că el a venit pentru ea și nu pentru mătușă-sa? Dacă n-o să reușească nici de data asta, n-o să mai îndrăznească nici să mai dea ochii cu ea, nici să mai scoată capul în lume...

În sfîrșit, îi ajunse la urechi foșnetul ușor al unor papuci tîrșiți. În ușă se ivi Zenoba — într-o rochie albă, împodobită cu un trandafir roșu, încinsă cu un cordon de paiete, și cu capul descoperit. Își împletise părul în două cosițe groase lăsate pe spate. La întoarcerea ei, domnul Ahmad se ridică în picioare zîmbind încrezător. Îi răspunse cu un zîmbet amabil și-l invită să ia loc. Apoi, se așeză și ea pe canapeaua din dreapta lui și i se adresă politicos fără însă să-și ascundă nedumerirea:

— Bine-ai venit!... Nu mă așteptam la această surpriză...

— Și ce fel de surpriză ți-am făcut? întrebă domnul Ahmad, surîzînd.

— Îmbucurătoare, de bună seamă! răspunse Zenoba, ridicînd sprîncenele, gest care mai mult îl derută, neștiind dacă vorbește serios sau glumește.

De vreme ce m-am lăsat în voia picioarelor care m-au purtat aici, acum trebuie să-i suport toate capriciile, își zise el fără să-și fi venit în fire pe de-a-ntregul.

O măsură cu priviri cercetătoare de sus în jos și de jos în sus în tăcere, ca și cînd ar fi vrut să descopere ce-l torturase și-i sucise mințile. Ridică fața spre el, dar nu scoase nici o vorbă. Schiță în schimb un gest ceremonios ca și cînd ar fi vrut să zică: „Vă stau la dispoziție, ce doriți?"...

— O mai așteptăm mult pe sultana? întrebă el cu șire tenie. N-a terminat cu dichiseala?

— Sultana nu-i acasă... îi răspunse ea, îngustîndu-și ochii.

— Dar unde e? întrebă, prefăcîndu-se mirat.

— Cum știi tu, așa știu și eu... răspunse ea, clătinînd din cap și zîmbind cu șiretenie.

— Credeam că-ți spune unde se duce... adăugă după ce stătu puțin pe gînduri.

— Ai o părere prea bună despre noi... răspunse, făcînd un gest de lehamite. (Apoi, rîzînd:) S-a terminat cu autoritatea militară!... Și-a luat mîinile de pe mine!... Dacă vrei să știi, ești mai îndreptățit decît mine s-o întrebi pe unde umblă...

— Eu?

— Da... da! Ce, nu ești vechiul ei prieten?

— Prietenul vechi și străin în același timp... zise el, zîmbind pieziș. Da'ce, tu le spui vechilor tăi prieteni ce faci?

— Ce-aș putea spune? Știi prea bine că eu n-am prieteni... Nici mai vechi nici mai noi... îi răspunse ridicînd umărul drept puțin bosumflată.

— Vorbe de clacă pentru neghiobi... zise el jucîndu-se cu mustața. Cine are măcar un dram de minte nu-și poate imagina că bărbații printre care stai nu s-ar întrece ca să-ți cîștige prietenia!...

— Astea-s fanteziile unor bărbați generoși așa cum ești tu... Simple fantezii!... Chiar tu ești prietenul acestei case de-atîta vreme și nu ți-a trecut niciodată prin cap să-mi dai vreo atenție!...

— Pe-atunci... Vreau să zic că au fost niște condiții care... încercă el să se justifice, încruntîndu-se.

— Poate că tocmai aceste condiții m-au împiedicat și pe mine, stimate domn... îi răspunse cu ironie, plesnind din degete.

Se rezemă de spătarul canapelei cu un gest teatral, privind la ea peste umăr și clătinînd din cap neputincios, apoi zise:

— Ești o enigmă și recunosc că n-am nici o putere asupra ta...

— Nu pricep ce vrei să spui... îi răspunse ascuzîndu-și zîmbetul stîrnit de complimentele lui. Se parc că eu sînt într-o vale, iar tu în altă vale. Important e că ai venit, așa cum mi-ai spus, să te întîlnești cu mătușă-mea... Vrei să-i lași vreo vorbă? Îi comunic cînd se-ntoarce...

— Spune-i așa: Ahmad Abd el-Gawad a venit ca să se plîngă de mine și nu te-a găsit... zise el, rîzînd sec.

— Să te plîngi de mine? Dar ce ți-am făcut?

— Spune-i c-am venit să mă plîng de cruzimea ta, care nu-ți stă bine și nu-i în firea femeilor frumoase!

— Te distrezi, ca de obicei, făcînd haz din orice...

— Allah mi-e martor, dacă vreau să fac haz pe seama ta!... zise el grav, în timp ce se îndrepta de spate! Plîngerea mea este foarte sinceră!... Doar știi tu prea bine despre ce-i vorba... Femeilor frumoase le-a plăcut întotdeauna să cocheteze... Și au tot dreptul s-o facă! Dar se cuvine să mai arate și îndurare!...

— Ciudat! exclamă ea, ținguindu-și buzele.

— Ce ți se pare ciudat? Nu mai departe de întîlnirea de ieri! Ai uitat dugheana giuvaiergiului Jacob? Crezi că meritam să mă tratezi așa tocmai pe mine care mă laud cu prietenia și cunoștința noastră de-atîta vreme? Mi-ar fi făcut plăcere să fi apelat la mine, de pildă, ca să te-ajut în tocmeala cu bijutierul. Aș fi vrut să-mi pun pricoperea în serviciul tău și să mă fi lăsat pe mine să preiau întreaga chestiune, ca și cînd brățările ar fi fost ale mele sau stăpîna lor ar fi fost stăpîna mea...

— Îți mulțumesc! răspunse ea laconic, zîmbind și privind pe sub sprîncene cu o înduioșare prefăcută.

— Un bărbat ca mine n-are nevoie numai de mulțumiri! zise el patetic, după ce respiră adînc Ce folos că i-ai zis flămîndului „...Allah să-ți ajute" și pe urmă l-ai alungat?! Flămîndul are nevoie de mîncare, nu de vorbe frumoase!

— Chiar ești tare flămînd, *si* Ahmad? întrebă ea ironic. Avem *mulukhiyya* și niște friptură de iepure de-ți lasă gura apă...

— Nemaipomenit! exclamă el printre hohote. Înseamnă că ne-am înțeles de minune! Va să zică, *mulukhiyya* și iepuri îmi trebuie mie? Fie! Dar să mai punem lîngă astea și o sticlă de whisky și să ne mai desfătăm ascultînd lăuta și privind la dans... Și pe urmă să ne odihnim amîndoi un ceas ca să ni se-așeze mîncarea...

— Gata... gata!... îl întrerupse ea, făcînd semn cu mîna. Vorba aceea: ne-am făcut că nu-l vedem și-a intrat cu măgarul lui cu tot.

Strînse degetele de la mîna dreaptă floare și începu să le clatine în sus și în jos, pregătindu-se să înceapă un discurs plin de morală și sfaturi:

— Femeia care are minte nu-și pierde vremea cu fleacuri...

— Mai bine-ai zice: Nu-și pierde vremea cu bărbații... continuă ea să-i țină piept, clătinînd din cap cu mîndrie și alintare.

Domnul Ahmad își mîngîie pieptul larg cu palma, într-un gest provocator, zîmbind mîndru, dar ea ridică din umeri și îngăimă, rîzînd:

— Și dacă?

— Și dacă ce?... Ești copilă! Ar fi păcat să mai închid ochii, dacă nu te-am învățat ce trebuie să știi... Adu *mulukhiyya* și iepurii, sticla de whisky, lăuta și eșarfa de dans și hai la treabă!... Haide, nu pierde vremea!

Îndoi arătătorul de la mîna stîngă și-și frecă ușor sprînceana.

— Și nu te temi că dă sultana peste noi? întrebă ea.

— Nu! Și nu trebuie să-ți fie frică nici ție, fiindcă sultana nu vine acasă noaptea asta!...

— Și de unde știi, mă rog? întrebă ea, tresărind bănuitoare.

La un moment dat crezu că se va da de gol, dar în cele din urmă reuși să-și țină limba și zise cu abilitate:

— Sultana nu rămîne afară pînă la ora asta decît dacă nu se mai întoarce pînă dimineața...

Rămase un timp pe gînduri, privindu-l fix, fără să scoată o vorbă. Apoi clătină din cap mustrător și exclamă:

— Viclenia bărbaților care se-apropie de bătrînețe! Toate le slăbesc, mai puțin viclenia!... Mă crezi atît de proastă? Te-nșeli, jur pe viața ta! Știu totul!...

— Ce știi? întrebă el puțin încurcat, jucîndu-se din nou cu mustața.

— Totul!

Șovăi puțin pentru a-i spori tulburarea și adăugă:

— Ți-aduci aminte ziua cînd ai stat la pîndă în cafeneaua lui *si* Ali? Ai privit atît de insistent încît ai străpuns pînă și zidurile casei cu ochii! O să ne urmărească așa cum fac puștii? m-am întrebat în clipa cînd am urcat în telegă alături de ceilalți din taraf. Se pare că ai avut destulă minte și-ai așteptat o ocazie mai potrivită...

Rîse în hohote pînă i se congestionă fața.

— Iartă-ne, Doamne! zise în cele din urmă învins.

— Dar ieri cînd m-ai văzut în față la Khan Caafar, ți-ai pierdut cumpătul și-ai plecat după mine. M-ai urmărit și-ai intrat după mine și la Jacob în dugheană... Asta a pus vîrf la toate!...

— Nu ți-a scăpat nici asta, nepoată a Zabidei!

— Nu, frumusețea amanților, după cum vezi... Dar nu mi-am închipuit c-o să intri după mine și în prăvălie... M-am trezit cu tine așezîndu-te pe canapea, diavol împielițat!... Am fost gata să-mi las limba slobodă cînd făceai pe miratul, dar pe urmă mi-am zis că-mi stă mai bine să fiu cuviincioasă...

— N-am spus eu că ești o enigmă? întrebă el rîzînd și bătînd din palme.

— Spre seară mă trezesc cu sultana că-mi zice „Pregătește-te să mergem la bacul lui Muhammad Iffat!"... Și m-am apucat să mă dichisesc... Dar pe urmă o aud că-mi

zice „Sîntem invitatele domnului Ahmad"... Şi-am intrat la bănuieli... Domnul Ahmad nu propune nimic aşa de dragul de a propune... mi-am zis eu. Am priceput despre ce e vorba şi i-am spus că mă doare capul şi vreau să rămîn acasă...

— Sărmanul de mine! Am căzut în ghearele unei fiare care nu cunoaşte îndurarea... Mai ai ceva de zis?

— Numai o clipă... Despre invitaţia din noaptea asta... Ce spui? A fost invitată de fapt numai sultana!...

— Domnul să fie îngăduitor cu tine!... o blagoslovi el, rîzînd cu gura pînă la urechi. (Apoi, întrebător, fără să-şi ascundă bucuria:) Va să zică ai înţeles şi trucul ăsta, dar n-ai plecat nici de acasă şi nici nu te-ai ascuns...

În vreme ce vorbea, se ridică şi se mută lîngă ea. Pe urmă apucă şalul împodobit cu paiete şi-l sărută, îngînînd:

— Doamne, mărturisesc că această făptură gingaşă este mai dulce decît unduirile lăutei ei. Limba ei este sfichi, dar dragostea pentru ea este pară. Martor este cel ce-o iubeşte. Noaptea asta o să rămînă de neuitat...

— Nu mă asalta pe mine cu astfel de declaraţii... îl întrerupse ea, împingîndu-l cu palma. Du-te la locul tău!...

— De-acum nu ne mai poate despărţi nimic pe lume!...

Îi trase pe neaşteptate şalul din mînă şi se ridică, îndepărtîndu-se puţin. Rămase în picioare cam la un braţ de el şi privi fix în ochii lui, fără să scoată un cuvînt, ca şi cînd ar fi chibzuit asupra unui lucru extrem de important.

— Un bob zăbavă, căci mai am o vorbă... Nu m-ai întrebat de ce n-am venit la bac în ziua cînd ne-a invitat Muhammad Iffat la propunerea ta...

— Ai vrut să aprinzi focul şi mai tare...

Chicoti de trei ori cu întreruperi şi iarăşi tăcu o vreme.

— Interesantă idee, dar e veche, reluă ea discuţia. Nu-i aşa, cavaler al destrăbălaţilor? Voi păstra taina cît am eu chef şi pe urmă o să spun la toată lumea...

— Să știi că-mi pun viața chezășie pentru păstrarea tainei...

Pentru prima oară descifră un zîmbet senin și suav în ochii ei. După toate înțepăturile de pînă atunci, veni ca un balsam. Schimbarea asta bruscă prevestea o atitudine nouă. Făcu un pas spre el, întinse mîinile la mustățile lui și începu să i le răsucească cu gingășie.

— Dacă-ți pui viața chezășie, mie ce-mi mai rămîne? întrebă ea cu inflexiuni pe care nu le mai sesizase în glasul ei pînă atunci.

Simți că-l inundă o liniște adîncă. Nu mai avusese parte de liniște din noaptea aceea pierdută pe bac. Era ca și cum ar fi stat pentru prima oară în viața lui cu o femeie. Îi luă mîinile de pe mustăți și i le reținu între palmele lui mari.

— Sînt vrăjit, stăpînă a întregii firi... Nici nu pot să-ți descriu cît sînt de beat... Rămîi cu mine pentru totdeauna! Pentru totdeauna!... Să nu mai am parte de zile, dacă o să-ți refuz vreo rugăminte sau cerere!... Vreau să-ți intru în grații... Noaptea asta e altfel decît toate celelalte... Se cuvine să petrecem pînă la revărsatul zorilor...

— Într-adevăr, noaptea asta e altfel decît toate celelalte nopți... repetă ea, jucîndu-se cu degetele între palmele lui. Dar trebuie să te mulțumești cu puțin de la ea...

Cu puțin? După atîta bunăvoință mai începe vreun refuz? Simți cum te mistuie nerăbdarea!... Îi mîngîie palmele în tăcere, apoi i le desfăcu și privi fermecat la pielea rozalie vopsită cu *hinna*[1].

— Știe să ghicească și-n palmă bătrînul nostru domn? îl întrebă ea, cochetînd.

— Sînt renumit pentru ghicitul în palmă! glumi el. Vrei să-ți ghicesc?

---

[1] *Hinna* = arbust *(Lawsonia inermis)* originar din Arabia, din ale cărui frunze se extrage o vopsea roșie, folosită în cosmetica tradițională din Orient.

Clătină din cap afirmativ, iar el porni să privească atent în palma ei dreaptă, prefăcîndu-se că stă pe gînduri.

— Se îndreaptă spre tine un bărbat care o să joace un rol deosebit în viața ta... îi spuse în cele din urmă, arătîndu-se preocupat.

— Prin căsătorie?

Ridică din sprîncene, concentrîndu-se asupra palmei.

— Nu! Nu prin căsătorie! îi răspunse solemn, fără ca pe fața sa să se ivească nici cel mai mic semn de glumă.

— Doamne, ferește! Și cîți ani are?...

Se uită la ea pe sub sprîncene și urmă:

— Nu e prea deslușit, dar dacă o să-l judeci după vigoare, arată în floarea tinereții...

— O fi generos? continuă ea cu șiretenie.

Aah! Generozitatea a fost cartea lui de vizită dintotdeauna...

— Inima lui nu știe ce-i zgîrcenia...

— Și i-ar conveni să rămîn ca o slujnică în casa asta? întrebă după ce mai stătu puțin pe gînduri.

Vițelul a căzut, aduceți cuțitele!

— Ba te va face stăpînă pe viață!

— Și unde o să locuiesc ocrotită de el?

Se-ntrece cu șaga! Nici Zabida nu ți-a cerut așa ceva! O să se spună pe seama ta fel de fel de vorbe...

— Un apartament frumos...

— Apartament?

— Nu-ți place? întrebă el contrariat.

— Nu se vede curgînd o apă? continuă ea să-l descoase, arătînd spre palmă. Ia uită-te mai bine!...

— Apă curgînd? Da' ce, vrei să locuiești în baie?

— Nilul nu se vede?... Și un bac... un fel de corabie, așa...

Patru — cinci lire pe lună dintr-un foc... Bașca celelalte cheltuieli! Aah!... Așa se-ntîmplă cînd te-ncurci cu neamul prost...

— Dar de ce vrei să locuiești tocmai la capătul pămîntului?...

Se apropie de el pînă ce genunchii li se atinseră și începu să pledeze cu foc:

— Nu ești cu nimic mai prejos decît Muhammad Iffat. Iar eu nu trebuie să am mai puțin noroc decît sultana, de vreme ce mă iubești, așa cum pretinzi... Poți să vii să petreci împreună cu prietenii... E visul meu și te rog să mi-l împlinești...

Îi cuprinse mijlocul și rămase cîteva clipe în tăcere, dorind parcă să prelungească cît mai mult starea aceea de liniște greu cucerită.

— Ai tot ce-ți dorești, speranța mea... îi zise în cele din urmă.

Îi cuprinse fața cu palmele și se porni să turuie îmbătată de bucurii:

— Să nu-ți închipui că dai și nu primești nimic în schimb... Gîndește-te că pentru tine am să părăsesc casa în care am trăit toată viața și n-o să mă mai întorc la ea. Dacă-ți cer să mă faci stăpînă, este pentru că cine ți-e prietenă nu se cade să fie decît stăpînă. Îi strînse brațele în jurul mijlocului lipindu-și fața de obrajii lui.

— Înțeleg, totul, lumina mea... O să ai tot ce-ți dorești... Ba chiar mai mult... Vreau să ajungi așa cum dorești. Acum pregătește-te pentru petrecere... Vreau să începem viața chiar din noaptea asta...

Îl prinse de brațe și-i zîmbi, ca și cum ar fi vrut să-și ceară iertare:

— Cînd o să ne întîlnim în bacul nostru pe Nil... îi spuse cu glasul cel mai dulce.

— Îți faci osînda cu mine!... Nu mă-nnebuni... insistă el, simțind că i se strînge inima. Crezi că o să poți opune rezistență forței mele?...

— Nu în casa în care am fost slujnică!... spuse cu vocea gîtuită în care se amesteca implorarea cu îndărătnicia. Aşteaptă pînă cînd o să avem casa noastră şi o să fiu stăpînă pe viaţa mea... Casa ta şi-a mea. . Atunci o să fiu a ta pentru totdeauna! Nu înainte de asta! În nici un caz!

10

„Sper să fie o veste bună!"... îşi zise Ahmad Abd el-Gawad în clipa cînd îl văzu pe Yasin îndreptîndu-se spre dugheană. O vizită cu totul neaşteptată, oarecum ciudată care-i aducea aminte de vremea cînd venise Yasin la prăvălie în urmă cu ani pentru a-i anunţa decizia mamei sale de a se mărita pentru a patra oară. Era convins că nu vine la el doar pentru a-l saluta sau pentru a discuta lucruri obişnuite. Aşa ceva putea să facă foarte bine şi acasă. Yasin nu venea la prăvălie dacă n-avea să-i spună ceva important. O fi păţit iar ceva? Îi întinse mîna şi-l invită să ia loc.

— Sper să fie o veste bună! începu stăpînul discuţia.

Yasin se aşează pe un scaun aproape de tatăl său, cu spatele spre Gamil el-Hamzawi, care tocmai cîntărea ceva pentru nişte clienţi. Se uita la stăpîn, preocupat şi stingherit. Domnul Ahmad închise un registru după ce însemnă nişte cifre şi se îndreptă de spate, arătîndu-se pregătit să-l asculte.

În dreapta lui se afla casa de bani deschisă pe jumătate, iar deasupra capului — tabloul lui Saad Zaghlul în ţinută oficială, atîrnat sub rama veche care încadra cunoscuta *basmala*. Nu venise la prăvălie întîmplător, ci după multă chibzuinţă, socotind-o a fi locul cel mai potrivit pentru o discuţie cu tatăl său. Gamil el-Hamzawi şi eventualii clienţi îi serveau drept pavăză împotriva furiei stăpînului. Este adevărat că de cînd devenise bărbat în toată firea, tatăl se purta destul de îngăduitor cu el, dar socotise că este totuşi mai prudent să nu rămînă între patru ochi cu stăpînul cînd

va ridica o chestiune atît de spinoasă ca aceea pentru care venise.

— Tată, aș vrea să schimb cîteva vorbe cu dumneata... începu el cu un ton neobișnuit de respectuos. Și te rog să mă ierți că-ți răpesc din timpul foarte prețios... Dacă n-ar fi fost vorba de un lucru foarte important, nu îndrăzneam să te deranjez... N-am vrut să fac un astfel de pas fără să-ți cunosc părerea și fără să am încuviințarea dumitale...

Vorbele lui Yasin îl unseră la inimă. Îl măsură pe fiul său robust, chipeș și elegant din creștet pînă-n tălpi. Poposi cu privirea, rînd pe rînd, asupra mustății răsucite cu grijă, costumului bleumarin, cămășii cu guler scrobit, papionului albastru, pămătufului cu mîner de fildeș pentru alungat muștele, pantofilor negri lustruiți-oglindă... Din respect pentru tatăl său, Yasin își ascunsese batista înfoiată de mătase din buzunarul de la piept și-și îndreptase tarbușul, pe care-l purta de obicei înclinat pe o sprînceană. Va să zică nu vrea să facă nici un pas fără să-mi cunoască părerea... Bravo! Dar cînd s-a apucat de băutură mi-a cerut mie părerea? Sau cînd a luat-o razna, colindînd prin Wagh el-Baraka, cu toate că-i interzisesem să ajungă pe-acolo?... Dar cînd a încălecat-o pe slujnică, sus pe terasă???... Bravo!... Și-acum vine să-mi ceară părerea! Ce s-o fi ascunzînd, oare, în spatele acestei predici potrivită pentru amvon?

— De bună seamă! Un bărbat cu minte ca tine, nici n-ar putea să facă altfel... Sper să fie vorba de ceva bun!...

Yasin se întoarse pentru a arunca o privire spre Gamil el-Hamzawi și clienții care se tocmeau cu el, apoi își trase scaunul mai aproape de birou și își luă inima în dinți, zicînd:

— Am luat hotărîrea să mă recăsătoresc... Bineînțeles, după ce-ți dai și dumneata binecuvîntarea...

O surpriză într-adevăr! Ba chiar îmbucurătoare! Dar ia stai! O fi ea îmbucurătoare, dar numai în anumite condiții... Trebuie să aibă răbdare pînă află lucrul cel mai important. Ce, n-are motive să fie neliniștit? Ba bine că nu! În primul

rînd, introducerea asta cu care a vrut cu tot dinadinsul să i se lege în suflet. Pe urmă, cum s-ar putea să-i scape tocmai lui motivul pentru care a ales prăvălia pentru discuție? Și el și-a dorit atît de mult să-l vadă pe Yasin recăsătorit; de-aia l-a și rugat pe Muhammad Iffat să-i dea fata înapoi, de-aia l-a implorat de-atîtea ori pe Allah la sfîrșitul rugăciunilor să-i călăuzească pașii pe calea cea bună și să-l ajute să aibă parte de-o fată de neam... Dacă nu s-ar fi temut că-l va face din nou de rîs, așa cum i se întîmplase cu Muhammad Iffat, poate că ar fi umblat chiar el să-l însoare a doua oară. Dar hai, să aibă puțină răbdare! S-ar putea să nu se adevereacă nici una din bănuielile lui...

— Frumoasă decizie! Să știi că sînt întru totul de acord!... Și te-ai oprit la o familie anume?

Yasin lăsă ochii în jos pentru o clipă, apoi îi ridică și răspunse:

— Cred c-am găsit exact ce-mi doream... O casă cumsecade vecină cu noi... L-ai cunoscut pe stăpînul ei prea bine și știu că ai avut un respect deosebit pentru el...

Stăpînul ridică din sprîncene întrebător.

— Domnul Muhammad Ridwan, răposatul...

— Nu se poate!... protestă domnul Ahmad, fără să stea pe gînduri.

Își dădu seama că trebuie să aducă un argument temeinic pentru a-și justifica împotrivirea și a-și ascunde adevăratele sentimente.

— Dar fata lui nu-i divorțată? întrebă el, negăsind argumentul căutat. Chiar nu mai sînt fete pe lume, de-ai ajuns să te însori cu o femeie divorțată?... încercă el să-i taie aripile.

Împotrivirea tatălui nu fu cîtuși de puțin o surpriză pentru Yasin, care se așteptase să se ciocnească de ea din clipa cînd se hotărîse să se însoare cu Maryam, dar nu-și închipuise nici un moment că ar putea fi o piedică de neînvins. Stăpînul ar fi preferat, indiscutabil, ca Yasin să fi ales tot o fată și, în orice caz, o fată care să nu-i aducă aminte de tragedia fiului său. Crezuse însă că stăpînul este destul de înțelept

ca să treacă peste cele două neajunsuri. Ba sperase chiar să-i ajute pentru a învinge opoziția adevărată, care trebuia să vină de la femeia tatălui său. Cînd se gîndea la ea, se simțea tare încurcat. La un moment dat îi venise ideea să fugă de-acasă și să se-nsoare cu cine-i place, punîndu-i pe toți în fața faptului împlinit. Și dacă nu s-ar fi gîndit că-i frînge inima tatălui său, poate că ar fi făcut-o. Nu voise nici să ignore simțămintele mamei vitrege, ba — de ce nu? — ale adevăratei sale mame, și-și propusese să facă tot ce-i stătea în putință pentru a-l îndupleca să accepte alegerea făcută de el.

— Nu pentru că n-ar mai fi fete pe lume, tată, dar se pare că așa mi-e scris... zise Yasin într-un răstimp. N-am nevoie de avere și de nu știu ce situație... Mi-ajunge ca fata să fie de neam bun și să se poarte cumsecade.

Dacă vroia cu tot dinadinsul să se consoleze cu ceva în această situație încurcată și regretabilă, atunci trebuia să se gîndească la faptul că părerea pe care și-o formase despre Yasin nu i-a fost dezmințită nici de data aceasta. Ăsta-i Yasin și n-are ce să-i facă: un om — sau un animal — care n-are parte și n-aduce decît necazuri. Dacă i-ar fi adus o veste îmbucurătoare, n-ar mai fi fost Yasin, iar el ar fi rămas deziluzionat. Nu-i nici o nenorocire că nu aleargă după avere și după cine știe ce situație. Cît despre purtare — lucrurile se schimbă puțin. Dar catîrul are scuze, căci nu știe nimic — și e firesc să nu știe — despre purtarea mamei fetei. Numai el o știe prea bine și o mai știu și alții care l-au precedat sau i-au urmat. Fata s-ar putea, într-adevăr, să fie cumsecade și bine crescută, dar pe de altă parte nu-i mai puțin adevărat că ea n-a avut parte de o mamă ca lumea și, prin urmare, nici de mediul cel mai fericit. Din păcate nu poate să-i împărtășească această convingere și lui Yasin de vreme ce nu poate aduce nici o probă. Și — lucrul cel mai grav — nu poate sa facă nici măcar aluzie la așa ceva, căci asta l-ar putea împinge pe Yasin să facă investigații și să dea de

urmele lăsate de respectatul lui părinte. S-ar isca un scandal de pomină.

Chestiunea este, aşadar, destul de delicată. Iar punctul cel mai spinos în toată povestea asta este istoria cu Fahmi. Să fi uitat Yasin de ea? Să nu-i pese că este vorba de fata pe care o iubise fratele său? Este de-a dreptul revoltător, chiar dacă n-are nici cea mai mică îndoială în legătură cu respectul pe care-l poartă memoriei defunctului. Şi cu toate astea, experienţa vieţii oferă suficiente scuze pentru cei aflaţi în situaţia lui Yasin. Dorinţa este tiranică şi oarbă — nu cunoaşte îndurare. Doar el ştie cel mai bine lucrul ăsta!

Stăpînul strîmbă din nas, pentru a-l face să simtă mîhnirea ce-l copleşise.

— Să ştii că inima mea nu-i deloc împăcată cu alegerea făcută, zise el într-un tîrziu. Nu-mi dau prea bine seama de ce... Domnul Muhammad Ridwan a fost un om bun, într-adevăr, dar boala l-a împiedicat să se mai ocupe de casă cu mult timp înainte de a se fi petrecut din viaţă. Nu vreau cu observaţia asta să judec greşit pe nimeni. Doamne, fereşte! Dar aşa se zice!... Probabil că au apucat cîţiva oameni să zică aşa şi pe urmă aşa a mers vorba... Dar lucrul cel mai important pentru mine este divorţul. De ce a fost divorţată? Asta e una din numeroasele întrebări pentru care s-ar cuveni să găseşti răspuns. Nu se cade să ai încredere într-o femeie divorţată decît după ce-ai despicat firul în patru şi-ai aflat totul. Cred că asta era ceea ce voiam eu să spun mai înainte... Şi la urma urmei, lumea e plină de fete de familie bună...

— Am cercetat şi personal, am verificat şi prin alţii şi-am aflat că fostul bărbat a fost de vină, răspunse Yasin, încurajat de tonul tatălui său care se limitase doar la sfaturi vagi. N-a dus casă bună cu ea fiindcă el mai avea o nevastă... Şi le-a ascuns lucrul ăsta. Şi una peste alta, n-avea nici cine ştie ce venituri ca să ţină două familii şi se mai purta şi urît...

Se purta urît! El vorbește despre purtare urîtă! Și nu-i e pic de jenă! Catîrul îți oferă motive să te distrezi o noapte întreagă!

— Și zici că ai terminat cu cercetările?

— Absolut! răspunse Yasin cu oarecare sfială, ocolind tot timpul privirea pătrunzătoare a stăpînului.

— Bine! Asta treacă-meargă, dar tu nu-ți dai seama că ne leagă amintiri foarte neplăcute și triste de fata asta? îl întrebă tatăl cu ochii în pămînt.

— Cum aș fi putut să uit lucrul ăsta, tată? răspunse el tot cu o întrebare, dar simți că pălește și-i fuge pămîntul de sub picioare. Să știi că sînt numai niște bănuieli lipsite de temei... niște închipuiri... Eu știu mai bine decît oricine că Fahmi a fost preocupat de fata asta doar vreo cîteva zile și pe urmă a uitat-o cu totul. Și sînt mai mult decît convins că a renunțat la ea fără nici o părere de rău cînd și-a dat seama că speranțele i-au fost înșelate.

O fi spunînd adevărul sau vrea numai să-și salveze situația? A fost omul cel mai apropiat de Fahmi și probabil că nimeni n-a știut mai bine decît el ce se zbătea în sufletul fratelui său. Ce bine-ar fi să spună adevărul! Ce bine-ar fi! L-ar scuti de remușcările pe care le încearcă de fiecare dată cînd își aduce aminte că într-o zi a stat stavilă în calea fericirii copilului său. Nu-l părăsește gîndul că Fahmi s-a stins cu inima neîmpăcată din pricina samavolniciei și îndărătniciei propriului său tată. Chinurile astea i-au întunecat viața tot timpul, de la moartea lui Fahmi. Oare Yasin o fi încercînd să-l izbăvească de ele?

— Tu ești sigur de ce spui? îl întrebă pe Yasin cu neliniște și insistență în glas. Ți-a spus ție lucrul ăsta?

Numai în ziua dispariției lui Fahmi îl mai văzuse Yasin pe tatăl său atît de zdrobit ca acum.

— Spune-mi adevărul gol-goluț... adevărul întreg... reluă el cu aceeași insistență. Nici nu-ți închipui cît de mult doresc să-l cunosc. (Fu pe punctul să-și dea toate simțămintele pe

față, dar în ultima clipă reuși să se stăpinească.) Întregul adevăr, Yasin!...

— Sînt cu totul și cu totul convins de ce ți-am spus! răspunse Yasin fără nici o ezitare. L-am descusut eu în persoană și l-am auzit cu urechile mele. N-am nici cea mai mică îndoială.

În alte condiții, vorbele astea și nici chiar altele mult mai grave n-ar fi fost de-ajuns pentru a-l convinge de sinceritatea lui Yasin. Dar dorea din tot sufletul să fie adevărat ce i se spune și-i dădu crezare. Și ca prin farmec inima i se umplu de recunoștință adîncă pentru fiul său și-l învălui o liniște totală. În clipele acelea uită cu desăvîrșire de căsătorie. I se păru un timp că i s-a încleștat gura și nu mai scoase o vorbă. Se bucură în tăcere de pacea care-i inundase inima. Dar încet-încet își reveni, îl văzu din nou pe Yasin înaintea ochilor; și începu să se gîndească la Maryam și la *umm* Maryam, la îndatoririle lui, la ceea ce se cuvine să spună și la ceea ce se cuvine să rămînă lăcătuit în sufletul lui.

— Oricum ar sta lucrurile — reluă tatăl discuția — eu te-aș ruga să te gîndești serios și să fii mai prevăzător. Nu te mai grăbi! Deschide ochii bine și chibzuiește îndelung! Este vorba de viitorul, de demnitate și de fericirea ta! Asta-i una la mînă! Pe urmă să știi că eu sînt gata să-ți găsesc din nou o fată, dacă-mi promiți că n-o să mă mai faci de rîs și n-o să mai trag ponoase... Ce zici?

Yasin tăcu dus pe gînduri, nemulțumit de întorsătura pe care o luară lucrurile. Observase blîndețea ciudată din glasul stăpînului, dar nu-i scăpaseră nici frămîntarea și nemulțumirea ce se citeau pe fața lui. Dacă se încăpățînează s-o țină mai departe tot așa, riscă să ajungă la rezultate nedorite. Dar nici nu poate să bată în retragere pentru a scăpa de astfel de urmări. Nici vorbă! Doar nu mai e copil! O să se însoare cu cine vrea el și cum vrea el! Dar ar fi mai bine să aibă și consimțămîntul tatălui...

— N-aș vrea să te împovărez cu griji noi, tată... Îți mulțumesc! Lucrul la care țin cel mai mult este încuviințarea

dumitale. Și bineînțeles, aș vrea să fii mulțumit de mine și de pasul făcut...

— Așadar, refuzi să deschizi ochii și să chibzuiești la propunerea mea... zise stăpînul mînios, gesticulînd nerăbdător cu mîinile amîndouă.

— Nu te supăra, tată... îl rugă Yasin fierbinte. Te implor pe Allah să nu te superi... Mulțumirea ta este o binecuvîntare și nu suport să mă lipsești de ea... Lasă-mă să-mi încerc norocul și urează-mi succes...

Ahmad Abd el-Gawad își dădu seama că n-are rost să mai insiste și acceptă faptul împlinit, resemnîndu-se cu tristețe și disperare. Cine știe? S-ar putea ca Maryam să nu semene cu mamă-sa, să fie o fată cinstită și o soție bună. Nu-i mai puțin adevărat, însă, că Yasin n-a reușit să aleagă cea mai potrivită soție și să dea peste cea mai bună casă!

Ce-o vrea Allah! S-a dus vremea cînd îl putea strînge în chingi, impunîndu-și voința după bunul plac, fără să i se împotrivească nimeni. Yasin este de-acum bărbat în toată firea și orice strădanie din partea lui va fi întîmpinată cu refuz și nesupunere. Poate e mai potrivit să accepte faptul împlinit și să se roage lui Allah să fie bine!

Încercă din nou să-i dea povețe, dar Yasin recurse la fel de fel de subterfugii pentru a-l îndupleca. În cele din urmă părăsi prăvălia, încercînd să se mintă că a obținut încuviințarea și mulțumirea stăpînului, dar conștient că scandalul cel mai mare va începe acasă. Înțelesese fără să fie nevoie să-i spună nimeni că va trebui să se mute din casa tatălui său. Chiar și numai gîndul că Maryam va intra în familia lui i se păruse o nelegiuire. I-ar fi plăcut și-și dorise cu adevărat ca, plecînd din casa aceea, să nu lase în urma lui vrajbă, căci se simțea foarte îndatorat față de femeia tatălui său și nu suporta ideea că ar putea răspunde cu o necuviință. Nu se așteptase ca lucrurile să evolueze vreodată astfel încît să fie nevoit să se rupă de casă și de familie. Dar ele s-au încurcat într-atîta, iar căile au devenit atît de înguste și întortocheate, încît nu mai exista altă portiță de scăpare în

afara căsătoriei. Şi — ciudat lucru — a înţeles foarte bine politica celor două femei, altfel destul de veche: să-i arate afecţiune şi să cocheteze, dar să nu accepte nimic în afara căsătoriei.

N-a avut de ales; a pus ochii pe ea şi dorinţa i s-a înrădăcinat în suflet. Trebuia găsită o cale pentru a şi-o potoli. Oricare ar fi fost. Şi în ultimă instanţă n-a rămas decît căsătoria. Dar lucrul cel mai ciudat este faptul că el ştia foarte bine istoria Maryamei de-a fir a păr, poate chiar mai bine decît toţi ceilalţi din familie — cu excepţia tatălui său, firește — şi cu toate astea dorinţa îl copleşise şi nimic nu-l mai putea abate de la gîndul obsedant. De ce să mă perpelesc din pricina trecutului pentru care nu am nici o vină? Cu mine o să înceapă o viaţă nouă şi de aici încolo începe răspunderea mea. Eu am o încredere desăvîrşită în mine. Dacă o să se întîmple, totuşi, să mă dezamăgească, o s-o arunc aşa cum arunci un papuc vechi şi uzat. Adevărul este că n-a chibzuit prea mult înainte de a lua decizia. Mai degrabă, acum încearcă să găsească o justificare pentru dorinţa lui neînduplecată. De data aceasta se agăţase de căsătorie ca de ultima şansă, dar asta nu înseamnă că i-ar fi displăcut cu totul. În ciuda firii nestatornice, începuse şi el să tînjească după o viaţă tihnită şi simţea nevoia să se adune de pe drumuri.

Toate astea îi trecură prin cap în timpul cafelei de după amiază, ocupîndu-şi locul de lîngă Kamal. S-ar putea să bea pentru ultima oară cafeaua împreună cu ei. Îşi plimbă privirea peste canapele, rogojinile colorate şi felinarul atîrnat în tavan, simţind o amărăciune adîncă în suflet. Amina stătea, după rînduială, pe canapeaua dintre dormitorul stăpînului şi sufragerie cu picioarele adunate sub ea, aplecată deasupra mangalului, — în ciuda zăpuşelii din atmosferă —, ocupată cu pregătitul cafelei. Peste *ghilbabul* violet îşi aruncase un şal alb, care lăsa să se vadă cît de mult slăbise în ultima vreme. În jurul ei plutea o linişte adîncă, învăluită

de tristețe. Ca apa mării, care dacă se liniștește, poți să vezi prin ea pînă la stratul de nisip. Se simțea destul de stînjenit, cînd se pregătea să-i destăinuie ce-i apasă inima. Dar trebuia s-o facă!

— Aș vrea să-ți cer sfatul, *nina*[1], în legătură cu o chestiune, deschise el discuția după ce goli ceașca, fără să fi simțit gustul cafelei.

Schimbă o privire cu Kamal. Acesta era numai ochi și urechi, așteptînd cu încordare să vadă deznodămîntul, căci știa intenția lui Yasin de a vorbi cu Amina.

— Sper să fie o veste bună, fiule... zise ea.

— Am hotărît să mă însor, o trînti Yasin scurt.

În ochii ei căprui, înguști se ivi un surîs.

— Cred că te-ai gîndit foarte bine, fiule... Mai curînd sau mai tîrziu tot trebuia s-o faci... Nu e cazul să mai aștepți...

Privirea-i deveni întrebătoare, dar preferă să-l ia pe ocolite pentru a-l obliga să-i spună el singur toate amănuntele.

— Îi spui tu lui tată-tău ori vrei să-i spun eu? Sînt sigură că o să-ți găsească o soție mult mai bună decît prima...

— I-am spus lui tata! îi răspunse Yasin cu o gravitate mai mare decît o cerea situația. Și nu mai e nevoie să-i mai fac necazuri, fiindcă mi-am și ales soția. Tata a fost de acord... Aș vrea să am și consimțămîntul dumitale...

— Domnul să-ți dea noroc! îi ură ea, cu fața înbujorată de sfială și de bucurie. Grăbește-te, căci avem un etaj întreg care ne-a rămas liber... Dar la ce fată te-ai oprit, ia spune-mi?!

— O fată de prin vecini... Îi cunoști... zise el, schimbînd din nou o privire speriată cu Kamal.

Amina se încruntă, privind în gol, în vreme ce-și mișca degetul arătător, de parcă și-ar fi petrecut prin minte vecinii unul după altul.

— Tu mă zăpăcești, Yasin... Mai bine vorbește, ca să mă liniștesc...

---

[1] *Nina* = (în limbajul familiar egiptean) mamă.

— Vecinii noștri cei mai apropiați... continuă Yasin, zîmbind palid.

— Cine? întrebă repezită, și vocea-i ajunse aproape un țipăt.

Yasin lăsă capul în jos și-și strînse buzele posomorît.

— Astea? întrebă ea cu vocea tremurînd, făcînd semn cu degetul mare în spate. E cu neputință! Îți dai seama ce spui, Yasin?

Tînărul rămase în continuare posomorît și nu scoase o vorbă.

— Ce veste dureroasă! exclamă ea. Astea care s-au bucurat de nenorocirea noastră? În nici un caz!

— Te implor pe Allah să nu mai repeți vorbele astea! îi zise Yasin rugător. Și eu am fost înclinat cîndva să cred la fel, dar mi-am dat seama că e o bănuială fără nici un temei.

— Le iei apărarea, bineînțeles, dar să știi că n-o să mă poți înșela!... Nu te obosi degeaba, că n-o să mă convingi pe mine de contrariu... Doamne! De ce trebuie să ne facem de rîs? N-au decît cusururi! Există măcar o singură virtute care să justifice această alegere nedreaptă? Și zici c-ai obținut încuviințarea lui tată-tău? El habar n-are de multe lucruri... Înseamnă că l-ai înșelat!...

— Liniștește-te!... o imploră Yasin. Să știi că nimic nu-mi displace mai mult decît să te supăr. Hai să vorbim în liniște!...

— Cum aș mai putea să te-ascult cînd primesc o lovitură atît de cumplită? Spune-mi c-a fost numai o glumă... o glumă proastă... Maryam? Fata asta stricată despre care știm cu toții ce-a făcut?... Ai uitat povestea aceea scandaloasă? Cum ai putut să uiți așa ceva? Și vrei s-o aduci pe fata asta în casa noastră?...

— Nu mi-a trecut prin cap să spun așa ceva! zise el, oftînd adînc, pentru a-și ușura inima. Asta-i un lucru fără importanță... Pentru mine e esențial să judeci întreaga chestiune cu toată serozitatea și fără nici o patimă!...

— Despre ce patimă e vorba? Am acuzat-o pe nedrept? Şi zici că tată-tău a fost de acord?... Dar lui i-ai spus de joaca ei rușinoasă cu soldații englezi?... Ce-am ajuns să-mi vadă ochii, doamne?...

— Domolește-te! Hai să vorbim în liniște! Nu ne folosește la nimic să ne înfuriem...

— Inima mea nu se poate domoli cînd e vorba de demnitate! țipă ea neobișnuit de tăios. (Apoi cu glas tînguitor:) Inima mea nu poate avea liniște cînd e vorba de demnitate...

— Te gîndești la fratele meu? o întrebă Yasin direct. înghițind în sec. Allah să-l ierte și să-l țină în pace! Să știi că chestiunea asta n-are nici în clin nici în mînecă cu el... Pun mîna în foc pentru asta! Hai să nu-i tulburăm odihna!...

— Nu eu i-o tulbur! Fratele lui, care o dorește pe fata aceasta, i-o tulbură... Tu știi lucrul ăsta foarte bine, Yasin... Să nu încerci să tăgăduiești... (Apoi, cu o înfrigurare sporită:) Probabil că o doreai și-atunci demult.

— *Nina*!

— Nu mai am încredere în nimeni! Cum aș mai putea să am încredere după atita fățărnicie? Lumea asta a devenit într-atît de mică și pustie încît tu nu mai găsești pe cine să iei de nevastă în afara fetei care a făcut să sîngereze inima fratelui tău?... Nu-ți aduci aminte ce mîhnire l-a cuprins cînd a ascultat împreună cu noi povestea cu soldatul englez?...

— Hai să amînăm discuția asta pentru altă dată... o imploră Yasin, întinzînd brațele disperat. Am să-ți dovedesc că fratele meu s-a petrecut din această lume fără ca fata despre care vorbim să fi lăsat vreo urmă în inima lui... Acum văd că nu e potrivit să vorbim despre așa ceva...

— Niciodată n-o să fie potrivit să vorbim despre asta!... țipă ea înfuriată. Tu n-ai pic de respect pentru memoria fratelui tău...

— Dac-ai ști cît mă întristează vorbele dumitale!...

— Ce tristețe? urlă ea pierzîndu-și firea. Tu n-ai fost niciodată trist după fratele tău! Alții străini au suferit mai mult după el!...

— *Nina!*

— Să nu-mi mai spui *nina* din clipa asta! țipă ca din gură de șarpe, după ce-i făcu lui Kamal semn cu mîna să tacă, în clipa cînd îl văzu pregătindu-se să se amestece în vorbă. Ți-am fost ca o adevărată mamă, dar tu nu mi-ai fost fiu și nici copilului meu nu i-ai fost frate... continuă, înghițindu-și lacrimile.

Yasin nu mai suportă; se ridică amărît și ieși din salon. Kamal îl urmă în dormitor, la fel de trist ca și el, încercînd să-l consoleze:

— Nu ți-am spus eu?

— Nu mai rămîn în casa asta nici un moment! zise Yasin încruntat.

— Trebuie s-o ierți! interveni Kamal, încercînd să-l domolească. Tu știi că mama nu mai este așa cum a fost... Chiar și tata îi mai trece cu vederea greșelile... Nu e decît un acces de furie ce-o să-i treacă... Nu-i lua vorbele în nume de rău, te rog...

— Nu i le iau în nume de rău, Kamal, îi răspunse oftînd. N-o să uit de anii frumoși pentru o clipă urîtă. Am și iertat-o, dar cum vrei să mai apar în fața ei, dacă are bănuiala asta?... (După c teva clipe de tăcere încărcată cu amărăciune, continuă:) Să nu crezi că Maryam a făcut să sîngereze inima răposatului... Este adevărat că lui i s-a năzărit într-o zi să se logodească cu ea și că tata s-a împotrivit, dar el s-a prefăcut că uită și curînd după aceea a uitat totul. Acum ce vină are fata? Și ce vină am eu, dacă vreau să mă însor cu ea după șase ani de la povestea aceea?

— Ai dreptate în tot ce spui și foarte curînd o să se convingă și *nina* de adevărul vorbelor tale... Dar te rog să-ți retragi amenințarea că o să ne părăsești...

— Să știi că în primul rînd mie îmi pare nespus de rău că trebuie să plec din casa asta... zise Yasin, clătinînd din cap cu tristețe. Dar mai devreme sau mai tîrziu tot va trebui s-o părăsesc, avînd în vedere că Maryam nu se poate muta aici. Asta-i cauza și așa trebuie să vezi plecarea... O să mă mut în casa mea din Qasr eș-Sawq... Din fericire, apartamentul mamei e încă liber. O să-l vizitez pe tata la pravălie și-o să-i explic motivele plecării, încercînd să nu-l tulbur prea mult. Nu m-am supărat. Îmi pare foarte rău că trebuie să părăsesc casa, că trebuie să mă despart de familie și în primul rînd de *nina*... Nu fii amărît, căci în curînd apele vor reintra în matcă. În casa asta nu există nici o inimă neîndurătoare, iar inima mamei tale este cea mai îndurătoare dintre toate.

Se îndreptă spre dulapul de haine și-i deschise ușa la perete. Ezită cîteva clipe, petrecîndu-și privirea peste lucrurile dinăuntru, apoi se uită la Kamal și zise:

— Am să mă însor cu Maryam, așa cum a vrut destinul, dar eu sînt pe deplin convins — și Allah mi-e martor — că n-am întinat memoria lui Fahmi cîtu-și de puțin. Tu știi, poate, cel mai bine, Kamal, cît de mult am ținut la el. Iar dacă există cineva căruia să-i pară rău pentru această căsătorie, acela sînt eu...

11

O slujnică deschise ușa și-l conduse pe Yasin în salon. Apoi se retrase, lăsîndu-l singur. Intra în locuința răposatului Muhammad Ridwan pentru prima oară în viața lui. Salonul semăna cu cele din casa tatălui său — o cameră spațioasă și înaltă. Avea un balcon spre strada Bayna el-Qasreîn și două ferestre spre ulicioara laterală, unde se afla ușa de intrare în casă. Pe jos — cîteva covorașe, iar pe laturi — canapele și fotolii. În dreptul ușilor și ferestrelor

atîrnau draperii decolorate de soare și de ani. Pe peretele din fața ușii de la intrare spînzura o ramă mare, neagră, încadrînd o *basmala*, iar la mijlocul peretelui din dreapta — deasupra canapelei mari — se afla un portret din tinerețe al răposatului Muhammad Ridwan.

Yasin se așează pe canapeaua cea mai apropiată, cercetă încăperea cu grijă și-și plimbă privirea peste chipul domnului Muhammad Ridwan, avînd impresia că acesta se uită la el cu ochii lui Maryam. Zîmbi satisfăcut și începu să agite pămătuful cu mîner de fildeș, de parc-ar fi vrut să alunge ceva stînjenitor. Din clipa cînd se gîndise să ceară mîna ei, îl frămîntă gîndul că în casa aceea nu există nici un bărbat, iar el n-a reușit să găsească nici o femeie pentru a o trimite în pețit. Și iată-l aici în salon, așteptînd. Avea impresia vagă că este o creangă ruptă dintr-un arbore, în voia vîntului. Ca bărbat obișnuit de tatăl lui să se laude cu familia și cu neamul, se simțea acum stingher, dar nu avea de ales. Pe de altă parte, era convins că Maryam pregătise terenul, anunțînd-o pe mamă-sa de căsătoria lor, așa încît vizita nu mai era decît o simplă formalitate.

Fata în casă reapăru, purtînd o tavă cu cafea. O așeză pe măsuța din fața lui, îl anunță că stăpîna trebuie să apară dintr-o clipă în alta și dispăru din nou. Maryam o fi aflat, oare, de sosirea lui? Și ce ecou o fi avut în sufletul ei sensibil știrea dusă de slujnică? O să se mute împreună cu ea în Qasr eș-Șawq, fie ce-o fi! Cine și-ar fi putut închipui că Amina e în stare să se înfurie într-atît? Era blîndă ca un înger. Allah să ucidă tristețea și necazurile! Și tată-său s-a mîniat cînd l-a vizitat la prăvălie pentru a-l anunța că a părăsit casa, dar parcă se arătase ceva mai îngăduitor și impresionat. Oare o să-i spună Amina povestea lui Maryam? Furia și durerea mamei care și-a pierdut copilul sînt înspăimîntătoare!... Kamal îi promisese că se va strădui s-o liniștească. În Qasr eș-Șawq a avut, însă, și o surpriză plăcută: vînzătorul de fructe murise și în locul lui se mutase un ceasorni-

car... Auzi pe cineva tușind ușor pentru a-și drege glasul și sări în picioare, cu ochii în direcția ușii. Se ivi numaidecît o doamnă încîntătoare. Se strecură prin canatul deschis puțin într-o parte, căci lățimea ei nu-i îngăduia să intre cu fața înainte. Observă fără voie liniile trupului ei masiv, iar cînd îi văzu spatele nu se putu stăpîni să nu se minuneze, căci semăna cu un balon uriaș. Se apropie de el cu pași lenți sub povara trupului greoi. Îi întinse o mînă cu piele catifelată ce ieșea din mîneca largă a rochiei albe, salutîndu-l:

— Bine-ai venit! Ne-ai făcut o mare cinste!...

Yasin dădu mîna cu ea politicos și rămase în picioare pînă cînd o văzu așezîndu-se pe canapeaua vecină. După aceea, luă și el loc. O vedea pentru prima oară de aproape, căci vechile ei relații cu familia lui o făcuseră să dobîndească o poziție asemănătoare cu cea a mamei. Vîrsta și respectul nu-i îngăduiseră să o cerceteze — așa cum se întîmpla cu celelalte femei — cînd o văzuse de la distanță pe stradă. Avu, de aceea, impresia unei revelații. Rochia îi acoperea trupul de la gît și pînă la tălpi, ba chiar și tălpile îmbrăcate, în ciuda căldurii înăbușitoare, cu ciorapi albi. Mînecile îi ascundeau brațele pînă la încheietura pumnului, iar capul și gîtul și le acoperise cu un văl alb, ale cărui capete atîrnau pe piept și pe spate. Decența ei era pe măsura poziției și vîrstei, căci — din cîte știa el — trebuie să se apropie de cincizeci de ani. Cu toate astea, arăta foarte bine — înfățișarea generală exprima seninătatea firii și tinerețea inimii. Băgă de seamă că nu avea nici un fel de fard pe față, deși pe vremuri îi plăcea să se dichisească și era vestită în tot cartierul pentru gustul și priceperea cu care se machia. Și-aduce aminte că Amina îi lua apărarea ori de cîte ori îndrăznea cineva să clevetească pe seama felului cum se gătea. Pe urmă, și-a schimbat atitudinea, iar în ultimii ani a ajuns s-o bîrfească din te miri ce, învinuind-o de necuviință și de nesocotirea manierelor potrivite pentru vîrsta ei.

— Un pas lăudabil, Yasin *efendi*![1]

— Îți mulțumesc...

Fu cît pe-aci să adauge și cuvîntul *tiza*[2], dar în ultima clipă se opri, din instinct, mai cu seamă că ea nu i se adresase cu „fiule", cum ar fi fost de așteptat.

— Ce mai faceți? reluă ea discuția, Tata, *umm* Fahmi, Khadiga, Aișa, Kamal?

— Sînt bine cu toții! răspunse el, puțin stînjenit de întrebarea despre aceia care-i erau ostili fără să aibă un motiv plauzibil. Îți doresc sănătate!

Fără îndoială că se gîndește la ostilitatea și antipatia pe care i-o arătase familia domnului Ahmad după dispariția lui Fahmi, punînd capăt unei prietenii îndelungate. Dar ce ostilitate! Adevărată urgie, nerostită! Într-o zi s-au pomenit cu Amina declarîndu-le categoric că instinctul ei îi spune cum că Maryam și mamă-sa n-au fost sincer mișcate de nenorocirea lui Fahmi. Din ce pricină? — Allah să ne apere de rău! Nu se poate ca ele să nu fi aflat într-un fel sau altul de împotrivirea stăpînului la logodna lui Fahmi cu Maryam. Probabil din pricina asta poartă ranchiună întregii familii. A repetat de mai multe ori că a aflat cum că Maryam ar fi plîns moartea lui Fahmi, zicînd: „Îmi pare rău că nu te-ai putut bucura de tinerețe...", iar ea a tălmăcit aceste vorbe astfel. „Îmi pare rău că familia a stat în calea fericirii tale și nu te-ai putut bucura de tinerețe..." Tristețea și amărăciunea Aminei n-au făcut decît să-i sporească resentimentele. Nici un efort n-a fost de-ajuns pentru a o convinge că presimțirea ei nu este îndreptățită. Curînd după aceea, atitudinea

---

[1] *Efendi* = cuvînt de origine turcească însemnînd „domn". În memoria poporului egiptean a rămas cu acest titlu sultanul Abbas Hilmi, detronat de englezi la 19 decembrie 1914, a doua zi după instituirea protectoratului britanic asupra Egiptului.

[2] Cuvînt de origine turcă *(teyze)*, desemnînd mătușa din partea mamei, folosit în vorbirea familiară egipteană aproximativ cu sensul de „tușă".

ei față de Maryam și de mama acesteia s-a schimbat radical și orice relație cu ele s-a întrerupt.

— Allah să-l blesteme pe diavol! exclamă el, punînd ochii în pămînt de sfială.

— O mie de blesteme! adăugă ea fericită, vrînd să întărească vorbele lui. Tot timpul m-am întrebat cu ce am păcătuit de a trebuit să-mi poarte *umm* Fahmi atîta pică... Cu toate astea, eu îi doresc să aibă parte de alinare, sărmana!...

— Allah să te răsplătească pe măsura firii generoase și inimii bune... Într-adevăr, se cuvine s-o lași în apele ei, căci este nemîngîiată și are nevoie de îndurare!

— Dar ce vină am eu?

— N-ai nici o vină! Numai diavolul — blestemul lui Allah asupra lui!

Femeia clătină din cap, cu gestul unei victime nevinovate și rămase pe gînduri pînă cînd privirea îi căzu asupra ceștii de cafea uitate pe tavă.

— N-ai băut cafeaua?... întrebă ea, făcînd semn spre ceașcă.

Yasin duse ceașca spre buze și sorbi ultimele picături dintr-o înghițitură. Apoi o puse la loc și își drese glasul.

— La drept vorbind, pe mine m-a îndurerat tare mult situația în care au ajuns relațiile dintre familiile noastre... începu el. Dar ce să facem? Cred că cel mai bun lucru ar fi să lăsăm timpul să rezolve lucrurile... De fapt eu n-am avut intenția să stîrnesc amintirile triste... Nu de asta am venit eu. Dimpotrivă, am venit cu gîndurile cele mai frumoase, care n-au nici o legătură cu necazurile din trecut...

Femeia clătină din cap, încercînd, parcă să scape de zbucium. Apoi zîmbi și se arătă din nou gata să-l asculte. Gestul și zîmbetul ei au fost ca un instrument muzical care-și schimbă tonalitatea în clipa cînd cîntărețul acompaniat se pregătește să treacă la o nouă melodie.

— Și eu am rămas cu unele amintiri triste... zise Yasin încurajat de zîmbetul ei. Mă refer la prima mea căsătorie...

N-am avut parte de-o fată cumsecade... Ce să-i faci? Dar nu la asta voiam să mă refer... De fapt eu am venit aici, după ce-am chibzuit îndelung și m-am decis să încep o pagină nouă... Am venit cu cele mai bune intenții...

Ochii li se întîlniră și-și dădu seama că i-a intrat în grații. Oare am făcut bine aducînd vorba despre prima căsătorie? Oare la urechile ei n-o fi ajuns nimic despre motivul adevărat al divorțului? Nu trebuie să-ți faci griji! Chipul ei senin inspiră optimism. Chipul ei senin! Nu-i așa? Ba da! Dacă n-ar fi diferența de vîrstă, ar fi mai frumoasă decît Maryam! Fără îndoială că în tinerețe a fost mai frumoasă decît Maryam! Dar de ce „a fost" „Este!" Este mai frumoasă decît Maryam, în ciuda diferenței de vîrstă!... De bună seamă!

— Cred că ați înțeles ce vreau să spun. Vreau să zic că am venit ca să cer mîna fiicei dumitale, Maryam *hanem*...

Fața ei se lumină de un zîmbet larg.

— Nu pot decît să te binecuvîntez! zise ea. Halal familie, halal bărbat! Ieri ne-a adus neșansa un bărbat nevrednic. Astăzi o cere pe Maryam un bărbat adevărat, vrednic să o facă fericită! Și — grație lui Allah! — va fi și ea vrednică să-l facă fericit!... Oricît ne-ar despărți vechile neînțelegeri, noi am fost o singură familie... dintotdeauna!...

Copleșit de satisfacție și înfrigurare, Yasin începu să se joace involuntar cu papionul.

— Îți mulțumesc din adîncul inimii! răspunse el, cu fața îmbujorată. Allah să te răsplătească pentru vorbele dulci!... Sîntem o singură familie, așa cum ai spus... Indiferent ce s-ar întîmpla... Iar Maryam *hanem* e o fată cu care se mîndrește tot cartierul... Și cu originea și cu firea ei!... Aș vrea ca Allah să ne răsplătească pe-amîndoi pentru așteptarea noastră...

— Amin! îngînă femeia în vreme ce se ridica. Se îndreptă spre masă, luă tava de cafea și o strigă pe Yasmina. Servitoarea apăru de îndată și o primi de la stăpînă.

— Sînt încîntată! exclamă ea, întorcînd pe neașteptate fața spre el.

Yasin își dădu seama că l-a surprins holbîndu-se la coapsele ei și lăsă ochii în jos, încercînd să-i dea impresia că se uita în podea. Dar era prea tîrziu! Simți că-și pierde capul și se întrebă în sinea lui ce-o fi crezînd despre el. După ce se întoarse la loc, îi aruncă o privire pe furiș și observă pe buzele ei un zîmbet abia mijind, ca și cînd ar fi vrut să-i zică „Te-am prins!" Își blestemă ochii care nu cunosc sfiala și se întrebă ce gînduri or fi trecînd prin capul ei. Într-adevăr, ea vrea să pară că n-a observat nimic, dar nu numai zîmbetul, ci întreaga ei înfățișare vrea să-i spună „Te-am prins!" Să uite de pasul greșit! Ăsta-i cel mai bun remediu! Dar, oare Maryam o să se facă vreodată ca mamă-sa? Cînd o să fie ziua aceea? Timpul nu este darnic cu virtuțile mamei decît foarte rar! Ce mai femeie!

— Dacă cererea mea va fi acceptată, vă stau la dispoziție pentru a discuta celelalte detalii... rupse el tăcerea, în speranța că va scăpa de gîndurile ce-i dădeau tîrcoale și va risipi norul îndoielii.

Rîse și fața ei se lumină toată părînd fermecătoare și tînără.

— S-ar putea să nu fie acceptată, Yasin *efendi?* îi răspunse ea printr-o întrebare retorică. Și de neam și vecini cum zice proverbul.

— Mă cucerești cu delicatețea dumitale! zise el, înroșindu-se.

— N-am spus decît adevărul — Allah mi-e martor!... (Apoi făcu o mică pauză.) Și familia a fost de acord? reveni ea cu o întrebare directă, vrînd să vadă în ce ape se scaldă domnul Ahmad și femeia lui.

Pentru o clipă, în ochii lui se ivi o umbră, dar imediat își reveni și strîmbă din nas cu un zîmbet de indiferență.

— Hai să nu aducem vorba despre familie!... Ce are a face ea cu treaba asta?

— Dar de ce? Allah să ne ferească de rău!...

— Fiindcă familia nu-i așa cum s-ar cuveni să fie...

— Nu l-ai consultat și pe domnul Ahmad?

— Ba da! Tata e de acord...

— Am înțeles! zise ea simțind pulsul, în timp ce-și mîngîia palmele. *Umm* Fahmi, nu-i așa? La ea m-am gîndit și eu de îndată ce-ai deschis vorba! N-a fost de acord, nu-i așa? Slavă celui care nu se schimbă! Femeia tatălui tău e tare ciudată!

— N-are nici în clin nici în mînecă cu mine!

— Tot timpul m-am întrebat cu ce i-am greșit... se lamentă ea. Ce rău i-am făcut?...

— N-aș vrea să ne îndepărtăm de la chestiunea noastră și să discutăm despre niște lucruri din care nu te alegi decît cu dureri de cap... Treaba ei ce crede! Pe mine mă interesează consimțămîntul dumitale și nimic mai mult!...

— Dacă nu mai ai loc în casa ta, casa noastră îți stă la dispoziție!...

— Mulțumesc! dar am și eu casa mea în Qasr eș-Șawq, departe de cartierul ăsta... Am părăsit casa lui tata de cîteva zile...

— Te-a alungat? strigă ea, lovindu-se cu palma peste piept.

— Nu! N-am ajuns chiar pînă acolo!... zise el, rîzînd. Se pare că alegerea făcută de mine a tulburat-o din pricini mai vechi... legate de fratele meu răposat, adăugă după o pauză, uitîndu-se la ea cu subînțeles. N-am vrut s-o tulbur mai mult și am socotit că e mai potrivit să-mi aranjez propria mea casă...

— De ce n-ai rămas acolo cel puțin pînă la căsătorie? insistă ea, arcuind sprîncenele și clătinînd din cap cu un fel de șovăială.

— Am preferat să plec, de teamă să nu-mi caute nod în papură la tot pasul și să se agraveze lucrurile... răspunse el, rîzînd cu resemnare.

— Domnul o să îndrepte lucrurile!... zise ea ușor ironic, ridicîndu-se din nou.

O văzu îndreptîndu-se spre fereastra ce dădea spre ulicioara laterală, sub pretextul că vrea s-o deschidă pentru a pătrunde lumina mai blîndă dinaintea asfinţitului, pe care uşa balconului cu zăbrele o împiedica să intre. Se trezi din nou trăgînd cu coada ochiului, fără să vrea, la comoara cea de preţ, ce semăna cu o cupolă. Apoi o zări sprijinită cu un genunchi pe canapea şi aplecată pe marginea ferestrei pentru a prinde cîrligele. De data aceasta fu martor la o priveliştе tulburătoare. De ce n-a chemat-o pe slujnică să deschidă fereastra? se întrebă el, simţindu-şi gîtul uscat. Cum de-a putut să se dea din nou în spectacol în faţa lui după ce cu numai cîteva clipe în urmă îi surprinsese privirile insistente. Fără îndoială că tîlcul acestei priveliştі nu-i este nici ei necunoscut. Dar de ce şi cum? Cum şi de ce? Avusese un simţ foarte ascuţit în relaţiile cu femeile şi, în general, se pricepea să le ghicească intenţiile. De data aceasta, însă, avea o îndoială, ceva îl împiedica să meargă cu gîndurile mai departe şi preferă să închidă ochii, simţind că lucrurile pot să ia o întorsătură primejdioasă. Fie că el este nebun, fie că ea este nebună! Sau nici unul, nici altul! Cine-ar putea să-l scoată din încurcătură şi să-i spună care-i adevărul? Se sculă în picioare şi se îndepărtă de fereastră. Înainte de a se îndrepta spre locul ei, Yasin apucă să-şi ridice ochii spre *basmala*, prefăcîndu-se că este cufundat în cercetarea tabloului. Nu se uită spre ea decît în clipa cînd auzi scîrţîitul canapelei — sub greutatea trupului masiv. În clipa aceea, ochii li se întîlniră. Privirea ei surizătoare şi vicleană, îl anunţa că nu i-a scăpat nimic, ca şi cînd i-ar fi spus răspicat: „Te-am prins!“ Rămase o vreme nedumerit, fără să ştie ce să creadă. Îi veni în minte gîndul că s-ar putea să fi fost nedrept cu ea. Apoi îl încercă teama că s-ar putea ca ea să-l socotească vinovat şi să-şi taie singur craca de sub picioare. I se năzări că o să fie tras la răspundere pentru fiecare gest şi că orice pas greşit îi submina poziţia.

— E tot cald şi pe deasupra mai e şi umed... zise ea cu un ton liniştit şi firesc, vrînd să spargă tăcerea.

— Așa e... aprobă el mulțumit.

Își recăpătă calmul, dar în fața ochilor îi dansa imaginea văzută la fereastră. Apoi se trezi — fără voia lui — tînjind cu părere de rău că nu dăduse peste ceva asemănător în timpul aventurilor sale. Dacă ar avea și Maryam un trup ca al ei! Își închipuie, probabil, că tot mai este preocupat de discuția stîrnită în legătură cu neînțelegerea dintre el și mama vitregă.

— Nu trebuie să-ți faci atîtea gînduri... Pentru nimic pe lumea asta nu merită să-ți faci griji...

Pe urmă făcu un semn cu mîinile și cu capul, ca și cînd ar fi vrut să accentueze îndemnul, iar trupul ei fu străbătut de un fior din creștet pînă-n tălpi.

— Adevăr grăiești! bombăni el, zîmbind ascultător.

Numai că fu obligat la un efort serios pentru a se putea stăpîni. Se întîmplase ceva cu totul neobișnuit. În aparență, fusese doar un gest cu care voise să exprime indiferența și să-l îndemne să nu-și facă griji, dar în realitate fusese un gest cu semnificații mult mai adînci; prin el își lepădase masca, arătîndu-se în adevărata ei înfățișare de femeie ușuratică. Totul se întîmplase într-o clipă de neatenție, uitînd de tactul și de sfiala pe care le arătase pînă atunci. Firea ei ascunsă s-a dat în vileag, fără ca ea să-și dea seama. Sau poate chiar și-a dat seama? Nu poate băga mîna în foc nici pentru una, nici pentru alta, dar este neîndoielnic că se află dinaintea unei femeie demne să fie mama lui Maryam, așa cum i s-a dus pomina cu ani în urmă. Nu va da înapoi de la hotărîrea lui cu nici un preț! O femeie virtuoasă n-ar face un astfel de gest! Nedumerirea nu dură decît o clipă. Apoi locul ei fu luat de o bucurie senzuală și perfidă și căzu pe gînduri, întrebîndu-se unde și cînd mai văzuse un gest asemănător. La Zenoba? La Galila, în noaptea cînd a dat buzna peste tatăl lui în salonul din casa familiei Șawkat? Da! Asta era! În ciuda vîrstei, îi păru mai senzuală și mai ispititoare decît Maryam. Instinctul învinse și inima îi dădu ghes să pipăie

pulsul și să nu se oprească, dacă nu va fi cazul. Simți dorința să rîdă de gîndurile lui cinstite. Se pare că va apuca pe o cale nouă, necunoscută lui pînă atunci. Dar el nu și-a pus niciodată frîu pasiunilor. Unde o să-l conducă oare drumul acesta? S-ar putea să renunțe la Maryam pentru mama ei? Asta în nici un caz! Dar închipuiți-vă un cîine care în drum spre bucătărie dă peste un ciolan! O să se poată abține?... Astea-s doar gînduri, închipuiri și supoziții! Mai bine să rămîn în expectativă! Schimbară un zîmbet în tăcerea care se așternuse din nou între ei. Zîmbetul ei părea să fi izvorît din îndatorirea de gazdă, pe cînd al lui pornea dintr-un sentiment confuz — un amestec de descumpănire și dorință înăbușită.

— Ne-ai adus lumină în casă, Yasin *efendi!*...

— Casa dumitale nu mai are nevoie de altă lumină, doamna mea... Dumneata faci lumină pentru tot tîrgul...

— Allah să fie generos cu tine, Yasin *efendi!* bombăni ea rizînd, cu capul dat pe spate.

S-ar fi cuvenit să se întoarcă la cererea lui sau să se scuze și apoi să plece, stabilind o altă dată pentru a continua discuția, dar el nu făcu nici una nici alta. Începu să-i arunce ocheade — cînd mai lungi, cînd mai scurte — într-o tăcere care deveni suspectă. Cine are ochi să vadă pricepe imediat tîlcul privirilor. Trebuie să-i transmită gîndurile numai prin priviri și să urmărească reacția... Știu locul în care vei călca înainte de-a face pasul!... Poftim privirea asta aprinsă de foc și pe urmă să-mi mai spui că nu pricepi ce vreau... că doar nu sînt nebun să te cred... Uită-te la ea cum își plimbă privirile în sus și-n jos rătăcită. Ce altă dovadă mai vrei? Acum poți zice că viitura a ajuns la Aswan, iar deschiderea stăvilarului este inevitabilă[1]. Și o ceri pe fata ei în căsăto-

[1] Aluzie la un baraj mai vechi, construit pe Nil în zona orașului Aswan, care servea la reglarea debitului apelor fluviului și atenuarea efectelor inundațiilor.

rie!... Nebun cel care nu crede în nebunie de astăzi încolo! În clipa asta, sufletul meu nu tînjește după nimic altceva decît după tine... Pe urmă poate să vină și potopul! Chipul tău nu-mi inspiră deloc disperare!...

— Și stai singur în Qasr eș-Șawq?

— Da!...

— O să fie și inima mea cu tine de-acum înainte...

Vorbele astea pot fi rostite la fel de bine și de-un diavol și de-un înger! Nu cumva Maryam ascultă acum în spatele ușii? se întrebă el, întrînd la griji.

— Ai încercat singurătatea în noua ta locuință... Nu-i așa că e insuportabilă?

— Într-adevăr, e insuportabilă!...

Se pomeni cu ea pe neașteptate ridicînd mîna și dînd la o parte voalul de pe cap și de pe gît.

— Iartă-mă, dar e prea cald... încercă ea să se scuze.

Rămase cu o basma portocalie pe cap și cu gîtul splendid descoperit. Privi o vreme cu jind la gîtul ei, apoi își întoarse ochii spre ușă, ca și cînd ar fi vrut să întrebe dacă nu cumva stă cineva la pîndă în spatele ei. Ajutați-l pe cel care a venit cu intenția să ceară mîna fetei și-a căzut în mrejele mamei!...

— Stai liniștită!... o încurajă el, răspunzînd scuzelor ei. Ești în casa dumitale, doar... Nu-i nici un străin în casă...

— Dacă Maryam ar fi fost acasă, îi spuneam vestea!...

— Dar unde e? o trase el de limbă, în vreme ce inima îi tresări ca un semnal de atac.

— La niște rude, în Calea Roșie...

Mi-am pierdut capul! își zise Yasin, simțind că pică cerul pe el. Cel care a cerut mîna fetei rîvnește acum la tine... Și-l vrei și tu... Allah să fie îndurător cu cei care au încredere în femei! Muierea asta nu cred că are minte-n cap! Ești vecin de-o viață cu ea și n-ai descoperit-o decît astăzi... Nu e zdravănă!... Are cincizeci de ani și se poartă ca o fetișcană!...

— Și cînd se-ntoarce Maryam *hanem*?

— Spre seară!...

— Am impresia că vizita mea s-a cam lungit... zise el cu viclenie.

— Ba nu s-a lungit deloc... Ești în casa ta....

— Și crezi că aș putea spera să-mi întorci vizita? o întrebă cu aceeași șiretenie.

Rise cu gura pînă la urechi, ca și cînd ar fi vrut să-i zică „Las' că știu eu ce se ascunde în spatele invitației!... „Pe urmă lăsă capul în jos, stingherită. Lui Yasin nu-i scăpă gestul ei teatral. Dar nu-i dădu nici o atenție și se apucă să-i descrie locul unde se află casa și poziția apartamentului său în vreme ce *umm* Maryam asculta tăcută, zîmbind cu ochii în pămînt. Oare nu-și dădea seama cît de mare este răul pe care-l făcea fetei sale?

— Și cînd o să ai amabilitatea să mă vizitezi?

— Nu știu ce să zic! îngăimă ea, ridicînd în cele din urmă capul.

— Să spun eu în locul tău? Mîine seară! zise el cu încredere. Am să te aștept!

— Poate că ar trebui să ne mai gîndim la niște lucruri...

— O să ne gîndim împreună... la mine acasă!...

Sări în picioare și vru să se apropie de ea, dar îi făcu semn cu mîna, prevenitoare.

— Mîine seară... zise ea, vrînd parcă să evite apropierea lui.

12

Cum se lăsa întunericul, Bahiga se înfășura în *mila'a* și traversa cartierul El-Gamaliyya, oprindu-se la casa Haniyyei, unde îl găsea pe Yasin în așteptarea ei, în singura cameră mobilată din apartament. N-a mai venit vorba despre Maryam decît o singură dată, cînd s-a pomenit cu ea zicîndu-i:

— Știi, atunci nu i-am putut ascunde lui Maryam vizita ta, fiindcă știa și slujnica. I-am spus că ți-ai arătat dorința să te însori cu ea, dar că mai ai încă de trecut peste niște neînțelegeri de familie...

Vorbele ei îl găsiră nepregătit și nu făcu decît să o aprobe și să o felicite. Altfel duseră noapte de noapte, vreme de o săptămînă, o viață plină de plăceri. Este adevărat că singura cameră din apartament — și aceea mobilată la repezeala — nu era locul cel mai potrivit pentru întîlnirile lor, însă Yasin nu se zgîrci la cheltuieli, pregătind tot felul de bunătăți. Dar nici nu se încheie săptămîna și simți că începe să-l cuprindă plictiseala. Leacul căutat ajunge și el în cele din urmă o boală, dacă nu-l mai schimbi. N-a fost cîtuși de puțin surprins că s-a întîmplat așa, fiindcă nu avusese de la bun început nici o intenție precisă cu această relație destul de ciudată și nici nu-i trecuse prin cap că ea ar putea dura mai mult. Știuse oricum că va fi ceva trecător, dar s-a trezit cu femeia aceea agățată de el, sperînd să renunțe la căsătoria cu fiica ei. A acceptat să-i cînte în strună de hatîrul ei, convins că o dată cu trecerea zilelor lucrurile se vor aranja de la sine. Iar el a revenit foarte curînd la matcă, chiar mai repede decît se așteptase. Crezuse că noutatea îl va ține lîngă femeia aceea cîteva săptămîni sau cel puțin o lună, dar se înșelase. Era de-ajuns că înfățișarea ei ispititoare îl împinsese la cea mai mare neghiobie din viața lui, de altfel plină de asemenea neghiobii. În spatele frumuseții amăgitoare se ascundea, însă, bătrînețea, așa cum roșeața obrajilor ascunde febra. Formele opulente strînse în faldurile veșmintelor erau cu totul altfel sub privirea cercetătoare a ochiului critic. Nimic nu înregistrează mai bine decît pielea omului urmele devastatoare ale scurgerii timpului. „Acum pricep de ce sînt femeile sclavele veșmintelor", își zise Yasin în sinea lui. Cînd pornirea nebunească se stinse, Maryam reveni la fosta ei poziție în gîndurile lui Yasin. De fapt, ea nu-l părăsise nici o clipă, dar izbucnirea neașteptată o acoperise, așa cum as-

cunde un nor în treacăt fața lunii. Ciudat! El nu o dorea pe Maryam doar în virtutea pasiunii, ci o găsea potrivită pentru a întemeia o familie — lucru inevitabil și de mult rîvnit. Se hotărî să mai rabde — tot în speranța că Bahiga o să-și vină în fire și o s-o audă într-o bună zi zicîndu-i: „De-ajuns cu joaca! Du-te la mireasa ta!" Dar ți-ai găsit?! Ei nici prin cap nu-i trecea așa ceva! Continua să vină noapte de noapte cu aceeași rîvnă fără să-i pese de ce gîndea el. Își dădu seama că pe măsură ce trecea vremea începea să ridice pretenții de a deveni stăpîna lui și — mai mult decît atît - de a fi stăpîna lui exclusivă.

Așadar ea nu lua deloc lucrurile în glumă. În plus, i se arăta a fi destul de necumpănită și ușuratică și asta îl convinse că purtarea ei ciudată din timpul primei întîlniri nu fusese ceva întîmplător. Acum, ajunsese să privească la ea cu dispreț, iar defectele ei creșcuseră imens în ochii lui care căutau cu tot dinadinsul cusururi. În cele din urmă, găsind-o cu totul nesuferită se hotărî să scape de ea, cu toate că ar fi preferat ca lucrurile să se aranjeze calm, pentru a nu ridica obstacole în drumul lui spre Maryam.

— Maryam nu te-a întrebat niciodată de ce am dispărut? o iscodi el într-o zi.

— Ea știe că ai tăi se împotrivesc... îi răspunse, clătinînd din cap pentru a-l liniști.

— Trebuie să-ți mărturisesc că aveam obiceiul să mai stau de vorbă cu ea din cînd în cînd pe terasă și că i-am repetat hotărîrea de a trece peste orice ca să mă însor cu ea, zise Yasin după ce stătu un timp pe gînduri.

— Și de fapt ce vrei? întrebă Bahiga, sărind ca arsă, fixîndu-l cu o privire nedumerită.

— Vreau să spun că a auzit din gura mea această hotărîre și că știa de vizita pe care urma să ți-o fac, îi zise el, făcînd pe nevinovatul. Prin urmare, trebuie convinsă că am avut motive temeinice ca să dispar...

— N-o să fie nici o pagubă, dacă n-o s-o faci!... i-o întoarse ea cu o indiferență care-l derută. Nu înseamnă că, dac-ai aruncat o vorbă acolo, ai cerut-o și de nevastă, nici că, dacă ai cerut mîna cuiva, e musai să te însori cu ea... Și ea știe lucrurile astea foarte bine. (Pe urmă, pe un ton mai coborît:) Și să știi că nu-i nici o pagubă pentru ea, dacă te-a pierdut... E încă tînără și destul de chipeșă — slavă Domnului! Azi-mîine apare alt pețitor...

Avu impresia că vrea să se scuze pentru egoismul ei sau să facă aluzie la faptul că ea și nu fiica ei — va fi păgubită, de pierderea lui. Dar vorbele ei nu făcură decît să-l întărîte și mai mult. În plus, începu să se teamă de relația cu o femeie mai mare decît el cu douăzeci de ani, gîndindu-se în același timp la vorba știută din popor că însoțirea cu muierea bătrînă te trage spre țărînă. Întîlnirile cu ea deveniră o povară și în cele din urmă i se acri de-a binelea. Asta era starea lui, cînd se întîlni într-o zi cu Maryam pe Calea Nouă. Se apropie de ea fără șovăială, o salută și porni alături, de parcă ar fi fost rude apropiate. Ea părea neliniștită și posomorîtă. O anunță că l-a convins pe tată-său să consimtă și că el își aranjează casa din Qasr eș-Șawq pentru a o primi așa cum se cuvine. Încercă să se scuze pentru absența îndelungată, pretextînd că a fost foarte ocupat. „Spune-i mamei tale că o să vin mîine pe la voi ca să ne înțelegem în privința contractului de căsătorie", îi zise el la despărțire. Apoi plecă, bucurîndu-se de prilejul care i se oferise pe neașteptate, fără să-i pese de ce o să zică mama ei. Seara, cînd veni ca de obicei în Qasr eș-Șawq, Bahiga era extrem de agitată și începu să tune și să fulgere cu inima zdrobită, înainte de a-și scoate vălul.

— Ești un ticălos fără pereche! (Apoi se așeză pe pat și se apucă să-și desfacă vălul cu mișcări nervoase). Nici nu mi-a trecut prin minte că ai putea să fii atît de netrebnic!.. Laș și ticălos, ca toți bărbații!..

— Lucrurile nu sînt chiar așa cum îți închipui... încercă Yasin să se dezvinovățească. Am întîlnit-o cu totul și cu totul întîmplător...

— Mincinosule! Mincinosule! urlă ea ca din gură de șarpe. Îmi înșiri mie verzi și uscate? N-o să mai dau crezare vorbelor tale cît oi trăi. (Apoi, imitîndu-l, cu ironie:) Am întîlnit-o cu totul și cu totul întîmplător... Ce întîmplare?... Și presupunînd că ar fi fost o întîmplare, cum de ți-ai îngăduit să stai de vorbă cu ea pe stradă, față de lume? Vezi cît ești de ticălos? (Imitîndu-l din nou, cu ironie:) Am întîlnit-o cu totul și cu totul întîmplător...

— M-am trezit pe neașteptate față în față cu ea și mîna mi s-a ridicat instinctiv pentru a o saluta, zise el puțin încurcat. Nu puteam să mă fac că n-o cunosc, după ce-am stat de vorbă cu ea pe terasă...

— Și mîna-mi s-a ridicat instinctiv pentru a o saluta... repetă ea din vîrful buzelor, cu fața galbenă de furie. Să știi că mîna nu se ridică decît dacă stăpînul dorește asta! Usca-s-ar și mîna și stăpînul ei! Mai bine ai recunoaște că ai întins mîna spre ea ca să scapi de mine.

— Trebuia s-o salut... Sînt om și am obraz...

— Ai obraz?.. Unde e, să-l văd și eu!.. Mă mir că nu-ți crapă ticălosule... Fiu de ticălos!.. (Înghiți în sec și continuă:) Și promisiunea că o să vii să ne înțelegem în legătură cu contractul de căsătorie ți-a scăpat tot așa instinctiv ca și mîna?...

Hai, îndrăznește, *si* obraz!...

— Tot cartierul știe de-acum că eu am părăsit casa tatălui meu ca să mă însor cu fiica ta. Nu puteam să stau de vorbă cu ea și să mă prefac că am uitat de treaba asta, îi răspunse Yasin cu o liniște ciudată.

— Puteai să găsești scuze cu duiumul, dacă ai fi vrut... urlă ea, spărgîndu-și pieptul. Nu ești tu dintre cei care nu se pricep să mintă!... Dar ai vrut să scapi de mine, ăsta-i adevărul!.

— Domnul mi-e martor că n-am avut decît intenții bune... îi luă el vorba din gură, evitîndu-i privirea.

— Adică vrei să zici că i-ai promis fără să-ți dai seama ce spui? îl întrebă amenințător, după ce se uită la el îndelung.

Își dădu seama de gravitatea recunoașterii și lăsă privirea în jos fără să scoată o vorbă.

— Vezi că-ți bați gura în vînt și că ești un mincinos și-un ticălos, așa cum am zis eu? îl acuză din nou, oftînd cu năduf. (Apoi, urlînd din nou:) Vezi?... Vezi?... Ticălosule! Fiu de ticălos!...

— O taină nu poate fi ținută ascunsă la infinit!.. încercă să se disculpe, după o ezitare. Imaginează-ți ce-ar zice lumea, dacă ar afla de legătura dintre noi!.. Imaginează-ți ce-ar zice Maryam?

— Cîine! urlă ea, scrîșnind din dinți. De ce nu te-ai gîndit la asta și în ziua cînd îți curgeau balele ca la un cîine dinaintea mea? continuă, simțind că-i năvălește tot sîngele în vîrful capului. Seminția asta belstemată a bărbaților! Focul iadului este o osîndă mult prea mică pentru ce meritați voi!

Yasin schiță un zîmbet ușor. Dacă nu l-ar fi reținut lașitatea, ar fi izbucnit în hohote.

— Am petrecut împreună clipe plăcute, de care o să-mi aduc aminte mereu, zise el cu delicatețe încercînd s-o îmblînzească. De-ajuns cu mînia și cu supărarea! Maryam, e doar fata ta! Și tu ești prima care-i dorește fericirea!

— Și tu o s-o faci fericită? întrebă ea, clătinînd din cap cu ironie. Să creadă cine-o vrea!... Pereților să le-o spui, nu mie! Habar n-are sărmana de ea cu ce diavol o să se mărite! Tu nu poți să aduci decît nenorocirea! Domnul s-o apere de beleaua care m-a lovit pe mine!

— Domnul să ne ajute! exclamă el, fără să-și piardă cumpătul. Îmi doresc sincer să mă adun de pe drumuri și să am parte de-o soție cumsecade!...

— Mîinile mi le tai, dacă tu spui adevărul! îl luă ea în șfichi. Om trăi și-om vedea!... Și să nu-ți închipui că eu nu sînt o mamă adevărată!... Să știi că doresc din tot sufletul ca fata mea să fie fericită!... Dacă nu m-ai fi înșelat și n-ai fi fost ticălos cu mine, nu m-aș teme pentru ea, dar așa...

A trecut momentul cel mai critic? se întrebă în sinea lui. Se aștepta ca ea să-și pună vălul și să plece, dar nu se întîmplă așa. Ea stătu mai departe pe pat, iar el rămase țintuit pe

scaunul din fața ei, fără să poată bănui nici cum, nici cînd se va încheia această întîlnire neobișnuit de încordată. Se uită la ea pe furiș și o găsi țintind cu privirea înnegurată în pămînt, într-o stare de resemnare ce-i stîrni compătimirea. O să se mai facă iarăși foc și pară? Tot ce se poate! Părea să se gîndească la situația ei delicată — se afla la mijloc, între el și fiica ei! Se trezi cu ea pe neașteptate scoțîndu-și *mila'a* de la mijloc în sus.

— E tare cald! bombăni ea, trăgîndu-se spre capul patului și rezemîndu-se de tăblie. Apoi se așeză în pat de-a binelea și-și întinse picioarele fără să-și scoată pantofii și fără să-i pese că tocurile lor se înfipseră în saltea. Pe urmă continuă să rătăcească, cu privirile în gol. O mai fi avînd ceva de zis?

— Îmi permiți să vă vizitez mîine? întrebă el exagerat de politicos.

Trecu aproape un minut fără să dea atenție întrebării lui. Pe urmă îi aruncă o privire aducînd cu un blestem și zise:

— Ești bine venit, ce să facem?

Zîmbi satisfăcut, cu toate că simțea ochii ei bieluindu-i fața.

— Să nu-ți închipui că sînt atît de proastă... reluă ea discuția după un timp. Mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple lucrul ăsta... Numai că tu l-ai grăbit într-un fel... Ce să facem? încheie cu un gest de resemnare și dispreț.

Încercă s-o flateze, prefăcîndu-se că o crede, și îi spuse că o înțelege perfect. O rugă să-l ierte și să fie îngăduitoare cu el, dar ea nu se sinchisi nici măcar să-l asculte. Reveni pe marginea patului, coborî picioarele pe podea, se ridică și începu să-și strîngă *mila'a*, zicînd:

— Te las în grija lui Allah!...

Alergă la ușă înaintea ei, o deschise și o luă pe scări în jos. Se trezi cu o palmă zdravănă peste ceafă și o văzu pe femeie țîșnind pe lîngă el. Rămase descumpănit, pipăindu-și locul unde-l plesnise.

— O să trăiești și-o să mai primești... îl amenință Bahiga, întorcindu-se spre el cu o mînă pe balustradă. Tu m-ai chinuit pe mine și mai tare... N-am și eu dreptul să mă răcoresc măcar cu o palmă, fiu de cîine?

13

— Domnule Ahmad, să nu te superi pe mine, dacă-ți spun deschis că dumneata cheltuiești cam fără socoteală în ultima vreme, zise Gamil el-Hamzawi cu un ton în care se amesteca buna-cuviință și respectul slujbașului cu libertatea pe care și-o îngăduie un prieten.

Gamil era încă zdravăn și energic, cu toate că împlinise cincizeci și șapte de ani. Avea părul înspicat, dar vîrsta nu-i știrbise cu nimic vigoarea. Își petrecea ziua într-un du-te-vino neîntrerupt, în serviciul prăvăliei și al clienților, întocmai ca în vremea primei tinereți, cînd se angajase aici. O dată cu trecerea anilor, dobîndise niște drepturi și se bucura de respect pe măsura hărniciei și loialității devenind într-un fel și prietenul lui Ahmad Abd el-Gawad. Stăpînul —la rîndul lui—își dovedise simpatia pentru el cu nenumărate ocazii; de curînd îl ajutase să-și înscrie băiatul la Școala de Drept. Era, așadar, de datoria lui să-i vorbească deschis, cînd socotea că e cazul, pentru a îndepărta un rău sau pentru a realiza un folos. Ahmad îi răspunse, însă, liniștit, gîndindu-se probabil la căsătoria despre care continua să vorbească tîrgul:

— Avuția este o mină — slavă lui Allah!

— Domnul s-o binecuvînteze și s-o sporească! bombăni Gamil el-Hamzawi, zîmbind. Numai că eu îți repet că dacă ai fi învățat de la negustori și moravurile lor, așa cum le-ai deprins meseria, astăzi te-ai număra printre marii bogătași.

Stăpînul zîmbi satisfăcut, ridicînd din umeri nepăsător. N-a trăit niciodată de azi pe mîine — a și cîștigat mult, a și

cheltuit mult. N-a strîns niciodată cureaua și nu se poate plînge că nu s-a bucurat de viață. A păstrat întotdeuna un echilibru între venituri și cheltuieli și a reușit să pună și de-o parte, pe măsura nevoilor. Aișa s-a măritat. S-a măritat și Khadiga. Kamal a intrat la facultate. N-are motive să-și facă inimă rea și merită să se bucure, după toate astea, de plăcerile vieții. El-Hamzawi n-are dreptul să-l acuze că e risipitor, dar nu e mai puțin adevărat că în ultima vreme nu numai că n-a mai strîns băierile pungii, dar a uitat și de cumpătare. Cheltuielile s-au înmulțit, și banii se împrăștie: cadourile înghit bani cu nemiluita, bacul îi stoarce osînza, iar metresa îi cere mereu ofrande. Pe scurt, Zenoba îl împinge la risipă, iar el nu opune nici o rezistență. Lucrurile stăteau cu totul altfel pînă la ea. Este adevărat că cheltuise cu generozitate, dar nici o femeie nu reușise să-l scoată din limitele cumpătării și să-l oblige la risipă. Altădată se simțea puternic și nu punea prea mult preț pe felul cum îi răspundea femeia iubită, nici nu-i păsa prea mult dacă ea își îngăduia mai multe libertăți decît se cuvenea — era mîndru de tinerețea și de bărbăția lui, de nu-l mai încăpea pămîntul. Pe cînd astăzi lucrurile s-au schimbat — pasiunea pentru femeia iubită l-a robit, iar lucrul scump nu mai contează; nimic nu-l interesează mai mult decît să-i cîștige și să-i păstreze inima și bunăvoința. O bunăvoință greu de cîștigat și o inimă greu de păstrat! Era conștient de schimbarea situației. Își dădea seama de ea cu durere și cu tristețe! Și se frămînta tot timpul căci o dată cu asta își dădea seama, cu mîhnire și cu amărăciune, de zilele gloriei, chiar dacă nu voia să recunoască faptul că ele s-au dus. Nu încercă nici o clipă să se împotrivească, dîndu-și probabil seama că nu poate aduce nici un alt argument.

— Poate că mă socotești pe nedrept negustor!... îi răspunse stăpînul lui Gamil el-Hamzawi, plin de ironie. (Pe urmă, continuă resemnat:) Numai Allah este bogat![1]

[1] Aluzie la unul din cele nouăzeci și nouă de epitete ale lui Allah.

În clipa aceea intră un grup de clienți și El-Hamzawi se îndreptă spre ei. Dar numai ce rămase singur, și observă că cineva dădu buzna pe ușă oprindu-se chiar în fața lui. Adevărată surpriză! Își aduse imediat aminte că n-o mai văzuse pe femeia care intrase de patru ani sau chiar mai mult. Politețea îl obligă să se ridice în picioare și să o salute:

— Bine-ai venit, stimată vecină!

— Bine te-am găsit, domnule Ahmad!... răspunse *umm* Maryam, întinzîndu-i mîna înfășurată în poalele *mila'ei*.

O invită să ia loc și se așeză imediat pe scaunul pe care stătuse și cu ani în urmă. Apoi, luă și el loc, întrebîndu-se ce vînt o fi adus-o. Cam la un an de la moartea lui Fahmi, venise tot aici la prăvălie, încercînd să-l ademenească să se ducă din nou la ea acasă. Atunci o văzuse ultima oară. Nu era vremea de șagă și se arătase destul de contrariat de îndrăzneala ei. Pe atunci încă nu-și revenise după durerea ce-l lovise și, de aceea, o întîmpinase cu multă răceală. Dar ce-o fi adus-o acum? se întrebă el, dîndu-și seama că are ceva pe suflet. O măsură cu privirea de sus în jos și de jos în sus și o găsi la fel cum o știa: planturoasă și elegantă. Răspîndea un parfum discret, iar pe deasupra vălului îi licăreau ochii. Numai că oricît s-ar fi dichisit, nu reușea să ascundă semnele lăsate de scurgerea timpului; cearcănele de sub ochi erau dovada cea mai evidentă. Privind la ea, își aduse aminte la Galila și Zabida. Cu ce curaj se avîntă femeile astea în lupta pentru viață și pentru apărarea tinereții! Iar Amina a căzut așa de repede pradă tristeții și ofilirii!

— Să mă ierți, *si* domnule, pentru vizita asta, dar — ce să fac? — m-a obligat nevoia!... zise Bahiga aproape în șoaptă, după ce-și apropie scaunul de birou.

- Bine-ai venit! îi răspunse Ahmad numaidecît, luînd o poză gravă. Vizita dumitale ne face onoare și cinste...

— Mulțumesc!... zise ea zîmbind cu recunoștință. Slavă lui Allah că te-am găsit sănătos și bine!

Schimbară în continuare cîteva amabilități și formule de salut. Apoi urmară cîteva clipe de tăcere.

— Am venit la dumneata ca să schimb o vorbă în legătură cu o treabă importantă. Mi-a spus că te-a anunțat la timp și că a obținut încuviințarea dumitale. Vreau să zic de Yasin *efendi*, care a cerut mîna fetei mele. E adevărat ce mi-a spus? De-asta am venit... Ca să mă conving...

Ahmad Abd el-Gawad lăsă ochii în jos ca să nu observe Bahiga cum i se aprinde mînia în suflet. Nu reuși să-l înșele cu tertipul ei, căci fu convins de cum o văzu că altul este motivul vizitei. Să-ncerce să-i înșele pe alții care nu știu ce știe el! N-are nici cea mai mică îndoială că pentru ea e tot una dacă el a încuviințat sau nu. Oare ea n-o fi priceput de ce n-a vizitat-o împreună cu Yasin? Ea a venit ca să-i smulgă cu orice preț consimțămîntul? Sau a mai venit și cu un alt scop? O să afle el îndată!

— Yasin mi-a spus într-adevăr care este dorința lui, iar eu i-am urat succes, zise Ahmad ridicînd ochii liniștiți spre ea. Maryam a fost și este ca și copila noastră...

— Allah să te binecuvînteze și să ai parte de viață lungă, *si* domnule... Încuscrirea cu dumneata o să ne facă mare cinste...

— Îți mulțumesc pentru gîndurile bune și pentru vorbele frumoase!...

— Îți mărturisesc sincer că eu n-am catadicsit să-mi dau consimțămîntul înainte de a cunoaște părerea dumitale... declară ea cu entuziasm.

Ticăloasa! Ea și-a dat binecuvîntarea, probabil, înainte de a-l vedea pe Yasin!

— Îți mulțumesc încă o dată, *sitt umm* Maryam!...

— De-aia, primul lucru pe care i l-am spus lui Yasin *efendi* a fost ăsta — să-mi dea puțin răgaz ca să mă conving că tată-său e de acord... căci toate sînt fleacuri pe lîngă mînia lui...

Vai de ea! N-a ajuns să sfeterisească bine catîrul și se pregătește să arunce lațul ca să-l prindă și pe stăpîn.

— Nu mă mir să aud vorbele astea alese din gura dumitale...

— Dumneata, *si* domnule, eşti bărbatul nostru şi omul cel mai bun cu care se poate mîndri tot cartierul! continuă Bahiga cu şi mai mult entuziasm.

Viclenia şi cochetăria femeilor! Şi una şi alta îl stînjenesc la fel de tare! I-ar fi trecut vreodată prin cap c-ar fi în stare să se tăvălească în ţărînă pentru a dobîndi bunăvoinţa unei lăutărese, de care se feresc pînă şi beţivii?

— M-ai măgulit nespus! răspunse Ahmad cu modestie.

— M-am întristat destul cînd mi-a spus că a părăsit casa dumitale... schimbă ea vorba, uitînd de clienţii din prăvălie şi ridicînd glasul puţin.

Făcu semn cu capul spre ei, prevenind-o, şi-i răspunse cu faţa puţin posomorită:

— E-adevărat că purtarea lui m-a nemulţumit... M-am întrebat şi eu cum de i-a trecut prin cap să facă o prostie ca asta. Trebuia să se sfătuiască şi cu mine înainte de-a face aşa ceva. Or el şi-a cărat mai întîi lucrurile în Qasr eş-Şawq şi pe urmă a venit la mine ca să-şi ceară iertare. Copilării, *sitt umm* Maryam! L-am dojenit zdravăn şi nici n-am vrut să-l ascult cînd a încercat să se scuze, pretinzînd că nu se poate înţelege cu Amina... Un pretext stupid cu care a încercat să justifice o neghiobie!

— Exact aşa i-am spus şi eu! Jur pe viaţa dumitale! Dar diavolul e tare viclean! Am încercat să-i dovedesc că biata *sitt* Amina are motive să se poarte aşa. Domnul s-o ajute ca să suporte nenorocirea care a lovit-o! În orice caz, un om ca dumneata trebuie să fie îngăduitor, *si* domnule!...

Ahmad făcu un semn cu mîna, ca şi cum ar fi vrut să zică „Nu-i nimic!"

— Dar eu nu sînt eu inima împăcată decît dacă dumneata l-ai iertat... continuă ea, încercînd să i se bage în suflet.

Oof! Cît de împăcat ar fi şi el dacă ar putea să-i spună că i s-a făcut lehamite de toţi — şi de ea, şi de fiică-sa, şi de catîrul lui cel mare!

— Oricum, Yasin e băiatul meu... îngăimă el. Allah să-l îndrume pe calea cea bună!

Bahiga își înclină capul puțin pe spate și rămase un timp așa, delectîndu-se cu plăcerea izbînzii.

— Domnul să-ți aline sufletul, *si* Ahmad! reluă ea discuția îndulcindu-și tonul. În drum spre dumneata, mă întrebam: Oare o să mă dojenească și o să plec dezamăgită sau o s-o trateze pe vechea lui vecină așa cum obișnuia s-o trateze cu ani în urmă?... Slavă lui Allah că dumneata ai fost întotdeauna bun! Domnul să-ți dea viață lungă și sănătate!

Crezi că a rîs de tine? Ar avea tot dreptul s-o facă! Nu ești decît un biet tată dezamăgit și păcălit! Copilul cel mai bun ți s-a prăpădit, al doilea se pare că nu s-a născut sub o stea mai norocoasă, iar al treilea ți s-a suit în cap. Și toate astea împotriva voinței mele, ticăloaso!

— Nici nu știu cum aș putea să-ți mulțumesc... îi răspunse el.

— Orice-aș spune despre dumneata tot ar fi prea puțin... continuă Bahiga, lăsînd capul în jos. Întotdeauna a fost așa... Și în trecut!...

Aah, trecutul ăsta afurisit! Uită de el, te implor pe viața catîrului pe care ai venit să-l iei în stăpînire! Duse palma la piept în semn de mulțumire.

— Cum să nu? urmă visătoare. Nu te-am prețuit cum n-am mai prețuit pe nimeni altcineva, nici înainte și nici după aceea?

Va să zică asta era! Aici voia s-ajungă! Cum de nu și-a dat seama de la început? N-ai venit nici pentru Yasin, nici pentru Maryam, ci pentru mine... Ba pentru tine!... Timpul nu te-a schimbat deloc! Doar tinerețea s-a dus! Dar ia stai oleacă! Oare n-ai putea să chemi înapoi ziua de ieri, care s-a dus? Nu dădu nici o atenție vorbelor ei, dar simți cum îi rîde inima. Zîmbi și ea cu gura pînă la urechi și Ahmad zări prin văl dinții ei ca printr-o sită.

— Mi se pare că nu-ți mai amintești nimic, îi zise ea cu reproș

— Crede-mă că nici nu mai am minte ca să judec cum trebuie..., încercă el să se scuze pentru răceala cu care întîmpinase vorbele ei.

— Te-ai cufundat atît de tare în tristeţe! rosti ea în şoaptă, cu părere de rău în glas. Viaţa nu admite aşa ceva! Dumneata — şi să nu-mi iei în nume de rău ce spun acum — eşti un bărbat obişnuit cu plăcerile şi dacă tristeţea are pentru omul de rînd un singur carat, pentru dumneata să ştii că are douăzeci şi patru de carate!

Pildă cu care predicatorul nu urmăreşte altceva decît propriul cîştig! Ce bine ar fi fost dacă şi Yasin simţea aşa cum simt eu! Dar de ce oi fi avînd atîta aversiune pentru tine, cînd tu pari mult mai smerită decît Zenoba şi incomparabil mai puţin costisitoare decît ea? Se pare că inimii mele îi plac numai dificultăţile!

— Cum ar putea o inimă zdrobită să rîdă? se căină el.

— Rizi şi să vezi că o să-ţi rîdă şi inima! izbucni ea, căpătînd aripi, de parcă ar fi observat o licărire de speranţă nutrită îndelung. Nu trebuie să aştepţi pînă cînd ea va rîde de la sine. Nici n-ar putea să rîdă după o deznădejde atît de lungă! Întoarce-te la viaţa cea veche şi ai să vezi că revine şi bucuria de altădată. Caută plăcerile de odinioară şi fiinţele dragi! De unde ştii că nu există inimi care te aşteaptă cu înfocare şi care ţi-au rămas credincioase, chiar dacă ai fost atîta vreme departe de ele?...

Oftă din adîncul sufletului, fără voia lui, şi simţi că se pierde cu firea. Astea sînt, într-adevăr, vorbele ce se cuvin spuse lui Ahmad Abd el-Gawad! Şi ce-i ajungea la urechi printre clinchetele paharelor în nopţile de petrecere! Unde-i lăutăreasa ca s-audă aceste laude? Poate ar lăsa-o mai domol şi nu şi-ar mai face atîta osîndă cu el! Dar vorbele astea ţi le şopteşte femeia pe care tu nu o vrei!

— S-a dus vremea aceea! răspunse el cu un glas trist în care nu se deslușea nici urmă de bucurie.

— Ești încă tînăr, jur pe Allah! șopti ea, aplecîndu-se puțin pe spate într-un gest dezaprobator. (Apoi, zîmbind sfioasă:) Un cămiloi ca o lună plină! Nu ți-a trecut timpul și nici n-o să-ți treacă niciodată! De ce vrei cu tot dinadinsul să pari bătrîn înainte de vreme? Lasă-i mai bine pe alții să judece, căci ei te văd cu alți ochi decît ai dumitale...

— Fii sigură, *umm* Maryam, că mi se frînge inima de tristețe, zise el cu un ton în care politețea se amesteca cu dorința de a pune capăt discuției. Încerc și eu să mă consolez într-un fel sau altul...

— Și asta e de-ajuns pentru un bărbat ca dumneata? făcu ea o ultimă încercare, dar cu aripile frînte de data aceasta.

— Sufletul meu nu mai aspiră la altceva... Se mulțumește cu atît...

— Slavă lui Allah că te-am găsit împăcat și senin... mai zise ea, vrînd să pară mulțumită.

Devenise limpede că n-avea rost să mai insiste. Se ridică și-i întinse mîna înfășurată în poalele *mila'ei*, ca și la sosire.

— Să ai parte numai de sănătate! mai adăugă ea, în timp ce-și strîngeau mîinile, pregătindu-se de plecare.

Ieși fără să-și mai întoarcă spre el ochii învăluiți de umbra dezamăgirii.

14

Trăsura străbătu strada El-Huseiniyya, pe urmă cei doi cai slăbănogi cotiră și o luară la trap pe asfaltul din El-Abbasiyya, în timp ce vizitiul îi șfichiuia cu biciul. Kamal stătea pe banca din față, lîngă vizitiu, și văzu strada El-Abbasiyya care se întindea sub ochii lui — mult mai largă decît ulițele din cartierul cel vechi și lungă încît nu i se putea zări capătul. Pavajul era perfect iar pe laturi se ridicau case masive, cu grădini luxuriante și curți întinse.

Avea pentru acest cartier o admirație nesfîrșită. Dragostea și admirația lui pentru acest cartier mergeau pînă la veneratie. Admirația se datora curățeniei, arhitecturii deosebite și liniștii odihnitoare care domnea pretutindeni — trăsături neîntîlnite în cartierul său vechi și zgomotos, iar dragostea și considerația se datorau faptului că aici se afla palatul adoratei, căreia i se închina, pentru totdeauna, inima lui.

De patru ani îl vizitează și-l cunoaște în toate detaliile — ori încotro și-ar întoarce privirea vede un tablou cunoscut, ca și cînd ar fi fața unui vechi prieten. Toate clădirile, priveliștile și străzile din cartierul El-Abbasiyya, se asociază în memoria lui cu sentimente și închipuiri care deveniseră pentru el esența vieții și punctul în care i se concentrau toate visele.

Scoase din buzunar o scrisoare primită cu două zile în urmă. I-o trimisese Husein Șaddad; îl anunța că el și ceilalți doi prieteni — Hasan Selim și Ismail Latif — s-au întors din vilegiatură și îl invită la o întîlnire la el acasă. Privi la scrisoare, cu un aer visător nu atît pentru că ea fusese expediată de fratele adoratei, cît mai degrabă pentru că își închipuia că ochii ei fermecători căzuseră din întîmplare pe plicul acela sau poate că degetele ei îl atinseseră vreodată. Era de-ajuns că plicul trecuse prin casa ei ca să se preschimbe într-un simbol sacru, slăvit de sufletul și de inima lui. Citi pentru a zecea oară scrisoarea, pînă cînd ajunse la fraza care anunța sosirea: „Ne-am întors la Cairo în seara de întîi octombrie..." Va să zică, ea se afla în capitală de patru zile și el habar nu are. Cum de n-a aflat? Cum de se întinsese umbra grea a singurătății și peste aceste patru zile binecuvîntate după ce-l învăluise cît fusese vara de lungă? Să se fi așternut tristețea și inerția peste sensibilitatea lui? În orice caz, în clipa asta inima i se înfioară, iar sufletul îi plutește în înaltul cerurilor. Acum privește peste lume de pe culmea cea mai ridicată și toate din jur îi par niște umbre slabe tivite cu nimburi, de parcă s-ar

afla în lumea îngerilor! Acum ființa lui este plină de voioșie și de beția fericirii! Acum — sau chiar și în această clipă — simte durerea care-i însoțește bucuria dragostei, așa cum ecoul însoțește un sunet! Mai demult, trăsura îl purtase pe acest drum, fără ca inima lui să fi știut ce e dragostea. Care erau sentimentele și speranțele lui atunci? De ce anume se temea și care-i erau dorințele? Viața de dinaintea iubirii sale se reduce la niște amintiri anoste. Nu mai vrea să audă de ea, cînd cunoaște măsura dragostei, dar tînjește după ea, atunci cînd durerea îl copleșește. Este într-atît de legat de prezent, încît viața liniștită de altădată i se pare de domeniul legendei. Tocmai de aceea a și ajuns să-și dateze întîmplările din viața lui, zicînd: asta s-a întîmplat înainte de iubire (î.i.), iar asta s-a întîmplat după iubire (d.i.)...

Cînd trăsura se opri la El-Wayliyya, puse scrisoarea în buzunar. Se îndreptă spre strada Seraiurilor, căutînd cu privirea primul palat cu două etaje care părea o construcție impunătoare, solidă. Fațada clădirii ajungea pînă la strada Seraiurilor, iar spatele ei se pierdea într-un pare întins. Peste zidul cenușiu, care desena un dreptunghi uriaș în jurul palatului și grădinii, se ridicau vîrfurile arborilor. Spre sud și spre est, în afara zidului, se întindea cîmpul. Tabloul se imprimase pe retina lui în cele mai mici detalii. Măreția și somptuozitatea lui îl fermecau. Ferestrele închise sau cu storurile trase în atmosfera liniștită și rezervată erau pentru el simboluri ale splendorii și purității ființei iubite — simboluri pe care le exprimau și grădina întinsă și deșertul care se pierdea în zare. Ici și colo se zăreau palmieri semeți — și tufe de glicină și iasomie revărsîndu-se peste ziduri, emanînd efluvii de parfumuri ademenitoare. Toate au devenit umbre ale ființei iubite, adieri ale spiritului ei, oglinda calităților ei. Toate astea — alături de știrea că stăpînii palatului se aflau la Paris în exil — răspîndeau un aer de strălucire misterioasă, care se armoniza cu iubirea lui și cu atracția sa către necunoscut.

Cînd se apropie de intrarea în palat zări stînd pe o bancă obișnuitul grup: portarul, bucătarul și șoferul. Acolo își făceau veacul în fiecare după-amiază.

— Hasan-bek te așteaptă în chioșc! îi zise portarul, ridicîndu-se în picioare, cînd ajunse în dreptul lor.

Îl întîmpinară miresmele de *full*, garoafe și trandafiri — care inundau marginile scării ce ducea în veranda mare. Coti la dreapta pe o alee laterală, întortocheată ca un labirint, care ducea la marginea parcului din spatele verandei mari.

Nu era un lucru neînsemnat pentru el să treacă prin acest *mihrab*[1] uriaș, nici să păşească pe pămîntul pe care călcaseră mai înainte picioarele ei. Era tentat să se oprească și să întindă mîna spre zidul casei pentru a cere binecuvîntarea, întocmai cum făcea pe vremuri în mausoleul lui *sidna* El-Husein.

Oare unde s-o fi aflînd acum adorata lui? Și ce-o să facă, dacă îl va privi cu ochii ei fermecători? Ar fi minunat, dacă ar găsi-o și pe ea în chioșc — ochii i-ar fi răsplătiți pentru așteptarea îndelungată, dorință și nesomn!

Aruncă o privire cuprinzătoare pînă la zidul din fund, dincolo de care se întindea grădina. Soarele care tocmai trecuse de palat și ajunsese deasupra străzii făcea să strălucească vîrfurile palmierilor și bolților de iasomie care acopereau zidul. Straturile de trandafiri desenau cercuri, careuri și semiluni pe laturile aleilor pavate cu mozaic. Se îndreptă apoi pe alcea centrală, care ducea la pavilionul din mijlocul parcului. De la distanță îl zări pe Husein Șaddad cu cei doi musafiri — Hasan Selim și Ismail Latif. Stăteau pe scaunele de bambus în jurul unei mese rotunde, pe care se aflau cîteva pahare și o carafă cu apă. Husein îl salută de la distanță, vestindu-l astfel că au observat venirea lui.

---

[1] *Mihrab* — nișă în moschei, situată în mijlocul peretelui orientat către Makka (Mecca), pentru a indica direcția în care trebuie să privească în timpul rugăciunii credincioșii musulmani.

Se ridicară toți trei pentru a-l întîmpina și-i îmbrățișă pe rînd. Nu se mai întîlniseră cu toții de la începutul verii. Slavă domnului că sînt sănătoși! Ți-am simțit lipsa! Ce tare v-ați bronzat! Acum' nu mai este nici o diferență între voi doi și Ismail. Pari acum un european printre niște negri! Dar în curînd o să revină totul la starea normală... Ne întrebam de ce nu ne bronzează soarele la Cairo!... Cine are curajul să se expună la soare aici? Doar dacă vrei neapărat să te alegi cu o insolație! Dar care este secretul bronzului? Mi-amintesc că am găsit o explicație într-una din lecții... Poate la chimie!... Am învățat despre soare și la geografie, și la chimie, și la fizică... Nu-mi amintesc exact unde am găsit explicația bronzului de la mare... Dar ce rost are să-mi mai bat capul? Am terminat cu școala secundară!... Așadar, spune-ne ce noutăți sînt la Cairo!... Sau mai bine, povestește ne tu despre Ra's el-Barr, iar Hasan și Ismail despre Alexandria... Aveți răbdare, căci este timp suficient pentru toate...

Pavilionul nu era în realitate decît o umbrelă rotundă din lemn, sprijinită pe un stîlp gros. Pe jos — nisip, înconjurat de ghivece cu flori. În centru — masa de lemn și cele cîteva scaune de bambus. Se așezară în jurul mesei, în semicerc, cu spatele spre pare. Părea că bucuria lor nu mai are margini, căci nu se mai văzuseră toată vara. Doar Hasan Selim și Ismail Latif își petrecuseră vacanța împreună, la Alexandria. Se trezeau rîzînd din nimic — uneori numai la întîlnirea privirilor — ca și cum și-ar fi amintit de niște glume din trecut. Cei trei prieteni îmbrăcaseră bluze de mătase și pantaloni gri. Doar Kamal își pusese un costum — căci pentru el vizita în El-Abbasiyya avea un caracter oficial. Prin cartierul lui se mulțumea să-și pună doar o jachetuță peste *gallabiyya*[1]. În acest pavilion primise revelația

[1] *Gallabiyya* = cămașă lungă și largă purtată în Egipt, mai ales de oamenii de rînd.

iubirii. Doar grădina cunoștea taina lui. Pe tinerii aceștia îi iubește de două ori — o dată pentru că sînt prietenii lui și a doua oară pentru că într-un fel povestea iubirii lui este legată de ei. Avea impresia că totul se adresează iubirii și inimii lui. Cînd o să apară? se întrebă în sinea sa. S-ar putea ca întîlnirea să ia sfîrșit fără ca s-o vadă? Începu să-l soarbă pe Husein Șaddad din priviri. Se uita la el ca la soare, căci el nu era un simplu prieten — el era fratele adoratei lui și asta îi conferea un farmec deosebit și taine pe care doar el reușea să le pătrundă. Ajunsese să nutrească pentru el nu numai prietenie, ci să-l preamărească și să-l venereze întocmai ca pe ființa adorată. Husein semăna destul de bine cu sora lui: avea ochi negri, statură înaltă și suplă, părul lins, de culoarea cărbunelui, iar în privirile și în gesturile lui largi se îmbina sobrietatea cu blîndețea. Nu-l deosebea de ea decît nasul acvilin. Cum atît Kamal, cît și Husein și Ismail, reușiseră în vara aceea la examenul de bacalaureat — cu observația că primii doi aveau numai șaptesprezece ani, iar al treilea avea douăzeci și unu — discuția se axă pe acest subiect și perspectivele ce le aveau în viitor. Primul care deschise discuția fu Ismail Latif — cînd vorbea, își lungea gîtul, încercînd, parcă, să compenseze statura scundă și trupul mic și îndesat. Avea o constituție compactă cu mușchii puternici iar privirea lui pătrunzătoare și ironică, nasul ascuțit, sprîncenele dese, maxilarele late și puternice erau suficiente avertismente pentru cel care ar fi îndrăznit să-l atace.

— Anul ăsta am reușit cu toții... zise el. Cum s-ar zice, sută la sută! Nu s-a mai întîmplat așa ceva pînă acum... Cel puțin în ce mă privește... Am scos-o și eu la capăt, în sfîrșit... Ar fi trebuit să intru și eu în ultimul an de facultate, căci am început liceul Fu'ad I o dată cu Hasan, în același an și-n aceeași zi... „Oare o să-mi dea Allah viață ca să te văd și cu diplomă?" m-a întrebat tata ironic, cînd mi-a văzut numele în ziar printre cei reușiți la bacalaureat.

— Dar nu ești chiar atît de întîrziat încît să intre tatăl-tău la griji... încercă Husein Șaddad să-l liniștească.

— Ai dreptate!... remarcă Ismail rîzînd. Doi ani în fiecare clasă nu-i prea mult... (Apoi, adresîndu-se lui Hasan Selim:) Probabil că tu ești acum preocupat de ce-o să faci după ce-ți iei licența?...

Hasan Selim, care intrase în ultimul an la Școala de Drept, înțelese că Ismail Latif vrea să-l tragă de limbă ca să afle ce are de gînd după terminarea facultății, dar Husein Șaddad i-o luă înainte, răspunzînd în locul lui:

— N-are nici un motiv să-și facă griji... O să obțină, cu siguranță, o repartiție în procuratură sau în diplomație!

Hasan Selim se hotărî să vorbească și pe fața lui delicată se iviră semnele pregătirii de atac.

— Ce motive aș avea să fiu atît de sigur cît zici? îl întrebă el cu aroganță.

Era mîndru de sîrguința și inteligența lui și toți îl invidiau pentru ele. Nimeni nu i le contesta. Dar toți știau în același timp că el este fiul lui Selim Bek Sabri, consilier la Curtea de Apel, și această descendență era mai presus decît inteligența și sîrguința lui.

— Sîrguința și rezultatele tale sînt cea mai bună garanție! îi răspunse Husein Șaddad, evitînd să-l provoace.

— Pe urmă mai e și tată-tău... se amestecă Ismail Latif, fără să-i dea răgaz să se bucure de laudele aduse de Husein. Și — sincer să fiu — el mi se pare mai important decît notele tale...

Hasan primi atacul cu o indiferență neașteptată. Fie pentru că i se făcuse lehamite să se mai certe cu Ismail, de care nu se despărțise aproape nici o zi cît stătuseră la Alexandria, fie pentru că ajunsese să vadă în prietenul său un scandalagiu înrăit, peste ale cărui vorbe trebuia să treacă ușor. Din cînd în cînd, se mai certau unul cu altul. Ba ajungeau chiar la altercații, dar asta nu reușea să slăbească forța prieteniei lor.

— Dar în cazul tău cum au funcționat intervențiile? întrebă Hasan Selim, privind la Ismail ironic.

El rîse cu gura pînă la urechi, lăsînd să i se vadă dinții ascuțiți și îngălbeniți de fumat, căci fusese printre primii care se apucaseră de fumat în clasa lui.

— N-am obținut un rezultat nemaipomenit! Cu media mea nu intru nici la medicină, nici la inginerie. Nu mi-au rămas decît comerțul și agronomia... Și-am ales comerțul...

Kamal constată cu emoție că Școala Normală Superioară nici nu conta pentru prietenul său. Și totuși el o preferă, cu toate că media obținută îi permite să intre chiar și la Drept, care are indiscutabil o poziție apreciată. Se potrivea cu idealismul lui și-l ajuta să-și aline tristețea și singurătatea.

— Și de ce n-ai ales, mă rog, agronomia? îl întrebă Husein Șaddad, cu rîsul lui plăcut, care-i evidenția linia frumoasă a gurii și a ochilor. Închipuie-ți-l pe Ismail pe ogor, petrecîndu-și viața printre *fellahi*...

— N-aș avea nimic împotrivă, dacă ogoarele s-ar afla în cartierul Imad ed-Din... răspunse Ismail cu convingere.

— Dar tu? întrebă Kamal în clipa aceea, uitîndu-se la Husein Șaddad.

Husein rămase pe gînduri, privind în gol, înainte de a-i răspunde, și-i dădu lui Kamal prilejul să-l cerceteze atent. Îl încîntă gîndul că el este frate cu adorata lui, între el și ea existînd apropierea care existase cîndva între el și surorile sale — Khadiga și Aișa. Îi place să-și închipuie această familiaritate. Stă împreună cu ea, vorbește cu ea, rămîn singuri, poate chiar să o atingă cu mîna... Să o atingă?... Mănîncă împreună cu ea... Chiar, ea cum o fi mîncînd, oare? O fi mîncînd și ea *mulukhiyya* și *ful medammas*?[1] E greu de crezut așa ceva! Important este că Husein este fratele

[1] Mîncare populară egipteană preparată din *ful*.

ei și că el — Kamal — poate să atingă mîna lui, care atinge mîna ei. Îl soarbe din ochi.

— Școala de Drept..., dar provizoriu... răspunse Husein Șaddad, după ce ezită îndelung.

S-ar putea să-l cunoască acolo și să devină chiar prieten cu Fu'ad Gamil el-Hamzawi... De ce nu? Fără doar și poate că Dreptul este o facultate de prestigiu, dacă și Husein se înscrie la ea... Ar fi o nesăbuință să încerci să-i convingi pe oameni de valoarea unui ideal spiritual...

— N-am știut pînă acum că există și studenți înscriși în mod provizoriu la o școală superioară... îl înțepă Ismail Latif cu vorba. Explică-ne și nouă cum vine asta, te rog!...

— Pentru mine toate școlile sînt egale, zise Husein Șaddad serios. Nu mă atrage vreuna în mod special. Într-adevăr, vreau să învăț, dar nu vreau să muncesc... Și nu voi găsi în nici una din școlile noastre știința căutată de mine, știința care să nu urmărească numai pregătirea pentru o muncă anume. Nimeni din familie nu este, însă, de acord cu mine... Și cum n-am văzut nici o scăpare, a trebuit să aleg ceva... I-am întrebat ce facultate ar dori ei să fac și tata mi-a spus că nici una nu e mai potrivită decît Dreptul... Bine, fie Dreptul! am răspuns eu.

— Provizoriu... completă Ismail Latif, imitînd tonul și gesturile lui.

Rîseră cu toții. Pe urmă, Husein Șaddad reluă discuția:

— Da, gîlcevitorule, provizoriu... Fiindcă nu e exclus ca — dacă lucrurile vor evolua așa cum doresc eu — să-mi întrerup studiile aici și să plec în Franța, chiar și sub motivul că voi studia acolo Dreptul... Acolo am să mă adăp la izvoarele culturii fără nici o îngrădire. Acolo pot să gîndesc, să văd, să aud...

— Să gust... să pipăi... să miros... adăugă Ismail Latif, imitîndu-i din nou tonul și gesturile. Așa mai vii de-acasă!...

— Fii convins că eu doresc altceva decît ce visezi tu... îi răspunse Husein Șaddad cînd se termină toana de rîs.

Lui Kamal îi săltă inima de bucurie — îl crezu fără să aibă nevoie de nici o dovadă. Nu numai pentru că nu l-ar fi putut bănui de ipocrizie, ci și pentru că viața la care aspiră Husein în Franța este singura în stare să fascineze cu adevărat sufletele. Nici vorbă să priceapă Ismail adevărul acesta, chiar dacă e la mintea cocoșului. El și cei de teapa lui nu cred decît în cifre și în aparențe. Husein n-a făcut decît să-i răscolească visele. Și ăsta era unul din cele mai frumoase pe care le intuise vreodată! Cît de mult mi-a dat și mie tîrcoale — și în somn și treaz! După îndelungi căutări, am ajuns la Școala Normală Superioară!

— Și ai fost sincer cînd ai zis că nu vrei să muncești? îl întrebă Kamal.

— N-o să fac specualții de bursă cartata, fiindcă nu suport ideea de a munci într-una pentru bani, zise Husein Șaddad, privind visător. Nu vreau să mă fac nici funcționar, fiindcă slujba este o sclavie pentru a-ți cîștiga mijloacele de existență, pe care eu le am din belșug. Vreau să călătoresc prin lume... Să citesc, să văd, să aud, să gîndesc, să mă mut de la munte la mare și de la mare la munte...

— Slujba nu este întotdeauna un mijloc pentru a-ți cîștiga existența, obiectă Hasan Selim, după ce se uitase la el tot timpul cît vorbise cu un dispreț aristocratic, reținut. Nici eu, de pildă, n-am nevoie să-mi cîștig mijloacele de existență, dar mă interesează să ocup un post înalt. Omul trebuie și să lucreze ceva — să nu mi-o iei în nume de rău — iar o înaltă funcție poate fi chiar un țel în sine.

— Ai dreptate! îl aprobă Ismail Latif. Funcțiile în magistratură și în diplomație sînt rîvnite pînă și de cei mai mari bogătași. (Apoi, întorcîndu-se spre Husein Șaddad:) De ce nu te gîndești să-ți alegi o funcție în aceste domenii, care-ți sînt la îndemînă?

— Diplomația îți pregătește o carieră înaltă și-ți dă și posibilitatea să te plimbi, se amestecă și Kamal în discuție, adresîndu-se tot lui Husein.

— E o poartă prea strîmtă! zise Hasan Selim cu tîlc, zîmbind enigmatic.

— Diplomația îți oferă avantaje frumoase, indiscutabil! răspunse Husein Șaddad. Numai că funcția pe care ți-o oferă e mai degrabă onorifică. De aceea, nu vine prea tare în contradicție cu dorința mea de a nu deveni sclavul muncii. Faci și turism, ai și timp liber... Poți să te ocupi de latura spirituală și estetică, după cum îți convine... Dar nu cred că am să ajung să fac o astfel de carieră. Nu pentru că ar fi o poartă prea strîmtă, — cum s-a exprimat Hasan—, ci pentru că eu mă îndoiesc că o să-mi duc studiile pînă la capăt...

— Am impresia că de fapt tu dorești Franța pentru lucruri care n-au nici o legătură cu cultura... Și bine faci! interveni Ismail Latif din nou cu ton maliție.

— Nici vorbă! răspunse Husein Șaddad fără cea mai mică ezitare, rîzînd și clătinînd din cap, negativ. Nu încape discuție că tu judeci după înclinațiile tale... Lipsa mea de interes pentru studiu are cu totul alte motive. Mai întîi — pe mine nu mă pasionează Dreptul... Al doilea — nu cred că există o școală în care să poți învăța atîtea științe și arte cîte mă interesează pe mine: teatrul, pictura, muzica, filozofia... Nici o școală de la noi nu face decît să-ți umple capul cu țărînă pentru a da — dacă asta o să se întîmple vreodată — și peste cîțiva grăunți de aur. Pe cînd la Paris ai posibilitatea să asiști la nenumărate cursuri, fără să fii constrîns de regulamente și examene. Ca să nu mai vorbim de viața minunată pe care ți-o oferă!... (Apoi continuă aproape în șoaptă, ca și cînd și-ar fi vorbit sieși:) Și poate că o să mă și căsătoresc acolo, pentru a-mi petrece viața în lumea realității și fanteziei.

Pe fața lui Hasan Selim se putea citi că nu dă prea mare atenție discuției. Ismail Latif, în schimb, ridică sprîncenele stufoase, lăsînd să i se vadă șiretenia și ironia care-i mocneau în suflet. Doar Kamal părea impresionat și entuzias-

mat, căci și pe el îl frămîntau aceleași gînduri și aspirații. Cu o mică deosebire, ce nu afecta esența: nu-l interesa să se plimbe și nici să se căsătorească în Franța. Dar unde să găsească aceste cunoștințe, fără să fie constrîns de regulamente și examene? Indiscutabil că ele ar fi mai folositoare decît țărina cu care o să-și umple capul la Școala Normală Superioară, pentru ca în cele din urmă să descopere cîteva firicele de aur. Parisul! A devenit un vis fascinant din clipa cînd a aflat că adorata lui și-a petrecut o bună perioadă din copilărie acolo. Și-acum continuă să-l ademenească pe Husein cu vraja sa și să-i stîrnească chiar și lui imaginația cu fel de fel de speranțe. Cum ar putea să se vindece de atîtea speranțe?

— Am impresia că singura școală egipteană care ar putea să răspundă cît de cît dorinței tale este Școala Normală Superioară, zise Kamal, cu teamă, după ce stătu pe gînduri îndelung.

— Tu ce-ai ales? îl întrebă Ismail Latif, uitîndu-se la el temător. Să nu-mi spui că Școala Normală! Vai! Era să uit că și ție îți lipsește o doagă, la fel ca lui Husein!

— M-am înscris la Normală din motivul pe care l-am pomenit deja... zise Kamal, cu un zîmbet care-i lărgi și mai tare nările și așa prea mari.

— Fără îndoială că ai șovăit mult înainte de a alege ceva care să corespundă cu înclinațiile tale culturale, nu-i așa? îl întrebă Husein Șaddad, surîzător, privind fix în ochii lui.

— Și să știi că tu suporți o mare răspundere pentru accentuarea acestor pasiuni, îi zise Ismail Latif acuzator. Realitatea este, însă, că tu vorbești mult și citești puțin, pe cînd el, săracul, a luat lucrurile în serios și citește așa de mult încît o să orbească. Vezi ce influență nefastă ai avut asupra lui și cum l-ai împins să ajungă la Normală?

— Și tu ești convins că la Normală o să găsești ceea ce dorești? continuă Husein să-l descoase, ignorînd remarcile lui Ismail.

— Mi-e deajuns chiar și numai faptul că acolo o să pot învăța engleza și din ea o să fac un mijloc util pentru o informare nelimitată... își deschise Kamal sufletul, fericit că în sfîrșit aude pe cineva întrebînd despre școala lui fără dispreț. În plus, o să am și posibilitatea să studiez istoria, pedagogia și psihologia...

— Să-ți spun drept, eu am cunoscut îndeaproape destui profesori cu care am luat lecții particulare, dar nici unul nu m-a impresionat cu cultura lui și n-aș putea zice că mi-ar servi ca model, zise Husein Șaddad, după ce stătu puțin pe gînduri. Dar poate că e de vină sistemul învechit de învățămînt...

— Mi-ajunge, dacă am dobîndit mijlocul, răspunse Kamal cu aceeași înflăcărare. Cultura adevărată depinde de om, nu de școală!...

— Și ai de gînd să devii dascăl? întrebă și Hasan Selim ca să se afle în treabă.

Deși Hasan îi adresă întrebarea cu destulă delicatețe, Kamal o primi cu multă rezervă, căci știa că buna cuviință face parte din firea lui Hasan și nu-l părăsește decît rareori. Era rezultatul normal, pe de o parte, al firii sale sobre, pe de altă parte, al educației aristocratice alese. De aceea, lui Kamal nu-i fu deloc ușor să sesizeze tîlcul întrebării și răspunse, ridicînd din umeri cu indiferență:

— Se-nțelege de la sine, de vreme ce m-am hotărît să învăț ce-mi place!

Ismail Latif îl cercetă pe Kamal pe ascuns — capul, nasul, gîtul lung, statura firavă — și-și imagină reacția pe care ar stîrni-o această înfățișare în rîndul elevilor în general și cu deosebire al celor răi.

— Ar fi o nenorocire, jur pe viața mea! bombăni el, fără să se poată stăpîni.

— Funcția este o chestiune secundară pentru oamenii cu idealuri înalte, zise Husein Șaddad cu vădită simpatie pentru Kamal. Și pe urmă, nu trebuie să uităm că o seamă de personalități de vază din Egipt au studiat la această facultate.

Discuția despre școală se termină aici și se așternu o tăcere desăvîrșită. Kamal ar fi dorit să-și însoțească gîndurile rătăcind prin parc, numai că mai era încă sub impresia discuției și avea nevoie de puțin timp pentru a se liniști. Ochii îi căzură asupra carafei cu apă rece de pe masă și-i trecu prin minte, ca de obicei în astfel de momente, să umple un pahar și să-l golească, sperînd că buzele lui vor atinge un loc pe care îl vor fi atins și buzele ei cîndva. Zis și făcut! Se apropie de masă, umplu paharul și-l dădu peste cap pe nerăsuflate. Apoi se întoarse la scaunul său și rămase în expectativă. Ar fi vrut să se întîmple o minune: din sufletul lui să izbucnească o forță necunoscută, cu ajutorul căreia să se îmbete și să se ridice în înaltul cerurilor. În cele din urmă se consolă doar cu plăcerea aventurii și bucuria speranței. Cînd o să vină? se întrebă neliniștit. S-ar putea să n-o vadă nici astăzi, așa cum n-a văzut-o trei luni de zile? Privirea îi căzu din nou asupra carafei și-i veni în minte o discuție mai veche, avută de mult cu Ismail Latif, pornind tocmai de la acest vas și de la apa cu gheață — singurul lucru care li se oferea în seraiul Șaddad! Ismail făcuse aluzie la sistemul foarte riguros de economii aplicat în întregul serai — de la terasă pînă la subsol. Nu ți se pare că miroase a calicie? întrebase Ismail. Kamal ridicase obiecții, refuzînd să accepte astfel de vorbe grele la adresa familiei ființei adorate, de natură să-i strice buna reputație. Ba mai mult decît atît, respinsese acuzația, aducînd dovezi fastul palatului și grădinii, mulțimea de servitori și cele două mașini. Cum ar mai putea fi acuzați de calicie după toate

astea? Ismail remarcase — căci, slavă domnului, are limba destul de lungă! — că zgîrcenia ar fi de mai multe feluri și că Șaddad-Bek, după ce s-a văzut milionar cu adevărat, a socotit de cuviință să-și dea o poleială de mărire, limitîndu-se de fapt la ceea ce este considerat de către oamenii cu starea lui „strict necesar". Nu fusese niciodată mînă spartă. Dimpotrivă, rînduiala pe care o introdusese în casă nu îngăduia să se cheltuiască nici un singur *mallim*[1] fără rost. Se știa că servitorii lui primesc cele mai mici salarii și mănîncă cel mai prost. Iar dacă se întîmpla ca vreunul dintre ei să spargă o farfurie, contravaloarea ei i se reținea în mod automat din simbric. Husein Șaddad însuși — singurul băiat al familiei — nu primea bani de buzunar ca ceilalți tineri de-o seamă cu el, ca să nu se obișnuiască să cheltuiască fără socoteală. Probabil că tată-său cumpărase pe numele lui, cu diferite ocazii, acțiuni și hîrtii de valoare, dar nu-i dăduse pe mînă nici măcar un singur piastru. Iar musafirilor scumpei lui odrasle nu li se oferea decît apă cu gheață. Asta nu era calicie?! Chiar dacă era o „calicie aristocratică"! Uitîndu-se la carafă, Kamal se întrebă cu emoție — așa cum se mai întrebase și altădată — dacă se va putea apropia cît de cît de familia adoratei. Inima sa refuză să creadă așa ceva, căci perfecțiunea este ferită de orice lipsuri, chiar și de cele mai neînsemnate. Avu însă impresia că în sufletul său mijește un sentiment asemănător cu satisfacția, care-i dă tîrcoale și-i șoptește la ureche: „Nu te teme!... Un defect — dacă există — o coboară cel puțin cu o treaptă către tine sau te ridică pe tine cel puțin cu o treaptă către ea!" Cu toate că adoptase o atitudine destul de circumspectă față de vorbele lui Ismail, se trezi clasînd, fără să-și dea seama, viciul parcimoniei și stabili

[1] *Mallim* = unitate monetară echivalînd cu a mia parte dintr-o liră egipteană.

o categorie inferioară și o categorie superioară, aceasta din urmă fiind în realitate o politică chibzuită, care oferă vieții economice temeiuri minunate de ordine și disciplină și care nu trebuie socotită în nici un caz calicie sau viciu, de vreme ce ea asigură palate, mașini și o viață de lux. Așa este, mai ales că ea emană de la niște suflete alese, ce nu cunosc răutățile și josnicia.

Se pomeni cu mîna lui Ismail zgîlțîindu-l de braț și trezindu-l la realitate. Apoi îl auzi, adresîndu-se lui Hasan Selim:

— Fii atent că acum îți dă reprezentantul *Wafd*-ului replica!...

Pricepu imediat că schimbaseră subiectul discuției și trecuseră la politică. Îl și deranjează, îi și place în același timp! Ismail îl numise în bătaie de joc „reprezentantul *Wafd*-ului". Poate să-și bată joc cît i-o place! *Wafd*-ul este pentru el un crez moștenit de la Fahmi, care s-a stins în floarea vîrstei. Va rămîne întotdeauna legat în sufletul lui de amintirea lui Fahmi și de sacrificiul lui.

— Ce-ai spus despre Saad, prietene orbit de aroganță? întrebă surîzător, uitîndu-se la Hasan Selim.

Nu lăsă să se vadă că aluzia la aroganță i-ar fi atras atenția în vreun fel și nici Kamal nu se așteptase să se întîmple așa ceva. Îl atacase de mai multe ori pentru a afla părerea lui Hasan Selim — probabil aceeași cu a tatălui său — despre Saad Zaghlul, pe care el îl iubea și îl respecta pînă la venerație. Pentru Hasan, în schimb, acesta nu era nici mai mult nici mai puțin decît un măscărici. Și-i plăcea să repete acest epitet ostentativ, cu aversiune și dispreț, în totală contradicție cu obișnuita lui bună cuviință și firea lui blajină. Mergea chiar mai departe, vorbind cu ironie despre politica lui, luîndu-i în zeflemea sentințele. În același timp, nu contenea cu elogiile la adresa lui Adli, Sarwat, Muhammad

Mahmud și a altor liberali constituționaliști[1], care — în opinia lui Kamal — erau niște „trădători" sau englezi cu *tarbușe*.

— Vorbeam despre tratativele care n-au durat decît trei zile și pe urmă s-au întrerupt! răspunse Hasan Selim, fără să-și piardă calmul.

— Un act patriotic, pe măsura demnității lui Saad! exclamă Kamal cu însuflețire. A insistat pentru dobîndirea drepturilor noastre naționale, fără să accepte nici o tocmeală, iar cînd a văzut că se izbește de o împotrivire îndîrjită, s-a retras, rostind faimoasele cuvinte: „Ne-au invitat aici ca să ne sinucidem, dar noi am respins sinuciderea! Asta-i tot ce s-a întîmplat!"[2]

---

[1] Partidul Liberalilor Constituționaliști a fost întemeiat în mod oficial la 30 octombrie 1922 de către Adli Yakan, în perioada cînd guvernul țării era condus de Sarwat și, cînd Saad Zaghlul și alți lideri wafdiști erau expulzați din țară. Alături de numeroși membri provenind din Partidul Națiunii (înființat în 1907) și descendenți ai acestora, aparținînd marii burghezii și moșierimii, la noua organizație au aderat și o serie de intelectuali de formație occidentală. În liniile generale, platforma politică a noului partid nu diferea de cea a Partidului Națiunii. Printre obiectivele lui figurau: dobîndirea independenței de sub dominația britanică, instituirea unui regim constituțional în Egipt, apărarea drepturilor individuale. Crearea noii organizații a fost întîmpinată cu dezaprobare de către masele populare, care vedeau în ea un sprijin pentru ocupația britanică și o lovitură dată țelurilor revoluției din 1919. Mai mult decît atît, actul creării acestui partid a fost calificat ca o trădare a intereselor naționale.

[2] Este vorba în realitate de cele trei runde de convorbiri care au avut loc la Londra între Saad Zaghlul și James Ramsay Macdonald în zilele de 25 septembrie, 29 septembrie și 3 octombrie 1924. Ultima dintre acestea s-a concentrat asupra Canalului Suez; premierul britanic a insistat ca această cale maritimă strategică să rămînă sub „protecția" britanică, adică sub controlul trupelor britanice, iar Saad Zaghlul a insistat asupra necesității trecerii ei sub administrația egipteană. Este adevărat că cei doi premieri au hotărît să reia discuțiile care s-au întrerupt, dar evenimentele s-au precipitat în ambele țări, ducînd curînd după aceea la căderea guvernelor conduse de ei.

— Dacă s-ar fi sinucis, ăsta ar fi fost cel mai mare serviciu adus țării! glumi Ismail Latif, ca de obicei cînd venea vorba de chestiuni politice.

Hasan Selim aşteptă pînă ce Ismail şi Husein se opriră din rîs şi reluă discuţia cu ton serios:

— Şi — mă rog ţie — ce foloase am tras din cuvintele astea frumoase? Patriotismul nu este pentru Saad decît un prilej pentru a spune vorbe de haz cu care să-i amăgească pe oamenii de rînd. „Ne-au invitat acolo ca să ne sinucidem şi aşa mai departe...". „Îmi place să fiu sincer" şi aşa mai departe... Vorbe goale! Există alţi oameni care tac şi fac. Aceştia au adus de fapt singurul profit din istoria modernă a ţării...

Kamal simţi că începe să fiarbă de mînie. Probabil că dacă n-ar fi fost respectul pentru vîrsta lui Hasan, ar fi urlat la el. Se întrebă, însă, cum se poate ca un tînăr ca el să gîndească la fel ca tată-său care, oricum, aparţinea unei alte generaţii.

— Tu ignori vorbele, ca şi cînd ele n-ar avea nici un rost. În realitate, cele mai mari fapte din istoria omenirii au pornit în ultimă instanţă de la nişte idei şi vorbe. În cuvintele mari se află speranţă, putere şi adevăr. Noi păşim în viaţă călăuziţi de nişte vorbe. Pe lîngă toate astea, viaţa lui Saad este plină şi de fapte!

— Sînt de acord cu ce-ai spus despre valoarea cuvîntului, indiferent dacă e vorba de Saad sau de altcineva..., se amestecă în discuţie Husein Şaddad, trecîndu-şi degetele lungi şi subţiri prin părul negru.

— Naţiunile există şi progresează datorită înţelepciunii politice şi braţelor, nu datorită baloanelor de săpun şi clovneriilor ieftine... îi răspunse Hasan lui Kamal, fără să dea atenţie întreruperii lui Husein Şaddad.

— Tu nu vezi că cine se ostenește, vorbind despre reformarea acestei țări, suflă într-un burduf găurit? întrebă Ismail Latif cu ironie, uitîndu-se spre Husein Șaddad.

Kamal se întoarse spre Ismail, adresîndu-se de fapt lui Hasan, în dorința de a-i transmite ceea ce ezitase să-i spună de la obraz.

— Pe tine nu te interesează cîtuși de puțin politica, iar gluma ta trădează atitudinea unei categorii de egipteni supuși, al căror purtător de cuvînt te faci. Îi vezi luptînd disperați pentru progresul patriei, dar disperarea lor nu dă expresie aspirației și dorinței de depășire a stării actuale, ci disprețului și lipsei de considerație pentru acest popor. Iar dacă politica n-ar fi o cale pentru realizarea ambițiilor personale, i-ai vedea stînd frumos de o parte, așa cum faci și tu.

— Ești un partener de discuție foarte îndîrjit! îi zise Husein Șaddad, cu surîsul lui agreabil, strîngîndu-l de braț. Îmi place entuziasmul tău, cu toate că nu-l împărtășesc, căci — așa după cum știi — eu sînt neutru. Nici cu wafdiștii, nici cu constituționaliștii! Și asta nu din dispreț ca Ismail Latif, ci din pricină că politica — zic eu — îi strică omului dreapta judecată și inima. Este de preferat să te ridici deasupra ei pentru ca lumea să ți se arate ca un tărîm nemărginit al înțelepciunii, frumuseții și toleranței, nu ca un cîmp de luptă și ca o capcană.

Cuvintele lui Husein veniră ca un balsam și furia lui Kamal se potoli. Aprobarea lui îl ungea întotdeauna la suflet. Și cu toate că socoti argumentul neutralității neconvingător, iar sentimentele lui patriotice destul de slabe, atitudinea lui Husein nu i se păru a fi un cusur, ca în cazul lui Ismail, sau dacă i se păru așa — o privi cu destulă îngăduință.

— Pe astea-i clădită viața! îl aprobă Kamal. Luptă, violențe, înțelepciune și frumusețe! Iar dacă ignori una din fețele ei, nu mai ai posibilitatea să o înțelegi pe deplin și nici capacitatea de a o influența pentru a o călăuzi spre mai bine. Nu e drept să disprețuiești politica, fiindcă ea repre-

zintă o jumătate a vieții sau chiar întreaga viață, dacă socotești înțelepciunea și frumusețea mai presus de viața noastră obișnuită.

— Îți mărturisesc sincer că n-am nici o încredere în oamenii care se ocupă de politică, zise Husein Șaddad, ca și cum ar fi încercat să se scuze.

— Și ce te-a făcut să nu mai ai încredere în Saad? îl întrebă Kamal încercînd să-l îmblînzească.

— Mai bine dă-mi voie să te întreb de ce ar trebui să am încredere în el. Saad sau Adli... Adli sau Saad... E la fel de absurd! Ca oameni politici pentru mine sînt egali, dar ca bărbați nu! Și asta pentru că nu pot uita sîngele albastru al lui Adli, nici gloria lui și nici cultura lui aleasă. Pe cînd Saad — și-acum te rog să nu te înfurii — nu este decît un azharit de modă veche!...

Vorbele lui Husein îl răneau cumplit, trădînd disprețul profund pentru popor. Avea impresia că-l disprețuiește chiar și pe el sau că exprimă atitudinea întregii familii — și asta îl deranja cel mai tare. Discuțiile obișnuite despre politică îi lăsau un gust amar. Avea întotdeauna impresia că Husein vorbește despre un popor cu totul străin pentru el. Să fie doar o impresie? Și lucru ciudat — această atitudine a lui Husein nu-l deranja atît prin ea însăși cît prin faptul că provenea din această familie pe care el o respecta. În plus, n-a fost în stare să-i stîrnească o împotrivire categorică. Sentimentele lui patriotice au fost înfrînte de zîmbetul senin al sincerității și bunelor intenții și au dat înapoi în fața unei iubiri pe care nu sînt în stare s-o zdruncine nici părerile, nici evenimentele, oricare ar fi ele. Cu totul altceva simțea cînd era vorba de atitudinea lui Hasan Selim față de popor, chiar dacă nu se deosebea mai cu nimic de aroganța lui Husein Șaddad. În ciuda prieteniei dintre ei, simțea că începe să clocotească de furie, cînd venea vorba de patrie. Și nu se sfia cîtuși de puțin să-și exprime dezaprobarea față de fanatismul aristocratic și antipopular care reieșea din cuvintele lui Hasan.

— Oare mai e nevoie să-ţi reamintesc că gloria nu are nimic comun nici cu *tarbuşul* sau cu turbanul, nici cu sărăcia sau bogăţia? îl întrebă Kamal pe Husein. Mi se pare că politica ne obligă uneori să punem în discuţie lucruri arhicunoscute.

— Ştiţi ce-mi place mie la wafdiştii de soiul lui Kamal? întrebă Ismail Latif. Fanatismul lor fără margini. (Apoi, plimbîndu-şi privirea peste cei prezenţi:) Şi ştiţi ce nu-mi place la ei? Cred că tot fanatismul lor fără margini!

— Tu eşti un norocos — îi răspunse Husein Şaddad — pentru că orice-ai spune despre politică, nimeni nu te va lua în seamă vreodată!

— Vrei să zici că nu te interesează politica! se adresă Hasan Selim lui Husein Şaddad. Spune-mi te rog, dacă tot aşa stau lucrurile şi cînd e vorba de fostul hediv?[1]

Se uitară toţi la Husein, zîmbind ostentativ, căci ştiau că tatăl său — Şaddad Bek — petrecuse cîţiva ani în exil la Paris din pricina legăturilor cu fostul hediv.

— Nu mă interesează cîtuşi de puţin lucrurile astea, răspunse Husein nepăsător. Tata a fost într-adevăr adeptul hedivului şi mai este şi acum, dar asta nu înseamnă că eu trebuie să îmbrăţişez neapărat părerile lui.

— Şi tata-tău s-a aflat într-adevăr printre cei care scandau Allah *hayy!* Abbas *gayy!*[2] îl întrebă Ismail Latif cu o licărire şireată în ochii înguşti.

---

[1] Hediv — cuvînt de origine persană însemnînd „domn, stăpîn". Sultanul otoman a acordat în anul 1867 titlul de *khediv (hediv)* guvernatorilor ereditari ai Egiptului. Titlul a fost purtat de aceştia pînă în anul 1914, cînd a fost instituit protectoratul britanic asupra Egiptului şi cînd suveranul egiptean şi-a asumat titlul de sultan pentru a sublinia separarea de Imperiul Otoman. Aici, aluzie la Abbas Hilmi (1874—1944), hediv al Egiptului între 1892—1914. Îndepărtat de la tron de către englezi, în 1914, el a trăit în exil pînă în 1944, cînd a murit în Elveţia. Exilarea lui a stîrnit nemulţumirea cercurilor politice egiptene, protestele împotriva acestui act îmbrăcînd diverse forme.

[2] „Allah este veşnic! Abbas va veni!"

— Ca să fiu cinstit, eu n-am auzit povestea asta decît de la voi, dar știu sigur că tata a fost prieten cu hedivul și că i-a rămas credincios pînă la capăt. Dar — după cum bine știți — în momentul de față nici un partid nu mai cere revenirea hedivului.

— Acest bărbat, ca și epoca lui, sînt de-acum de domeniul istoriei, adăugă Hasan Selim. Astăzi, Saad se încăpățînează să rămînă singurul om cu drept de a vorbi în numele Egiptului și nu îngăduie altcuiva să facă lucrul ăsta, chiar dacă ar fi cel mai inteligent și cel mai înțelept bărbat din lume!...

— Ba să mă iertați! sări Kamal ca ars. Astăzi, nu există un alt bărbat în afara lui Saad, care să poată vorbi în numele Egiptului... Și numai strîngerea întregii națiuni în jurul lui ar putea garanta înfăptuirea aspirațiilor ei...

După ce termină de vorbit, își duse mîinile la piept și se relaxă, ajungînd cu vîrfurile pantofilor la piciorul mesei. Cînd fu pe punctul să reia discuția, din spatele lor se auzi un glas întrebînd:

— Nu vrei să-i saluți pe vechii tăi prieteni, Budur?

În clipa aceea, simți că i se încleștează gura și nu mai fu în stare să rostească un cuvînt. Inima îi tresări și începu să bată cu putere, ca și cum ar fi vrut să-i sară din piept. În prima clipă simți spaimă și durere. Dar această senzație dură cît o licărire de fulger, apoi îl cuprinse o stare de beatitudine. Se ridică în picioare, o dată cu prietenii săi, și cînd se întoarseră se treziră cu Aida la un pas de chioșc, ținînd-o de mînă pe sora ei, care nu împlinise decît trei ani. Priveau amîndouă la ei, surîzînd. Iat-o în sfîrșit! Așteaptă clipa asta de trei luni de zile sau poate chiar mai mult. Iată în sfîrșit chipul care nu-i dădea pace nici cînd era treaz, nici în somn. Iat-o stînd în picioare dinaintea lui, ca o dovadă a faptului că durerea fără margini și bucuria de nedescris, nesomnul mistuitor și visele plutind în cer se datorează unei ființe vii, ale cărei picioare ating dalele acestei grădini! Privea la ea fără să știe pe ce lume se află. Îi răpi întreaga simțire. Se

trezi în afara timpului și spațiului, străin de lume și de el însuși, plutind în văzduh către adorata lui... Părea că vederea i-a slăbit și în cele din urmă s-a stins cu totul. Forța tulburării sale pusese stăpînire pe întreaga ființă, simțurile și rațiunea intraseră într-o stare de letargie, vecină cu agonia. De aceea, ea era mai aproape de amintirea decît de simțurile lui. Cînd se afla în prezența ei, nu mai vedea nimic; după ce rămînea singur, însă îi apăreau rînd pe rînd toate detaliile; silueta ei zveltă, fața bronzată — frumoasă ca o lună plină, părul negru — tuns à la garçon[1], cu o buclă ce-i umbrea fruntea, ochii blînzi a căror privire mîngîietoare îți aminteau dulceața crepusculului. Își alcătuia în memorie acest chip, nefiind în stare să-l perceapă cînd se afla în apropierea lui. Era ca o muzică fermecătoare: cînd o ascultăm, ne pierdem și nu ne putem aminti nici măcar o frază din ea pînă cînd echilibrul se reface complet iar mintea se limpezește, scăpînd de sub imperiul puternicelor impresii și o auzim repetîndu-se în adîncul simțirii noastre de la un capăt la altul. Oare se va fi schimbat ceva? Îi va întinde mîna pentru a i-o atinge cel puțin o dată în viață? întrebară visele și speranțele lui. Nici vorbă! Îi salută, trimițîndu-le un surîs și înclinîndu-și ușor capul.

— Ce mai faceți? întrebă apoi și în glasul ei păreau să vibreze toate armoniile primăverii.

Se întrecură să o salute, să-i mulțumească pentru întrebare și să-i ureze bun venit cu ocazia întoarcerii în capitală.

— Dă mîna cu prietenii tăi! o invită ea pe Budur, în vreme ce-și plimba degetele delicate prin părul ei. Întinde mînuța prietenilor tăi! o îndemnă din nou Aida.

Budur începu să-și muște buzele, în vreme ce-și plimba privirea de la unul la altul cu sfială. În cele din urmă ochii ei se opriră asupra lui Kamal și-i zîmbi. Îi răspunse și el cu un surîs la fel de blînd.

---

[1] În limba franceză în originalul arab.

— Zîmbește celui pe care-l iubește! glumi Husein Șaddad, făcînd aluzie la prietenia mai veche dintre fetiță și Kamal.

— Îl iubești cu adevărat? o întrebă Aida. (Apoi, împingînd-o spre el:) Atunci salută-l!...

Kamal întinse mîinile spre ea, cu fața îmbujorată de bucurie, o ridică în brațe și începu s-o sărute pe obraji copleșit de emoție. Era fericit și mîndru de dragostea ei. Fetița din brațele lui era o mlădiță din trupul familiei; strîngînd-o pe ea la piept, îmbrățișa de fapt întreaga familie. Oare ar fi fost posibil ca robul să o atingă pe zeița lui? Asemănarea dintre fetiță și sora ei era într-atît de frapantă încît Kamal avu impresia că cea care stătea liniștită la pieptul lui era însăși Aida. Cîndva trebuie să fi avut și ea vîrsta aceasta, să fi fost la fel de gingașă și de generoasă. Trebuie să se bucure de această iubire nevinovată! Să se bucure că îmbrățișează un trup pe care-l strînge la piept și ea, că sărută un obraz pe care-l sărută și ea!... Și să viseze la nesfîrșit, uitînd de el! Acum înțelege perfect de ce o iubește pe Budur, de ce-l iubește pe Husein, de ce-i plac palatul, grădina și cei care le slujesc!... Totul din venerație pentru Aida! Ceea ce nu cunoaște el, însă, era dragostea Aidei însăși!

— Cum a fost la Alexandria? întrebă ca uitîndu-se cînd la Hasan Selim, cînd la Ismail Latif.

— Splendid! se grăbi Hasan să-i răspundă.

— Eu nu pricep de ce vă place vouă Ra's el-Barr atît de mult... zise și Ismail cu nedumerire.

— Am petrecut de cîteva ori vacanța la Alexandria, dar la Ra's el-Barr e mult mai frumos și de aceea îl preferăm. Acolo găsești liniște, simplitate și o atmosferă intimă pe care nu le întîlnești la Alexandria.

— Ce-i drept e drept, dar din nefericire nouă nu ne place liniștea!... exclamă Ismail, rizînd.

Parcă toată lumea ar fi a lui cînd participă la o astfel de discuție și aude glasul ei! Oare nu este chiar fericirea? Un fluture în adierea zorilor, reflectînd lumina soarelui în culo-

rile sale încîntătoare și sorbind nectarul florilor! Așa mă simt eu în clipa asta! De ce trebuie să se sfîrșească, oare, clipa?

— A fost o vacanță minunată! exclamă Aida. Nu v-a povestit Husein?

— S-au ambalat iar în discuții despre treburi politice! răspunse Husein pe un ton critic.

— Cunosc persoana căreia îi place să discute numai despre astfel de lucruri... zise ea, întorcîndu-se spre Kamal.

Privirea ei exprimă îngăduință, iar limpezimea ochilor o blîndețe fără margini. Ai tresărit, așa cum învie floarea soarelui o dată cu lumina răsăritului! De ce trebuie să se sfîrșească, oare, clipa?

— Astăzi n-am adus eu vorba... începu el timid.

— N-ai adus vorba, dar ai folosit ocazia... zise ea zîmbind.

Zîmbi și el, recunoscînd că are dreptate.

— Vrei să adormi în brațele lui? o întrebă Aida pe surioara ei. Gata, ți-ajunge!...

Budur își lipi sfioasă capul de pieptul lui, ca și cînd ar fi încercat să se ascundă. Kamal începu s-o mîngîie pe cap cu duioșie.

— Atunci te las și mă întorc singură...

— Nu... bombăni Budur, ridicînd capul și întinzînd mîinile spre ea.

Kamal o sărută și o lăsă jos, iar ea alergă imediat spre sora mai mare și o prinse de mînă. Aida îi salută, făcîndu-le semn cu mîna și se îndepărtă încet. Se întoarseră la scaunele lor și îndrugară ceva la întîmplare. Așa erau scurtele vizite ale Aidei la pavilionul din grădină — surprize fericite. Dar Kamal era nespus de mulțumit. Simți că așteptarea lui din lunga vară nu fusese în zadar. De ce nu s-a sinucis nimeni din pricina nefericirii, așa cum se sinucid oamenii pentru a scăpa de mizerie? El n-are nevoie să plece în lumea largă, așa cum dorește Husein, pentru a-și desfăta simțurile, mintea și spiri-

tul. El le poate dobîndi într-o singură clipă, fără să fie nevoie să plece nicăieri. Dar nu toți oamenii au posibilitatea să dobîndească ceea ce doresc. Unde sînt pasiunea politică, febra discuției, disputa aprinsă și conflictul dintre clase? Toate s-au topit și au dispărut în fața ochilor tăi, adorata mea zeiță! Care este deosebirea dintre vis și realitate și unde rătăcesc eu acum?

— În curînd începe sezonul fotbalistic... zise unul dintre ei.

— Sezonul trecut a aparținut clubului El-Ahli... N-a avut nici un rival!...

— Combinata a fost învinsă, cu toate că are jucători excepționali...

Kamal se porni să apere combinata, așa cum îl apărase pe Saad, respingînd din nou atacurile lui Hasan Selim. Toți patru jucau fotbal — fiecare după puterea și priceperea lui: Ismail era de departe cel mai iscusit, detașîndu-se net de ceilalți, ca un profesionist printre amatori, Husein Șaddad era cel mai slab, iar Kamal și Hasan — între ei. Disputa dintre ultimii doi se înteți. Unul punea înfrîngerea combinatei pe seama neșansei, iar celălalt o punea pe seama condiției excelente a noilor jucători de la El-Ahli. Nici unul nu voia să renunțe la părerea sa. Lui Kamal i se păru la un moment dat ciudat și se întrebă de ce s-o fi aflînd întotdeauna în opoziție cu Hasan Selim — *Wafd*-ul și Liberalii, Combinata și El-Ahli, Hegazi[1] și Mukhtar[2], iar în cinematografie primul îl prefera pe Charle Chaplin, iar al doilea pe Max Linder[3].

---

[1] Salama Hegazi (1852—1917), vestit cîntăreț egiptean, întemeietorul unei trupe de teatru liric.

[2] Cîntăreț egiptean renumit, contemporan cu Salama Hegazi.

[3] Artist francez de cinema (1883—1925), creatorul unui gen comic foarte personal.

Cu puțin înainte de asfințit, se despărți de prietenii săi.

— Uite-l! auzi el un glas, în timp ce trecea pe aleea ce ducea spre poartă.

Ridică ochii vrăjit și la una din ferestrele primului etaj o zări pe Aida, ținînd-o pe Budur cu o mînă pe pervaz și arătînd cu cealaltă spre el. Se opri chiar sub fereastră, cu capul în sus, răspunzînd fericit la semnele fetiței și căutînd cu privirea cînd și cînd spre chipul de care-și legase speranțele în această viață și dincolo de ea, în vreme ce inima i se zbătea copleșită de fericire. Budur îi mai făcu încă o dată semn cu mîna.

— Vrei să te duci la el? o întrebă Aida.

Fetița dădu din cap afirmativ, dar Aida porni să rîdă, știind prea bine că dorința copilei nu se va putea împlini. Încurajat de zîmbetul ei, Kamal o privi drept în ochi, implorînd-o, parcă, să mai rîdă, pentru a asculta iarăși ecourile cristaline ale glasului ei cald. Simți că i se curmă răsuflarea, de emoție și dorință. Socoti că situația îi îngăduia să vorbească și o întrebă pe zeița inimii lui, făcînd semn spre Budur:

— Și-a adus aminte de mine și la mare?

— Întreab-o pe ea! îi răspunse Aida, trăgîndu-și capul puțin înapoi. Eu nu știu ce este între tine și ea!... (Apoi continuă, nelăsîndu-i timp să vorbească:) Dar tu ți-ai adus aminte de ea?

Ce ciudat! Scena îi amintea de rolul său din copilărie în idila dintre Maryam și Fahmi!

— Nu mi-a dispărut din minte nici măcar o singură zi!

În clipa aceea, auzi un glas strigînd dinăuntrul casei și Aida se îndreptă de spate, luînd-o pe sora ei în brațe.

— Ce dragoste ciudată! apucă ea să zică, înainte de a se retrage.

Apoi dispăru de la fereastră.

La obișnuita cafea de după amiază nu se mai întîlneau decît Amina și Kamal. Ba de multe ori, spre asfințit Kamal se strecura afară, iar mamă-sa rămînea singură sau o chema pe *umm* Hanafi ca să-i țină de urît pînă venea vremea să meargă la culcare. Plecarea lui Yasin lăsase un mare gol în casă. Cu toate că Amina avusese grijă să nu mai aducă vorba despre el, Kamal îi simțea cel mai mult absența, întîlnirea din jurul cafelei pierzîndu-și tot hazul pentru el. Mai demult cafeaua fusese un prilej pentru a sta la taifas; acum ea devenise pentru Amina totul. Golea o ceașcă după alta fără să-și dea seama ce face. Cafeaua era acum singura alinare pentru singurătatea ei. Cinci-șase cești reprezentau porția zilnică obișnuită, dar de multe ori ajungea chiar la zece. Kamal o urmărea îngrijorat, iar din cînd în cînd încerca s-o prevină asupra consecințelor excesului de cafea. Îi răspundea cu un zîmbet trist, ca și cînd ar fi vrut să spună „ce altceva aș putea să fac, dacă nici cafeaua asta n-aș mai bea-o?“ După aceea îi răspundea simulînd siguranța și nepăsarea: „Cafeaua nu face rău...“

Se așezară unul în fața celuilalt: ea stătea pe canapeaua dintre dormitor și sufragerie, iar Kamal pe cea din mijloc, situată între dormitor și birou. Mama se aplecă asupra mangalului și începu să sufle în spuza în care ibricul stătea îngropat pînă la jumătate, în timp ce Kamal rătăcea cu gîndurile aiurea fără să scoată o vorbă.

— La ce te tot gîndești tu? îl întrebă pe neașteptate, încercînd să afle în ce ape se scaldă. Mi se pare că te frămîntă tot timpul ceva important.

— Omul găsește mereu un lucru cu care să-și bată capul... răspunse el în doi peri, cu impresia că ea avea ceva să-i reproșeze.

— Odinioară nu ne mai ajungea vremea pentru povești... S-au dus zilele acelea! zise ea cu un fel de sfială, ridicînd spre el ochii întrebătoare.

Într-adevăr s-au dus zilele acelea! Lecțiile de religie, poveștile despre profeți și diavoli... Nu-i mai dădea pace cu întrebările lui iscoditoare! Zilele acelea s-au dus! Acum despre ce-ar putea să mai vorbească? Dacă n-ar mai sporovăi ea cînd și cînd, nu s-ar mai auzi nici o vorbă în toată casa! Zîmbi, vrînd parcă să-și ceară iertare pentru muțenia neîntreruptă.

— Vorbim ori de cîte ori avem ceva de spus, adăugă el.

— Cine vrea să vorbească are mereu ceva de spus, dar tu pari tot timpul absent... remarcă ea cu delicatețe, încercînd din nou să-l descoase. (Apoi, după ce rămase puțin pe gînduri:) Tu citești foarte mult... Văd că citești și în vacanță la fel de mult ca în timpul școlii... Nu te-ai odihnit nici un pic... Mă tem să nu fi obosit mai mult decît ar trebui...

— Ziua e destul de lungă și nu obosești dacă citești cîteva ceasuri, răspunse Kamal pe un ton ce dovedea că nu e deloc entuziasmat de o astfel de anchetă. Cititul este o plăcere și pe deasupra și folositoare.

— Mă tem să nu fie cărțile motivul tăcerii și rătăcirii tale... zise ea după o ușoară ezitare.

Nu! Nici vorbă! Nu-i lectura de vină! Dimpotrivă, lectura este un refugiu pentru a scăpa de oboseală, dacă vrei să știi. Alte lucruri îl preocupau pe el și nu reușea să scape de ele nici în timpul lecturii! Ceva căruia nu-i găsești leac nici în citit și nici în vreo altă bucurie! Este durerea din inimă, față de care n-are nici o putere! Nu știe ce-ar trebui să facă sau ce-ar putea să-și mai dorească după chinurile ei!

— Cititul — ca și cafeaua — nu face rău, mamă! încercă să scape de insistența ei, recurgînd la un șiretlic. Nu vrei să mă fac mare „savant", așa cum a fost bunicu?

— Ba da! răspunse ea cu entuziasm, în vreme ce bucuria și mîndria începeau să-i coloreze fața subțiată și palidă. Vreau din tot sufletul s-ajungi ca el, dar totodată aș vrea să te văd mereu vesel!

— Dar sînt vesel, așa cum îți place să mă vezi! răspunse el zîmbind. Nu-ți face griji de pomană!

Kamal observase cît de mult crescuse grija mamei pentru el în ultimii ani. Mai mult decît s-ar fi cuvenit și mult mai mult decît ar fi dorit el. Se agățase de el cu toate speranțele. Grija pentru el și teama că i s-ar putea întîmpla ceva rău deveniseră preocuparea ei de căpătîi. Începuse să-l stînjenească neliniștea ei și căuta să-și apere libertatea și demnitatea, care i se părea că-i sînt lezate. Cunoștea, desigur, și motivele acestei stări — ea începuse cu moartea lui Fahmi și cu durerea pricinuită de pierderea lui. Încerca, într-adevăr, să-și apere libertatea, dar nu depășise niciodată limitele bunei cuviințe.

— Sînt nespus de încîntată să aud vorbele astea din gura ta, dar aș vrea să fie rostite din inimă, să fie adevărate. Nu-mi doresc nimic mai mult decît să te știu fericit! M-am rugat astăzi pentru tine la moscheea lui *sidna* el-Huseyn și sper din tot sufletul ca Allah să-mi asculte ruga.

— Amin!...

Kamal o urmări atent cum ridică ibricul pentru a-și umple ceașca pentru a patra oară. Colțul buzelor i se deschise într-un zîmbet discret. Își aduse aminte de vremea cînd Amina nici nu putea visa că ar putea merge la moscheea lui *sidna* el-Huseyn și iat-o astăzi vizitînd-o ori de cîte ori se ducea la cimitir sau în Es-Sukkariyya. Dar ce mare a fost prețul acestei libertăți neînsemnate! Se gîndi apoi la speranțele lui, care sînt de domeniul imposibilului. Ce preț ar trebui să plătească pentru a i se împlini? Orice preț, oricît de mare ar fi, i se pare neînsemnat!

— Ne-au rămas amintiri de neuitat din prima vizită la moscheea lui *sidna* el-Huseyn... zise el după ce rîse scurt.

— Și urme care n-o să dispară niciodată... adăugă ea, zîmbind, în vreme ce-și pipăia clavicula.

— Dar astăzi nu mai ești prizoniera casei ca odinioară... continuă Kamal. Acum ai dreptul să mergi în vizită la Khadiga, la Aișa sau chiar la *sidna* el-Huseyn, oricînd poftești. Imaginează-ți ce-ar fi însemnat, dacă tata nu ți-ar fi dezlegat cătușele...

Ridică ochii puțin stînjenită, ca și cum i-ar fi venit greu să audă vorbindu-se despre un privilegiu pe care-l dobîndise cu prețul vieții unuia dintre copii. Apoi se uită în jos abătută, vrînd, parcă, să zică: „Aș fi preferat să fi rămas așa cum am fost și să nu-mi fi pierdut copilul...“ Evită să spună cu glas tare ceea ce gîndea, de teamă să nu-i tulbure bucuria.

— Dar să știi că nu simt nici o plăcere ieșind, încercă ea să se scuze pentru libertatea dobîndită. Merg la *sidna* el-Huseyn că să mă rog pentru tine, iar la surorile tale ca să mă liniștesc în privința lor și să le ajut la unele treburi pe care nu știu cum le-ar rezolva dacă n-aș fi eu!

Pricepu imediat la ce face aluzie și — cum știa că în ziua aceea fusese în Es-Sukkariyya — o, întrebă:

— Și ce mai este nou în Es-Sukkariyya?

— Ca de obicei... îi răspunse ea, oftînd.

— O ființă născută parcă numai pentru scandaluri! Asta-i Khadiga! Caută pricină cu luminarea! comentă el, zîmbind, în timp ce clătina din cap cu regret.

— Orice discuție cu ea este o aventură ce nu se termină niciodată bine; așa mi-a zis soacră-sa!

— Dar se pare că și soacră-sa a dat în mintea copiilor!...

— Cel puțin ea are scuze, că-i o biată bătrînă, dar soră-ta ce scuze are?

— Și i-ai luat apărarea sau i-ai spus verde că n-are dreptate?

Amina rîse cu tîlc, apoi oftă din nou și se apucă să explice:

— Soră-ta asta este nemaipomenit de irascibilă, se enervează din te miri ce... Chiar și cînd îi dai un sfat... Închipuie-ți ce nenorocire mă paște dacă încerc să fiu înțelegătoare cu soacră-sa, din respect pentru părul ei alb și pentru situația ei. I se înroșesc ochii în cap și sare ca arsă: „Tu ești cu mine sau împotriva mea?“ Doamne, ferește! Cu mine sau împotriva mea! Ca și cînd am fi într-un război, fiul meu! Dar lucrul care mie mi se pare cel mai ciudat e că și atunci cînd

soacră-sa are dreptate, ea insistă cu cearta pînă cînd dreptatea trece de partea ei!

Nici vorbă să se înfurie pe Khadiga! A fost și mai e și acum pentru el ca o a doua mamă și o sursă inepuizabilă de afecțiune. Aișa, chipeșă și făloasă, nu semăna nici pe departe cu Amina. Mentalitatea familiei Șawkat i se impregnase în toată înfățișarea.

— Și ce-a scos ancheta la iveală?

— De data asta scandalul a pornit de la soțul ei. De obicei, știi că nu se întîmplă așa. Am intrat în apartament și i-am găsit certîndu-se aprig. M-am mirat și eu ce-a putut să-l scoată din sărite pe omul ăsta atît de blajin și m-am băgat între ei, încercînd să-i împac. Mi-ar fi fost imposibil să nu mă amestec. Pe urmă am aflat și motivul. Ea vrusese să deretice casa, dar la ora nouă el nu se sculase încă. Khadiga s-a apucat să-l bată la cap și în cele din urmă s-a trezit furios, dar s-a încăpățînat și-a refuzat să se dea jos din pat. Cît ai plesni din palme, a apărut și bătrîna — la auzul țipetelor — și focul s-a încins. Și nu s-a terminat bine tărăboiul ăsta că a început altul. De data asta din cauza lui Ahmad, care s-a întors din stradă cu *ghilbab-ul* plin de noroi. Mamă-sa l-a lovit și i-a cerut să se spele din nou. Copilul l-a chemat în ajutor pe tată-său și omul n-a avut încotro și-a sărit să-i ia apărarea. Și uite-așa, în cîteva ceasuri s-a iscat al doilea tărăboi.

— Și ce-ai făcut? o descusu Kamal, rîzînd.

— Am făcut tot ce mi-a stat în putință, dar nu m-am ales decît cu ocări. M-a acuzat că stau întotdeauna la mijloc și n-am trecut niciodată de partea ei, ca să-i iau apărarea, așa cum soacră-sa luase apărarea fiului ei. (Apoi, oftînd pentru a treia oară:) Nu-ți aduci aminte cum mă vedeai pe mine dinaintea lui tată-tău? am întrebat-o eu pe Khadiga. Dar ce, îți închipui că mai există pe lumea asta un bărbat ca tata? m-a întrebat ea tăios.

Pe neașteptate, Kamal, văzu cu ochii minții pe Abd el-Hamid Bek Șaddad și pe Saniyya *hanem* — soția lui —

îndreptîndu-se unul alături de celălalt spre mașina care-i aștepta la intrarea în palat. Păreau doi prieteni egali, nu era unul stăpîn și celălalt supus. Discutau veseli, iar ea îl ținea de braț. Cînd ajunseseră la mașină, băiul se dăduse la o parte, făcîndu-i ei loc să urce. Crezi că o să-i vezi pe părinții tăi vreodată mergînd așa? Rise de această amintire stranie. Firea lor nobilă era pe măsura zeiței adorate pe care o zămisliseră. *Hanem* nu era mai tînără decît mamă-sa, dar ea purta un pardesiu scump, extrem de elegant; nu avea văl și umbla cu fața descoperită — o față frumoasă de înger — răspîndind în jurul ei o mireasmă plăcută. Ar fi vrut să știe ce discută ei, cum se înțeleg și cum se ceartă, dacă ajung vreodată să se certe. Ardea de curiozitate să cunoască viața lor, care se lega prin mii și mii de fire de viața adoratei lui. Ți-aduci aminte? Te uitai la ei, așa cum un cucernic privește la marele preot, sorbindu-l din ochi.

— Dacă Khadiga ar fi cu scaun la cap și ar avea cît de cît ceva din firea ta, s-ar bucura numai de fericire... reluă Kamal discuția.

Fața i se destinse într-un surîs, la gîndul tristului adevăr că, în ciuda firii ei blajine, nu avusese parte de cine știe ce fericire. Apoi zise, cu zîmbetul pe buze, străduindu-se să-și ascundă gîndurile negre în fața fiului său:

— Doar El este Călăuzitorul... Domnul nostru să-ți sporească frumusețea firii, pentru a-i iubi pe semenii tăi și pentru a fi iubit de ei.

— Chiar așa! Pe mine cum mă găsești, mamă? o întrebă el pe neașteptate.

— Tu așa ești, fiul meu! îi răspunse ea, fără să stea pe gînduri. Ba chiar mai mult...

Dar ce-ar trebui să faci ca să te iubească și îngerii? se întrebă Kamal, dîndu-și frîu liber gîndurilor. Privește puțin la chipul fericit al adoratei tale! Ai putea să ți-o imaginezi osîndită să nu poată dormi, pradă iubirii și pasiunii? Nici vorbă de-așa ceva! Ea este deasupra iubirii, de vreme

ce iubirea este o suferință. Îndură fără să ți se frîngă inima de durere! E de-ajuns că tu iubești!

Ți-ajung chipul ei care-ți luminează sufletul și glasul ei care te îmbată și te încîntă! Sub strălucirea răspîndită de adorata ta întreaga fire se transformă: iasomia și glicina ajung să-și șoptească una alteia, minaretele și cupolele moschelor zboară către cer pe catifeaua amurgului, monumentele vechiului cartier grăiesc despre înțelepciunea generațiilor, liniștea blîndă se revarsă pretutindeni din ascunzișuri, ulițele și străzile se împodobesc, păsările se întrec ciripind deasupra grădinilor, curcubeul se ivește pe rogojina așternută sub tălpile tale... Așa-ți pare lumea în prezența adoratei tale!

— Cînd am ajuns prin față pe la Al-Azhar, în drum spre *sidna* el-Huseyn m-am întîlnit cu o mulțime strigînd lozinci și mi-am adus aminte de trecut. S-a întîmplat ceva nou? Sînt iar demonstrații?

— Englezii nu vor să plece de bună voie...

— Englezii! Iar blestemații de englezi! exclamă ea, cu un fulger de mînie în ochi. Cînd o să pogoare asupra lor răzbunarea lui Allah cel drept?

Și lui Saad i-ar fi purtat aceeași dușmănie, dacă el n-ar fi convins-o în cele din urmă că nu se cuvine să urască un om pe care Fahmi îl iubise.

— Ce vrei să spui, Kamal? întrebă ea cu o neliniște vizibilă în glas. Ne întoarcem din nou la zilele acelea nenorocite?

— Numai Allah poate ști ce ne-așteaptă! îi răspunse el înciudat.

Pe fața ei palidă se așternu din nou tristețea și îngrijorarea.

— Apără-ne, Doamne, de suferință! E mai bine să ne rugăm celui atotputernic să-i pedepsească! E cel mai bine! Ar fi o nebunie să ne aruncăm de bună voie în ghearele pieririi și să murim cu zile! Doamne, ferește-ne!

— Liniștește-te! Nimeni nu scapă de moarte! Oamenii mor fie dintr-un motiv, fie din altul... sau pur și simplu fără nici un motiv....

— E-adevărat ce-mi spui tu, dar tonul pe care-mi vorbești nu-mi place deloc!... zise ea indignată.

— Dar cum ai vrea să vorbesc?

— Aș vrea să mărturisești, ca și mine, că e un mare păcat ca omul să se arunce de bună voie în ghearele morții... răspunse ea tulburată.

— Sînt de acord cu ce-ai spus tu, mamă... declară el, ascunzîndu-și zîmbetul.

— Și să spui lucrul ăsta din inimă, nu din vîrful buzelor... îl imploră Amina, uitîndu-se la el neîncrezătoare.

— Din inimă am vorbit, mamă...

Ce mare deosebire este între realitate și ideal! Tu aspiri cu mintea și cu tot sufletul către idealurile înalte, iar mamele nu se gîndesc decît la liniște și pace... Nu există mamă care să dorească să-și înmormînteze copiii. Dar pentru a ajunge la viața ideală este nevoie de jertfe și de martiri. Trupul, mintea și spiritul sînt ofrandele ce se aduc pe altarul ei. Fahmi a jertfit o viață promițătoare pentru o moarte sublimă. Oare tu ai putea să primești moartea așa cum a primit-o el, cu inima deschisă? Fără îndoială că inima ta n-ar șovăi să aleagă o moarte care ar tămădui răni și suferințe, chiar dacă ar fi ca inima nefericitei mame să se zdrobească... Da, da!... De fapt tu știi prea bine că eu nu o iubesc pe Budur! Adevărata iubire este închinată ție! Știi prea bine că umblu după tine ca după iarba de leac! Dragostea mea este un argument al acestei lumi împotriva pesimismului. Ea m-a ajutat să înțeleg că moartea nu este lucrul cel mai îngrozitor de care trebuie să ne temem și că viața nu este lucrul cel mai minunat la care s-ar cuveni să jinduim, că în viață există și lucruri urîte, de care omul nu scapă decît prin moarte, dar și lucruri sublime, pentru care merită să-și dorească veșnicia. Acestea

din urmă te îmbie cu un glas seducător, asemeni notei *fa* din gama *do major*, zburînd de pe struna lăutei; iar dacă ți-ai putea imagina și culoarea lui, aceasta n-ar putea fi decît albastrul adînc al cerului, chemînd către înalturi.

16

— Joia viitoare o să aibă loc încheierea căsătoriei!...

— Să fie într-un ceas bun!

— O să fie, dacă-l știu pe tatăl meu cu sufletul împăcat...

— Taică-tu e cu sufletul împăcat, slavă lui Allah!

— N-o să participe decît familia... N-o să fie nimic care să te deranjeze...

— Foarte bine! Perfect!

— Mi-ar fi făcut plăcere să fie și *nina* prezentă, dar...

— Nu-i nimic! Important e ca noaptea să treacă în liniște... să nu se facă nici un fel de tămbălău...

— Firește! N-avem de gînd să întindem masă mare! Nimic mai mult decît scrierea contractului de căsătorie... și-acolo... un pahar-două de sirop...

— Foarte bine! Domnul să te călăuzească pe calea cea dreaptă!

— L-am împuternicit pe Kamal să-i transmită mamă-sii salutări din partea mea și să-i ceară să se roage pentru mine, așa cum a făcut întotdeauna și să mă ierte pentru ce s-a-ntîmplat...

— Foarte bine! Foarte bine!

— Aș vrea să repeți în prezența mea că ești cu sufletul împăcat...

— Sînt cu sufletul împăcat și mă rog lui Allah să ai parte numai de noroc! Să fie într-un ceas bun!

Lucrurile au evoluat contrar voinței domnului Ahmad și el n-a mai putut sta de-a curmezișul. A încuviințat alegerea

făcută de fiul său, din dorința de a rămîne în bune relații cu el. A știut să evite cu abilitate un scandal serios cu Yasin și cu atît mai mult ruperea relațiilor. Treacă-meargă, și-a zis el în cele din urmă și a binecuvîntat convenția prin care băiatul său cel mai mare se lega de fiica Bahigăi, astfel încît vechea lui prietenă se apropia din nou de familia sa. Mai mult decît atît, s-a arătat nespus de contrariat cînd Amina i-a exprimat dorința ca „frații lui Fahmi" să nu fie de față la căsătoria lui Yasin cu Maryam. A simțit că-și iese din fire și a bombănit pe un ton răspicat: „O idee stupidă! Există cazuri de bărbați căsătoriți cu văduvele propriilor frați, chiar dacă i-au iubit și i-au respectat. Or, Maryam nu i-a fost lui Fahmi soție... nici măcar logodnică... Asta-i poveste veche de-acum!... Au trecut șase ani... Nu tăgăduiesc că n-a fost prea inspirată alegerea lui Yasin, dar în același timp nu pot tăgădui nici că el este bine intenționat... Cel puțin în aceeași măsură în care rămîne și un mare catîr... Nu face nimănui nici un rău! Numai lui! Putea să găsească o fată de familie mult mai bună și nedivorțată... Dar dacă așa a vrut Allah!... El singur o să suporte ponoasele..." Amina n-a mai scos o vorbă, de parcă argumentele lui ar fi convins-o. Cu toate că în ultima vreme își mai lua inima în dinți și-i mai comunica stăpînului și cîte o părere de-a ei, de data aceasta nu avu tăria să i se mai împotrivească. Ba mai mult, cînd Khadiga veni la ea și o anunță că Yasin a invitat-o să ia parte la căsătorie și că ea are intenția să facă pe bolnava pentru a nu se duce, nu fu de acord cu ea și o sfătui să accepte invitație.

Sosi și ziua de joi. Cînd intră în casa răposatului Muhammad Ridwan, domnul Ahmad Abd el-Gawad fu întîmpinat de Yasin și de Kamal. Îndată după aceea, sosiră Ibrahim și Khalil Șawkat, însoțiți de Khadiga și Aișa. Din partea lui Maryam erau prezente doar cîteva femei. Domnul Ahmad era convins că ziua va trece cu bine. În drum spre salon, trecu prin locuri ce-i erau bine cunoscute de odinioară. Amin-

tirile porniră să-l năpădească roiuri, stîrnindu-i indignarea, și simți mînia gîlgîindu-i în gîtlej. Avea impresia că rîd cinic de noul rol penibil pe care era nevoit să-l joace. În adîncul sufletului, începu să-l blesteme pe Yasin pentru că-l tîrîse după el în această strîmtoare fără ieșire. O lăsă baltă pricepînd că este inutil să mai încerce să dea înapoi. Își zise că s-ar putea totuși ca Yasin să ajungă pe mîini bune, căci pentru Allah nu este deloc greu s-o plămădească pe fiică din cu totul alt aluat decît pe mama ei, astfel încît fiul său să aibă parte de o soție evlavioasă — în toate sensurile cuvîntului — departe de frivolitatea mamei sale. Apoi îl imploră pe Allah să-l ocrotească.

Yasin era fercheș și flacăra veselă a bucuriei îl însoțea pretutindeni, în ciuda ceremoniei modeste. Prezența tuturor fraților îl impresiona mai mult decît orice, căci zile în șir nu-i dăduseră pace gîndurile negre. Se temea că Amina s-ar putea să-i convingă pe toți să lipsească de la cununia lui. Să fi renunțat la Maryam de hatîrul lor? N-ar fi fost cu putință! Îi căzuse cu tronc și pace! Și-a dat seama că altă cale pentru a ajunge la ea nu există. Obiecțiile tatălui și ale mamei vitrege nu putuseră să-l înduplece să se răzgîndească de teama urmărilor. Apoi, Maryam este prima femeie cu care dorește să se însoare după ce a cunoscut-o și a văzut-o cu ochii lui. În plus, el este destul de optimist și dorește din tot sufletul să rămînă toată viața alături de ea. Avea el presentimentul că sînt doi soți potriviți și că Ridwan va avea parte de o casă fericită. După una și alta, s-a cam săturat și el să bată ulițele și simte că a venit vremea să se așeze la casa lui. În alte condiții, n-ar fi șovăit să organizeze și o petrecere distractivă, căci nu era nici bătrîn, nici calic. Și nici nu se socotea printre aceia care pretind că nu le plac zaiafeturile, încît să se mulțumească cu această ceremonie posomorîtă și mută, ce-aduce mai degrabă cu înmormîntarea decît cu nunta. Ce altceva ar fi putut face? Nevoia l-a obligat și a trebuit să țină seama de regulile ei! Să fie o jertfă în amintirea lui Fahmi!

Maryam nu le mai văzuse pe Khadiga și pe Aișa de ani de zile. De aceea, întîlnirea fu emoționantă, în ciuda unor ezitări stînjenitoare. Se sărutară, felicitîndu-se, discutară îndelung despre vrute și nevrute, dar — pe cît le stătu în putință — evitară să aducă vorba despre trecut. Primele clipe fură ceva mai delicate, căci fiecare aștepta să se pomenească de ceva din vremurile de odinioară pentru a începe reproșurile și invectivele. Dar începutul dificil fu depășit cu bine. Maryam conduse discuția cu abilitate mai întîi spre veșmintele Khadigăi, apoi spre grația Aișei, care continua să fie suplă, în ciuda celor trei nașteri. La un moment dat, Maryam și mama aduseră vorba despre Amina, întrebînd ce mai face, și cele două surori le răspunseră că e sănătoasă și lucrurile se opriră aici. Aișa o măsură pe vechea ei prietenă cu ochii plini de dragoste și nostalgie și cu inima însetată de veșnica iubire pentru semeni. Dacă nu i-ar fi dat tîrcoale teama, s-ar fi apucat să depene amintirile trecutului și s-ar fi amuzat cu gura pînă la urechi. Khadiga, în schimb, stătu tot timpul cu ochii pe ea, cercetînd-o. Cu toate că trecuseră ani de zile fără să-și mai aducă aminte de Maryam, vestea despre căsătoria cu Yasin îi dezlegase limba. Din vorbă în vorbă a ajuns și la incidentul cu soldatul englez și s-a întrebat față de Aișa ce l-o fi apucat pe Yasin de-a rămas orb și surd. Sentimentul puternic al solidarității de familie, care pentru ea era mai presus decît orice alte considerente, nu-i îngăduise, însă, nicidecum să rostească vreun cuvînt despre astfel de lucruri față de cei din neamul Șawkat, nici chiar față de soțul ei. Ba mai mult decît atît, îi atrăsese și mamei atenția asupra acestui amănunt, apăsînd asupra concluziei: „Ne convine sau nu ne convine, Maryam o să se încuscrească în curînd cu noi...“ Și nu-i de mirare că se purta așa, de vreme ce chiar și după nașterea lui Abd el-Mun'im și a lui Ahmad. Khadiga continua să-i socotească pe cei din neamul Șawkat — cel puțin într-o oarecare măsură — străini.

Ma'dhun-ul veni spre seară și contractul de căsătorie se încheie de-ndată ce sosi. Paharele cu șerbet trecură din mînă în mînă. Nu răsună decît un singur chiuit prelung. Yasin primi felicitările și urările celor prezenți, iar după aceea mireasa fu invitată să-l salute pe stăpînul ei cel mare și să se întrețină cu familia soțului. Veni împreună cu mamăsa, cu Khadiga și cu Aișa. Se înclină, sărută mîna stăpînului și îi salută pe ceilalți, unul cîte unul. Domnul Ahmad îi oferi darul de nuntă: cîteva brățări de aur cu mici pietre de olmaz și de smarald. Rămaseră un timp la taifas și cam pe la ora nouă invitații începură să se retragă. Sosi o trăsură și cei doi miri urcară în ea, îndreptîndu-se spre casa din Qasr eș-Șawq, unde îi aștepta pregătit apartamentul de la etajul de sus. Toată lumea își închipuia că peste cea de a doua căsătorie a lui Yasin — cu toate avantajele și cu toate ponoasele ei — s-a lăsat cortina.

Dar foarte curînd, la numai două săptămîni de la acest eveniment, casa răposatului Muhammad Ridwan asistă la o nouă ceremonie, socotită drept o surpriză ciudată, atît în casa domnului Ahmad, cît și în casele din Es-Sukkariyya, din Qasr eș-Șawq și din Baya el-Qasrein. Lumea se trezi pe neașteptate că Bahiga se mărită cu Buyumi — vînzătorul de șerbeturi. Toți au rămas contrariați la aflarea veștii și pentru prima oară și-au dat seama că dughenița lui Buyumi era situată la colțul fundăturii pe care se afla casa familiei Ridwan, exact sub unul din balcoanele cu zăbrele ale vechii clădiri. Și pe bună dreptate se mirau, căci nu pricepeau cum de acesta reușise să sucească mintea văduvei unui bărbat cunoscut în timpul vieții pentru bunătatea și evlavia lui, ea însăși socotită printre „doamnele respectate" din cartier, măcar că-i plăcea să umble puțin cam înzorzonată. Și pe urmă, era o femeie la cincizeci de ani, pe cînd

---

[1] *Ma'dhun* = persoană autorizată de cadiu să oficieze căsătoria civilă și să înregistreze căsătoriile și divorțurile.

el nu împlinise nici patruzeci şi, pe deasupra, era un necăjit care purta *galabiyye* şi vindea sirop de roşcove şi de tamarin într-un chioşc prăpădit. Colac peste pupăză, mai era şi însurat de mai bine de douăzeci de ani şi avea nici mai mult nici mai puţin decît nouă copii. Se iscară fel de fel de vorbe, mai ales în legătură cu antecedentele căsătoriei, de care nimeni nu avusese habar. Cînd şi cum începuseră să se înfiripe relaţiile dintre ei? Cum au avansat pînă cînd au ajuns la căsătorie? Care din cele două părţi a deschis discuţia şi care a venit în întîmpinare?...

Frizerul *amm* Hasanein, al cărui salonaş se afla pe cealaltă latură a străzii, colţ cu calea Bayna el-Qasrein mărturisi că din cînd în cînd a zărit-o pe *sitt* Bahiga oprindu-se dinaintea chioşcului lui Buyumi pentru a bea un pahar de sirop de roşcove şi că, pesemne, de fiecare dată au stat şi de taină, avînd în vedere intenţiile lor. Abu Sari', proprietarul micului bufet din vecinătate, care-şi închidea uşile în urma tuturor celorlalte dughene, pretinse că a văzut în mai multe rînduri pe cîte cineva strecurîndu-se la ea în casă în miez de noapte, dar că nu-i trăsnise niciodată prin minte că printre vizitatori s-ar fi putut afla şi Buyumi. Şi-au mai dat cu părerea Darwiş, vînzătorul de *ful*, şi El-Fuli lăptarul. Amîndoi s-au prefăcut că-i plîng de milă răposatului şi-au rostit fel de fel de invective la adresa bărbatului slab de înger care se însurase cu o femeie de vîrsta mamei lui, dar este neîndoielnic că în adîncul sufletului îl pizmuiau pentru norocul ce dăduse peste el pe neaşteptate, ajutîndu-l să se ridice deasupra clasei lor prin mijloace socotite de ei necinstite. Pe urmă, lumea începu să-i preţăluiască moştenirea din casă, banii şi bijuteriile pe care, chipurile, ar fi pus mîna.

Întreaga familie a domnului Ahmad, precum şi ceilalţi locatari din Es-Sukkariyya şi din Qasr eş-Şawq, au rămas consternaţi la auzul acestei veşti şi-au exclamat, parcă punîndu-se cu toţii de acord: „Ce ruşine!" Domnul Ahmad se înfurie atît de tare că nimeni din casă nu mai îndrăzni să-i adreseze un cuvînt zile în şir. Treacă-meargă — şi-a zis el

— dar Buyumi — vînzătorul de sirop — să pretindă că-i este cuscru! Blestemat să fie canalia de Yasin cu poftele lui neînfrînate! Vînzătorul de sirop îi e cuscru și nu-i mai pasă de nimeni și de nimic! „Ce veste stupidă!" exclamă Khadiga, sărind ca arsă, cînd află de cele întîmplate. „Cine-o să mai îndrăznească de-acum încolo s-o ocărască pe mama? Inima n-o înșeală niciodată!" urmă ea, adresîndu-se Aișei. Yasin se jură în fața lui tată-său că nici el și nici Maryam n-au știut nimic înainte de a-i fi lovit năpasta, că vestea căzuse ca un trăsnet și proaspăta lui soție n-a mai putut face nimic. Dar rușinea nu s-a oprit aici; cînd a aflat de cele întîmplate, prima soție a lui Buyumi și-a ieșit din minți și a pornit cu liota de plozi spre chioșcul bărbatului ei. S-a stîrnit o încăierare violentă, în prezența copiilor, care au început să urle, chemîndu-i pe trecători în ajutor. Mulțimea de gură-cască — lumea de pe stradă, prăvăliași, femei și copii — se îmbulzi ră cu toții în jurul lor. În cele din urmă intervenir ră cîțiva și reușiră să-i despartă, tîrînd-o pe biata femeie mai mult pe sus în stradă. Ea se opri — cu *ghilbab-ul* sfîșiat, cu *mila'a* făcută ferfeniță, cu părul despletit și cu nasul plin de sînge — sub balconul cu zăbrele al Bahigăi, înalță capul spre ferestrele zăvorîte și-și slobozi limba, care porni să șfichiuie ca un bici cu plesne împovărate de plumbi scăldați în otravă. Dar nu se limită numai la atît, ci porni glonț spre prăvălia domnului Ahmad, cășunînd pe el — în calitate de tată al ginerelui Bahigăi — și implorîndu-l să stea în calea soțului ei, pentru a-l da pe brazdă și a-l întoarce de pe calea rătăcirii, pe care apucase. Asta pusese vîrf la toate. Stăpînul se sili cu greu s-o asculte, simțind că fierbe de furie și de amărăciune. Pe urmă o luă cu duhul blîndeții, deschizîndu-i capul pe cît îi stătu în putință că e vorba de o chestiune în care el n-are nici un amestec, în vreme ce o împinse cu binișorul și reuși, s-o scoată în stradă. Rămase apoi deoparte pe gînduri, întrebîndu-se îndelung ce-o împinsese pe Bahiga la căsătoria asta bizară, mai ales că el știa prea bine că ar fi putut să-și stingă focul inimii fără să fie nevoie să se

expună și pe ea și să expună și restul familiei la tot felul de umilințe, chiar dacă-i căzuse Buyumi cu tronc. Cum de-a fost în stare să facă o astfel de prostie, fără să-i pese nici de nevasta nătîngului, nici de gloata de copii prăpădiți, nici de fiica ei și de noua familie cu care se încuscrise. Parc-ar fi lovit-o nebunia! Nu cumva sentimentul deprimant de bătrînețe o împinsese să recurgă la căsătorie și să sacrifice multe din lucrurile pe care le avea, în goană după fericirea pierdută a tinereții? Medită la această idee cu tristețe și amărăciune, amintindu-și cum și el se umilise în fața lăutăresei care refuzase chiar și numai să-i acorde o privire de simpatie înainte de a-i închiria bacul — o umilință ce-i zdruncinase încrederea în sine și-l dusese și pe el cu gîndul la scurgerea ireversibilă a timpului, la tragedia bătrîneții.

Dar nici Bahiga n-avu parte de o bucurie prea lungă. Cam la vreo trei săptămîni de la căsătorie, se plînse de un abces la o coapsă. La controlul medical s-a constatat că are și zahăr în sînge și a fost îndrumată către spitalul Qasr el-Ayni. După vreo cîteva zile s-a auzit că starea ei s-a înrăutățit și curînd după aceea a pus mîinile pe piept.

17

Kamal stătea ca țintuit în fața seraiului familiei Șaddad, cu o mică geantă sub braț. Purta un costum gri, destul de elegant, și pantofi negri, lustruiți. *Tarbușul* stătea drept pe capul lui mare. Părea lung și deșirat, iar din gulerul cămășii se ivea gîtul subțire fără să-i pese nici de capul greu pe care-l purta, nici de trompa semeață din mijlocul feței. Aerul era plăcut — adierile răcoroase vesteau apropierea lui decembrie. Fuioare de nori albi se destrămau agale pe bolta albastră, ascunzînd din cînd în cînd soarele dimineții. Kamal stătea în așteptare, cu ochii țintă la garajul din care apăru în curînd un Fiat condus de Husein Șaddad. Mașina o luă

pe strada Seraiurilor și se opri în fața lui. Husein își scoase capul prin fereastră și-l întrebă:

— N-au venit încă?

Claxonă de trei ori scurt, apoi se întoarse spre Kamal și-i zise, în vreme ce deschidea portiera:

— Vino și așează-te aici lîngă mine!

— Nu-i nici o grabă... îngăimă Kamal, mulțumindu-se să-și pună doar geanta.

Dinspre parc ajunse pînă la ei vocea lui Budur. Se întoarse spre direcția din care venise glasul și o zări pe fetiță alergînd într-un iureș, iar în urmă mergea mîndră Aida. Da, e chiar adorata lui! Își pusese o rochie gri, croită după ultima modă, destul de scurtă, care îmbrăca de minune talia ei suplă. Bustul i se ascundea sub o jacheță bleumarin cu mîneci scurte, lăsînd să i se vadă brațele bronzate. Părul negru, care i se părea un nimb, îi contura fața angelică, semănînd cu luna plină, legănîndu-se în valuri o dată cu mișcarea pașilor, lăsînd libere pe frunte cîteva bucle mătăsoase. Rămase înmărmurit la vederea ei. Simțea că nu e nici treaz, nici adormit și că întreaga fire se reducea la un sentiment de recunoștință și extaz. Se apropie cu același mers viteaz și mîndru. Cînd fu lîngă el, simți că-l inundă valuri de parfum. Privirile li se întîlniră — ochii și buzele i se luminară de un surîs calm și mulțumit. Kamal îi răspunse cu zîmbetul lui pierit și schiță o ușoară plecăciune, în semn de salut.

— Tu stai pe bancheta din spate, împreună cu Budur, o anunță Husein în clipa aceea.

Kamal își dădu seama că glasul i s-a stins: se dădu un pas înapoi și deschise ușa din spate. Rămase nemișcat, asemeni unui servitor umil. Primi drept răsplată un surîs și un cuvînt de mulțumire. Așteptă pînă ce Budur și adorata se așezară comod, pe urmă închise ușa și urcă lîngă Husein. Acesta mai claxonă o dată, căutînd cu privirea spre palat, și imediat apăru portarul, cărînd un coșuleț pe care-l așeză lîngă geanta lui Kamal, între el și Husein.

— Ce-ar fi o excursie fără mîncare? murmură tînărul de la volan, lovind tacticos cu degetele în coș și în geantă.

Motorul dudui și mașina se puse în mișcare, apucînd-o pe strada El-Abbasiyya.

— Am aflat multe lucruri despre tine, rupse Husein Șaddad tăcerea adresîndu-se lui Kamal. Azi o să am ocazia să adaug la ele altele noi: o să mă informez în legătură cu stomacul tău. Am impresia că ești un mare mîncău, măcar că ești atît de slab. Corectează-mă, dacă greșesc cumva.

— Mai ai puțină răbdare și-o să vezi cu ochii tăi! îi răspunse Kamal, zîmbind neînchipuit de vesel și fericit.

Se află în aceeași mașină cu ea! Nici măcar n-a visat așa ceva! Dac-ai fi stat tu pe bancheta din spate și ea în față, ai fi sorbit-o din ochi tot drumul fără să te vadă nimeni. Nu fi lacom și nerecunoscător. S-ar cuveni mai degrabă să cazi în genunchi, în semn de slavă și de mulțumire! Încearcă să te eliberezi din vălmășagul gîndurilor haotice și să trăiești cu toată ființa fericirea clipei, care face cît o viață întreagă sau chiar mai mult.

— N-am putut să-i iau și pe Hasan și Ismail în excursia noastră, schimbă Husein subiectul.

Kamal privi spre el puțin nedumerit și nu scoase o vorbă, dar inima lui începu să-și iuțească bătălie de bucurie și sfială. Sufletul îi rîdea de fericire că această cinste i s-a oferit tocmai lui.

— După cum vezi, nu încăpeam toți în mașină, întregi el, ca și cum s-ar fi scuzat.

— Normal! îl susținu Kamal fără să-și dea seama ce-ar fi fost mai potrivit să spună.

— Iar dacă trebuie să faci o alegere, atunci alege-l pe cel care-ți seamănă. Am impresia că înclinațiile noastre sînt foarte apropiate. Nu-i așa?

— Desigur! Încuviință fără să stea pe gînduri și bucuria care-i inunda inima i se putea citi pe față. Numai că eu o să mă mulțumesc cu călătoria spirituală, pe cînd tu se pare că o vei lega de voiajul în jurul lumii, adăugă după o clipă, surîzînd.

— Tu nu te simți atras să colinzi lumea de la un capăt la altul?

— Am impresia că mai degrabă sînt înclinat spre sedentarism, spuse Kamal după ce stătu puțin pe gînduri. Parcă mă sperie puțin ideea călătoriilor... Nu mă gîndesc, bineînțeles, la dorința de a explora și de a vedea, ci mai degrabă la efortul și la agitația pe care le presupune această căutare. Dac-ar fi posibil, aș prefera ca lumea să se învîrtă prin fața ochilor mei.

— N-ai decît să te instalezi într-un balon staționar, dacă există așa ceva, și să privești la pămînt cum se învîrte sub tine, murmură Husein Șaddad, rîzînd din inimă, cu multă poftă, așa cum făcea de obicei.

În vreme ce savura rîsul acesta viu și molipsitor, îi veni în minte chipul lui Hasan Selim și porni să cumpănească între cele două maniere aristocratice: unul era delicat și mereu surîzător, celălalt era ursuz și arogant. Dar și unul și celălalt i se păreau minunați.

— Din fericire, călătoriile cu gîndul nu presupun în mod obligatoriu și deplasarea, se străduí Kamal să înnoade firul conversației.

Husein Șaddad încruntă sprîncenele neîncrezător, dar renunță la continuarea discuției și zise glumeț:

— Lucrul cel mai important este că noi facem o scurtă excursie împreună și că înclinațiile noastre în această viață se aseamănă...

— Într-un cuvînt, Husein te are la suflet... auzi glasul suav din spatele lui. Așa cum te are și Budur...

Vorbele astea încărcate de parfumul iubirii, rostite de un glas ingeresc, îi ajunseră direct la inimă, făcînd-o să se înfioare și să plutească în vis. Îi păreau o melodie fantastică, neînchipuită, care-l vrăjește pe ascultător. Adorata glumește, jucîndu-se cu vorbele de dragoste, fără să se sinchisească de inima lui arzînd în flăcări. Ecoul vorbelor ei îi stărui îndelung în urechi. Iubirea este o melodie veche, dar murmurată de ea devine nouă și stranie. Doamne, simt că mă sting — atît sînt de fericit!

— Aida traduce gîndurile mele în limba ei de femeie, comentă Husein vorbele sorei sale.

Mașina străbătu strada Es-Sakakini, apoi zbură pe bulevardul Regina Nazli și de acolo coti pe bulevardul Fu'ad I. În cele din urmă, pătrunse cu o viteză, ce lui Kamal i se păru nebunească, în Ez-Zamalek.

— Ar fi și mai bine dacă norașii fugari de pe cer s-ar strînge și-ar acoperi soarele. Am avea parte de-o zi minunată pe platoul de la piramide!...

— Mai ai un pic de răbdare... Îndată ajungem la piramide, se auzi glasul fermecător din spate, încercînd s-o domolească pe Budur.

— Ce vrea Budur? întrebă Husein.

— Nu mai are răbdare! Vrea să stea neapărat lîngă prietenul tău, domnule...

„Prietenul tău!" De ce nu spui „Lîngă Kamal"? Ar fi mai mult decît un vis!

— Ieri m-a întrebat așa pe neașteptate: „Nu vine și *uncle*[1] Kamal cu noi la piramide?" Era și tata de față și m-a întrebat cine este Kamal. Cînd i-am spus cine-i, a întrebat-o în glumă: „Vrei să te măriți cu *uncle* Kamal?" „Da!" i-a răspuns ea, fără să stea pe gînduri.

---

[1] În limba engleză în original.

Kamal privi înapoi, dar Budur se retrase, lipindu-se de spătarul banchetei și ascunzîndu-și fața în umărul Aidei. Profită de situație și-și petrecu ochii în fugă și peste fața Aidei. Apoi se întoarse la loc și zise rugător:

— Sper să nu-și ia vorba înapoi cînd o să se facă mare!...

Cînd răzbiră dincolo de străzile înțesate, pe calea El-Ghiza, Husein ambală motorul și mașina se așternu la drum, scoțînd un zgomot asurzitor. Toată lumea din mașină rămase mută. Kamal se bucură, căci tăcerea îi oferi prilejul să se concentreze asupra visului său pentru a savura pe îndelete scînteierile de fericire. Vasăzică, ieri s-a discutat în familie despre el și tatăl l-a ales să-i fie soț lui Budur!.. Ce minunat! Trebuie să nu-ți scape nici unul din cuvintele rostite și să-ți umpli sufletul cu parfumul lor. Îndestulează-ți auzul cu uguitul de columbă și cu tînguitul de gazelă! În nopțile de veghe o să te întorci, probabil, la toate astea. Graiul adoratei este lipsit de înțelepciunea înțelepților și de eclocvența poeților. Atunci prin ce o fi reușind să te zguduie pînă în străfundurile sufletului, să-ți răscolească sîngele în toată făptura, făcînd să țîșnească izvoare de fericire în inima ta? Mă adresez vouă, celor care rîvniți și trudiți să aflați ce-i fericirea și vă mărturisesc că eu am descoperit-o în cuvîntul gol, în tăcere și chiar în nimic. Doamne, ce semeți sînt pomii de pe marginea șoselei! Iar crengile lor au parcă moliciunea brațelor și se înlănțuie deasupra drumului, țesînd un cer de culoarea verdelui copt. Iar Nilul, curgînd alături, și-a meșterit mantie brodată cu perle din scăpărările razelor ce se strecoară printre norii zdrențăroși. Cînd am trecut ultima oară pe acest drum? Cred că a fost cu ocazia unei excursii la piramide în clasa a unsprezecea. De fiecare dată cînd am făcut o excursie, mi-am propus să vin o dată și singur. Dar acum, în spatele tău se află un deomn care-ți insuflă sentimentul de insolit și ireal, chiar

şi în faţa vestigiilor străvechi ce se ridică înaintea ochilor tăi în toată măreţia şi splendoarea. Ar mai putea există vreo dorinţă mai mare decît asta? Da! Să meargă la nesfîrşit maşina, să nu se mai oprească niciodată! Doamne, acesta e răspunsul pe care-l cauţi de-atîta timp, întrebîndu-te ce-ai vrea de la această iubire? De ce cauţi lucruri imposibile! Mai bine bucură-te de clipa prezentă! Iată, se zăresc piramidele! Acum ajungem la ele. De departe par nişte jucării, dar cînd o să fii lîngă ele o să pari ca o furnică lîngă trunchiul unui copac uriaş.

— O să vedem mormîntul primului nostru strămoş...

— Hai să recităm Al-Fatiha în limba hieroglifelor... propuse Kamal în glumă.

— O ţară care nu are altă moştenire în afara mormintelor şi cadavrelor! bombăni Husein ironic. Uitaţi-vă cîte eforturi irosite fără noimă...

— Asta-i nemurirea! exclamă Kamal înflăcărat.

— Aah! Iar o să sari în apărare şi-o să mă contrazici... Eşti bolnav, pătruns de patriotism pînă în măduva oaselor... Vezi, aici nu ne potrivim noi... Mie, de pildă, mi-ar fi plăcut să trăiesc mai degrabă în Franţa decît în Egipt!...

— O să te trezeşti, cînd ajungi acolo, că nu există pe tot pămîntul patrioţi mai fanatici decît francezii, zise Kamal, ascunzîndu-şi mîhnirea în spatele unui zîmbet şters.

— Ştiu că patriotismul a devenit boala întregii lumi, dar mie-mi place Franţa. Sincer vorbind, îmi plac alte virtuţile francezilor, care n-au nici o legătură, de fapt, cu exaltarea lor patriotică!

Kamal îşi strînse buzele cu amărăciune. Îi părea rău că aude vorbele astea din gura lui Husein Şaddad, dar nu se putea supăra pe el. Disprețul cu care vorbea Ismail Latif citeodată îl scotea din sărite, aroganţa lui Hasan Selim îl agasa de-a dreptul, dar Husein Şaddad avea voie să spună orice, vorbele lui îi mergeau aproape întotdeuna la inimă.

În răstimp, mașina ajunse pe platou și se opri lîngă baza celei mai mari piramide, într-un șir lung de vehicule goale. Ici și colo se zăreau grupuri mici de vizitatori: unii călare pe măgari sau cămile, alții cățărați pe treptele piramidei. Ceva mai la o parte — cîțiva vînzători cu tarabele întinse, stăpîni de măgari și cămile pentru închiriat. Apoi — o întindere nesfîrșită de piatră și nisip. Piramida se înălța în mijlocul nemărginirii, asemeni unui uriaș din basme. Iar la extremitatea cealaltă, la poalele pantei, se ivea orașul: vîrfurile unor copaci, firul argintiu al apei și puzderia de terase. Oare casa lor din Bayna el-Qasrein cam pe unde o fi? Ar putea s-o întrezărească pe mamă-sa, punînd apă pentru păsări sub bolta de iasomie?

— Lăsăm toate lucrurile în mașină, ca să ne putem plimba lejer...

Părăsiră mașina și porniră toți patru în linie: în stînga Aida, apoi Husein și Budur și, în sfîrșit, Kamal, ținînd-o de mînă pe mica lui prietenă. Dădură mai întîi tîrcoale marii piramide, scrutîndu-i toate laturile, iar după aceea se afundară în adîncul deșertului. Nisipul se împotrivea pașilor, îngreunîndu-le mersul, dar în atmosferă plutea o adiere plăcută, înviorătoare. Soarele aci se ivea, aci dispărea, iar peticele de nori se răzlețiseră spre toate zările cerului, desenînd pe bolta imensă imagini ciudate, cu cîre mîna nevăzută a văzduhului se juca la întîmplare.

— Frumos!... Minunat! exclamă Husein, trăgînd aer în piept cu putere.

Aida îngăimă ceva în franceză. Cu toate că nu avea cine știe ce cunoștințe despre această limbă, Kamal înțelese că nu făcuse decît să traducă vorbele rostite de fratele ei. Cu felul ei de-a vorbi reușise să-i mai potolească fanatismul lui pentru limba maternă.

— Splendid, într-adevăr! Slavă lui Allah cel sublim! exclamă Kamal, privind în jur impresionat.

— Tu întotdeuna găsești în spatele lucrurilor fie pe Allah, fie pe Saad Zaghlul, strigă Husein și izbucni în rîs.

— Cred că în privința primului sîntem amîndoi de acord... îngăimă Kamal.

— Dar pomenirea lui la fiecare pas îți conferă un aer de slujitor al religiei... La urma urmei, de ce mă mir, de vreme ce trăiești în cartierul religiei?...

O fi vrut să-l înțepe cu vorbele astea? S-ar putea ca și Aida să împărtășească ironia lui? Ce părere or fi avînd ei despre vechiul cartier? Cu ce ochi or fi privind cei din El-Abbasiyya pe locuitorii din Bayna el-Qasrein și En-Nahhasin? Nu-i nici o rușine! N-ai de ce să te temi! Husein nu dă aproape nici o atenție religiei! Iar adoratei tale îi pasă și mai puțin de ea! N-ai auzit-o odată mărturisind că merge la lecțiile de religie organizate pe lîngă o biserică și că asistă la slujbă, cîntînd în cor cu ceilalți creștini? Dar ea este musulmană, cu toate că nu știe mai nimic despre islam... Ce zici de asta? Oricum, eu o iubesc! O iubesc pînă la adorație! Și iubesc pînă și religia ei, chiar dacă o mărturisesc cu mustrări de conștiință... Recunosc și cer îndurarea Domnului meu!

— Pe mine asta mă fascinează! reluă Husein discuția, arătînd cu amîndouă mîinile spre monumentele frumuseții și măreției din jur. Pe cînd tu ești fascinat numai de ideea patriei! Fă și tu o comparație între natura asta minunată și între demonstrații, Saad, Adli și camioanele înțesate de soldați!...

— Am impresia că natura și politica sînt două lucruri la fel de mari! mormăi Kamal zîmbind.

— Apropo... Era să uit... Știi că liderul tău a demisionat? îl întrebă Husein pe neașteptate, de parcă și-ar fi adus aminte de acest lucru printr-o simplă asociație de idei.

Kamal zîmbi trist, fără să comenteze vorbele lui, dar celălalt continuă, cu intenția vădită de a-l necăji:

— A demisionat după ce-a pierdut și Sudanul[1] și Constituția[2], nu-i așa?

[1] La 19 noiembrie 1924, a fost comis atentatul la viața lui Sir Lee Stack, serdar al armatei egiptene și guvernator general al Sudanului. În dimineața zilei de 21 noiembrie, victima a decedat, iar în după-amiaza zilei de 22 noiembrie Edmund Henry Hynmsan Allenby — înaltul comisar britanic în Egipt — i-a înmânat lui Saad Zaghlul două note. În prima dintre acestea — redactată în termeni ultimativi — se cerea guvernului egiptean, printre altele, să-și retragă trupele din Sudan în curs de 24 ore. Cererile britanice, mai puțin cele care aveau legătură directă cu atentatul, au fost respinse și în seara zilei de 22 noiembrie Saad Zaghlul a prezentat suveranului egiptean demisia guvernului său, acceptată în ziua de 24 noiembrie. În aceeași zi, Ahmad Zayyur a alcătuit un nou cabinet, de orientare reacționară, prononarhică și filobritanică.

Trupele egiptene se aflau în Sudan în baza unui acord încheiat între Marea Britanie și Egipt la 19 ianuarie 1899, după înfrângerea răscoalei dervișilor (1884—1889). Prin acest acord se anula suzeranitatea otomană și se instituia asupra Sudanului o guvernare dualistă egipteano-britanică. Evacuarea trupelor egiptene din Sudan, în urma asasinării lui Lee Stack, echivala practic cu anularea acordului din 1899. Totuși, un tratat anglo-egiptean semnat în anul 1936 recunoștea valabilitatea acordului din 1899, care în anul 1951 a fost denunțat în mod unilateral de către guvernul egiptean. Abia la 12 februarie 1953, a fost încheiat un nou acord între Egipt și Anglia, care stipula dreptul Sudanului la autonomie și la autodeterminare, inclusiv la independență, iar la 1 ianuarie 1956 Sudanul și-a proclamat independența.

[2] Cabinetul condus de Abd el-Khaliq Sarwat, alcătuit la 1 martie 1922, a numit o comisie — „comisia celor treizeci" — însărcinată cu elaborarea Constituției. Aceasta a fost promulgată la 19 aprilie 1923, în timpul unui cabinet condus de Yahya Ibrahim. În urma promulgării Constituției, au fost organizate alegeri parlamentare. Ele au fost câștigate de Partidul *Al-Wafd* cu o majoritate zdrobitoare. Partidul *Al-Wafd* a formulat o serie de obiecții în legătură cu Constituția, apreciind că ea trebuia să emane de la o Adunare Constituantă aleasă și nu de la o comisie numită. În urma victoriei în alegeri, Saad Zaghlul a alcătuit un cabinet *wafdist*, care de la început a întâmpinat împotrivirea suveranului și a autorităților britanice. Asasinarea lui Lee Stack a fost în realitate doar un pretext pentru declanșarea luptei deschise împotriva lui Saad. După ce acesta a fost constrâns de împrejurări să-și prezinte demisia, palatul a subminat prin diverse mijloace drepturile și libertățile constituționale, chiar dacă această Constituție a continuat, formal, să rămână în vigoare până în anul 1930, când a fost abrogată de guvernul reacționar condus de Ismail Sidqi.

— Asasinarea lui Sir Lee Stack Pașa este de fapt o mare lovitură, îndreptată în primul rînd împotriva cabinetului lui Saad... se mulțumi Kamal să răspundă cu un calm neobișnuit.

— Să-ți spun ce-a zis Hasan Selim... El pretinde că atentatul ar fi expresia urii nutrite de unii — și printre ei și de asasini — împotriva englezilor, iar Saad ar fi principalul vinovat de stîrnirea acestui sentiment....

— Asta-i părerea englezilor! se grăbi să-i răspundă Kamal, stăpînindu-și cu greu mînia stîrnită de afirmațiile lui Hasan Selim. N-ai citit telegramele publicate în *Al-Ahram*?[1] Nu ți se pare ciudat că tocmai Liberalii Constituționaliști pretind așa ceva? Și la urma urmei nu e un motiv de mîndrie pentru Saad, dacă a reușit să stîrnească ura împotriva englezilor?

— Facem excursie sau politică? se amestecă Aida în vorbă, măsurîndu-i cu priviri oblice din care răzbătea un surîs ademenitor.

— El e de vină, fiindcă el a început discuția... se dezvinovăți Kamal, făcînd semn către Husein.

— Am vrut numai să-ți spun cîteva cuvinte de alinare pentru demisia liderului, zise Husein și izbucni în rîs, în vreme ce-și trecea degetele delicate prin părul mătăsos. Doar atît! (Apoi cu un ton serios:) Tu n-ai luat parte la marile demonstrații care s-au desfășurat la voi în cartier în timpul revoluției?

— Nu, n-aveam încă vîrsta legală!

— Dar întîmplarea de la chioșcul cu *basbusa*[2] nu-i socotită participare la revoluție? îl descusu Husein cu o ironie ușoară în glas.

---

[1] *Al-Ahram* „Piramidele" este numele unui important cotidian egiptean, fondat în anul 1875 de către frații libanezi maroniți Selim și Bișara Teqla, care continuă să apară și astăzi la Cairo.

[2] *Basbusa* = mîncare populară egipteană — un fel de păsat din griș.

Izbucniră cu toţii într-un haz strașnic: un cvartet compus din două trompete, o violină și un fluieraș.

— Nu-i de-ajuns că și-a pierdut fratele? interveni Aida iarăși, după o scurtă pauză, lăsînd impresia că i-ar lua apărarea.

— Într-adevăr, a pierit cu zile cel mai destoinic dintre toţi fraţii! sări Kamal, împins de sentimentul de mîndrie, care i se furișă în suflet, amplificîndu-se sub înrîurirea afecţiunii din glasul ei.

— Era student la Drept, nu-i așa? îl descusu Aida cu un interes lămurit. Cîţi ani ar fi avut acum, dac-ar fi trăit?

— Douăzeci și cinci... (Apoi cu regret în glas:) Era un adevărat geniu... În adevăratul sens al cuvîntului...

— Ar fi avut... se tîngui Husein, pocnind din degete. Ăsta-i patriotismul! Eu nu pricep cum de te mai poţi agăţa de el după nenorocirea asta...

— Despre fiecare dintre noi se va voei la trecut, cu „a fost", dar depinde cum ţi-ai dat duhul, căci există moarte și moarte...

Husein mai pocni o dată din degete, fără să scoată de data asta vreun cuvînt. Părea că nu vrea să deslușească tîlcul ultimelor vorbe. Dar ce i-o fi apucat de-au deschis discuţia despre chestiuni politice chiar acum? Nu poate ieși nimic bun din ea. Ce rost are să vorbească aici despre grijile poporului și ura lui împotriva englezilor? La naiba cu toate astea! Cînd respiri miresmele paradisului, se cuvine să uiţi de grijile acestei lumi, cel puţin pentru un răstimp. Acum cutreieri prin deșertul piramidelor în compania Aidei. Meditează la adevărul acesta sublim, bucură-te și avîntă-te pînă ce vor auzi cei care-au durat piramidele! Un zeu înotînd prin nisip umăr la umăr cu adoratorul lui! Zeul se amuză, numărînd pietricelele, iar adoratorul rezistă cu greu la vîntul care-i gata să-l spulbere din pricina pasiunii. Dacă boala iubirii ar fi molipsitoare, n-ai suferi din pricina ei. Adierea îi flutură poalele rochiei, i se strecoară prin cununa părului și ajunge pînă în adîncul pieptului. Cît de fericită

trebuie să fie această adiere. Spiritele îndrăgostiților de deasupra piramidei binecuvîntează caravana, admirînd-o pe zeiță și plîngîndu-l pe adorator, repetînd împreună cu timpul: „Doar dragostea este mai puternică decît moartea". E doar la cîteva palme de tine, dar în realitate e asemeni zării necuprinse — o închipui întinzîndu-se peste fața pămîntului, pe cînd ea zboară întruna, pierzîndu-se în înălțurile cerului. Sperasei că excursia asta îți va oferi liniștea! Dar vai! se pare că vei părăsi lumea aceasta și nu vei mai avea parte de liniște. De ce n-ai îndrăzneala să te apleci și să săruți urmele lăsate de pașii ei pe nisip? Sau să-ți umpli pumnul cu nisip și să faci din el talisman cu care să te aperi de chinurile dragostei în nopțile cînd gîndurile îți vor răpi somnul? Ce păcat! Toate semnele arată că nu se poate intra în legătură cu zeul decît prin jurnuri sau prin vrăji. Așadar, nu-ți rămîne decît să-i ridici jurnuri de slavă sau să te lași stăpînit de *ginni*.

Simți că mîna mică a lui Budur trage de el. Căută spre ea nedumerit și se trezi că ridică amîndouă mîinile implorînd s-o ducă în brațe. Se aplecă și-o strînse la piept cu gingășie, dar Aida protestă:

— Nu! A-nceput să oboseaască... Hai să ne odihnim puțin!

Se așezară pe o stîncă, aproape de poalele pantei ce cobora spre sfinx, în ordinea în care merseseră pînă atunci: Husein întinse picioarele relaxat, înfigîndu-și tocurile în nisip, Kamal se așeză picior peste picior, cu Budur lipită de el, iar Aida — la stînga fratelui ei — își scoase pieptenele și începu să și-l treacă prin șuvițele de păr, mîngîindu-le cu degetele în urma lui.

Husein rămase cu ochii ațintiți la *tarbușul* lui Kamal și-l întrebă critic:

— De ce ți-ai pus *tarbușul?*

— Nu sînt obișnuit fără el, răspunse Kamal, scoțîndu-l și punîndu-l în poală.

— Tu ești exemplul tipic al tînărului conservator! îl apostrofă Husein, surizînd cu înțeles.

O fi vrînd să mă laude sau să mă ocărască? se întrebă Kamal în sinea lui. I se năzări să-l tragă de limbă pentru a vedea ce gîndește exact, dar tocmai în clipa aceea Aida se aplecă puțin în față, uitîndu-se fix la capul lui. Se fîstîci și uită ce voia să întrebe, căci toată luarea aminte i se concentră asupra capului enorm, tuns chilug și lipsit de orice podoabă. Ochii în care scînteiau două diamante negre stăruiau sfredelitori asupra lui. Ce impresie le-o fi lăsînd?

— De ce nu lași părul să-ți crească? îl iscodi glasul unduios.

Nu-i trecuse prin cap pînă atunci că i s-ar putea adresa o asemenea întrebare. Așa umblă și Fu'ad Gamil el-Hamzawi și ceilalți prieteni din cartier. Yasin nu și-a lăsat frizură decît după ce-a intrat în slujbă. Și-o fi închipuind că el se poate întîlni cu tată-său la micul dejun în fiecare dimineață cu părul aranjat și frizat?

— De ce l-aș lăsa să crească?

— Nu e mai frumos? întrebă Husein, rămînînd pe gînduri.

— Ce-are a face?

— Acum mi se pare mai mult ca niciodată că ai fost născut ca să fii dascăl... îl luă Husein peste picior.

Laudă sau ocară? Orice-ar fi, capul tău se bucură în clipele astea de o atenție deosebită.

— Am fost născut pentru a căuta întruna, fără repaos!

— Frumos răspuns!... exclamă Husein. (Apoi continuă cu un ton ceva mai ridicat:) Nu mi-ai spus aproape nimic despre Școala Normală... Au trecut aproape două luni. Cum ți se pare?

— Cred că va fi o bună introducere către lumea la care aspir. Mă străduiesc în momentul de față să pătrund, cu ajutorul profesorilor englezi, sensul încurcat al unor termeni cum sînt „literatura", „filozofia" și „gîndirea"...

— Asta-i cultura umanistă la care rîvnim amîndoi...

— Dar am impresia că-i un ocean foarte învolburat... îl completă Kamal descumpănit. Trebuie să stabilim niște

limite. Trebuie să definim mai exact ce vrem. Asta-i problema...

— Pentru mine nu mai e de-acum o problemă, luă cuvîntul Husein, cu un interes evident. Eu citesc de-acum proză și teatru în franceză, apelînd la ajutorul Aidei pentru a înțelege pasajele mai complicate. Ascult împreună cu ea piese din muzica occidentală. Unele le interpretează și ea la pian cu virtuozitate... Recent, am terminat de citit o carte, un fel de sinteză foarte reușită a filozofiei grecești. Eu îmi doresc să călătoresc prin lume ca să-mi cizelez spiritul, dar n-am uitat de bună seamă nici de trup. Pe cînd tu vrei să scrii. Pentru asta ai într-adevăr nevoie de niște delimitări și de precizarea unor țeluri.

— Nu sînt însă prea încîntat, fiindcă deocamdată nu-mi dau prea bine seama de ce o să mă apuc...

— Ți-ai pus în gînd să devii scriitor? îl iscodi Aida.

— Cred că da! șopti el înfiorat peste fire.

— Poet sau prozator? continuă Aida interviul. Lasă-mă să ghicesc! adăugă ea, aplecîndu-se puțin în față și cercetîndu-l cu ochi curioși.

Poezia am epuizat-o, vorbind în șoaptă umbrei tale. Poezia e graiul sfînt cu care mă adresez numai ție. Cum aș putea să fac o meserie din ea? Prin lacrimile prelinse din ochii mei în negurile nopții, izvoarele ei s-au stins. Cît de fericit sînt în prezența ta și cît de nefericit sînt totodată! Cînd tu ești de față, sînt ca un însetat sub dogoarea cea mai crîncenă, a globului de foc la vremea amiezii.

— Poet! Da, tu ești poet!

Adevărat? Și cum ți-ai dat seama?

Aida se îndreptă de spate și izbucni în triluri de rîs care se succedau semănînd cu șoapta speranțelor.

— Intuiția! Nu se poate explica!

— Glumește cu tine! interveni Husein, rîzînd din toată inima.

— Cîtuși de puțin! protestă ea. Dacă nu-ți place, atunci să nu te faci poet...

Albineî natura i-a creat o regină. Sălașul ei este grădina, iar nectarul florilor îi e licoarea aleasă pe care apoi o toarnă în faguri. Răsplata omului care dă tîrcoale tronului ei este o înțepătură... Dar ea a spus „Cîtuși de puțin!"

— Spune-mi, ai citit ceva din proza franceză?

— Ceva tradus din Michel Zévaco... Nu pot să citesc în franceză, după cum știi...

— N-o să fii scriitor, dacă n-o să știi bine franceza. Citește pe Balzac, pe George Sand, pe Madame de Staël și pe Loti... Numai după aceea să te apuci să scrii un roman...

— Un roman? replică el reprobator. Asta-i literatură periferică. Eu aspir spre o literatură serioasă...

— Dar romanul trăiește epoca lui de aur în Europa. Există scriitori care se dedică numai lui, făcînd carieră strălucită... Profesorul de franceză mi-a spus lucrurile astea.

Kamal clătină din cap neîncrezător, însă Husein se grăbi să-l avertizeze, arătînd-o din ochi pe sora lui:

— Să nu cumva s-o superi pe Aida! Ea este pasionată de romanul francez... Ba chiar mai mult decît atît, aș putea zice că este una din eroinele lui...

Kamal se aplecă puțin, ascultînd cu urechi lacome și ochi măriți și urmărind efectul vorbelor pe chipul ei.

— Cum asta? întrebă el vădit surprins.

— Romanul o fascinează într-un mod ciudat și imaginația ajunge să-i domine mintea. Odată, am surprins-o fandosindu-se în fața oglinzii și cînd am întrebat-o ce se petrece cu ea mi-a răspuns: „Așa se plimba Afrodita pe nisipul plajei din Alexandria..."

— Nu-l lua în serios! protestă Aida, încruntîndu-se, fără ca zîmbetul să i se stingă de pe buze. Imaginația lui e mult mai bogată decît a mea, dar el n-are astîmpăr dacă nu mă tachinează...

Afrodita? Cine-i Afrodita, zeița mea? Sînt mîhnit să aud că tu te poți socoti altfel decît ești în realitate!...

— Nu trebuie să te supere treaba asta! Să știi că și eroii lui Al-Manfaluti îmi stăpînesc la fel imaginația!

— Ar fi nemaipomenit dacă și noi toți am deveni eroii unei cărți! strigă Husein cu înflăcărare și izbucni în rîs. Cum de mai putem sălășlui pe acest pămînt, cînd ne lăsăm purtați de fantezie într-atît? Tu trebuie să ne împlinești acest vis! Eu nu sînt scriitor și nici nu vreau să fiu, dar tu poți să scrii o carte despre noi toți... Numai să vrei...

Aida — eroina unei cărți scrise de tine! Rugăciune, sufism sau nebunie!

— Și eu? sări Budur pe neașteptate, protestînd.

Izbucniră toți trei într-un haz strașnic.

— Ia aminte! Nu uita să rezervi și pentru Budur un loc în cartea ta! îl atenționă Husein.

— De bună seamă! Tu o să figurezi chiar pe prima pagină! glumi Kamal, cuprinzînd-o cu brațul și îmbrățișînd-o cu privirea.

— Și ce-o să scrii despre noi? îl iscodi Aida, cu ochii pierduți în necuprinsul zării.

Întrebarea îl prinse nepregătit și-și ascunse stinghereala în spatele unui surîs.

— Ce scriu toți romancierii! sări Husein, scoțîndu-l din încurcătură. O poveste despre o dragoste violentă, neîmpărtășită, ce sfîrșește cu moartea sau cu sinuciderea.

Se joacă, fără să-și dea seama că-ți calcă inima în picioare.

— Aș vrea ca numai eroul să aibă acest sfîrșit... bîigui Aida, surîzînd cu înțeles.

Nici nu s-ar putea altfel, căci eroul nu-și poate închipui că zeița lui ar fi muritoare!

— Dar trebuie neapărat ca sfîrșitul să fie moartea ori sinuciderea? se interesă el.

— Ăsta-i sfîrșitul firesc al unei povești despre o dragoste violentă! îi răspunse Husein, tot cu surîsul pe buze.

Moartea devine o dorință pentru a scăpa de durere sau din pricina iubirii neîmpărtășite?

— Păcat că trebuie să se întîmple așa! bolborosi el cu ironie în glas.

— N-ai știut asta? Se pare că n-ai trăit încă o astfel de experiență...

— Să nu uiți să-mi rezervi și mie un loc în cartea ta, chiar dacă o să fiu departe de țară... înnodă Husein firul discuției. Ăsta-i lucrul cel mai important pentru mine...

— Gîndul plecării continuă să te preocupe? îl întrebă Kamal după ce-l fixă îndelung cu privirea.

— Vreau să trăiesc fiecare clipă... Vreau să colind lumea în lung și-n lat... Pe urmă poate să vină și moartea! conchise Husein Șaddad foarte serios, de data aceasta.

Și dacă vine mai devreme? S-ar putea întîmpla și așa ceva? De ce te-ai întunecat la față? Ai uitat de Fahmi? Viața nu se măsoară întotdeauna în lung și-n lat. Viața lui a fost ca o străfulgerare, dar a fost desăvîrșită. Și care-i, oare, folosul virtuții și al nemuririi? De fapt tu ești abătut din alte motive! Din cu totul alte motive! Ți se pare nespus de greu să te desparți de prietenul care nu se mai gîndește decît la plecare! Ce-o să se întîmple cînd el nu va mai fi aici? Cum vei suporta să nu mai vezi palatul ființei adorate? Cît de mincinos este surîsul din ziua de azi! Ea stă acum la doi pași de tine: glasul ei îți stăruie în auz, iar mireasma pe care o răspîndește în jur ți s-a strecurat pînă în adîncul sufletului. Dar poate cineva să oprească roata timpului? Oare ți-e scris să ți se topească inima și să dai tîrcoale de la distanță palatului, cu sufletul și mintea rătăcite, prăpădindu-te de dor?

— Dacă vrei să-mi cunoști părerea, eu ți-aș recomanda să mai amîni plecarea cîțiva ani, pînă ce termini facultatea...

— Exact așa i-a spus și tatal Și nu o singură dată! îi ține Aida isonul cu entuziasm.

— Așa și este cel mai înțelept!

— E musai să știu pe de rost dreptul civil și dreptul român ca să-mi tihnească preumblarea prin lume și să gust farmecul acestei vieți? se burzului Husein ironic.

— Uită-te la el cum își bate singur joc de toate visele și speranțele! îl provocă Aida pe Kamal. Tata ar vrea să-l

vadă jurist sau lucrînd împreună cu el în domeniul finanțelor...

— Justiția!... Finanțele!... N-o să mă fac în nici un caz jurist! Chiar dacă o fi să-mi iau licența! O să chibzuiesc serios înainte de a-mi alege meseria... Cred că în cele din urmă o să optez pentru cariera diplomatică... Ce-mi trebuie finanțele? N-aveți destui bani? Sîntem destul de bogați, mult prea bogați, insuportabil de bogați...

Ce ciudat! Cum o fi arătînd un om care nu-și mai poate suporta bogăția! Mai demult ți-era aminte să te faci și tu negustor, să ai și tu o casă de bani, la fel ca tată-tău. Acum nu mai aspiri la bogăție. Acum ai dori să-ți dedici întreaga viață aventurii spirituale! Cît de searbădă poate să fie o viață irosită pentru cîștigarea existenței!

— Nimeni din familie nu-mi poate înțelege năzuințele. Toți mă socotesc un copil răsfățat. Un unchi din partea mamei a zis odată batjocoritor, în prezența mea: „Nici nu era de așteptat să iasă altfel, de vreme ce-i singurul băiat în familie!" Și pentru ce atîtea discuții? Pentru că nu sînt sclavul banilor și pentru că prefer să-mi trăiesc viața! Ai văzut? Familia noastră socotește că orice activitate care nu contribuie la sporirea averii este în deșert. Nu visează decît la titluri, ca și cînd ele ar fi paradisul pierdut! Știi pentru ce tînjesc ei atîta după hediv? Am aflat secretul de la mama, care mi-a repetat de nenumărate ori aceste vorbe: „Dacă *efendi* al nostru ar fi rămas pe tron, tată-tău ar fi dobîndit titlul de pașă de multă vreme..." Iar banii nu mai au nici o valoare și se cheltuiesc cu nemiluita, cînd vreo beizadea sau alt prințișor catadicsește să ne onoreze cu vreo vizită! (Apoi, rîzînd:) Ia aminte! Nu uita să consemnezi și amănuntele astea bizare, dacă într-o zi o să ajungi să scrii cartea despre care tot vorbim...

Aida nu-l lăsă nici măcar să-și termine discursul și se grăbi să-l prevină pe Kamal:

— Te rog să nu cumva să te lași influențat în cartea ta de părerile fratelui meu recalcitrant, care caută tuturor pri-

cină. Ai risca să fii nedrept cu familia noastră și nu se cuvine așa ceva...

— Allah să mă păzească! N-aș putea în nici un caz să fiu nedrept cu familia voastră! o încredință Kamal, cu capul plecat în semn de umilință. Apoi adăugă cu jumătate glas: Cu toate că nu-i nimic compromițător în ce-a spus el...

Aida rise triumfătoare, în vreme ce buzele lui Husein se arcuiră într-un zîmbet de satisfacție, deși continua să încrunte sprîncenele puțin uluit. Prima impresie pe care o lăsară vorbele lui Husein în sufletul lui Kamal fu destul de imprecisă; i se păru că el nu fusese deloc sincer în ceea ce spusese despre familia lui. Nu punea la îndoială refuzul lui Husein de a fi sclavul banilor și preferința lui pentru o viață de aventuri spirituale. Este adevărat că nu-i trecuse prin minte să pună această atitudine numai pe seama belșugului de bani. O pusese în aceeași măsură sau poate chiar mai mult pe seama gîndirii lui deschise și aspirațiilor sale de a cunoaște lumea și civilizația europeană. În schimb, avusese vaga impresie că Husein exagerase întrucîtva, aducînd vorba despre hediv, titluri și primirea beizadelelor. Intenționat amestecase, probabil, lauda cu critica. Nici numai laudă, nici numai critică! Inima-i era încîntată și se fălea cu familia lui, iar rațiunea nu se putea reține să n-o vestejească. S-o fi zeflemisit sincer?

— Și care dintre noi va fi eroul cărții — eu, Aida sau Budur? îl întrebă Husein și un zîmbet ușor îi încremeni pe buze.

— Eu! sări Budur.

— E-n regulă! Ne-am înțeles! o liniști Kamal, strîngîndu-i palma.

— Probabil că o să rămînă un mister pînă în clipa cînd o să vedem cartea, continuă Husein.

— Și ce titlu o să-i dai?

— „Husein în jurul lumii".

Izbucniră într-o hohotire năstrușnică, căci se gîndiră imediat la piesa „Barbarul în jurul lumii", care tocmai atunci se juca la *Majestic*.

— N-ai fost încă la teatru, nu-i așa? îl descusu Husein mai departe.

— Nu! Deocamdată mă mulțumesc cu cinematograful...

— Autorului cărții noastre nu-i e îngăduit să rămînă în afara casei după nouă seara! îi deslușì Husein Aidci.

— Oricum, e mai bine așa decît să ți se îngăduie să colinzi în jurul lumii! îl luă ea peste picior.

După aceea, se întoarse spre Kamal și-l întrebă cu o delicatețe ce reuși să-l atragă de partea ei anticipat:

— Spune-mi, tu vezi ceva rău în strădania unui tată de a și crește fiul după modelul său de activitate și demnitate? E o rușine să aspiri în viață la avere, la demnitate, la titluri și la valorile înalte?

Rămîi acolo unde ești, căci averea, demnitatea, titlurile și valorile înalte se vor întrece să ajungă la tine, să sărute urmele pașilor tăi. Ce-aș putea să-ți răspund, știu că răspunsul dorit de tine mă înăbușe? Inima ta va fi nefericită dorind ceea ce nu se cuvine!

— Fără îndoială că nu poate fi vorba de nici o rușine... (După o scurtă pauză, adăugă:) Cu condiția să se potrivească și cu firea persoanei...

— Și care-i firea aceea nepotrivită pentru așa ceva? se repezi ea cu întrebarea. Ciudat este că Husein nu renunță la pregătirea lui de dragul unei aspirații mai înalte. Nu, domnule! El o ține una și bună: nu vrea să muncească și pace! Vrea să trîndăvească, pricepi? Nu ți se pare ciudat?

— N-o duc așa beizadelele și ceilalți prinți pe care-i adorați voi? întrebă Husein, bufnind într-un rîs sarcastic.

— Pentru că beizadelele au primit de la viață absolut totul și nu mai au spre ce să aspire. Dar unde ești tu și unde sînt ei, trîntorule?

Husein se întoarse spre Kamal și porni să-și verse amarul:

— Știi care e principiul familiei noastre? Să te străduiești pentru sporirea averii și cîștigarea prieteniei personalităților influente, aspirînd la dobîndirea titlului de bei. Apoi tre-

buie să te osteneşti înzecit pentru a înzeci averea agonisită şi a cîştiga prietenia elitei, jinduind la titlul de paşă. Pe urmă prietenia beizadelelor şi celorlalţi prinţi şi prinţişori devine ţelul suprem al vieţii, de vreme ce calitatea de prinţ nu se poate căpăta prin muncă şi abilitate. Ştii cît ne-a costat ultima vizită a prinţului? Zeci de mii de lire .. Bani irosiţi ca să cumpărăm mobilă nouă şi cadouri de la Paris...

— Banii ăştia n-au fost cheltuiţi doar de dragul prinţului, îl întrerupse Aida. Ştii foarte bine că el e frate cu hedivul. Am fost culanţi nu atît ca să intrăm în graţiile lui cît pentru a ne arăta loialitatea şi prietenia pentru hediv. Şi la urma urmelor e o cinste pe care oricine are un dram de minte n-o poate contesta.

— Dar tata are relaţii destul de strînse cu Adli, cu Sarwat, cu Ruşdi şi cu alţii, care nu pot fi bănuiţi de fidelitate faţă de hediv... Dimpotrivă! continuă Husein cu obstinaţie, aprinzîndu-şi paie în cap. Ce altceva poate să însemne asta decît că scopul scuză mijloacele, cum zice un aforism?

— Husein! urlă ea în gura mare.

N-o mai auzise pînă atunci ţipînd. Glasul ei exprima deodată orgoliul, indignarea şi admonestarea. Voise să-i atragă luarea-aminte că nu se cuvenea ca astfel de vorbe să fie rostite şi mai ales că nu se cuvenea să fie rostite cu glas tare faţă de un străin.

Kamal se înroşi la faţă de sfială şi durere. Simţi că fericirea în care plutise vreme de un ceas şi mai bine se stinge brusc. Aida îşi aruncă deodată capul pe spate şi strînse buzele. Îl fixă cu ochi măriţi, sugerînd încruntarea, chiar dacă semnele ei nu se iviră pe frunte. Pe scurt, era orbită de furie. N-o mai văzuse niciodată clocotind ca acum şi nici nu şi-ar fi putut închipui că ea şi-ar putea ieşi din sărite pînă într-atît. Privi la chipul ei uluit şi-l copleşi stînjeneala — ar fi dorit în clipele acelea să găsească un pretext pentru a se îndepărta de la discuţia nefastă. Dar după cîteva secunde, se trezi din buimăceală şi prinse a savura farmecul mîniei cră-

ieşti întrezărite pe chipul ei angelic, să guste dogoarea orgoliului, superioritatea refuzului şi încruntarea cerului.

— Prietenia lui tata cu cei pomeniţi de tine datează dintr-o perioadă mai veche, anterioară mazilirii hedivului, spuse cu o voce repezită, ca şi cînd ar fi vrut să-l disculpe pe tatăl ei faţă de Kamal.

— Dacă asta-i părerea ta, atunci cum de-l dispreţuieşti pe Saad pentru că a fost azharit? întrebă Kamal într-o doară, cu intenţia sinceră de a schimba subiectul discuţiei.

— Îmi displac încercările făcute cu tot dinadinsul de a intra pe sub pielea celor mari, dar asta nu înseamnă că am vreo consideraţie pentru norod, şuieră Husein după un rîs sarcastic. Îmi place frumuseţea, dar dispreţuiesc urîţenia şi, din păcate, nu dai peste ceva frumos la oamenii de rînd decît nespus de rar.

— La ce faci aluzie cînd vorbeşti despre încercările de a intra pe sub pielea celor mari? interveni Aida în discuţie. Poţi reproşa cui vrei lucrul ăsta, dar nu nouă, fiindcă şi noi ne numărăm printre cei mari... Încercăm să le intrăm în graţii în aceeaşi măsură în care şi ei se străduiesc să facă acelaşi lucru cu noi...

— Este absolut adevărat ce-ai spus!.. se oferi Kamal să răspundă în locul lui Husein.

— Am stat destul jos! zise Husein, ridicîndu-se pe neaşteptate. Hai să ne mai plimbăm!...

Se sculară şi o luară agale spre sfinx. Atmosfera se mai răcorise întrucîtva, căci scamele de norişori cuprinseseră toate zările şi ascunseseră soarele sub vălul diafan de un alb imaculat, prin care se filtra puritatea şi graţia. În drum se întîlniră cu grupuri de studenţi şi turişti europeni.

— Europencele te măsoară cu invidie şi curiozitate. Le place rochia ta... Îţi pare bine? o întrebă Husein pe sora lui, silindu-se să-i cîştige bunăvoinţa.

Faţa i se lumină de zîmbet exprimînd mirarea şi mulţumirea.

— De ce nu mi-ar place? îi răspunse ea pe un ton din care răzbătea încrederea și trufia.

Kamal încercă să-și ascundă zîmbetul, în timp ce, Husein izbucni în hohote, cu gura pînă la urechi.

— Aida e socotită oglinda gustului parizian în cartierul nostru... îl asigură Husein pe celălalt.

— E normal! întări Kamal vorbele lui, rîzînd de data asta cu toată sinceritatea.

Aida îi mulțumi cu un surîs șăgalnic, abia schițat. Urmele slabe lăsate în inima lui de sfada aristocratică dispăruseră pe loc. Iscusit este cel ce știe unde-i va călca piciorul înainte de-a face pasul. Se cuvine să iei bine seama unde ești tu și unde sînt acești îngeri — zeul care privește la tine de dincolo de înaltul norilor se socotește mai presus chiar decît stirpea lui! Ce-i de mirare în asta? Nici nu se cuvine ca el să aibă neam sau familie! Neamul lui nu există decît pentru a mijloci între el și adoratori! Mă minunez de e liniștit ori mînios, de e modest sau orgolios, cînd îl văd venind ori îndepărtîndu-se, cînd e mulțumit ori neînduplecat. Toate astea sînt stările lui și se cuvine să-ți ogoiești setea inimii sorbind din fiecare. Privește spre ea! Înoată prin nisip anevoie, cu pași largi și stinși. Bustul i se mlădiază ca un ram ametit sub adierea slabă. Dar frumusețea pașilor ei nu este cu nimic mai prejos de cea a mersului pe mozaicul din grădină! Iar dacă te uiți înapoi și scrutezi urmele imprimate în nisip, de tălpile ei înguste, află că ceea ce vezi nu sînt altceva decît semne pe un drum neștiut, după care se călăuzesc aceia care bîjbîie exaltați, căutînd scînteierile fericirii. În vizitele anterioare prin acest deșert, îți petreceai ziua zbenguindu-te, fără să-ți pese de nimic sau alergînd încolo și încoace ca un zănatic, căci mugurii inimii tale nu se deschiseseră încă. Pe cînd acum ei s-au preschimbat în ramură și frunzele-i sînt mîngîiate de sărutările văzduhului, din ele picură bucurie și durere. Iar dacă ți-a fost răpită liniștea inocenței, ai primit în schimb neliniștea supremă... viața inimii și scînteia fericirii.

— Mi-e foame... se plînse Budur pe neașteptate.

— Trebuie să ne întoarcem... propuse Husein fără altă introducere. Ce părere aveți? Mai avem încă o bună bucată de mers, așa că mă tem să nu li se facă foame și acelora care acum n-o simt.

Cînd ajunseră la mașină, Husein scoase geanta și coșul. Le așeză pe capotă și se apucă să descopere coșul, dar Aida veni cu ideea să mănînce pe una din treptele piramidei. Fără să mai stea pe gînduri, se apropiară de baza piramidei și se căţărară pe prima treaptă. Puseră geanta și coșul în mijlocul unui bloc de piatră, iar ei se așezară pe margine, lăsînd picioarele să le atîrne în afară. Kamal întinse tacticos un ziar, pe care-l avea în geantă, și scoase pe el merindele: doi pui cu cartofi, brînză, banane și portocale. După aceea îl urmări pe Husein cum scoate bunătățile din coș: cîteva tartine învelite frumos, un termos și patru pahare. Măcar că avea mai multă mîncare decît ei, i se năzări că nu este atît de arătoasă ca a lor, și se simți copleșit de neliniște și sfială. Husein se întrebă, uitîndu-se cu jind la cei doi pui, dacă prietenul lui o fi adus și tacîmuri. Chiar în clipa aceea, Kamal strecură mîna în geantă, de unde scoase cuțite și furculițe și începu să taie puii în bucăți. Între timp, Aida desurubă capacul termosului și turnă în cele patru pahare o licoare aurie.

— Ce-i asta? întrebă Kamal uluit.

Aida izbucni în rîs, dar nu-i răspunse.

— Bere! interveni Husein, făcînd semn cu coada ochiului către soră-sa.

— Bere? întrebă Kamal intrigat.

— Și carne de porc... adăugă Husein ostentativ, arătînd spre sandvișuri.

— Glumești, nu-i așa? Nu pot să cred!

— Ba te rog să mă crezi și să încerci, ingratule!... Ți-am adus cea mai bună mîncare și cea mai plăcută băutură!...

Lui Kamal nu-i venea să-și creadă auzului; ochii îi exprimau nedumerirea și încurcătura, iar limba i se împletici și nu mai fu în stare să scoată o vorbă. Coșul fusese pregătit

în casă, cu știrea și cu încuviințarea familiei — ăsta era lucrul care-l intriga cel mai tare.

— N-ai gustat niciodată din bunătățile astea?

— Ce-ai vrea să-ți răspund la o asemenea întrebare?

— Asta înseamnă că azi o să le încerci pentru prima oară... Deci, meritul va fi al nostru...

— În nici un caz!

— De ce?

— De ce? Ce-aș putea să-ți răspund și la întrebarea asta?...

Husein, Aida și Budur ridicară paharele, sorbiră cîteva înghițituri și le puseră la loc. Se uitară la Kamal, zîmbind, de parcă ar fi vrut să-i zică: „Vezi că nu ni s-a întîmplat nimic?!"

— Religia? se tîngui Husein. Hm! Nu te-amețești dintr-un pahar de bere!... Iar carnea de porc e delicioasă!... Nu pricep ce treabă are religia cu mîncarea!...

Kamal simți cum i se strînge inima la auzul acestor cuvinte. Cu greu se stăpîni să rămînă în limitele bunei cuviințe.

— Nu huli, Husein! îl mustră el.

— Să mi-ți faci o părere greșită despre noi... interveni și Aida în discuție pentru prima oară de cînd începuseră să mănînce. Noi nu bem bere decît ca să ne facem poftă de mîncare... Dovadă că o îndemnăm și pe Budur să ni se alăture... Iar carnea de porc n-are nimic deosebit, e foarte plăcută... Încearcă, nu fi habotnic!... Există numeroase alte împrejurări, mult mai însemnate, în care se cuvine să te supui rosturilor religiei...

Cu toate că vorbele rostite de Aida nu se deosebeau în esență de cele spuse de Husein, ele avură darul să-i ridice o piatră de pe inimă, veniră ca un balsam răcoritor și liniștitor. Pe deasupra, ele veniră în întîmpinarea dorinței lui de a nu le tulbura seninătatea și de a nu le răni sentimentele. Cumpăni o clipă, zîmbi îngăduitor și se încăpățînă, să ia mai departe din mîncarea lui.

— Lăsați-mă cu mîncarea mea obișnuită și făceți-mi plăcerea și luați și voi din ea... îngăimă el.

— Ne înțelesesm acasă că dacă tu nu cataclicești să guști din mîncarea noastră, să nu luăm nici noi o firmitură de la tine, îi mărturisi Husein, cu gura pînă la urechi, arătînd spre sora lui. Se pare că noi nu ne-am dat prea bine seama de situația ta. Din respect pentru tine, eu mă dezic de această învoială și probabil că și Aida va face la fel.

Kamal căută rugător spre ea.

— Dacă-mi promiți că n-o să rămîi cu o părere urîtă despre noi și n-o să ne scornești nume rău... șopti ea, zîmbind.

— Să mor dacă gîndesc urît despre voi... se jură Kamal, simțind că nu-l mai încape locul de bucurie.

Porniră să înfulece cu poftă: mai întîi Husein, apoi și Aida Pe urmă își luă curaj și-i urmă și Kamal. Totodată, el avu grijă și de Budur, dar ea se mulțumi cu un sandviș și o bucată de piept de pui, după care tăbărî asupra fructelor. Kamal nu-și putu stăpîni curiozitatea și începu să-i cerceteze pe furiș pe Husein și pe Aida, dornic să vadă cum mănîncă ei. Husein înfuleca fără să-i pese de nimeni, dar firea și spontaneitatea lui aristocratică nu pierdea nimic prin asta. Aida, în schimb, îi dezvălui aceeași grație, eleganță și rafinament, prin felul cum tăia carnea sau cum ținea sandvișul cu vîrfurile degetelor. Totul decurgea simplu și firesc, fără nici un gest artificial. Așteptase clipa aceasta cu nerăbdare, îndoindu-se că ea ar putea să mănînce la fel ca restul lumii. Cu toate că sentimentele sale religioase fuseseră jignite, cînd aflase ce mănîncă ea, fu mulțumit să constate că totuși este un om ca toți ceilalți, că se hrănește asemenea lor cu mîncare, chiar dacă era de un soi mai ciudat. Imaginația sa contrariată și nedumerită reintră în matca ei. Dar imediat, se simți copleșit de lupta a două sentimente total opuse: mai întîi o neliniște care amenința să-i distrugă idolul — cînd o văzu mîncînd — o funcție comună omului și animalului — apoi o mulțumire fără margini — cînd înțelese că amîndoi aparțin prin această funcție unuia și aceleiași specii, chiar dacă se aflau poate pe trepte diferite. Ajuns în acest punct al raționamentului, curiozitatea lui se înflăcără și se trezi ispitit să-și

pună întrebări legate și de alte funcții naturale comune. Nu putu spune „Nu!“, dar nu-i fu indiferent nici faptul că fusese obligat să spună „Da!“ Se codi să-și formuleze un răspuns prea clar și încercă o senzație și un sentiment pe care nu le mai cunoscuse pînă atunci — o revoltă bizară împotriva legilor naturii.

— Să știi că te admir pentru sentimentele tale religioase și pentru etica ta ideală, spuse Husein pe neașteptate, rupînd tăcerea.

Kamal se uită la el cu ochi mari, neîncrezători.

— Nu glumesc deloc!.. Vorbesc foarte serios! întări Husein,

Celălalt zîmbi sfios. Apoi făcu semn cu capul către sandvișurile și berea rămase și se înnădi la vorbă:

— În ciuda ăstora, Ramadanul[1] în casa noastră este fără de seamăn. Peste tot orgie de lumini... Psalmodierea Coranului în salonul de oaspeți... Muezinii anunțînd vremea rugăciunilor din selamlic... Fantastic! Nu-i așa?

— Tata sărbătorește nopțile Ramadanului cu dragoste și generozitate, cu respect pentru tradițiile pe care și bunicul nostru le prețuia... În plus, și el și mama postesc...

— Și eu... adăugă Aida, cu un zîmbet luminos pe buze.

— Aida postește prima zi din lună, dar am impresia că nici măcar aceea întreagă, se împotrivi Husein cu ironie.

— Iar Husein mănîncă în luna Ramadanului de patru ori pe zi — cele trei mese obișnuite și pe deasupra și masa de dinainte de faptul zilei[2], se repezi să adauge Aida cu ciudă.

— Nu-i curios că nu știm mai nimic despre religia noastră? întrebă Husein, trăgîndu-și brusc capul pe spate ca să nu-i scape îmbucătura din gură. Dar nici tata și mama n-au știut mare lucru... Iar bona noastră a fost grecoaică. Aida știe despre

---

[1] Aluzie la ritualurile și petrecerile din nopțile Ramadanului.

[2] Musulmanii care respectă postul Ramadanului nu mănîncă decît în timpul nopții: o masă principală imediat după asfințitul soarelui și o alta înainte de ivirea zorilor (momentul nopții numit *sahur*).

creştinism şi ritualurile lui mai mult decît despre islam. Sîntem nişte păgîni în comparaţie cu tine.-(Apoi, făcînd semn Aidei spre Kamal:) El ştie tot Coranul şi *sira*[1]...

— Adevărat? întrebă ea admirativ. Bravo! Ştiu şi eu cîteva *sure*, aşa că te rog să nu-ţi faci o părere mai proastă decît s-ar cuveni despre mine...

— Nemaipomenit! murmură Kamal ca şi cum ar fi vîsat. Şi ce ştii, de pildă?

Rămase cîteva clipe pe gînduri, uitînd de mîncare, apoi răspunse cu acelaşi zîmbet:

— Vreau să zic mai degrabă că învăţasem cîteva *sure*, dar nu ştiu ce mi-a mai rămas din ele... (Apoi ridică pe neaşteptate tonul, de parcă şi-ar fi adus aminte un lucru la care se gîndise îndelung:) Cum ar fi *sura* care zice că Dumnezeul nostru este unul singur şi aşa mai departe...

Kamal surîse îngăduitor şi-i întinse o bucată de piept de pui. O luă, mulţumindu-i, dar mărturisi că a mîncat mai mult ca de obicei, chiar prea mult.

— Dacă am mînca aşa la fiecare plimbare, s-ar termina cu supleţea... bombăni ea.

— Femeilor din cartierul nostru nu le place deloc să fie slabe... se încumetă Kamal să zică, după ce se codi puţin.

— Şi mama spune că nu le stă bine... îi sări Husein în ajutor. Dar Aida e pariziană, ce să-i faci?

Allah s-o ierte pe zeiţa mea pentru nepăsarea ei! Cît de grea îi-e inima preacredincioasă! Sufletul îi-e la fel de tulburat ca în timpul lecturilor, cînd te copleşeau întrebările şi îndoielile! Crezi că ai putea să te înfurii pe zeiţa nepăsătoare, aşa cum ai făcut cu îndoielile tale de odinioară. Nici vorbă! Nutreşti pentru ea în adîncurile sufletului numai dragoste

---

[1] Ca termen comun, *sira* înseamnă „povestea vieţii, biografia unei persoane". Cuvîntul a dobîndit şi o semnificaţie particulară, specializîndu-se pentru desemnarea biografiei profetului Muhammad (de obicei cu determinantul adjectival *nabawi* „profetic"), într-una din primele forme în care ea a fost redactată de eruditul Ibn Hashim (m. 834 e.n.).

curată! Îți plac chiar și cusururile ei! Cusururi zici? Dar ea nu are nici un cusur, chiar dacă nu se sinchisește prea mult de religie și de cele sfinte! Ăsta-i un cusur doar la alții, nu la ea! Mă tem că s-ar putea ca de astăzi înainte să nu-mi mai placă nici o femeie, dacă nu nesocotește religia și lucrurile neîngăduite! Te-ai scrîntit de-a binelea! Ai început să bați cîmpii! Cere îndurarea lui Allah și pentru tine și pentru ea! Și recunoaște că totul este straniu! Straniu peste măsură, ca și sfinxul! Cît de bine seamănă iubirea ta cu el! Sau cît de bine seamănă el cu iubirea ta! Și el și ea sînt și vor rămîne enigme veșnice!

Aida goli restul de bere din termos în al patrulea pahar, pe care i-l întinse lui Kamal, ispitindu-l.

— Nu ți-ai schimbat părerea? Nu-i decît o simplă băutură răcoritoare!...

Îi mulțumi și se scuză. În clipa aceea, Husein înșfăcă paharul și-l duse la gură, bolborosind:

— Îl dau eu pe gît în locul lui Kamal... (După ce-l goli pînă la fund, respiră o dată adînc, apoi adăugă:) Trebuie să ne oprim, căci altfel ne spargem...

Cînd declarară cu toții că s-au săturat, constatară că mai rămăseseră o jumătate de pui și trei sadvișuri, Kamal se gîndi să le dea copiilor care se hlizeau la ei, dar cînd o văzu pe Aida punînd la loc în coș sadvișurile, împreună cu paharele și termosul, se văzu nevoit să pună și el restul de pui în geantă. Își aminti imediat discuția avută cu Ismail Latif despre spiritul economic al familiei Șaddad.

— Avem o surpriză veselă pentru tine! strigă Husein, coborînd de pe treapta piramidei. Am adus cu noi un fonograf și cîteva plăci, ca să ne-ajute la digestie... Avem cîteva plăci cu melodii europene, alese de Aida, precum și cîteva melodii egiptene: Ghici, ghici! După cină, Fugi de-aici... și altele. Ce zici de surpriza asta?

Și Husein se îndreptă cu pași repezi spre mașină pentru a aduce fonograful.

Era cam pe la mijlocul lui decembrie, dar vremea continua să fie destul de frumoasă, cu toate că luna începuse cu o vijelie — vînt, răpăieli de ploaie și un frig mușcător. Kamal se apropia de seraiul familiei Șaddad cu pas liniștit, simțind sufletul hohotindu-i de fericire. Aerul destul de blînd acum îl făcuse să-și scoată paltonul pe care-l purta strîns pe brațul stîng. Își cărase paltonul, nu atît de teamă că s-ar putea schimba vremea, cît mai degrabă pentru a dobîndi mai multă eleganță și distincție. Soarele dimineții strălucea cu putere. Întrezărea că întîlnirea cu prietenii va avea loc în chioșcul din grădină, nu în salonul de oaspeți, unde se vedeau în zilele friguroase, și-n suflet îi pîlpîia o flacără sfioasă de nădejde că o va vedea și pe Aida. Nu putea fi în apropierea ei decît în grădină. În zilele de iarnă, ea nu se ivea decît arareori la fereastra ce dădea spre alee sau în balconul ce dădea spre curtea palatului. Fie într-un loc, fie în celălalt, la sosire sau la plecare. Se întîmpla s-o surprindă cu coatele sprijinite pe marginea pervazului sau pe balustrada balconului, ori cu bărbia cufundată în palme și ochii lui căutau spre ea scăpărători. Apoi înclina capul, asemeni unui adorator, iar ea răspundea semnelor de salut cu un zîmbet scînteietor, luminîndu-i deopotrivă și viselé vegherii și somnul. Cînd intră în curte, privi pe furiș spre balcon, apoi la fereastră, dar nu dădu cu ochii de ea nici într-un loc, nici în celălalt. Încă mai păstra nădejdea că o va găsi în grădină; se îndreptă către chioșc, dar acolo nu se afla decît Husein. Nu se întîmpla decît rareori să-l întîmpine singur. Își strînseră mîinile prietenește. Chipul senin al lui Husein, atît de familiar și apropiat spiritului și minții lui Kamal, trezi în inima oaspetelui licăriri de fericire.

— Bine-ai venit, dascălel îl salută gazda cu bucurie în glas. *Tarbuș* și palton? Vezi, să nu uiți să-ți iei data viitoare *kufiyya*[1] și bastonul!... Bine-ai venit!

Kamal își scoase *tarbușul* și-l așeză pe masă, apoi azvîrli paltonul pe un scaun și-l întrebă:

— Ce-i cu Ismail și cu Hasan?

— Ismail a plecat la țară cu tată-său și n-o să-l vedem astăzi, iar Hasan mi-a dat telefon azi-dimineață că o să întîrzie, poate un ceas sau chiar mai bine, fiindcă are de copiat niște cursuri. Știi că e un student excepțional, ca și tine de altminteri. E hotărît să-și ia licența anul ăsta...

Luară loc pe două scaune așezate unul lîngă altul, cu spatele spre palat. Absența unei a treia persoane promitea o întîlnire tihnită, lipsită de zarva și neînțelegerile obișnuite. Nu vor încerca nici lupta ostenitoare și plăcută totodată, la care-l provoacă Hasan Selim, și va scăpa în același timp și de observațiile înțepătoare de care Ismail Latif nu-l scutea niciodată.

— Spre deosebire de voi, eu sînt un student delăsător. Îmi place să ascult cursurile și sînt destul de atent la unele din ele, dar nu suport să răsfoiesc o carte. Tot timpul mi-au băgat în cap că trebuie să fii grozav de inteligent ca să faci Dreptul. Mai degrabă mi-ar fi spus că trebuie să fii prost, dar tenace. Hasan Selim e pus pe lucruri mari, e un băiat sîrguincios și știe ce dorește, ca toți acela pe care-i mînă aspirațiile înalte. Dac-ar vrea, s-ar limita doar la atît cît să-și ia examenele. E doar fiu de consilier și tată-său are destulă influență ca să-i deschidă porțile și să-i asigure funcția pe care o rîvnește. Nu găsesc explicația eforturilor lui decît în orgoliul său fără margini. Orgoliul îl îmboldește să se afle mereu în frunte. Tu ce părere ai?

— Hasan e demn de toată admirația pentru firea și inteligența lui, recunoscu și Kamal fără să stea pe gînduri.

[1] Un fel de șal din mătase care se pune pe cap, de obicei pe sub *igal* (un fel de șnururi confecționate din păr de cămilă) sau care se înfășeară în jurul gîtului.

— L-am auzit odată cu urechile mele pe tata zicînd că fată-său, Selim Bek Sabri, e un consilier excepțional și nespus de drept, mai puțin cînd e vorba de procese politice...

Remarca de la sfîrșit provocă o prăbușire în sufletul lui Kamal, fiindcă știa că Selim Sabri era cu liberalii constituționaliști.

— Înseamnă că e un jurist remarcabil, *dar* nu-i potrivit pentru magistratură!..

— A! Uitasem că stau de vorbă cu un *wafdist*, grăi el, însoțindu-și cuvintele cu hohote de rîs.

— Dar tată-său nu-i *wafdist!* îl întrerupse Kamal triumfător. Te rog să ți-l închipui pe Selim Bek Sabri arbitru într-un proces în care ar fi judecat Abd er-Rahman Fahmi[1] sau En-Nuqrași[2]...

Oare o fi fost mulțumit de aprecierile lui în legătură cu Selim Bek Sabri? Neîndoielnic! Se citea clar în ochii lui neobișnuit de luminoși, care nu suportau minciuna și fățărnicia. Probabil că atitudinea lui se explică prin rivalitatea și concurența care se iscă de obicei între oameni de aceeași talie chiar dacă apare voalată, îmbrăcînd forme destul de

---

[1] Unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Saad Zaghlul. La 11 aprilie 1919, cînd a fost constituit Comitetul Central al *Wafd*-ului, Abd er-Rahman Fahmi a fost numit secretar general al acestui organism. În perioada cînd Saad Zaghlul s-a aflat în exil și în timpul tratativelor de la Paris și Londra, el a avut un rol important în organizarea mișcărilor populare și activității de propagandă. Din însărcinarea lui Saad, el a organizat aparatul și activitatea conspirativă a *Wafd*-ului.

[2] Mahmud Fahmi en-Nuqrași — personalitate *wafdistă* de vază. În octombrie 1924, Saad Zaghlul l-a cooptat în cabinetul pe care l-a prezidat ca adjunct al ministrului de interne, dar imediat după constituirea noului cabinet de către Ahmad Zayyur, în noiembrie 1924, a fost revocat din această funcție. Treptat, el se detașează ca exponent al orientării extremiste a Partidului *Wafd*—adeptă a metodei asasinatelor politice — dar în anul 1937 este exclus din rîndurile partidului din cauza unor declarații ce contraveneau liniei politice generale promovate de acest partid.

rafinate și sofisticate. Șaddad Bek a fost milionar și bancher renumit. În plus, toată lumea vorbește despre legăturile lui cu hedivul Abbas. Numai că și Selim Bek Sabri este consilier la cea mai înaltă instituție judecătorească. Și asta unde? Într-o țară în care funcțiile fascinează, ajungînd să fie socotite sfinte. Nu-i de mirare, de aceea, că funcția înaltă se uită din cînd în cînd chiorîș la maldărele de bani. Husein își plimbă privirea în liniște peste întinderea grădinii. Iar ochii lui erau plini de nostalgie — ciorchinii de curmal erau acum goi, pe lăstarii de trandafir mai rămăseseră doar cîteva frunze, verdele copt se veștejise, surîsul florilor se stinsese. Grădina toată se cufundase într-o tristețe adîncă, pălind în fața sosirii inexorabile a iernii.

— Uită-te ce face iarna, îl invită el pe Kamal să privească, făcînd un semn larg spre parcul din față. Am impresia că asta o să fie ultima noastră întîlnire din chioșc... Dar știu că ție-ți place iarna...

Îi place iarna, într-adevăr. Dar Aida îi place mai mult decît iarna și vara și toamna și primăvara la un loc și nu poate-n ruptul capului să ierte iarna pentru isprava pe care i-o face, privindu-l de întîlnirile fermecate din chioșc.

— Iarna-i un anotimp frumos și scurt, îl aprobă el, totuși. Frigul, norii și ploaia mărunță au un farmec și o viață aparte, care-mi vrăjesc inima.

— Am auzit că îndrăgostiții de iarnă sînt oameni activi și perseverenți. Și tu și Hasan Selim sînteți așa...

Kamal se simți măgulit, deși ar fi fost mai bucuros să nu-l fi pus în rînd cu Hasan Selim și să-i fi atribuit doar lui aceste calități.

— Dar să știi că eu nu-mi consacru studiului decît cam jumătate din timpul pe care-l am. Eu socotesc că viața spirituală este mult prea largă ca să te limitezi numai la ceea ce îți oferă școala.

— Nu cred că există vreo școală care să-ți ceară așa de mult timp pentru studiu cît consacri tu zilnic lecturilor, își dădu Husein cu părerea, clătinînd din cap. Nu pot să fiu

însă de acord cu excesul tău de zel, chiar dacă te invidiez citeodată. Spune-mi, ce citești în momentul de față?

Discuțiile de felul acesteia îi bucurau nespus sufletul. După Aida, erau pentru el lucrul cel mai drag.

— Aș putea zice că lecturile mele au devenit mult mai organizate, răspunse Kamal. Nu mai citesc pe apucate, tot ce-mi pică în mînă — romane traduse, poezii, articole de critică.. Cred că mi s-a făcut mai multă lumină în minte și am început să-mi găsesc drumul. Nu mai bîjbîi! În ultimul timp citesc în fiecare seară cîte două ceasuri la Biblioteca Națională. Răsfoiesc Enciclopedia, în căutarea sensului unor termeni care nu-mi erau suficient de lămuriți și care au ajuns să mă vrăjească, așa cum ar fi, de pildă, literatura, filozofia, gîndirea sau cultura. În același timp, îmi notez titlurile cărților ce-mi vin în mînă și acele lucruri din ele care mi se pare a fi cele mai interesante. Mi se pare a fi o lume minunată și am impresia că sufletul mi se topește de pasiune iar curiozitatea mă devorează.

Husein asculta cu urechi lacome. Se rezemase de spătarul scaunului de bambus, cu mîinile în buzunarele jachetei negre englezești, cu ochii înotînd într-un zîmbet mai luminos ca niciodată.

— Nemaipomenit! exclamă el. Pînă mai ieri mă consultai pe mine în legătură cu lecturile tale, iar acum a venit rîndul meu să te întreb. Și zici că drumul ți s-a limpezit?

— Încet-încet... Am impresia că o să mă îndrept spre filozofie.

— Filozofia? repetă Husein, ridicînd sprîncenele puțin nedumerit. Cuvîntul este ispititor, dar ferește-te să-l rostești în prezența lui Ismail că riști să dai de belea cu el. De fapt nici eu nu-mi dau seama ce te-a apucat... Tot timpul am trăit cu impresia c-o să te îndrepți către literatură...

— Nu-i nici o nenorocire c-ai crezut așa... Deși mi se pare că literatura e o desfătare supremă, constat că ea nu-mi dă răspuns la întrebările ce mă frămîntă. Eu caut în primul rînd adevărul! Vreau să știu ce este Allah, ce este omul,

ce este spiritul, ce este materia... De curînd am aflat că numai filozofia îmi va putea lămuri toate lucrurile astea. Doresc din tot sufletul să găsesc răspuns la întrebările care nu-mi dau pace. Asta-i adevărata călătorie de-a lungul și de-a latul lumii. O călătorie în jurul ei, așa cum îți visezi tu, este un lucru secundar pentru mine. Îți dai seama că mi se vor putea limpezi toate lucrurile astea?...

— E minunat, într-adevăr! întări Husein, cu fața luminată de dorință și înflăcărare. Nu voi șovăi să te urmez în lumea asta fermecată. Am citit și eu cîte ceva despre filozofia greacă, dar nu mi-a rămas mare lucru. Nu sînt în stare de o pasiune ca a ta. Eu îmi fac cărare printre straturi și culeg de ici o floare, de dincolo alta... Dar dă-mi voie să-ți mărturisesc că mă încearcă o oarecare îndoială — mă tem că filozofia te va îndepărta de literatură. Tu nu te mulțumești să afli, tu vrei să meditezi și să scrii. Nu cred că o să poți fi și filozof și scriitor, în același timp.

— N-am să mă îndepărtez de literatură în nici un caz. Dorința de a afla adevărul nu exclude pasiunea pentru frumos. Dar munca e ceva și odihna e altceva. Și m-am hotărît ca filozofia s-o străbat și s-o înțeleg muncind, iar literatura în momentele de răgaz și desfătare...

— Mi se pare că vrei să scapi de promisiunea de a scrie un roman despre noi!... îl apostrofă Husein, izbucnind pe neașteptate în hohote de rîs.

— Sper să scriu cîndva despre *om*, în general, deci și despre voi, își dădu Kamal gîndurile pe față, fără să-și poată stăvili rîsul.

— Pe mine nu mă interesează *omul*, în general, cît mă interesează persoanele noastre! Bagă de seamă că mă plîng Aidei!

La auzul numelui ei, inima îi tresări de dor. Simțea că plutește beat de fericire pe aripile unui cîntec liu. Husein i-atît de naiv încît să creadă că merită dojenile Aidei? El nu știe că toate sentimentele, gîndurile și aspirațiile îi sînt inspirate și luminate de Aida?

— O să vezi! Timpul îți va dovedi că mă voi ține de cuvînt, orice s-ar întîmpla...

După o scurtă pauză, schimbă vorba și-l întrebă serios:

— Tu de ce nu te gîndești să te apuci de scris? Ai și vei avea și în viitor, cu siguranță, toate condițiile pentru a te dedica exclusiv acestei arte...

— Adică eu să scriu și alții să citească? întrebă Husein puțin contrariat. De ce să nu scrie alții și eu să citesc?

— Care din cele două ipostaze ți se pare ție a fi mai importantă?

— Nu mă întreba care e mai importantă, ci care e mai comodă! Eu socot munca a fi un blestem și-o povară pentru om. Nu e-aș fi leneș sau mi-ar place să stau cu mîinile în șolduri. Nici vorbă! Ci pentru că eu consider că munca este o irosire de timp, o temniță și o piedică în calea omului. Adevărata viață fericită stă în timpul neocupat de nici un fel de obligații...

Kamal privi la el neîncrezător, cu ochii măriți de uimire.

— Nu știu ce-ar fi viața omului fără muncă... înnodă el șirul vorbelor. Un ceas fără pic de muncă trece pentru mine mai greu decît un an plin, încărcat peste măsură cu treburi...

— Ce nenorocire! Sinceritatea ta confirmă blestemul și povara de care-ți vorbeam... Dar chiar ți-ai închipuit că eu am avut vreodată senzația de vid? Nici vorbă! Trebuie să-ți spun din capul locului că și timpul meu e ocupat cu nenumărate treburi — unele folositoare, altele dimpotrivă. Dar sper ca într-o zi să pot găsi o bună companie în acest vid absolut...

Vru să comenteze vorbele lui, dar în clipa aceea îi ajunse la urechi un glas întrebător:

— Despre ce discutați voi acolo?

Un glas care pentru Kamal avea rezonanța clopoțeilor de argint. Îi stăruie în urechi, repetîndu-se la nesfîrșit, iar în ascunzișurile inimii lui porneșe să vibreze strune invizibile, armonizîndu-se într o melodie fantastică. În clipa aceea,

simți că se golește de toate gîndurile și rămîne suspendat între cer și pămînt. Oare acesta să fie vidul absolut la care visează Husein? Nu, asta-i fericirea desăvîrșită!

Întoarse capul și rămase încremenit. Budur se apropia de el în grabă, urmată la cîțiva pași de Aida. Se opriră chiar în fața scaunelor pe care ședeau ei. Aida purta o rochie cafenie și o jachetică bleu din lînă, cu nasturi aurii. Pielea ei bronzată avea strălucirea cerului azuriu și limpezimea apei cristaline. Simți cum o mînă nevăzută îl smulge de pe scaun; se aplecă spre Budur, o ridică în brațe și o strînse la piept, ca și cînd ar fi încercat să topească văpaia dorului ce-l mistuia. În clipa aceea, apăru lîngă ei un servitor, care se opri în fața lui Husein smerit, anunțîndu-l:

— Sînteți chemat la telefon...

Husein se scuză și porni spre salonaș, urmat de slujitor.

Și astfel, Kamal se trezi față în față cu Aida; numai ei doi — căci Budur nu conta — pentru prima oară în viață. Va rămîne sau va pleca? se întrebă Kamal în sine lui. Ea înaintă doi pași, ajungînd sub umbrela pavilionului, de cealaltă parte a mesei. Îi făcu semn cu mîna să ia loc, dar ea dădu din cap negativ, scuzîndu-se cu un zîmbet seducător. O așeză pe Budur chiar în mijlocul mesei și continuă să o mîngîie pe cap, stingherit peste măsură, făcînd eforturi disperate pentru a-și învinge tulburarea. Simțea că-și pierde capul. Trecu un răstimp în care nu auzi decît freamătul ramurilor, foșnetul frunzelor uscate, risipite pe jos, și ciripitul cîtorva păsărele stinghere. Priveliștea din fața ochilor, atît cît putea vedea el — o bucată de pămînt și una de cer, cîțiva pomi, zidul ce separa grădina de deșert, șuvițele de păr atîrnînd pe fruntea zeiței și scăpărările diamantelor negre din ochii ei — i se întipări pe retină ca un tablou dintr-un vis fericit. Nu mai era în stare să distingă lămurit și să spună dacă chipul din fața ochilor lui exista aievea sau era doar o închipuire. Înțelese adevărul doar în clipa cînd auzi vocea ei melodioasă, prevenind-o pe Budur:

— Ai grijă să nu-l deranjezi?

— Ce deranj? rosti el, tresărind. Nu-i nici un deranj... continuă apoi, dezmeticindu-se cu încetul.

Privea la ea, sorbind-o din ochi, la adăpost de orice ochi străini. O contempla, dăruindu-se cu toată ființa, străduindu-se să-i scruteze toate tainele și să-și imprime imaginea ei în memorie cu toate trăsăturile și simbolurile ei. Înfățișarea ei îl fascina și din nou rămase descumpănit, întrebîndu-se dacă ceea ce vedea e realitate sau vis.

— De ce te uiți așa ciudat la mine? îl întrebă ea pe neașteptate.

De data asta își reveni brusc din rătăcirea gîndurilor, luminîndu-se.

— Vrei să spui ceva? insistă ea, ca și cînd ar fi dorit cu tot dinadinsul să-l provoace la vorbă.

Vrea să spună ceva? Nici el nu-și dă prea bine seama ce vrea! De fapt nu știe deloc ce-ar vrea!

— Ai citit în ochii mei c-aș vrea să spun ceva? i se dezlegă limba, după ce ezită o clipă.

— Da!... murmură ea pe gînduri, cu un zîmbet șters încremenit pe buze.

— Și ce-ai citit în ei? o descusu mai departe, simțind că i se curmă răsuflarea.

— Păi tocmai lucrul ăsta voiam să-l aflu de la tine... răspunse Aida, încruntînd sprîncenele nedumerită.

Să-i spună deslușit ce are pe suflet? Să-și asume toate riscurile și să-i spună răspicat „Te iubesc"?

Dar la ce bun i-ar spune? Ce s-ar putea întîmpla? Probabil că prietenia lor s-ar întrerupe pentru totdeauna. În timp ce cugeta, porni să urmărească firul privirii ce izvora din ochii ei frumoși. O privire calmă molcomă, dar semeață, plină de încredere, nicidecum stingherită de sfială. Avu impresia că ar cădea asupra lui grea, de undeva de sus, cu toate că ochii ei nu puteau fi deasupra înălțimii lui. Nu-l încuraja în nici un fel. Ba chiar îi spori șovăiala. Ce-o fi ascunzînd în sufletul ei? Aci i se părea indiferentă, aci i se părea sfredelitoare și ironică. Părea un adult care privește cu condescen-

denţă la un puşti. Ba i se părea că descifrează în ea chiar şi un aer de superioritate, care nu se explica doar prin diferenţa de vîrstă, căci nu putea să fie mai mare decît el decît cel mult cu doi ani. Aducea mai degrabă cu acest palat impozant din Strada Seraiurilor, măsurînd pieziş casa cea veche din Bayna el-Qasrein. Dar cum de n-a mai deslu-şit-o pînă acum în ochii ei? Poate pentru că n-a mai rămas niciodată numai cu ea sau poate pentru că nu i se mai ivise prilejul să privească drept în ochii ei ca acum. Îl întristă cumplit descoperirea şi simţi beţia din sufletu-i pălind şi ameninţînd să se stingă. Budur întinse mîinile spre el, implorîndu-l să o ridice, dar fără să rostească o vorbă. O luă numai-decît în braţe şi imediat o auzi pe Aida, grăind repezită:

— Ciudat? De ce te-o fi iubind Budur aşa de mult?

— Pentru că şi eu o iubesc pe ea la fel sau poate chiar mai mult... şopti el, căutînd într-una în ochii ei.

— Şi asta-i o regulă? insistă ea, pentru a vedea în ce ape se scaldă.

— Nu cunoşti proverbul despre vestitorul care poartă soliile de la o inimă la alta?

Aida începu să bată darabana în masă cu degetele.

— Să presupunem că mai mulţi băieţi iubesc o fată frumoasă! Ea ce va face? Trebuie să le răspundă la toţi cu o iubire asemănătoare? Atunci cum se mai potriveşte regula ta?

— S-ar cuveni ca ea să vină în întîmpinarea celui care o iubeşte cel mai mult... răspunse el vrăjit de orice dialog cu ea, chiar şi despre suferinţa lui.

— Şi ce-ar trebui să facă pentru a-l separa de ceilalţi? Ce bine-ar fi dacă dialogul nu s-ar mai sfîrşi pînă-i lumea!

— Ne întoarcem iar la proverbul despre vestitorul care poartă soliile de la o inimă la alta...

Ea izbucni într-un rîs scurt, ce imita timbrul suav al unei strune.

— Dac-ar fi adevărat ce spui tu, nici un îndrăgostit n-ar mai dispera deznădăjduit, adăugă ea provocator. Nu-i aşa?

Vorbele ei îl izbiră, la fel cum întîmplările vieții îl izbesc pe cel care se bizuie doar pe logică și are încredere numai în ea. Dacă judecata lui ar fi corectă, atunci el ar fi omul cel mai fericit, căci ar avea numai noroc în dragoste. Dar nici vorbă de-așa ceva! Realitatea e cu totul alta — au existat în această poveste a iubirii lui multe clipe de speranță amăgitoare, care i-au scăpărat în noaptea inimii cu licăriri de fericire iluzorie. Ele au însoțit un zîmbet dulce, dăruit de iubită, o vorbă aruncată în trecere, ce putea fi tradusă în fel și chip, dar mai ales visele fericite din nopțile grele de nesomn. Se agăța cu o nădejde înșelătoare și cu insistența disperatului de astfel de năluci pînă ce realitatea dureroasă se limpezea din nou din negura compactă a speranței amăgitoare. Iată-l primind vorbele ei ironice ca pe o doctorie amară, pentru ca de acum înainte să se lecuiască de speranțele mincinoase și să-și cunoască lungul nasului. Cum i se încurcase limba și nu se mai simțise în stare să găsească un răspuns potrivit la întrebările ei, zeița lui tiranică izbucni triumfătoare:

— Ai fost învins!

Din nou se întronă tăcerea și din nou deslușì freamătul ramurilor, foșnetul frunzelor uscate și ciripitul păsărelelor stinghere. De data asta o întîmpină cu inima strînsă, deznădăjduită. Observă că ochii ei îl sfredeleau acum semeți și încrezători, cu luciri stranii, prevestind că s-a terminat cu gluma. Simți o împunsătură în inimă și un val rece inundîndu-i sufletul. Se întrebă dacă nu cumva îi fusese scris să rămînă numai el cu eă pentru ca toate visele lui să se destrame dintr-o dată. Băgă de seamă că e tulburat și izbucni în rîs, grozav de amuzată.

— Am impresia că tot nu vrei să-ți lași părul să crească... îl luă ea peste picior, făcînd semn spre capul lui.

— Nu! răspunse el monosilabic.

— De ce? Nu-ți place?

— Nu!

— Dar să știi că ți-ar sta mai bine... ar fi mai frumos...

— Bărbatul are nevoie să fie frumos?

— Bineînțeles! De ce nu! Frumusețea este la fel de plăcută și la bărbați, ca și la femei.

Stătu pe gînduri, întrebîndu-se dacă este sau nu cazul să-i răspundă cu un aforism, cum ar fi, de pildă acela care spune că „Frumusețea bărbatului stă în virtuțile lui", sau cam așa ceva. Instinctul îl îndemnă să renunțe, căci astfel de maxime spuse de o persoană cu înfățișarea lui nu puteau să-i trezească decît dispreț și ironie.

— Nu sînt de aceeași părere cu tine îngăimă el, mascînd o nouă înțepătură în inimă cu un surîs prefăcut.

— Sau poate că fugi de frumusețe la fel cum fugi cînd vezi berea și carnea de porc? îl tachină ea din nou.

Kamal încercă să-și aline disperarea și amărăciunea cu un rîs forțat.

— Părul e o podoabă nativă, căreia cred că i-ar sta bine și pe capul tău. Știi că ai capul puțin cam mare, nu-i așa?

Cel cu două capete! Ai uitat porecla cu care te-au blagoslovit în copilărie? Vai de tine-și de tine!

— Ai dreptate! Știu c-așa e...

— De ce?

— N-aș putea să-ți spun... Poate tu știi... bolborosi el, clătinînd din cap stingherit.

Aida rîse compătimitor, după care urmară iarăși momente de tăcere. Zeița ta este într-adevăr frumoasă! E chiar fermecătoare! Dar e nespus de tiranică! Așa se și cuvine să fie, de fapt, o zeiță! Încearcă fructul acestei tiranii și îndestulează-te cu toate umilințele pe care ți le oferă! Nu pare c-ar avea de gînd să se oprească aici! Te măsoară din tălpi pînă-n creștet, apoi își plimbă ochii senini peste fața ta, sfredelind-o, pentru ca în cele din urmă să rămînă ațintiți asupra... Da, chiar asupra nasului! Simți pe loc cum îi străcoară un fior de groază în tot trupul. Nu-i putu suporta privirea grea și lăsă de îndată ochii în pămînt, așteptînd cu spaimă. Rîsul ei începu din nou să-i plesnească timpanele.

— Ce-i de rîs? gemu el, ridicîndu-și ochii măriți de groază.

— Mi-am adus aminte — nu știu cum — de niște bazaconii peste care am dat într-o piesă franțuzească. Îi spune *Cyrano de Bergerac*[1]... N-ai citit-o?

Cel mai potrivit moment pentru a reuși să treci peste o durere este atunci cînd ea a depășit punctul maxim.

— N-are rost să mă amăgesc! i-o luă el înainte pe un ton indiferent. Știu că nasul mi-e mai mare și decît capul, dar te rog să nu mă mai întrebi încă o dată de ce, fiindcă tot n-o să știu să-ți răspund... Poate o să găsești răspunsul singură, dacă ții neapărat...

Budur întinse pe neașteptate palma cu degetele în furcă și-l prinse de nas. Aida izbucni în rîs cu mare poftă, înclinîndu-și capul pe spate. N-avu de ales și glasurile tuturor se preschimbară în hohote stranii.

— Și tu Budur? întrebă el, ascunzîndu-și stinghereala. Te-ai speriat de nasul meu?

Se auziră pașii lui Husein, coborînd scara de la verandă. Aida își schimbă fulgerător tonul, șoptindu-i prevenitor:

— Să știi c-am glumit... Să nu cumva să te superi!...

Husein reveni la pavilion, se lăsă pe scaun și-l pofti și pe Kamal să ia loc. Șovăi cîteva clipe, apoi șezu și-o așeză pe Budur în poală. Dar curînd după aceea, Aida se ridică în picioare și o coborî pe Budur, luîndu-și rămas bun. Se mai întoarse o dată și-i aruncă lui Kamal o privire cu tîlc, ca și cînd ar fi vrut să-l mai roage o dată să nu se supere. Nu mai avea nici un chef să continue discuția. Se mulțumi să asculte, intervenind doar din cînd în cînd cu cîte o întrebare, mirîndu-se, aprobînd sau negînd, după caz, doar pentru a-și confirma prezența și nimic mai mult. Din fericire, Husein reveni la chestiunea mai veche a dorinței lui de a pleca în Franța și a împotrivirii tatălui, pe care spera s-o învingă în curînd. Inima și gîndurile îi erau încă stăpînite de noua înfățișare în care i se arătase Aida în puținele momente cît rămaseseră singuri. O ființă ironică și neîndurătoare. Da, chiar

[1] Comedie eroică în versuri, scrisă de Edmond Rostand.

neîndurătoare! Îl luase în zeflemea fără pic de milă. Împunsăturile ei avuseseră efectul unui vîrf de penel care îngroșase o caricatură caraghioasă, accentuîndu-i hidoșenia și expresivitatea. Simțea durerea alergîndu-i prin suflet, cum aleargă otrava prin vene, strecurîndu-i în cutele lui o umbră grea de deznădejde și tristețe. Cu toate astea, nu avu tăria nici să se mînie pe ea, nici s-o dispreţuiască. Ce altceva ar putea fi decît o altă întruchipare a zeiței lui? Ironia ei ar putea fi la fel de curioasă ca oricare alta dintre pasiunile ei sau dintre gusturile ei ciudate pentru bere sau carnea de porc. Dar ca oricare dintre ele și răutatea ei îi părea o însușire demnă numai pentru că aparținea zeiței lui, chiar dacă în ochii altora trece drept cusur. Ea nu poartă nici o vină, dacă dintr-una din însușirile ei s-au născut durerea și disperarea din sufletul lui. Vina este numai și numai a lui. A fost cumva prea aspră, făcînd glume pe seama unor lucruri dureroase? Nici vorbă de-așa ceva! Ei nu i se cuvine nici o dojană! Își merită durerea și trebuie s-o suporte cu smerenie de *sufi*[1], așa cum un evlavios acceptă destinul, încredințat că-l merită, oricît de crud ar fi în realitate, și că este darul unui zeu a cărui perfecțiune nu i se poate pune la îndoială. Ieșise din scurta experiență, ce-l zguduise violent numai cu cîteva clipe în urmă, îndurerat și zbuciumat peste fire, dar fără ca asta să-i afecteze în vreun fel strălucirea iubirii pentru zeița lui. În clipa cînd a hotărît să accepte aspra ei sentință, și-a dat seama că va avea parte de noi dureri, care-i vor deveni cu timpul la fel de familiare ca și chinurile despărțirii, tortura îndoielii și cazna disperării. Le va accepta și pe acestea ca pe orice durere care nu cunoaște alinarea, oricîte suspine și lacrimi ar primi ca ofrandă.

---

[1] Adept al unuia din curentele mistice din islam. Apărută inițial în sudul Irakului (El-Kufa), mișcarea mistică s-a răspîndit încă din primele secole ale islamului în toate regiunile califatului arab. Adepții acestor curente se numeau *sufi (suf* „lînă"), după veșmintele confecționate din lînă albă purtate inițial de participanții la ritualurile mistice, iar mișcarea se numea *sufyya* sau *tasawwuf*.

Părea că îi fusese dat să iubească pentru a învăța întregul dicționar al durerii — un dicționar care-l ajuta să cunoască mai bine lumea și pe el însuși. Nu e suficient să afle numai ce este Allah, ce este spiritul și ce este materia! Trebuie să cunoască și ce este iubirea, ce este ura, ce este frumusețea, ce este urîțenia, ce este femeia și ce este bărbatul... Toate astea trebuia să le afle. Cele mai apropiate trepte de pierzanie se învecinează cu primele trepte ale izbăvirii. Amintește-ți rizînd sau rizi amintindu-ți că ți-a trecut prin cap să-i mărturisești taina ascunsă din sufletul tău. Adu-ți aminte și plîngi pentru cocoșatul din Notre-Dame[1], care s-a aplecat cu duioșie asupra celei pe care o iubea, dar a trezit în sufletul ei numai spaimă și nu a reușit să-i cîștige afecțiunea decît în ultimele clipe de viața. „Să știi c-am glumit... Să nu cumva să te superi!" Nu vrea să-ți lase nici măcar liniștea disperării! Se încăpățînează să ascundă ce are în suflet și nu te-ajută să ieși din infernul îndoielii. Nici vorbă să smulgă disperarea rădăcinile iubirii din inima mea, dar oricum, ea e o șoaptă născută din speranțe mincinoase!

Husein se întoarse spre el pentru a-l întreba de ce-a rămas mut, dar din spate se auziră pași grăbiți.

— Uite că a venit, în sfîrșit, și Hasan! izbucni el. Cît o fi ceasul?

Kamal se întoarse și într-adevăr îl zări pe Hasan ca printr-o pîclă, apropiindu-se de chioșc.

19

Hasan și Kamal părăsiră seraiul familiei Șaddad către ora unu. Kamal se gîndi să se despartă de prietenul său chiar în fața porții, dar se trezi cu el propunîndu-i pe neașteptate:

— Nu vrei să ne plimbăm puțin?

Răspunse cu plăcere invitației și o luară agale pe strada Seraiurilor. Silueta subțiratică și deșirată a lui Kamal distona cu statura lui Hasan, care nu-i ajungea nici la umăr.

[1] Personajul romanului *Notre-Dame de Paris* de Victor Hugo.

Se întrebă imediat ce se ascunde în dosul propunerii, mai ales că nu era deloc momentul potrivit pentru plimbări.

— Despre ce discutați cu atîta aprindere? începu Hasan să-l descoase fără ocolișuri.

— Despre te miri ce... Ca de obicei... îi răspunse în doi peri, devenind și mai nedumerit. Politica... cultura și multe altele...

— Vreau să zic, tu și cu Aida! preciză Hasan pe neașteptate, cu glasul calm și măsurat.

Rămase pentru cîteva clipe năuc, nefiind în stare să scoată o vorbă.

— Da' de unde știi? îl întrebă el cu inima strînsă, după ce se mai dezmetici oleacă.

— Păi eu am sosit tocmai cînd discuția era în toi, grăi Hasan Selim la fel de stăpînit. Și-am socotit că e mai nimerit să mă retrag, ca să nu vă stînjenesc.

Oare, dacă ar fi fost în locul lui, ar fi procedat la fel? Presimți că discuția va lua o întorsătură neplăcută și descumpănirea îi spori brusc.

— Nu pricep de ce-ai făcut asta? Fii sigur că dacă te vedeam, nu-ți îngăduiam să te retragi, bîigui Kamal.

— Cuviința are rînduielile ei... Iar eu țin la ele. Ce să-i faci, manierele aristocratice! Tu nu poți să le înțelegi! încercă Hasan să se justifice, plin de ifose.

— Să mă ierți dacă-ți mărturisesc că ești mai atent decît s-ar cădea cu astfel de lucruri...

Hasan schiță un zîmbet abia perceptibil. Nu dură mai mult de-o secundă. Pe urmă, rămase în așteptare, sperînd că celălalt va continua.

— Așa! Și despre ce zici că discutați? reluă el întrebarea, cînd văzu că celălalt nu se îndeamnă la vorbă.

Cum se împacă pretinsa lui cuviință cu interogatoriul la care-l supune acum? Nu i se pare că se întrece cu gluma? Kamal pregetă cîteva clipe, căutîndu-și cuvintele potrivite, cu care să-l atenționeze, căci nu i-o putea spune fiecum. Nu atît din cauza diferenței de vîrstă, cît mai degrabă din respectul pe care i-l inspira personalitatea lui.

— Lucrurile sînt mult mai simple decît îți închipui tu, probabil... Totuși, mă întreb cu ce drept îmi pui o astfel de întrebare și în ce măsură aș fi obligat să-ți răspund la ea.

— Te rog să nu mi-o iei în nume de rău și să nu mă învinuiești că m-aș amesteca în treburile tale... Am niște motive cu totul deosebite ca să-ți adresez o astfel de întrebare. O să discutăm și despre treaba asta, la urma urmei. N-am adus niciodată vorba despre ea pînă acum. Bazîndu-mă pe prietenia noastră, nu mi-am închipuit că întrebarea mea ar putea să te deranjeze... Te rog să nu mi-o iei în nume de rău!...

Tensiunea se mai atenuă întrucîtva. Poate și din pricină că era fericit să audă vorbe atît de delicate rostite de Hasan Selim, care trecuse în ochii lui tot timpul drept modelul aristocrației și noblețel. În plus, se simțea și el ispitit să aducă vorba despre chestiuni ce aveau legătură cu zeița lui. Dacă întrebarea i-ar fi fost adresată de Ismail Latif, lucrurile ar fi fost cu mult mai simple, n-ar fi trebuit să-și caute cuvintele, să șovăie întrebîndu-se despre ce trebuie și ce nu trebuie, ce se cuvine și ce nu. Probabil că-i spunea totul din capul locului și-ar fi izbucnit amîndoi într-un rîs strașnic. Cu Hasan Selim lucrurile stau, însă, cu totul altfel. El reușește să rămînă întotdeauna extrem de sobru și la fel de reticent chiar și cu prietenii cei mai apropiați. Deci merită să-și primească răsplata cu vîrf și îndesat!

— Îți mulțumesc pentru bunele intenții! reluă Kamal firul discuției, examinîndu-l bănuitor. Fii sigur că dac-ar fi ceva care să merite, ți-aș fi spus numaidecît, fără cea mai mică umbră de șovăială. Îți mărturisesc cu mîna pe inimă că n-am discutat decît niște banalități! Nimic mai mult! Dar știi că m-ai făcut curios? Acum aș putea și eu să te întreb ce ți s-a năzărit să mă descoși atita? Sigur că nu țin morțiș să aflu... Ba, dacă te deranjază întrebarea, am și renunțat la ea...

— Am să-ți răspund, de bună-seamă, continuă Hasan, după ce cumpăni o clipă, fără să se arăte de loc contrariat. Dar te-aș ruga să mai ai răbdare un pic. Am impresia că te încăpățînezi să nu-mi spui ce-ați discutat... Sigur că ești

liber să procedezi cum te taie capul. Asta nu va afecta, în nici un fel prietenia noastră. Te-aș ruga doar să fii cu luare-aminte la ce vreau să-ți spun. Ia seama că mulți s-au lăsat amăgiți de vorbele Aidei și le-au răstălmăcit. Și n-au pierdut din asta și n-au gustat amărăciunea decît ei...

De ce o fi ocolind să spună lămurit unde vrea s-ajungă? În atmosferă plutesc prevestiri rele, ce nu vor întîrzia să se dezlănțuie într-o furtună cumplită, amenințînd să-ți cutremure inima sfîșiată. De parcă în ea s-ar mai afla vreun loc nestrăpuns! Te înșeli! Te înșeli amarnic, amice! Să știi că de fapt numai bunăcuviința mă împiedică să-ți mărturisesc ce-a fost! Ce mai atîta vorbă! Nici mort-tăiat n-o să-ți ofer prilej ca să te bucuri!

— N-am înțeles nici o iotă din ce-ai spus!...

— Fără multă vorbă, îți repet că ea e extrem de generoasă cu vorbele delicate, reluă Hasan ideea cu un ton ceva mai ridicat. Iar cine le aude își închipuie că ele ascund vreun tîlc adînc sau cine știe ce pasiune. Ia seama! Ele nu sînt decît niște cuvinte comune aruncate cu aceeași indiferență, atît acelora care i se adresează în șoaptă, cît și acelora care-i vorbesc cu glas tare! Și sînt foarte mulți cei care s-au lăsat amăgiți!...

S-a dat de gol? De-acum e limpede că prietenul tău e lovit de aceeași patimă care te-a răzbit și pe tine! Dar de fapt cine-i el ca să pretindă că știe ce se ascunde în sufletele altora? Știi că-mi placi!

— Se pare că ești foarte sigur de ce spui! zise Kamal cu un zîmbet umilit, vrînd să pară nepăsător.

— O cunosc pe Aida prea bine! Doar sîntem vecini de-atîta vreme!...

Numele pe care el de-abia dacă îndrăznește să-l șoptească în gînd e rostit în gura mare de-acest smintit, fără cea mai mică sfială, ca și cînd ar fi un nume din potopul de milioane! Cutezanța asta îl coboară mult în inima lui. Cuvintele „Doar sîntem vecini de-atîta vreme!" s-au înfipt în inima lui ca un hanger, sfredelind adînc.

— Poate că și tu te-ai înșelat la fel ca toți ceilalți! observă pe un ton politicos, din care nu lipsea o undă de ironie.

— Eu am o situație total diferită de a celorlalți, socoti nimerit să-i lămurească, aruncîndu-și capul îndărăt mîndru.

Simte că-l scoate din sărite vanitatea și siguranța de sine cu care i se adresează odrasla spilcuită și răsfățată a unui consilier de vază, ale cărui sentințe în procesele politice dau de bănuit în cele mai multe cazuri. Hasan scăpă un „Ha!", aducînd cu ultimul hohot de rîs, cu toate că pe chipul lui nu se citea amuzamentul. Probabil că-și drese glasul pentru a trece de la tonul arogant la unul mai agreabil.

— E o fată cu totul și cu totul deosebită, chiar dacă înfățișarea și comunicativitatea ei s-ar putea să-i atragă bănuielile unora.

— Înfățișarea și comunicativitatea ei sînt dimpotrivă, deasupra oricăror bănuieli! se grăbi Kamal să accentueze cu entuziasm.

Hasan înclină capul recunoscător, ca și cum i-ar fi zis „Bravo!" și reluă firul vorbei, zicînd:

— Un om priceput și zdravăn la minte își dă imediat seama de lucrul ăsta, dar nu toată lumea pricepe ce trebuie. Pentru a înțelege mai exact ce vreau să-ți spun am să-ți dau cîteva exemple. Unii nu văd cu ochi buni faptul că ea stă de vorbă în grădină cu prietenii lui Husein, fără să-i pese de datinile orientale și de gura lumii. Alții se întreabă ce-ar putea ea să discute cu ei. Mai există și unii care-și închipuie că glumele ei potolite ascund cine știe ce tîlcuri. Înțelegi ce vreau să spun?

— Normal că procep ce vrei să spui! îl asigură Kamal cu același entuziasm. Dar mă tem să nu mergi și tu prea departe cu bănuielile. În ceea ce mă privește, nu am avut nici cea mai mică îndoială în legătură cu atitudinea ei. Și asta fiindcă discuțiile și glumele ei mi se par cu totul nevinovate și pentru că știu foarte bine că ea nu a primit o educație orientală; prin urmare ar fi absurd să i se ceară să respecte tradițiile noastre. Dar cred că și ceilalți gîndesc la fel.

Hasan clătină din cap, străduindu-se, parcă, să-l convingă că are dreptate cînd vorbește de alții, dar Kamal nu dădu atenție gestului său. Sufletul îi rîdea de fericirea imensă că putuse s-o apere pe zeția lui, că i se oferise prilejul să depună mărturie în legătură cu nevinovăția ei. Este adevărat că nu fusese prea sincer în entuziasmul lui. Nu că ar fi crezut altceva decît ceea ce mărturisise, căci întotdeauna o situase deasupra oricăror suspiciuni, dar îi părea rău după visele fericite, izvorîte din speranța că glumele și aluziile ei nevinovate mai tăinuiau și un tîlc ascuns. Iar Hasan risipise visele astea tot așa cum o făcuse și conversația de sub umbrela pavilionului. Deși inima lui rănită se zbătea în ascuns, agățîndu-se de ultima licărire de nădejde, îi cîntă în strună lui Hasan Selim, amăgindu-l și încercînd să-și ascundă înfrîngerea.

— Nu-i de mirare că ai priceput lucrul ăsta — grăi ipocrizia din Hasan — fiindcă ești destul de isteț. Realitatea este — așa cum ai declarat și tu — că Aida e nevinovată și trebuie să fii înțelegător cu ea, dacă ți-a vorbit cumva mai ciudat. Mă refer la ambiția ei de a fi „fata viselor" pentru toți tinerii pe care-i cunoaște. Dar să știi că e o copilărie! Îți spun că toată sinceritatea că eu n-am cunoscut fată mai serioasă decît ea, dar — ce să-i faci? — citește tot timpul romane franțuzești, și-i stăruie în minte eroinele lor, despre care vorbește întruna, fără să se plictisească.

Kamal zîmbi liniștit, ca și cînd ar fi vrut să-i dea de înțeles că n-a aflat nimic nou de la el.

— Știam toate lucrurile astea! i-o reteză el scurt, cu intenția lămurită de a-l scoate din sărite. Într-o zi am stat la taclale cu Husein și cu ea și mi-aduc aminte că a venit vorba și despre subiectul ăsta.

De data asta îl făcu să uite de gravitatea lui aristocratică. Pe chip i se putea citi cu ușurință stupoarea.

— Cînd s-a întîmplat asta? sări el ca ars. Eu nu mi-aduc aminte să fi auzit de-o astfel de discuție. S-a rostit în prezența Aidei că ea ține cu tot dinadinsul să fie „fata viselor" pentru toți tinerii?

Kamal observă schimbarea de pe figura lui și dădu a ride triumfător, numai că nu mai avea chef să lungească vorba și-i răspunse circumspect:

— Nu chiar cu vorbele astea, dar aluzia a fost destul de transparentă. S-a-ntîmplat odată cînd am discutat tocmai despre pasiunea ei pentru romanele franțuzești și despre fantezia ei stăpînită de ele.

Hasan își redobîndi liniștea și echilibrul. Un răstimp tăcu mîlc, chinuindu-se să-și adune gîndurile, pe care Kamal reușise să i le răvășească. Șovăi cîteva clipe, încăpățînîndu-se probabil să afle totul despre discuția aceea mai veche. Cînd s-a petrecut? Cum de-a venit vorba despre chestiuni atît de delicate? Ce s-a spus despre el? Cu toate detaliile! Orgoliul îl opri să mai insiste cu alte întrebări.

— Am înțeles că tu ești întru totul de acord cu mine, zise în cele din urmă. Din păcate, însă, mulți n-au înțeles corect atitudinea Aidei și n-au intuit un lucru esențial: faptul că ei îi place ca toți să se topească de dragoste pentru ea, fără ca ea să țină la vreunul.

Dacă zevzecul ar ști adevărul — gîndi Kamal — nu și-ar mai bate capul fără rost. Habar n-are că mi-am dat prea bine seama că nu pot spera nimic. Nici măcar să se bucure că mă prăpădesc de dorul ei. Uită-te bine la capul și la nasul meu și liniștește-te!

— Îi place ca alții să se topească de dragoste pentru ea, dar ea nu iubește pe nimeni! repetă el cu ironie în glas. Ce mare filozofie am aflat!

— E un adevăr pe care eu îl știu foarte bine!

— Dar tu nu poți garanta că el e valabil în toate împrejurările!...

— Ba da! Pot să bag mîna-n foc!

— Tu poți avea certitudinea că ea nu iubește pe nimeni? continuă Kamal să-l descoase, prefăcîndu-se surprins.

— Pot să afirm fără strop de îndoială că ea n-a iubit pe nici unul din cei care și-au închipuit că pot fi aleși! confirmă Hasan cu siguranță.

Doar doi oameni ar avea dreptul să afirme ceva cu atîta încredere: un credincios fanatic și-un nătîng sadea. Or el nătîng nu este! Dar de ce se furișează durerea tiptil în inima ta, de vreme ce n-ai aflat nimic nou? Realitatea e că astăzi m-au năpădit atîtea suferințe cîte n-au fost într-un an întreg!

— Dar pe ce te bizui cînd afirmi că ea nu iubește pe nimeni?

— N-am spus așa ceva!...

Rămase cu ochii țintă la el, ca și cum ar fi așteptat prezicerea unui ghicitor.

— Deci știi că ea ar iubi pe cineva?...

— Tocmai de-aceea te-am invitat să ne plimbăm puțin... îi răspunse, clătinînd din cap afirmativ. Vreau să stăm puțin de vorbă despre chestiunea asta...

Simți cum inima i se scufundă undeva într-un hău nemărginit, într-o încercare disperată de a se salva de o nouă durere, dar valurile se îngrămădiră peste ea fără noimă, izbind-o din toate părțile. Pînă acum suferise pentru că ea nu poate să-l iubească și iată că-n clipa asta gîdele îi spune că zeița lui cunoaște și acest sentiment. Adorata lui iubește! Înseamnă că și inima ei știe ce sînt dorul, nostalgia, speranța și jalea! Ce-i drept, mintea lui — mintea, nu simțirea! — acceptase uneori posibilitatea aceasta, dar tot cam așa cum accepta și posibilitatea morții — ca o idee abstractă, și nu ca o realitate, care s-ar putea agăța de trupul unei ființe dragi. Din pricina asta cuvintele lui Hasan îl șocară puternic, transformînd posibilitatea într-o realitate percepută cu mintea și cu inima deopotrivă.

— Ți-am spus din capul locului că nu întîmplător am vrut să avem discuția asta, continuă Hasan. Altfel nu mi-aș fi îngăduit să mă amestec în treburile tale personale.

S-ar cuveni să-l mistuie flăcările cele sfinte pînă la ultimul grăunte de cenușă.

— Sînt convins de ce-mi spui și tocmai de aceea îți stau la dispoziție...

Hasan ascunse un zîmbet ușor, ce trăda șovăiala dinaintea cuvîntului hotărîtor. Kamal își dădu seama că nu mai e în stare să îndure tărăgănarea și-l încurajă să-i spună tot adevărul, deși inima lui începuse să-l intuiască.

— Zici că știi că ea iubește? întrebă nerăbdător.

— Da! răspunse Hasan fără să mai stea pe gînduri. Am destule temeiuri ca să-ți răspund afirmativ...

Hei, voi ceruri, auzit-ați? Aida iubește! Simți cum ți se strînge inima înălțînd spre ceruri un imn funebru. Oare inima ei o fi nutrind pentru acest fericit ceea ce inima mea nutrește pentru ea? Nu-i cu putință! Altfel, lumea asta ar trebui să se despice și să se prăvălească în abis. Prietenul tău nu poate să mintă? Un tînăr distins și chipeș cum este el nu poate minți! Tot ce mai poți spera acum este ca dragostea ei să fie altfel decît dragostea ta! Iar dacă nenorocirea trebuie să se întîmple, consolează-te cu gîndul că cel pe care-l iubește e Hasan! Trebuie să te consolezi și să recunoști — în pofida mîhnirii și gelozici — că el este un tînăr bogat și fermecător.

— Trebuie să știi că discuția noastră — vreau să zic discuția dintre mine și ea — a fost întotdeauna deschisă și n-a lăsat loc pentru nici un alt tîlc, îi întări el.

Ce discuție o fi avut loc între ei? Aș fi în stare să-mi dau viața pentru a afla ce și cum. Aș ști întregul adevăr și aș sorbi cupa amărăciunii pînă la fund. Glasul ei melodios i-o fi șoptit „Te iubesc"? În ce limbă o fi rostit cuvintele magice?

— Te felicit! bîigui el cu o liniște ciudată în glas.

— Îți mulțumesc!...

— Stau și mă-ntreb, totuși, de ce mi-ai dezvăluit tocmai mie secretul ăsta deosebit?

— Cînd te-am surprins doar cu ea, mi-a fost teamă să nu te lași și tu amăgit de vorbele ei, așa cum s-au păcălit mulți. Și chiar în clipa aceea m-am decis să-ți mărturisesc adevărul. Nu mi-ar fi plăcut să fii printre cei înșelați.

Kamal îngăimă un cuvînt de mulțumire, ca și cum ar fi vrut să exprime recunoștință acestui tînăr înzestrat, care-l ucisese spunîndu-i adevărul numai pentru a nu-l vedea în-

șelat. Oare nu-l împinsese gelozia să i se destăinuie? Dar ce, el n-are ochi ca să-i vadă scăfîrlia și trompa?

— Vine adesea împreună cu mamă-sa în vizită pe la noi, reluă Hasan dialogul. Atunci avem prilejul să stăm de vorbă...

— Între patru ochi? îi luă vorba din gură, fără să-și dea seama.

Apoi să zăpăci și fața i se îmbujoră brusc.

— Cîteodată... îi răspunse cu dezinvoltură.

Ar vrea foarte tare s-o vadă în rolul de îndrăgostită, la care nu se gîndise niciodată pînă în clipa asta. Cum or fi arătînd ochii ei, scăpărînd suferință și dor? Sufletul îi tremură și se agită ca o pasăre care se zbuciumă să scape din captivitate. Lumea ți se pare un morman de ruine din care ai vrea să fugi. Chiar dacă ai ști cu certitudine că buzele lor. s-au întîlnit, tot nu va fi distrusă în vîrtejul nebuniei plăcerea iubirii absolute.

— Atunci cum de accepți ca ea să stea de vorbă cu prietenii lui Husein? întrebă, împins de dorința irezistibilă și neînțeleasă de a se sinucide.

— Nu-mi prea convine lucrul ăsta, dar nici nu-l consider o nenorocire prea mare de vreme ce fratele ei este prezent, zise Hasan după o ușoară șovăire. Ce să-i faci? Asta-i educația europeană! Nu tăgăduiesc că au fost momente cînd m-am simțit ispitit să-i mărturisesc nemulțumirea mea dar m-am abținut. N-aș fi vrut să mă învinuiască de gelozie, mai ales că ea ținea morțiș să mă vadă gelos. Cunoști de bună seamă trucurile astea feminine. Pe mine unul nu mă încîntă cîtuși de puțin!

— Parcă intenționat ar fi vrut să te tulbure.

— Deși eu aș putea în orice clipă s-o strunesc și s-o domesticesc, îți dai seama... bîlbîi el cu orgoliu-i nemăsurat.

Ultimele cuvinte și mai ales tonul cu care fuseseră rostite îl atîțară cumplit pe Kamal. Ar fi vrut să mai aibă și-un alt motiv pentru a-l izbi cu toată puterea în moalele capului, să-l vadă rostogolindu-se umilit în țărînă. Se simțea în stare de orice în momentul acela. Se uită la el de sus și avu im-

presia că ar fi mult mai înalt decît era în realitate. Se miră cum de acceptă Aida să iubească un bărbat mai scund decît ea și se întrebă nedumerit de ce nu-l poate iubi și pe el, chiar dacă are un an-doi mai puțin decît ea. Inima lui era convinsă că pentru el partida din această lume a fost jucată și pierdută.

Hasan îl invită să ia masa împreună la el acasă, dar Kamal se scuză, mulțumindu-i politicos. Își întinseră mîna și o luară în direcții diferite.

Porni alene, cu sufletul abătut și cu inima frîntă. Voia să rămînă cît mai repede singur pentru a rememora întîmplările din ziua aceea și a reflecta îndelung la ele, pînă ce i se va lămuri tîlcul lor cu adevărat. Viața îi apăru în straie cernite. Dar oare nu știuse din capul locului că iubirea aceasta nu are nici o șansă? Doar nu aflase nimic nou! În orice caz, trebuia să se consoleze la gîndul că el iubește cu toată ființa, în vreme ce alții nu știu decît să vorbească despre iubire. Nimeni în afară de el nu știa ce este iubirea adevărată, care luminează sufletul și mintea cu văpaia ei. Prin asta se deosebește de toți ceilalți! Și nu va renunța la visul său de a o dobîndi pe zeița lui măcar în lumea cealaltă unde dispar deosebirile artificiale și unde nu mai există nici capete enorme, nici oameni care se împiedică de nas. În virtutea legilor cerești, Aida va fi acolo a mea și numai a mea...

Lector : CORNEL SIMIONESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 1.IX.1987
Coli ed. 14,23. Coli tipar 8,5

Comanda nr. 70 076
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București
Republica Socialistă România

naghib mahfuz

«... Opera lui Naghib Mahfuz este şi va rămîne o sursă esenţială pentru cunoaşterea şi înţelegerea istoriei şi psihologiei poporului egiptean, într-un moment crucial din evoluţia sa.
Lumea romanelor lui Naghib Mahfuz, aşa cum reiese din întreaga sa creaţie, este lumea păturilor de mijloc, inclusiv intelectualitatea, o lume plină de contradicţii, asupra căreia s-a oprit nu numai pentru că i-a fost mai familiară, ci şi pentru că i-a oferit modelele care i-au servit cel mai bine pentru exprimarea ideilor filozofice şi artistice.»

NICOLAE DOBRIŞAN

editura minerva

Vol. I—II, Lei 16